

**INTERESES
LEGÍTIMOS**

www.legitimateinterests.com.ua

marharyta.intereseslegitimos.es@gmail.com

Teléfono: (34) 675909790

OFICINA: 44195 Teruel (España)

Horario de atención: 10-14 y 16-18 de lunes a
viernes

**Методичка
для військовослужбовців України
з 24.02.2022р.**

Зміст

[Індексація грошового забезпечення військовослужбовцям.](#)

[Нормативна база.](#)

[Чи мають військовослужбовці право на індексацію.](#)

[Що входить до складу грошового забезпечення.](#)

[Коли проводиться індексація грошового забезпечення.](#)

[Порядок проведення індексації.](#)

[Строки звернення до суду.](#)

[Альтернативна \(невійськова\) служба.](#)

[Нормативна база](#)

[Право на альтернативну \(невійскову\) службу.](#)

[Не підлягають направленню на альтернативну службу громадяни:](#)

[Громадянин, направлений на альтернативну службу, не має права:](#)

[Ухиленням від проходження альтернативної служби вважається:](#)

[Направлення на альтернативну службу.](#)

[Куди звернутися?](#)

[Необхідні документи.](#)

[Строк розгляду.](#)

[Підстави для відмови.](#)

[Проходження альтернативної служби.](#)

[Умови та місце проходження альтернативної служби.](#)

[Строк альтернативної служби.](#)

[Зміна місця проходження служби.](#)

[Припинення альтернативної служби.](#)

[Альтернативна служба достроково припиняється у разі:](#)

[Бронювання військовозобов'язаних в умовах правового режиму воєнного стану.](#)

[Нормативна база](#)

[Загальні положення.](#)

[Подання пропозицій для бронювання працівників.](#)

[Відповідальність за непостановку на облік у військовому комісаріаті.](#)

[Нормативна база](#)

[Військовий обов'язок.](#)

[Як прописатися в призовній дільниці.](#)

[Як стати на облік у військкомат.](#)

[Що буде якщо не стати на військовий облік.](#)

[Відстрочка та звільнення від призову на строкову військову службу.](#)

[Нормативна база](#)

[Хто призивається на строкову військову службу.](#)

[На кого не поширюється обов'язок військової служби.](#)

[Чи можуть іноземці призиватися на військову службу.](#)

[Підстави відстрочки від проходження військової служби.](#)

[Відстрочка від призову на строкову військову службу за станом здоров'я.](#)

[Відстрочка від призову на строкову військову службу для здобуття освіти.](#)

[Порядок отримання відстрочки від призову на строкову військову службу.](#)

[Дії, для отримання відстрочки від призову на строкову військову службу.](#)

[Підстави звільнення від проходження військової служби.](#)

[Судова практика.](#)

[Корисні посилання](#)

[Військові облигації: умови та порядок придбання.](#)

[Нормативна база](#)

[Загальні положення.](#)

[Хто виступає гарантом.](#)

[Розміщення військових облигацій.](#)

[Кому надається послуга.](#)

[Де можна придбати військові облигації.](#)

[Ціна купівлі військової облигації.](#)

[Терміни придбання.](#)

[Основні умови купівлі військових облигацій.](#)

[Продаж військових облигацій.](#)

[Зразок заявки на придбання облигацій.](#)

[Військові повістки: види, порядок вручення.](#)

[Нормативна база](#)

[Загальні положення.](#)

[Види повісток у військомат.](#)

[Порядок вручення військових повісток.](#)

[Відповідальність за нез'явлення за повісткою про виклик до військомату.](#)

[Судова практика.](#)

[Військова капеланська діяльність.](#)

[Нормативна база](#)

[Загальні положення.](#)

[Структура Служби військового капеланства.](#)

[Здійснення капеланської діяльності.](#)

[Міжконфесійні ради з питань військового капеланства.](#)

[Виконання покарання у виді арешту.](#)

[Нормативна база](#)

[Загальні положення.](#)

[Права особи, яку засуджено до покарання у вигляді арешту.](#)

[Порядок і умови виконання покарання у виді арешту.](#)

[Залучення осіб, засуджених до арешту, до праці.](#)

[Матеріально-побутове забезпечення і медичне обслуговування засуджених до арешту](#)

[Заходи заохочення та стягнення, що застосовуються до осіб, засуджених до арешту.](#)

[Особливості відбування арешту засудженими військовослужбовцями.](#)

[Вилучення, передача та репатріація тіл \(останків\) осіб, загиблих \(померлих\) у зв'язку із збройною агресією проти України.](#)

[Нормативна база](#)

[Вилучення тіл \(останків\) осіб, загиблих \(померлих\) у зв'язку із збройною агресією проти](#)

[України.](#)

[Передача та репатріація тіл \(останків\) осіб, загиблих \(померлих\) у зв'язку із збройною агресією проти України.](#)

[Виплата військовослужбовцям грошової компенсації вартості за неотримане речове майно.](#)

[Нормативна база](#)

[Хто має право на грошову компенсацію.](#)

[Порядок виплати грошової компенсації.](#)

[Підстави виплати грошової компенсації.](#)

[Виплата компенсації за невикористані дні додаткової відпустки військовослужбовцям.](#)

[Нормативна база](#)

[Законодавчі підстави.](#)

[Куди звернутися.](#)

[Позасудовий порядок:](#)

[Судовий порядок:](#)

[Судова практика.](#)

[Грошове забезпечення військовослужбовців.](#)

[Нормативна база](#)

[Загальна інформація.](#)

[Що входить до складу грошового забезпечення.](#)

[Грошове забезпечення військовослужбовців із числа осіб офіцерського складу, в тому числі слухачів \(ад'юнктів, докторантів\), рядового, сержантського та старшинського складу.](#)

[Грошове забезпечення військовослужбовців строкової військової служби.](#)

[Грошове забезпечення слухачам, ад'юнктам і докторантам, курсантам, а також ліцеїстам військових ліцеїв.](#)

[Грошове забезпечення ліцеїстів із числа дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування.](#)

[Підстави не виплати грошового забезпечення.](#)

[Грошове забезпечення військовослужбовців в умовах воєнного стану.](#)

[Нормативна база](#)

[Загальна інформація.](#)

[Хто має право на отримання винагороди та її розмір.](#)

[Підстава виплати додаткової винагороди.](#)

[Одноразова грошова допомога сім'ям загиблих військовослужбовців.](#)

[Хто має право на допомогу.](#)

[Реалізація права на допомогу.](#)

[Грошове забезпечення сімей військовослужбовців, захоплених у полон або заручниками та безвісно відсутніх.](#)

[Нормативна база](#)

[Загальна інформація.](#)

[Порядок звернення за призначенням та призначення виплати грошового забезпечення.](#)

[Строки подання та розгляду заяви.](#)

[Підстави для відмови у призначенні виплати.](#)

[Оскарження рішення про відмову.](#)

[Період виплати грошового забезпечення.](#)

[Індексація грошового забезпечення.](#)

Компенсація за піднайом (найом) житла для військовослужбовців.

Нормативна база

Хто має право на виплату компенсації?

Які документи потрібно подати для отримання грошової компенсації?

Коли починається виплата грошової компенсації?

У якому розмірі виплачується грошова компенсація?

Коли припиняється виплата грошової компенсації?

Умови, за яких компенсація не виплачується.

Кримінальна відповідальність військовослужбовців.

Нормативна база:

Юридичне визначення поняття «Військові злочини» та його складових.

Визначення понять:

Кримінально-правова характеристика військових злочинів.

Об'єкт військових злочинів:

Об'єктивна сторона військових злочинів:

Суб'єкт військових злочинів:

Початком проходження військової служби вважається:

Військовослужбовці вважаються такими, що виконують обов'язки військової служби:

Суб'єктивна сторона військових злочинів:

Кримінальна відповідальність за скоєння військових злочинів:

Особливості кримінального процесу щодо вчинення військових злочинів у зв'язку із наявністю відомостей військового характеру, що становлять державну таємницю.

Особливості проведення експертизи у кримінальному провадженні, яке містить державну таємницю.

Направлення військовослужбовців, постраждалих у зв'язку з військовою агресією РФ проти України, на лікування за кордон.

Нормативна база

Хто має право/підлягає направленню на лікування за кордон.

Як бути якщо захисник проходить лікування у цивільному медзакладі.

Хто уповноважений на розгляд документів/прийняття рішення щодо необхідності/або про відсутність необхідності.

Строки розгляду документів та прийняття рішення.

Хто має право супроводжувати військовослужбовців за кордоном.

Національний спротив та участь у територіальній обороні.

Нормативна база

Загальні положення.

Комплектування Сил територіальної оборони Збройних Сил України та добровольчих формувань територіальних громад.

Перелік необхідних документів.

Порядок зарахування до складу територіальної оборони.

Припинення контракту добровольця територіальної оборони.

Права та гарантії добровольців територіальної оборони.

Оформлення трудових відносин членів добровольчого формування територіальної громади.

Оплата праці члена добровольчого формування територіальної громади, який виконує свої обов'язки неповний робочий день.

[Підстави сплати державного мита.](#)

[Нормативна база](#)

[Поняття державного мита.](#)

[Загальні вимоги до сплати державного мита.](#)

[Ставка державного мита.](#)

[Державне мито за вчинення нотаріальних дій.](#)

[Державне мито за вчинення актів цивільного стану.](#)

[Сплата державного мита за вчинення інших дій.](#)

[Пільги зі сплати державного мита.](#)

[Повернення сплаченого державного мита.](#)

[Пенсійне забезпечення пенсіонерів \(з числа військовослужбовців\) у разі повторного прийняття на службу.](#)

[Нормативна база](#)

[Умови пенсійного забезпечення пенсіонерів.](#)

[Розмір пенсії.](#)

[Куди звертатися для перерахунку пенсії.](#)

[Порядок та строки оскарження дій ПФУ.](#)

[Позасудовий порядок.](#)

[Куди звернутися.](#)

[Строки розгляду питання](#)

[Підстави для відмови.](#)

[Порядок оскарження.](#)

[Судовий порядок.](#)

[Підсудність.](#)

[Строки звернення до суду.](#)

[Перелік та зразки необхідних документів.](#)

[Судовий збір.](#)

[Судова практика.](#)

[Порядок отримання грошової допомоги військовослужбовцям у разі звільнення.](#)

[Нормативна база](#)

[Загальна інформація.](#)

[Грошове забезпечення у разі звільнення з військової служби виплачується:](#)

[Грошова компенсація за невикористані дні щорічної основної відпустки, а також дні додаткової відпустки.](#)

[Одноразова грошова допомога у разі звільнення з військової служби.](#)

[Хто не має права на отримання одноразової грошової допомоги.](#)

[Судова практика.](#)

[Порядок проведення мобілізаційної підготовки та мобілізації.](#)

[Нормативна база.](#)

[Загальна інформація.](#)

[Види мобілізації.](#)

[Порядок проведення мобілізації.](#)

[Відстрочка від призову на військову службу під час мобілізації.](#)

[Обов'язки громадян.](#)

[Відповідальність за ухилення від призову за мобілізацією.](#)

[Відповідальність за ухилення від мобілізації.](#)

[Скасування запобіжного заходу для призову на військову службу під час мобілізації.](#)

[Судова практика.](#)

[Порядок проведення службового розслідування у Збройних Силах України.](#)

[Нормативна база](#)

[Предмет службового розслідування.](#)

[Підстави призначення службового розслідування.](#)

[Службове розслідування призначається у разі:](#)

[Службове розслідування не призначається:](#)

[Порядок проведення службового розслідування.](#)

[Строк проведення службового розслідування.](#)

[Права військовослужбовця, стосовно якого проводиться службове розслідування.](#)

[Оформлення результатів службового розслідування.](#)

[Прийняття рішення за результатами службового розслідування.](#)

[Оскарження рішення про притягнення до дисциплінарної відповідальності.](#)

[Права і свободи громадян в умовах воєнного стану.](#)

[Нормативна база](#)

[Воєнний стан в Україні.](#)

[Права і свободи людини і громадянина, які протягом дії воєнного стану можуть обмежуватися.](#)

[Свобода пересування.](#)

[Вільно володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю.](#)

[Компенсація за відчужене майно:](#)

[Суспільні роботи.](#)

[Призначення пенсії за вислугу років військовослужбовцям.](#)

[Нормативна база](#)

[Особи, які мають право на пенсію за вислугу років.](#)

[Види служби та періоди часу, які зараховуються до вислуги років для призначення пенсії:](#)

[Умови призначення:](#)

[Пенсія за вислугу років призначається:](#)

[Обчислення пенсії.](#)

[Строки перерахунку призначених пенсій:](#)

[Перерахунок раніше призначених пенсій:](#)

[Куди звернутися:](#)

[Необхідні документи.](#)

[Строки розгляду питання.](#)

[Строки призначення пенсій.](#)

[Підстави для відмови у призначенні пенсії.](#)

[Порядок та строки оскарження.](#)

[Позасудовий порядок.](#)

[Куди звернутися.](#)

[Перелік та зразки необхідних документів.](#)

[Строки розгляду питання.](#)

[Підстави для відмови.](#)

[Порядок оскарження.](#)

[Судовий порядок.](#)

[Призов на військову службу офіцерів запасу у мирний час.](#)

[Нормативна база](#)

[Загальне поняття військової служби і виконання військового обов'язку.](#)

[Військова підготовка громадян України за програмою підготовки офіцерів запасу.](#)

[Порядок призову на військову службу осіб офіцерського складу.](#)

[Хто і як може бути призваний на військову службу осіб офіцерського складу.](#)

[Строк, на який можуть бути призвані офіцери запасу.](#)

[Які існують підстави для відстрочки від призову на військову службу офіцерів запасу.](#)

[Відстрочка від призову офіцерів запасу за станом здоров'я.](#)

[Відстрочка від призову офіцерів запасу для здобуття освіти.](#)

[Відстрочка від призову офіцерів запасу для продовження професійної діяльності.](#)

[Підстави для звільнення від призову на військову службу офіцерів запасу.](#)

[Права офіцерів за призовом.](#)

[Проходження військової служби іноземцями та особами без громадянства.](#)

[Нормативна база](#)

[Загальні положення.](#)

[Порядок добору та прийняття іноземців на військову службу за контрактом.](#)

[Контракт про проходження військової служби.](#)

[Строки, на які укладаються контракти.](#)

[Порядок укладення контрактів.](#)

[Продовження строку контракту.](#)

[Припинення \(розірвання\) контракту.](#)

[Відпустки.](#)

[Порядок звільнення.](#)

[Проходження військової служби громадянами України.](#)

[Нормативна база](#)

[Загальні положення.](#)

[Порядок проходження військової служби.](#)

[У добровільному порядку громадяни проходять:](#)

[За призовом громадяни проходять:](#)

[Підготовка громадян до проходження військової служби.](#)

[Початок, припинення і закінчення проходження військової служби.](#)

[Граничний вік перебування на військовій службі.](#)

[Розірвання безстрокового \(до закінчення особливого періоду\) контракту зі Збройними Силами України.](#)

[Нормативна база](#)

[Поняття "особливий період".](#)

[Порядок та підстави розірвання безстрокового \(до закінчення особливого періоду\) контракту зі Збройними Силами України.](#)

[Розірвання військових контрактів.](#)

[Нормативна база.](#)

[Загальна інформація.](#)

[Розірвання військових контрактів в мирний час.](#)

[Розірвання військових контрактів в особливий період.](#)

[Розірвання військових контрактів під час мобілізації.](#)

[Санаторно-курортне лікування учасників бойових дій.](#)

[Нормативна база](#)

[Поняття санаторно-курортного лікування.](#)

[Суб'єкти забезпечення безоплатними путівками.](#)

[Грошова компенсація.](#)

[Необхідні кроки для одержання санаторно-курортного лікування.](#)

[Оздоровлення дітей.](#)

[Соціальні гарантії військовослужбовців та членів їх сімей в особливий період.](#)

[Нормативна база.](#)

[Загальні положення.](#)

[Соціальні гарантії військовослужбовців.](#)

[Грошове забезпечення військовослужбовців та членів їх сімей.](#)

[Пенсійне забезпечення військовослужбовців.](#)

[Ухилення від військового обліку або навчальних \(спеціальних\) зборів.](#)

[Нормативна база.](#)

[Загальні положення.](#)

[Склад проступку.](#)

[Об'єкт проступку.](#)

[Об'єктивна сторона проступку](#)

[Суб'єкт проступку.](#)

[Суб'єктивна сторона проступку.](#)

[Санкція \(покарання\).](#)

[Корисні посилання](#)

[Ухилення від призову на строкову військову службу.](#)

[Нормативна база](#)

[Загальна інформація.](#)

[Адміністративна відповідальність.](#)

[Кримінальна відповідальність.](#)

[Склад злочину.](#)

[Об'єкт злочину.](#)

[Об'єктивна сторона злочину.](#)

[Суб'єкт злочину.](#)

[Суб'єктивна сторона злочину.](#)

Індексація грошового забезпечення військовослужбовцям.

Нормативна база.

- [Кодекс законів про працю України](#)
- [Про індексацію грошових доходів населення](#)
- [Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей](#)
- [Порядок проведення індексації грошових доходів населення](#)
- [Справа "Кечко проти України" \(Заява N 63134/00\)](#)
- [Рішення Конституційного Суду України](#)

Чи мають військовослужбовці право на індексацію.

Відповідно до [ст. 1-2 Закону України від 20.12.1991 № 2011-XII "Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей"](#) військовослужбовці користуються усіма правами і свободами людини та громадянина, гарантіями цих прав і свобод, закріпленими в Конституції України та законах України, з урахуванням особливостей, встановлених цим та іншими законами. У зв'язку з особливим характером військової служби, яка пов'язана із захистом Вітчизни, військовослужбовцям надаються визначені законом пільги, гарантії та компенсації.

Що входить до складу грошового забезпечення.

Відповідно до [частин 2, 3 ст. 9 Закону України "Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей"](#) до складу грошового забезпечення входять:

- посадовий оклад, оклад за військовим званням;
- щомісячні додаткові види грошового забезпечення (підвищення посадового окладу, надбавки, доплати, винагороди, які мають постійний характер, премія);
- одноразові додаткові види грошового забезпечення.

Грошове забезпечення визначається залежно від посади, військового звання, тривалості, інтенсивності та умов військової служби, кваліфікації, наукового ступеня і вченого звання військовослужбовця.

Грошове забезпечення підлягає індексації відповідно до закону. [Статтею 2 Закону України «Про індексацію грошових доходів населення»](#) № 1282-XII визначено, що індексації підлягають грошові доходи громадян, одержані ними в гривнях на території України і які не мають разового характеру, зокрема, оплата праці (грошове забезпечення). Індексації підлягають грошові доходи населення у межах прожиткового мінімуму, встановленого для відповідних соціальних і демографічних груп населення.

Коли проводиться індексація грошового забезпечення.

Відповідно до [статей 4, 6 Закону № 1282-XII індексація грошових доходів населення](#) проводиться в разі, коли величина індексу споживчих цін перевищила поріг індексації, який встановлюється *в розмірі 103 відсотка*.

Обчислення індексу споживчих цін для індексації грошових доходів населення провадиться наростаючим підсумком, починаючи з місяця введення в дію цього Закону.

Для проведення подальшої індексації грошових доходів населення обчислення індексу споживчих цін починається за місяцем, у якому індекс споживчих цін перевищив поріг індексації, зазначений у частині першій цієї статті.

Підвищення грошових доходів населення у зв'язку з індексацією здійснюється з першого числа місяця, що настає за місяцем, у якому опубліковано індекс споживчих цін.

У разі якщо грошові доходи населення підвищено з урахуванням прогнозного рівня інфляції випереджаючим шляхом, при визначенні обсягу підвищення грошових доходів у зв'язку із індексацією враховується рівень такого підвищення у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України.

У разі виникнення обставин, передбачених статтею 4 цього Закону грошові доходи населення визначаються як результат добутку розміру доходу, що підлягає індексації в межах прожиткового мінімуму для відповідних соціальних і демографічних груп населення, та величини індексу споживчих цін.

Порядок проведення індексації.

Правила обчислення індексу споживчих цін для проведення індексації та сум індексації грошових доходів населення, визначені Порядком проведення індексації грошових доходів населення, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 17.07.2003 № 1078 (далі Порядок № 1078).

Згідно з п. 1-1 Порядку № 1078 (у редакції, чинній на час виникнення спірних правовідносин) підвищення грошових доходів громадян у зв'язку з індексацією здійснюється з першого числа місяця, що настає за місяцем, в якому офіційно опубліковано індекс споживчих цін.

Індексація грошових доходів населення проводиться у разі, коли величина індексу споживчих цін перевищила поріг індексації, який встановлюється в розмірі 101 відсотка (у 2016 році 103 відсотка).

Індекс споживчих цін обчислюється Держстатом і не пізніше 10 числа місяця, що настає за звітним, публікується в офіційних періодичних виданнях. Для проведення подальшої індексації грошових доходів населення обчислення індексу споживчих цін починається за місяцем, у якому індекс споживчих цін перевищив поріг індексації, зазначений в абзаці другому цього пункту.

Відповідно до [п. 2 Порядку № 1078 індексації підлягають грошові доходи громадян](#), одержані в гривнях на території України, які не мають разового характеру, зокрема, грошове забезпечення військовослужбовців, осіб рядового і начальницького складу, посадових осіб митної служби.

За змістом п. 4 Порядку № 1078 індексації підлягають грошові доходи населення у межах прожиткового мінімуму, встановленого для відповідних соціальних і демографічних груп населення. У межах прожиткового мінімуму, встановленого для працездатних осіб, індексуються оплата праці (грошове забезпечення), розмір аліментів, визначений судом у твердій грошовій сумі, допомога по безробіттю та матеріальна допомога у період професійної підготовки, перепідготовки або підвищення кваліфікації безробітного, що надаються залежно від страхового стажу у відсотках середньої заробітної плати, стипендії. Сума індексації грошових доходів громадян визначається як результат множення грошового доходу, що підлягає індексації, на величину приросту індексу споживчих цін, поділений на 100 відсотків.

Пунктом 5 Порядку № 1078 визначено, що у разі підвищення тарифних ставок (окладів), пенсій або щомісячного довічного грошового утримання, стипендій, виплат, що здійснюються відповідно до законодавства про загальнообов'язкове державне соціальне страхування, значення індексу споживчих цін у місяці, в якому відбувається підвищення, приймається за 1 або 100 відсотків. Обчислення індексу споживчих цін для проведення подальшої індексації здійснюється з місяця, наступного за місяцем підвищення зазначених грошових доходів населення.

Нарахування індексації за період з 01.01.2008 по 01.03.2018.

Визначення розміру посадових окладів військовослужбовців здійснювалося відповідно до постанови Кабміну України «Про упорядкування структури та умов грошового забезпечення військовослужбовців, осіб рядового і начальницького складу та деяких інших осіб» від 07.11.2007 № 1294 (далі - Постанова № 1294), якою було затверджено схеми посадових окладів військовослужбовців.

Відповідно до пункту 13 Постанови № 1294 вона набрала чинності з 01.01.2008.

Тобто, за умови підвищення посадового окладу в січні 2008 року останній виступає базовим, а з лютого здійснюється обчислення індексу споживчих цін для проведення подальшої індексації.

Вищевказана постанова діяла до дати набрання чинності постанови Кабміну України «Про грошове забезпечення військовослужбовців, осіб рядового і начальницького складу та деяких інших осіб» від 30.08.2017 № 704, якою встановлені нові розміри посадових окладів військовослужбовців, а саме 01.03.2018.

Відтак, саме січень 2008 року є базовим місяцем для нарахування індексації його грошового забезпечення до березня 2018.

Строки звернення до суду.

Частиною [2 статті 233 Кодексу законів про працю України](#) передбачено, що у разі порушення законодавства про оплату праці працівник має право звернутися до суду з позовом про стягнення належної йому заробітної плати без обмеження будь-яким строком.

Конституційний Суд України у Рішенні від 15.10.2013 року №8-рп/2013 (справа щодо офіційного тлумачення положень частини другої [статті 233 Кодексу законів про працю України, статті 1, 12 Закону України "Про оплату праці"](#)) роз'яснив, що під заробітною платою, що належить працівникові, або, за визначенням, використаним у частині другій статті 233 Кодексу, належною працівнику заробітною платою необхідно розуміти всі виплати, на отримання яких працівник має право згідно з умовами трудового договору і відповідно до державних гарантій, встановлених законодавством для осіб, які перебувають у трудових правовідносинах з роботодавцем, незалежно від того, чи було здійснене нарахування таких виплат. У разі порушення законодавства про оплату праці працівник має право звернутися до суду з позовом про стягнення сум індексації заробітної плати та компенсації втрати частини заробітної плати у зв'язку з порушенням строків її виплати як складових належної працівнику заробітної плати без обмеження будь-яким строком незалежно від того, чи були такі суми нараховані роботодавцем.

Альтернативна (невійськова) служба.

Нормативна база

- [Конституція України](#)
- [Закон України "Про альтернативну \(невійськову\) службу"](#)
- [Закон України "Про військовий обов'язок і військову службу"](#)
- [Постанова Кабінету Міністрів України від 10 листопада 1999 року № 2066 "Про затвердження нормативно-правових актів щодо застосування Закону України "Про альтернативну \(невійськову\) службу"](#)

Право на альтернативну (невійськову) службу.

Громадяни України мають право на альтернативну службу, якщо виконання військового обов'язку суперечить їхнім релігійним переконанням і якщо вони належать до діючих відповідно до законодавства релігійних організацій, віровчення яких не допускає користування зброєю. Перелік таких релігійних організацій затверджується Кабінетом Міністрів України. Цим правом користуються громадяни, які належать до зазначених релігійних організацій, що діють як із зареєстрованим статутом, так і без його реєстрації (пункт 2 Положення про порядок проходження альтернативної (невійськової) служби, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 10 листопада 1999 року № 2066 "Про затвердження нормативно-правових актів щодо застосування Закону України "Про альтернативну (невійськову) службу" (далі - Положення).

В умовах воєнного або надзвичайного стану можуть бути встановлені окремі обмеження цього права із зазначенням строку їх дії.

Відповідно до статті 4 Закону України "Про альтернативну (невійськову) службу" (далі - Закон) на альтернативну службу направляються громадяни, які підлягають призову на строкову військову службу і особисто заявили про неможливість її проходження як такої, що суперечить їхнім релігійним переконанням, документально або іншим чином підтвердили істинність переконань та стосовно яких прийнято відповідні рішення.

Не підлягають направленню на альтернативну службу громадяни:

- звільнені відповідно до законодавства від призову на строкову військову службу;
- яким відповідно до законодавства надано відстрочку від призову на строкову військову службу (на строк дії відстрочки).

Громадянам, які звільняються з роботи у зв'язку з направленням для проходження альтернативної служби, виплачується вихідна допомога в розмірі **двох мінімальних заробітних плат**.

Громадянин, направлений на альтернативну службу, не має права:

- ухилятися від проходження альтернативної служби;
- брати участь у страйках;
- займатися підприємницькою діяльністю;
- навчатися в закладах освіти, крім середніх або вищих закладів освіти з вечірньою або заочною формами навчання;

- відмовлятися від місця проходження альтернативної служби, визначеного відповідним структурним підрозділом місцевої державної адміністрації (стаття 8 [Закону](#)).

Ухиленням від проходження альтернативної служби вважається:

- неприбуття без поважних причин на місце проходження альтернативної служби, зазначене у направленні, або прибуття із запізненням більше ніж на три календарні дні;
- самовільне припинення виконання службових обов'язків;
- несвоєчасне (пізніше ніж за п'ять календарних днів) повідомлення відповідному структурному підрозділу місцевої державної адміністрації про надання відпустки з ініціативи власника або уповноваженого ним органу, а також про попередження власником або уповноваженим ним органом щодо звільнення у зв'язку з ліквідацією, реорганізацією або перепрофілюванням підприємства, установи, організації.

У разі ухилення громадянина від проходження альтернативної служби або вчинення інших дій, місцева державна адміністрація може скасувати своє рішення про направлення його на альтернативну службу, про що **протягом п'яти календарних днів у письмовій формі** повідомляє громадянина і територіальний центр комплектування та соціальної підтримки, після чого громадянин підлягає призову на строкову військову службу на загальних підставах.

Направлення на альтернативну службу.

Куди звернутися?

Для вирішення питання про направлення на альтернативну службу громадянин після взяття на військовий облік, але **не пізніше ніж за два календарні місяці** до початку встановленого законодавством періоду призову на строкову військову службу особисто подає мотивовану письмову заяву **до відповідного структурного підрозділу місцевої держадміністрації за місцем проживання.**

У разі призову на військові збори громадян, які після проходження строкової військової служби набули релігійних переконань і належать до діючих згідно із законодавством України релігійних організацій, віровчення яких не допускає користування зброєю, вони **не пізніше семи календарних днів** від дня одержання повістки територіального центру комплектування та соціальної підтримки про призов на військові збори подають особисто до відповідного структурного підрозділу місцевої державної адміністрації заяву про звільнення від призову на ці збори (стаття 9 [Закону](#)).

Необхідні документи.

Заява про направлення на альтернативну службу подається у довільній формі із зазначенням мотивів неможливості проходження строкової військової служби та підтвердженням істинності релігійних переконань громадянина. До заяви додаються документи, що підтверджують істинність його релігійних переконань, копія документа про освіту та довідка з місця роботи або навчання.

У разі порушення громадянином встановленого строку подання заяви у ній мають бути зазначені причини її несвоєчасного подання (пункт 5 [Положення](#)).

Заява про направлення на альтернативну службу приймається за наявності паспорта.

Відсутність паспорта є підставою для відмови у прийнятті заяви (пункт 6 [Положення](#)).

Строк розгляду.

Заява громадянина про направлення на альтернативну службу розглядається відповідним структурним підрозділом місцевої держадміністрації **протягом календарного місяця** після її надходження в присутності громадянина (частина перша статті 11 [Закону](#)).

У разі потреби до відповідного структурного підрозділу місцевої державної адміністрації запрошуються представники релігійних організацій, громадськості та вживаються в межах законодавства інші заходи для встановлення належності громадянина до релігійної організації, віровчення якої не допускає користування зброєю, та істинності його релігійних переконань (пункт 13 [Положення](#)).

Підстави для відмови.

Підставою для відмови громадянину в направленні на альтернативну службу або звільненні від призову на військові збори є:

- несвоєчасне подання заяви про направлення на альтернативну службу або звільнення від призову на військові збори;
- відсутність підтвердження істинності релігійних переконань;
- неявка громадянина без поважних причин за викликом до місцевої державної адміністрації для розгляду його заяви про направлення на альтернативну службу або звільнення від призову на військові збори (частина третя статті 11 [Закону](#)).

Інші причини не можуть бути підставою для відмови в направленні на альтернативну службу або звільненні від призову на військові збори.

Проходження альтернативної служби.

Громадяни проходять альтернативну службу переважно в межах населеного пункту за місцем проживання або у місцевості, звідки вони мають можливість щоденно повертатися до місця проживання.

У разі проходження громадянином альтернативної служби не за місцем проживання, а в місцевості, звідки він не має можливості щоденно повертатися до місця проживання, власник підприємства, установи, організації або уповноважений ним орган зобов'язаний надати громадянину з дня початку служби місце в гуртожитку або інше впорядковане тимчасове житло.

Конкретне місце проходження альтернативної служби визначається відповідним структурним підрозділом місцевої державної адміністрації (стаття 13 [Закону](#)).

Умови та місце проходження альтернативної служби.

Альтернативну службу громадяни проходять на підприємствах, в установах, організаціях, що перебувають у державній, комунальній власності або переважна частка у статутному фонді яких є в державній або комунальній власності, діяльність яких у першу чергу пов'язана із соціальним захистом населення, охороною здоров'я, захистом довкілля, будівництвом, житлово-комунальним та сільським господарством, а також у патронажній службі в організаціях Товариства Червоного Хреста України (стаття 5 [Закону](#)).

Строк альтернативної служби.

Строк альтернативної служби **у півтора раза перевищує строк військової служби**, встановлений для солдатів і сержантів, які проходять строкову військову службу в Збройних Силах України та інших утворених відповідно до законів України військових формуваннях.

Для осіб, які мають вищу освіту за освітньо-кваліфікаційним рівнем підготовки спеціаліста або магістра, строк альтернативної служби у півтора раза перевищує строк військової служби, встановлений для осіб, які мають відповідний освітньо-кваліфікаційний рівень.

Початком альтернативної служби вважається день, коли громадянин фактично приступив до роботи на підприємстві, в установі, організації, визначений наказом про прийняття на роботу.

У разі направлення громадянина для проходження альтернативної служби не за місцем проживання, а в місцевість, звідки він не може щоденно повертатися до місця проживання, строк альтернативної служби визначається з урахуванням часу, необхідного для переїзду до місця служби та у зворотному напрямку.

Зміна місця проходження служби.

Під час проходження альтернативної служби громадянин має право звернутися до відповідного структурного підрозділу місцевої державної адміністрації з мотивованою заявою щодо зміни місця проходження служби, а також дострокового звільнення з неї на підставах, передбачених [Законом](#).

У разі самовільного припинення або систематичного невиконання без поважних причин покладених на громадянина службових обов'язків власник підприємства, установи, організації або уповноважений ним орган має право звернутися до відповідного структурного підрозділу місцевої державної адміністрації з клопотанням про дострокове розірвання трудового договору.

Власник підприємства, установи, організації або уповноважений ним орган не має права в односторонньому порядку достроково розірвати трудовий договір з громадянином, який проходить альтернативну службу.

Припинення альтернативної служби.

Альтернативна служба припиняється у разі закінчення строку її проходження або достроково за рішенням місцевої державної адміністрації.

Рішення місцевої державної адміністрації щодо дострокового припинення альтернативної служби є обов'язковим як для власника підприємства, установи, організації або уповноваженого ним органу, так і для громадянина.

Альтернативна служба достроково припиняється у разі:

- призову громадянина на строкову військову службу за власним бажанням;
- визнання громадянина непридатним за станом здоров'я для подальшого проходження військової служби на підставі висновку (постанови) військово-лікарської комісії;
- виникнення у громадянина права на відстрочку внаслідок зміни сімейних обставин, передбаченого законодавством про військовий
- обов'язок і військову службу;
- засудження громадянина до позбавлення волі;

- порушення вимог [статті 8 Закону](#).

Бронювання військовозобов'язаних в умовах правового режиму воєнного стану.

Нормативна база

- [Закон України "Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію"](#)
- [Закон України "Про військовий обов'язок і військову службу"](#)
- [Порядок організації та ведення військового обліку призовників і військовозобов'язаних, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 07 грудня 2016 року № 921](#)
- [Постанова Кабінету Міністрів України від 3 березня 2022 року № 194 "Деякі питання бронювання військовозобов'язаних в умовах правового режиму воєнного стану"](#)
- [Лист Мінекономіки від 08.03.2022 № 2714-20/9420-03 «Щодо організації бронювання військовозобов'язаних за органами державної влади, іншими державними органами, а також підприємствами, установами, організаціями, які задовольняють потреби збройних сил, інших військових формувань, населення в умовах правового режиму воєнного стану»](#)

Загальні положення.

Бронювання військовозобов'язаних, які перебувають у запасі, здійснюється в мирний та у воєнний час з метою забезпечення функціонування органів державної влади, інших державних органів, органів місцевого самоврядування, а також підприємств, установ і організацій в особливий період (стаття 24 [Закону України "Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію"](#)).

Бронюванню підлягають військовозобов'язані, які працюють в органах державної влади, інших державних органах, органах місцевого самоврядування та на підприємствах, в установах і організаціях, яким встановлено мобілізаційні завдання (замовлення), у разі, якщо це необхідно для забезпечення функціонування зазначених органів та виконання мобілізаційних завдань (замовлень). Такі військовозобов'язані не підлягають прийняттю на службу у військовому резерві.

На військовозобов'язаних, які підлягають бронюванню за переліками посад та професій, військовими комісаріатами за місцем розташування підприємств оформляється **посвідчення про відстрочку від призову та повідомлення про зарахування на спеціальний військовий облік**.

З питань, що пов'язані з бронюванням військовозобов'язаних за підприємствами, останні звертаються до міністерств, відомств, обласних державних адміністрацій та до військових комісаріатів за місцем знаходження підприємств.

В умовах правового режиму воєнного стану бронювання військовозобов'язаних за органами державної влади, іншими державними органами, а також підприємствами, установами, організаціями, які задовольняють потреби Збройних Сил, інших військових формувань, населення, здійснюється у порядку, визначеному [постановою Кабінету Міністрів України від 3 березня 2022 року № 194 "Деякі питання бронювання військовозобов'язаних в умовах правового режиму воєнного стану"](#) (далі - постанова).

Важливо! Не підлягають бронюванню у порядку, визначеному [постановою](#), військовозобов'язані, які мають посвідчення про відстрочку від призову на військову службу на період мобілізації та на воєнний час, тобто військовозобов'язані, які заброньовані на період мобілізації та на воєнний час за органами державної влади, іншими державними органами, органами місцевого самоврядування, а також за підприємствами, установами і організаціями відповідно до Переліків посад і професій військовозобов'язаних, які підлягають бронюванню на період мобілізації та на воєнний час, затверджених розпорядженням Кабінету Міністрів України від 18 березня 2022 року № 493 (із змінами).

Подання пропозицій для бронювання працівників.

⇒ Підприємства, установи і організації надсилають **пропозиції щодо бронювання** військовозобов'язаних, яким надається відстрочка від призову на військову службу під час мобілізації та на воєнний час [встановленої форми](#) до органів державної влади, інших державних органів за відповідною сферою управління, галуззю національної економіки для проведення аналізу та узагальнення.

Увага! Відповідно до листа Міністерства оборони України від 11 березня 2022 року № 220/1469 Головнокомандувачем Збройних Сил України прийнято рішення щодо заборони бронювання військовозобов'язаних, які мають нижчезазначені дефіцитні для Збройних Сил України військово-облікові спеціальності:

рядового, сержантського та старшинського складу:

- 003, 004, 008, 015, 016, 019, 021, 028, 029, 034, 035, 036, 037, 039, 047, 048, 054, 055, 058, 065, 069, 070, 071, 072, 110, 113, 117, 118, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 133, 134, 135, 136, 137, 139, 140, 143, 144, 145, 146, 147, 153, 163, 178, 183, 184, 210, 216, 220, 221, 223, 225, 233, 234, 245, 248, 250, 251, 260, 261, 262, 265, 267, 307, 320, 323, 326, 333, 340, 379, 381, 382, 383, 403, 420, 460, 474, 500, 501, 502, 503, 507, 525, 527, 528, 530, 531, 538, 543, 544, 549, 550, 554, 569;
- офіцерського складу за групами ВОС: 02, 03, 04, 06, 07, 08, 09, 10, 12, 14, 34, 44, 46, 47, 49, 50, 52, 53, 54, 70, 90.

⇒ Органи державної влади, інші державні органи подають Міністерству економіки погоджені Міністерством оборони пропозиції щодо бронювання військовозобов'язаних у відповідних сферах управління, галузях національної економіки, на підприємствах, в установах і організаціях за встановленою формою в друкованій формі та/або в електронній формі з відповідним обґрунтуванням (пункт 2 Постанови).

Відповідно до листа Міністерства економіки України 08 березня 2022 року № 2714-20/9420-03 "Щодо організації бронювання військовозобов'язаних в умовах правового режиму воєнного стану" у разі включення до пропозицій військовозобов'язаних працівників підприємств, установ і організацій необхідно додавати належне **обґрунтування** щодо виконання таким підприємством, установою, організацією завдань із задоволення потреб Збройних Сил, інших військових формувань, населення з відповідним підтвердженням (прийняте рішення Уряду, обласних, Київської військових адміністрацій, укладений договір тощо).

⇒ Міністерство економіки узагальнює подані органами державної влади, іншими державними органами пропозиції щодо бронювання військовозобов'язаних і протягом одного робочого дня приймає відповідне рішення та надсилає його копію Міністерству оборони, а також зазначеним органам.

У рішенні Міністерства економіки зазначається строк дії відстрочки, який **не може перевищувати шість місяців**.

Список наказів Міністерства економіки України щодо бронювання військовозобов'язаних на підприємствах, установах, організаціях

⇒ З метою підтвердження надання відстрочки від призову на військову службу під час мобілізації та на воєнний час орган державної влади, інший державний орган видає військовозобов'язаному витяг з наказу Міністерства економіки.

⇒ Міністерство оборони організує через Генеральний штаб Збройних Сил доведення в односторонній строк до територіальних центрів комплектування та соціальної підтримки витягів з наказів Міністерства економіки.

Відповідно до [Листа Мінекономіки від 08.03.2022 № 2714-20/9420-03 «Щодо організації бронювання військовозобов'язаних за органами державної влади, іншими державними органами, а також підприємствами, установами, організаціями, які задовольняють потреби збройних сил, інших військових формувань, населення в умовах правового режиму воєнного стану»](#), пропозиції щодо бронювання військовозобов'язаних, яким надається відстрочка від призову на військову службу під час мобілізації та на воєнний час (далі - Пропозиції), подаються виключно органами державної влади, іншими державними органами до Мінекономіки за формою, визначеною постановою (додаток 1 до [Постанови](#)).

Пропозиції органів державної влади, інших державних органів щодо бронювання військовозобов'язаних не розглядатимуться Міністерством економіки у разі:

- відсутності погодження Пропозицій Міністерством оборони;
- невідповідності поданих Пропозицій формі, визначеній додатком 1 до [Постанови](#);
- відсутності даних у відповідних графах Пропозицій.

Підстави для анулювання відстрочки:

1. закінчення строку її дії;
2. завершення виконання або скасування завдання підприємству, установі, організації щодо задоволення потреб Збройних Сил, інших військових формувань, населення;
3. ліквідації органу державної влади, іншого державного органу, підприємства, установи, організації;
4. звільнення військовозобов'язаного з органу державної влади, іншого державного органу, підприємства, установи, організації (пункт 4 [Постанови](#)).

У разі наявності однієї з трьох останніх підстав анулювання відстрочки від призову на військову службу під час мобілізації та на воєнний час здійснюється шляхом прийняття в односторонній

строк рішення Міністерства економіки на підставі обґрунтованого подання органу державної влади, іншого державного органу та надсилання його копії Міністерству оборони, а також зазначеним органам.

Відповідальність за непостановку на облік у військовому комісаріаті.

Нормативна база

- [Конституція України](#)
- [Кримінальний кодекс України](#)
- [Кодекс України про адміністративні правопорушення](#)
- [Закон України "Про військовий обов'язок і військову службу"](#)
- [наказ Міністерства оборони України від 11.10.2021 № 313 "Про затвердження Переліку спеціальностей та/або професій, споріднених з відповідними військово-обліковими спеціальностями, після одержання яких жінки беруться на військовий облік військовозобов'язаних"](#)

Військовий обов'язок.

Стаття 65 [Конституції України](#) передбачає, що захист Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України, шанування її державних символів є обов'язком громадян України. Громадяни відбувають військову службу відповідно до закону.

Кожен громадянин має обов'язок перед рідною країною. Так, в кожного громадянина відповідно до [Конституції України](#) та [Закону України "Про військовий обов'язок і військову службу"](#) (далі - [Закон](#)) є обов'язок захищати свою Вітчизну, її недоторканність і цілісність території. Для підготовки Збройних сил України [Закон](#) встановлює військовий обов'язок.

Такий обов'язок включає:

- підготовка осіб до військової служби;
- приписка до ділянок призову;
- прийняття на службу (за контрактом або за призовом);
- проходження такої служби;
- перебування в запасі;
- військовий резерв;
- військовий облік

Так, напередодні чергового призову актуальними питаннями для багатьох людей є такі: як стати на облік у військкомат; що буде якщо не стати на облік у військкомат; як отримати приписне; які наслідки, якщо не встав на облік у військкомат після служби або не отримав військовий квиток вчасно і так далі.

Жінки, які мають спеціальність та/або професію, споріднену з відповідною військово-обліковою спеціальністю, визначеною в [Переліку спеціальностей та/або професій, споріднених з відповідними військово-обліковими спеціальностями](#), після одержання яких жінки беруться на військовий облік військовозобов'язаних та [Переліку спеціальностей та/або професій, споріднених з відповідними військово-обліковими спеціальностями](#), затвердженому наказом Міністерства оборони України від 11.10.2021 № 313 (із змінами внесеними наказом Міністерства оборони України від 7 лютого 2022 року № 35), та придатні до проходження військової служби за станом здоров'я та віком, беруться на військовий облік військовозобов'язаних.

Відповідно до [роз'яснень Міністерства оборони України](#) стати на військовий облік потрібно до кінця 2022 року у територіальному центрі комплектування та соціальної підтримки (колишній комісаріат) за місцем реєстрації місця проживання.

Як прописатися в призовній дільниці.

Щороку військові комісаріати, нині це територіальні центри комплектування та соціальної підтримки за місцем проживання приписують всіх хлопців, яким виповнилося **17 років**. *Період для такої прописки - січень-березень*. Для прописки, людині надсилають повістку, в якій повинна бути вказана конкретна дата в який саме день необхідно прийти.

Важливо! Крім того, важливо відзначити, що обов'язок подавати інформацію до територіальних центрів комплектування та соціальної підтримки (військовим комісаріатам) про вищевказаних громадян покладається на всі підприємства, організації, установи освіти, їх керівників, а також, органи місцевої влади (сільські, міські та селищні ради і тд). І за недотримання цього обов'язку передбачена відповідальність. Для проведення прописки складається спеціальна комісія. Прописка є початковим обов'язковим етапом для постановки на облік. За результатами прописки особі видають посвідчення про приписку.

Як стати на облік у військкомат.

Відповідно до статті 33 [Закону України "Про військовий обов'язок та військову службу"](#) військовий облік громадян України поділяється на облік призовників, військовозобов'язаних та резервістів.

Так, до першої категорії відносяться:

- прописані до ділянок;
- громадяни, які отримали громадянство України;
- громадяни, які приїхали на нове місце проживання або з-за кордону.

До другої категорії належать:

- звільнені з військової служби в запас;
- особи, які раніше терміну звільнилися з альтернативної служби;
- військовозобов'язані, які переїхали в іншу місцевість;
- звільнені з різних державних служб правопорядку або Державної податкової служби або митної, або виконавчої служби;
- виключені з обліку Служби безпеки України, Служби зовнішньої розвідки України;
- звільнені від призову по [статті 18 Закону України "Про військовий обов'язок і військову службу"](#);
- особи, яким виповнилося 27 років під час перебування на обліку призовників.

Для того, щоб стати на облік необхідно звернутися до військового комісаріату з паспортом, приписним (або військовим квитком - для обліку військовозобов'язаних) і іншими документами, що підтверджують підстави для зміни проживання, закінчення вузу і тд.

відповідно до частини 2 статті 37 [Закону України "Про військовий обов'язок і військову службу"](#) взяттю на військовий облік військовозобов'язаних підлягають жінки, які належать до категорій, зазначених у частині одинадцятій статті 1 цього Закону.

Що буде якщо не стати на військовий облік.

Законодавством встановлені терміни і порядок постановки на облік в залежності від підстав для обліку.

Так, якщо людина прибула на нове місце проживання, вона зобов'язана повідомити про це комісаріат, в якому перебуває на обліку. Те ж саме стосується змін сімейного стану, стану здоров'я, місця навчання ([частина 10 статті 38 Закону України "Про військовий обов'язок і](#)

військову службу"). Так, якщо людина закінчила університет або була переведена в інший, якщо людина одружилася, поміняла роботу - про все це необхідно сповістити в військкомат протягом тижня.

Важливо! Якщо метою переїзду є зміна місця проживання або відрядження, навчання, відпустка тривалістю понад 3 місяців, призовник зобов'язаний з'явитися в комісаріат і знятися з обліку для постановки на облік за новим місцем проживання - на що у такого призовника є рівно тиждень, такий же термін для постановки на облік за новим місцем проживання.

Крім цього, якщо не стати на облік у військкомат вчасно, поліція має право розшуку, затримання і навіть доставки осіб, які ухиляються від своїх військових обов'язків відповідно до частини 3 статті 38 [Закону України "Про військовий обов'язок і військову службу"](#).

За порушення правил і ухилення від обліку в РВК можливі такі наслідки:

- оголошення в розшук, затримання і примусова доставка поліцією до військового комісаріату
- притягнення до кримінальної або адміністративної відповідальності за ухилення від військового обов'язку

Так статтею [210 Кодексу України про адміністративні правопорушення](#) за порушення призовниками, військовозобов'язаними, резервістами правил військового обліку передбачено притягнення до адміністративної відповідальності у вигляді штрафу від тридцяти до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, а за повторне протягом року вчинення вищезазначеного порушення, за яке особу вже було піддано адміністративному стягненню, а також вчинення такого порушення в особливий період передбачено штраф від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Відповідно до ч. 1 статті [337 Кримінального кодексу України](#) ухилення призовника, військовозобов'язаного, резервіста від військового обліку після попередження, зробленого відповідним керівником територіального центру комплектування та соціальної підтримки, керівниками відповідних органів Служби безпеки України, відповідних підрозділів Служби зовнішньої розвідки України, - *карається штрафом від трьохсот до п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до одного року.*

Крім цього слід зазначити що [КУпАП](#) передбачає окремі штрафи на посадових осіб органів влади, керівників підприємств, організацій, установ, які своєчасно не повідомили в військкомат інформацію про наявність потенційних призовників.

Відстрочка та звільнення від призову на строкову військову службу.

Нормативна база

- [Закон України "Про військовий обов'язок і військову службу"](#)
- [Закон України "Про освіту"](#)
- [Указ Президента України від 10 грудня 2008 року № 1153 "Про Положення про проходження громадянами України військової служби у Збройних Силах України"](#)
- [Наказ Міністерства оборони України від 20 грудня 2017 року № 684 "Про затвердження Переліку випадків, за яких громадяни України знімаються з військового обліку військовозобов'язаних"](#)
- [Указ Президента України від 29 грудня 2021 року № 687 "Про звільнення в запас військовослужбовців строкової військової служби, строки проведення чергових призовів та чергові призови громадян України на строкову військову службу у 2022 році"](#)

Хто призивається на строкову військову службу.

Захист Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України є конституційним обов'язком громадян України. Військовий обов'язок устанавлюється з метою підготовки громадян України до захисту Вітчизни, забезпечення особовим складом Збройних Сил України, інших утворених відповідно до законів України військових формувань, а також правоохоронних органів спеціального призначення (далі - Збройні Сили України та інші військові формування), посади в яких комплектуються військовослужбовцями.

Військовий обов'язок включає:

- підготовку громадян до військової служби;
- приписку до призовних дільниць;
- прийняття в добровільному порядку (за контрактом) та призов на військову службу;
- проходження військової служби;
- виконання військового обов'язку в запасі;
- проходження служби у військовому резерві;

- дотримання правил військового обліку.

На строкову військову службу призиваються придатні для цього за станом здоров'я громадяни України чоловічої статі, яким до дня відправлення у військові частини виповнилося 18 років, та старші особи, які не досягли 27-річного віку і не мають права на звільнення або відстрочку від призову на строкову військову службу (частина перша статті 15 [Закону України "Про військовий обов'язок і військову службу"](#) (далі - Закон).

Важливо! Відповідно до [Указу Президента України від 24 лютого 2021 року № 71 "Про звільнення в запас військовослужбовців строкової військової служби, строки проведення чергових призовів та чергові призови громадян України на строкову військову службу у 2021 році"](#) чоловіки зазначеної вікової категорії призиватимуться у 2021 році у квітні - червні та жовтні - грудні.

На кого не поширюється обов'язок військової служби.

Військовий обов'язок не поширюється на *іноземців та осіб без громадянства*, які перебувають в Україні.

Чи можуть іноземці призиватися на військову службу.

Проходження військової служби здійснюється іноземцями та особами без громадянства - у *добровільному порядку* (за контрактом) на посадах, що підлягають заміщенню військовослужбовцями рядового, сержантського і старшинського складу Збройних Сил України (частина шоста статті 1 [Закону](#)).

Порядок проходження іноземцями та особами без громадянства військової служби у Збройних Силах України визначається [Положенням про проходження військової служби у Збройних Силах України іноземцями та особами без громадянства, затвердженим Указом Президента України від 10 червня 2016 року № 248](#).

Підстави відстрочки від проходження військової служби.

Відстрочка від призову на строкову військову службу надається призовникам за **рішенням районної (міської) призовної комісії**:

1. за сімейними обставинами,
2. за станом здоров'я,

3. для здобуття освіти;
4. продовження професійної діяльності.

Відстрочка від призову на строкову військову службу за сімейними обставинами.

Відстрочка від призову на строкову військову службу за сімейними обставинами за їх бажанням надається призовникам, які мають:

1. непрацездатних батька і матір чи одинокого непрацездатного батька (одинокую непрацездатну матір) або непрацездатних осіб, під опікою, піклуванням чи на утриманні яких перебував призовник, або осіб, над якими призовник здійснює опіку чи піклування, якщо вони не мають інших працездатних осіб - громадян України, зобов'язаних відповідно до законодавства їх утримувати. Непрацездатність зазначених осіб визначається в порядку, встановленому законодавством;
2. неповнолітніх рідних (повнорідних чи неповнорідних) братів і сестер або непрацездатних рідних (повнорідних чи неповнорідних) братів і сестер незалежно від їх віку, якщо вони не мають інших працездатних осіб, крім призовника, зобов'язаних відповідно до законодавства їх утримувати;
3. дитину (дітей) віком до 18 років, яку (яких) виховують самостійно;
4. дитину віком до трьох років;
5. двох і більше дітей;
6. вагітну дружину.

Відстрочка від призову на строкову військову службу за станом здоров'я.

Відстрочка від призову на строкову військову службу за станом здоров'я **на строк до одного року** надається призовникам, які визнані під час медичного огляду **тимчасово непридатними** до військової служби.

Відстрочка від призову на строкову військову службу для здобуття освіти.

Відстрочка від призову на строкову військову службу для здобуття освіти на весь період навчання надається громадянам призовного віку, які:

- у закладах загальної середньої освіти III ступеня та професійної (професійно-технічної) освіти з денною формою навчання. У разі досягнення такими призовниками 21-річного віку відстрочка втрачає силу;
- навчаються у закладах фахової передвищої освіти з денною формою навчання, у тому числі під час здобуття початкового рівня (короткого циклу) та першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за програмами ступеневої системи освіти;
- навчаються у ВНЗ з денною формою навчання, у тому числі під час здобуття наступного вищого освітньо-кваліфікаційного рівня вищої освіти;

- навчаються у середніх або вищих духовних навчальних закладах з денною формою навчання;
- навчаються в інтернатурі, аспірантурі або докторантурі з відривом або без відриву від виробництва;
- проходять військову підготовку за програмою підготовки офіцерів запасу при вищих військових навчальних закладах та військових навчальних підрозділах закладів вищої освіти.

Така відстрочка надається на весь період проведення військової підготовки та на строк, що триває від завершення такої підготовки до присвоєння громадянину України первинного військового звання офіцерського складу, але не довше ніж до кінця поточного року після завершення підготовки

- в навчальних закладах інших держав в рамках міжнародних договорів України.

Відстрочка від призову на строкову військову службу для продовження професійної діяльності

Відстрочка від призову на строкову військову службу для продовження професійної діяльності надається таким громадянам призовного віку:

1. педагогічним працівникам, які здобули вищу освіту, основним місцем роботи яких є заклади загальної середньої освіти, за умови повного навантаження на займаній посаді, - на весь період їх роботи за спеціальністю;
2. медичним працівникам, за умови повного навантаження на займаній посаді, - на весь період їх роботи за фахом у сільській місцевості;
3. священнослужителям, які закінчили заклади вищої або середньої духовної освіти і займають посаду в релігійних організаціях, що діють на основі статуту (положення), зареєстрованого у встановленому порядку, - на час виконання обов'язків священнослужителя;
4. сільським, селищним, міським головам - на строк виконання ними цих повноважень;
5. особам, які мають ступінь доктора філософії (кандидата наук)/доктора мистецтв або доктора наук та працюють на посадах за спеціальністю відповідно до групи спеціальностей за галузями знань (науки)/мистецтв, за якими присуджено науковий/освітньо-творчий ступінь, - на весь період їх роботи за цією спеціальністю;
6. резервістам - на весь період служби у військовому резерві;
7. поліцейським, особам рядового і начальницького складу служби цивільного захисту та працівникам Державного бюро розслідувань - на весь період їх служби;
8. співробітникам Служби судової охорони - на весь період їх служби (частина тринадцята статті 17 [Закону](#)).

Порядок отримання відстрочки від призову на строкову військову службу.

Призовники, яким надано відстрочку від призову на строкову військову службу, зобов'язані **щороку до 1 жовтня** подавати у районні (міські) територіальні центри комплектування та соціальної підтримки документи, що підтверджують їх право на відстрочку. Довідка про навчання призовника може безпосередньо надсилатися закладом освіти районному (міському) військовому комісаріату.

Крім того, відповідно до частини п'ятнадцятої статті 17 [Закону](#) у випадках, не передбачених цим Законом, відстрочка від призову на строкову військову службу може бути надана призовникам згідно з рішеннями призовної комісії Автономної Республіки Крим, обласних та Київської міської призовних комісій за поданням районних (міських) призовних комісій.

Дії, для отримання відстрочки від призову на строкову військову службу.

У разі отримання повістки про призов на строкову військову службу та прибуття на призовну дільницю, необхідно скласти заяву на ім'я голови районної (міської) призовної комісії про надання відстрочки від призову на строкову військову службу, з описом підстав для надання відстрочки, а також додати всі наявні письмові докази, що підтверджують дані підстави (наприклад, підставою для надання відстрочки від призову призовнику у зв'язку з вагітністю дружини є свідоцтво про шлюб та медична довідка закладу охорони здоров'я про вагітність дружини, посвідчена головним лікарем закладу охорони здоров'я). Заяву необхідно складати у 2-х екземплярах, один з яких, із позначкою про реєстрацію, залишити собі.

Дана заява буде розглядатись на зібранні членів районної (міської призовної комісії), за результатами чого, районна призовна комісія виносить і оголошує одне з рішень, яке вноситься до облікової картки призовника та до книги протоколів засідань призовної комісії, про:

- придатність до військової служби і призов на строкову військову службу з призначенням до виду (роду військ) Збройних Сил, інших військових формувань, а також визначає термін відправлення його у військову частину (у разі відсутності підстав, що чітко закріплені в [Законі](#));
- надання відстрочки від призову на строкову військову службу (у разі наявності підстав, закріплених в [Законі України «Про військовий обов'язок і військову службу»](#));
- внесення на розгляд призовної комісії вищого рівня клопотань щодо надання громадянам відстрочок від призову на строкову військову службу (у випадках, не передбачених [Закон](#)ом).

У разі внесення на розгляд призовної комісії вищого рівня клопотань щодо надання громадянам відстрочок від призову на строкову військову службу, рішення про надання/не надання відстрочки приймається на засіданні призовної комісії вищого рівня (обласна комісія) (пункти 74-82 Положення про підготовку і проведення призову громадян України на строкову військову службу та прийняття призовників на військову службу за контрактом, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 21.03.2002 № 352).

Рішення призовної комісії може бути оскаржено громадянином України до призовної комісії вищого рівня або до суду.

Зразок заяви голові районної призовної комісії про надання відстрочки від призову на строкову військову службу за сімейними обставинами.

Підстави звільнення від проходження військової служби.

Від призову на строкову військову службу в мирний час звільняються громадяни України:

1. які визнані особами з інвалідністю або за станом здоров'я непридатними до військової служби в мирний час;
2. які до дня відправлення на строкову військову службу досягли 27-річного віку;
3. які виконали обов'язки служби у військовому резерві протягом строків першого та другого контрактів;
4. батько або мати, рідний (повнорідний, неповнорідний) брат або сестра яких загинули, померли або стали особами з інвалідністю під час проходження військової служби або зборів військовозобов'язаних. Призовники, які мають право на звільнення від призову на цій підставі, можуть його не використовувати;
5. які виховують дитину з інвалідністю віком до 18 років;
6. які виховують дитину, хвору на тяжкі перинатальні ураження нервової системи, тяжкі вроджені вади розвитку, рідкісні орфанні захворювання, онкологічні, онкогематологічні захворювання, дитячий церебральний параліч, тяжкі психічні розлади, цукровий діабет I типу (інсулінозалежний), гострі або хронічні захворювання нирок IV ступеня, дитину, яка отримала тяжку травму, потребує трансплантації органа, потребує паліативної допомоги, що підтверджується документом, виданим лікарсько-консультативною комісією закладу охорони здоров'я в порядку та за формою, встановленими центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері охорони здоров'я, але якій не встановлено інвалідність;
7. які зайняті постійним доглядом за хворою дружиною (чоловіком), дитиною, а також батьками своїми чи дружини (чоловіком), які за висновком

медико-соціальної експертної комісії чи лікарсько-консультативної комісії закладу охорони здоров'я потребують постійного догляду;

8. які мають дружину (чоловіка) із числа осіб з інвалідністю та/або одного із своїх батьків чи батьків дружини (чоловіка) із числа осіб з інвалідністю I чи II групи;
9. які здійснюють опіку над особою з інвалідністю, визнаною судом недієздатною; зайняті постійним доглядом за особою з інвалідністю I групи; зайняті постійним доглядом за особою з інвалідністю II групи або за особою, яка за висновком медико-соціальної експертної комісії або лікарсько-консультативної комісії закладу охорони здоров'я потребує постійного догляду, у разі відсутності інших осіб, які можуть здійснювати такий догляд;
10. які до набуття громадянства України пройшли військову службу в інших державах;
11. які були засуджені за вчинення кримінального правопорушення до позбавлення волі, обмеження волі, у тому числі із звільненням від відбування покарання;
12. яким після закінчення вищих навчальних закладів присвоєно військові (спеціальні) звання офіцерського (начальницького) складу (стаття 18 [Закону](#)).

Судова практика.

- [Рішення Львівського окружного адміністративного суду від 19 червня 2018 року у справі № 813/389/18](#) (щодо відмови в наданні відстрочки від призову на строкову військову службу за сімейними обставинами)

Корисні посилання

- [Строкова служба](#)

Військові облигації: умови та порядок придбання.

Нормативна база

- [Закон України "Про ринки та організовані товарні ринки"](#)
- [Постанова Кабінету Міністрів України від 25.02.2022 № 156 "Про випуск облигацій внутрішньої державної позики "Військові облигації"](#)
- [Постанова Кабінету Міністрів України від 31.01.2001 № 80"Про розміщення \(емісію\) облигацій внутрішніх державних позик"](#)
- [Постанова Правління Національного банку України від 18.06.2003 № 248 "Про затвердження Положення про порядок проведення операцій, пов'язаних з розміщенням облигацій внутрішніх державних позик"](#)

Загальні положення.

Військові облігації - це різновид облігацій внутрішньої державної позики.

Облігації внутрішніх державних позик України (ОВДП) - державні цінні папери, що розміщуються виключно на внутрішньому фондовому ринку і підтверджують зобов'язання України щодо відшкодування пред'явникам цих облігацій їх номінальної вартості з виплатою доходу відповідно до умов розміщення облігацій (стаття 11 [Закону України "Про ринки капіталу та організовані товарні ринки"](#)).

Кошти від облігацій, залучені в Державний бюджет України, використовуються на безперебійне забезпечення фінансових потреб держави в умовах воєнного стану - соціальні та оборонні.

Хто виступає гарантом.

Боржником у зобов'язаннях за військовими облігаціями є держава Україна.

Розміщення військових облігацій.

Випуск облігацій внутрішньої державної позики врегульовано [Постановою Кабінету Міністрів України від 31.01.2003 р. №80 "Про розміщення \(емісію\) облігацій внутрішніх державних позик"](#) яка передбачає, що їх емітентом виступає Міністерство фінансів України. Саме воно визначає час та обсяги випуску облігацій внутрішньої державної позики, строк їх обігу, відсоткову ставку та інші умови емісії. Міністерство фінансів України від імені держави відіграє також роль гаранта своєчасного погашення та сплати доходу за облігаціями.

Процесом розміщення облігацій внутрішньої державної позики займається Національний банк України. Він обслуговує випуск та погашення облігацій. Крім того, саме Національний банк є депозитарієм для облігацій внутрішньої державної позики, тобто установою, яка веде їх централізований облік у бездокументарній формі (усі державні облігації випускаються виключно в бездокументарній формі).

Кому надається послуга.

Послуга надається громадянину України чи нерезиденту.

Військові облігації доступні для всіх підприємств, представників бізнесу, приватних осіб та іноземних інвесторів.

Де можна придбати військові облигації.

Придбати військові облигації України можна через уповноважені банки - первинні дилери чи брокерів безпосередньо на аукціонах, які проходять щовівторка чи на вторинному ринку.

Список банків-первинних дилерів та ліцензованих брокерів на сайті bonds.gov.ua.

Календар аукціонів: mof.gov.ua/uk/kalendar-aukcioniiv.

Оголошення та результати аукціонів mof.gov.ua/uk/ogoloshennja-ta-rezultati-aukcioniiv.

Ціна купівлі військової облигації.

Номінальна вартість однієї облигації — 1000 гривень/1000 дол США/ 1000 євро. Реальна ціна може бути як менше, так і більше. Чим менший термін інвестиції, тим дешевша облигація (Постанова Кабінету Міністрів України від 31.01.2001 № 80 "Про розміщення (емісію) облигацій внутрішніх державних позик").

Терміни придбання.

Строк інвестування від 3 місяців до 1,5 року. Чим більше термін, тим вище відсоток.

Основні умови купівлі військових облигацій.

- послуга надається фізичним особам - резидентам України;
- можлива валюта Військових облигацій - гривня, долари США, євро;
- максимальний обсяг придбання Військових облигацій – еквівалент 50 000 000 грн в один день;
- податок на доходи фізичної особи та військовий збір не утримуються;
- згідно з рішенням Національного Банку України при купівлі Військових облигацій перевірка джерел походження коштів не здійснюється;
- дохід за Військовими облигаціями може бути отриманий у вигляді: процентних доходів - за процентними облигаціями; різниці між вартістю придбання та номінальною вартістю цінних паперів, що виникає при погашенні Військових облигацій;
- погашення Військових облигацій та виплата доходу здійснюється у валюті облигацій в строки встановлені умовами випуску облигацій.

Продаж військових облигацій.

Військові облигації можна продати на ринку цінних паперів України в будь-який момент за допомогою банків або брокерів.

Зразок заявки на придбання облігацій.

Зразок заявки на придбання облігацій внутрішніх державних позик, затверджений Положенням про порядок проведення операцій, пов'язаних з розміщенням облігацій внутрішніх державних позик (додаток 3).

Військові повістки: види, порядок вручення.

Нормативна база

- Конституція України
- Кримінальний кодекс України
- Кодекс України про адміністративні правопорушення
- Закон України «Про військовий обов'язок та військову службу»
- Указ Президента України від 29 грудня 2021 року № 687 «Про звільнення в запас військовослужбовців строкової військової служби, строки проведення чергових призовів та чергові призови громадян України на строкову військову службу у 2022 році»
- Положення про підготовку і проведення призову громадян України на строкову військову службу та прийняття призовників на військову службу за контрактом, затвержене постановою Кабінету Міністрів України від 21 березня 2002 року № 352

Увага!!! З 24 лютого 2022 року, відповідно до Закону України "Про правовий режим воєнного стану", в Україні введено режим воєнного стану!

Згідно з пунктом 8 Указу Президента України від 24 лютого 2022 року № 69 "Про загальну мобілізацію" місцевим органам виконавчої влади у взаємодії з територіальними центрами комплектування та соціальної підтримки, за участю органів місцевого самоврядування та із залученням підприємств, установ та організацій усіх форм власності, фізичних осіб – підприємців доручено, зокрема організувати та забезпечити у встановленому порядку своєчасне оповіщення і прибуття громадян, які призиваються на військову службу.

Загальні положення.

Стаття 65 Конституції України передбачає, що захист Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України, шанування її державних символів є обов'язком громадян України. Громадяни відбувають військову службу відповідно до закону.

Основні положення щодо проходження військової служби визначені [Законом України «Про військовий обов'язок та військову службу»](#) (далі - Закон).

Відповідно до статті 15 [Закону](#) на строкову військову службу призиваються придатні для цього за станом здоров'я громадяни України чоловічої статі, яким до дня відправлення у військові частини виповнилося 18 років, та старші особи, які не досягли 27-річного віку і не мають права на звільнення або відстрочку від призову на строкову військову службу.

Громадяни призовного віку в добровільному порядку можуть бути прийняті на військову службу за контрактом на умовах, передбачених частиною першою статті 20 [Закону](#), та в порядку, визначеному положеннями про проходження військової служби громадянами України.

Призов громадян України на строкову військову службу включає проходження ними призовної комісії та відправлення їх до військових частин.

Організація підготовки та проведення призову громадян України на строкову військову службу здійснюється міськими (районними) державними адміністраціями (виконавчими органами міських рад) у взаємодії з відповідними районними (міськими) територіальними центрами комплектування та соціальної підтримки.

Види повісток у військкомат.

На даний момент існує чотири види документів, які можна назвати загальним терміном «**повістка**».

► Повістка, яка вручається з метою уточнення облікових даних

Даний вид повістки вручається призовнику для внесення відомостей до бази щодо особи призовника, його сімейного стану, інформації про працевлаштування, наявність чи відсутність дітей. Результатом такої перевірки можуть бути виявленні підстави для звільнення від служби в армії, наприклад, за наявності дитини. Окрім того, можуть бути встановленні підстави для відстрочки від призову на строкову військову службу, якщо в призовника є захворювання, які унеможливають проходження військової служби.

► Повістка на проходження військово-лікарської комісії (ВЛК)

Повістка, яка зобов'язує призовника пройти медичне обстеження. До повістки додається картка дослідження та медичного огляду військовозобов'язаного, у якій зазначається, про придатність чи непридатність призовника до строкової служби.

► Повістка-призов на строкову військову службу

У такій повістці вказано термін, у який потрібно з'явитися до призовної дільниці. Окрім того в такій повістці зазначається, що при собі необхідно мати: паспорт, військовий квиток (тимчасове посвідчення) або посвідчення про приписку до призовної дільниці (для призовників), а також, обліково-послужну картку та мобілізаційне розпорядження (при наявності).

► Мобілізаційне розпорядження

Такий вид повістки вручається військовозобов'язаним особам, котрі пройшли медичну комісію та визнані придатними до несення військової служби. Здебільшого мобілізаційне розпорядження вручається під час оголошення мобілізації. У мобілізаційному розпорядженні зазначається про обов'язок з'явитися у визначений призовний пункт **протягом 24 годин** після оголошення мобілізації.

Порядок вручення військових повісток.

Відповідно до [пункту 56 Положення про підготовку і проведення призову громадян України на строкову військову службу та прийняття призовників на військову службу за контрактом, затвержене постановою Кабінету Міністрів України від 21 березня 2002 року № 352](#) оповіщення громадян про призов на строкову військову службу та їх прибуття на призовні дільниці здійснюється за розпорядженнями керівників районних (міських) територіальних центрів комплектування та соціальної підтримки.

Вручення повісток проводиться через відповідні органи місцевого самоврядування, керівників підприємств, установ, організацій, у тому числі закладів освіти, незалежно від підпорядкування і форми власності. Окрім того, повістки громадянам можуть також вручатися безпосередньо посадовими особами районного (міського) територіального центру комплектування та соціальної підтримки.

Повістка має бути вручена особисто або уповноваженими особами повинен бути складений акт про відмову від отримання повістки із підписами уповноважених осіб та свідків.

У разі надходження на підприємство листа з територіального центру комплектування та соціальної підтримки, відповідальний за ведення військового обліку зобов'язаний вручити повістку військовозобов'язаному працівнику під підпис.

Якщо працівник відмовляється від отримання повістки, то відповідальна особа за ведення військового обліку має скласти акт про відмову від підпису та отримання повістки і відправити його до територіального центру комплектування та соціальної підтримки.

Законодавством чітко не визначено де саме має відбуватися вручення повісток, а тому вручення повістки на вулиці, блокпостах, за місцем проживання тощо не є незаконним. Основна умова - встановлення особи, якій вручається така повістка, що здійснюється на підставі документів, що посвідчують особу (паспорт, посвідчення водія тощо).

Відповідальність за нез'явлення за повісткою про виклик до військкомату.

◇ За порушення законодавства про оборону, мобілізаційну підготовку та мобілізацію винна особа може бути притягнута до адміністративної відповідальності відповідно до [статті 210¹ Кодексу України про адміністративні правопорушення](#) (далі - КУпАП).

Національній поліції України надано право здійснювати адміністративне затримання військовозобов'язаних при порушенні законодавства про мобілізаційну підготовку та мобілізацію та доставляти їх до територіального центру комплектування та соціальної підтримки (статті 259 та 262 КУпАП, частина третя статті 38 Закону України "Про військовий обов'язок і військову службу").

◇ За ухилення від призову на строкову військову службу, військову службу за призовом осіб офіцерського складу, винну особу може бути притягнуто до кримінальної відповідальності за [статтею 335 Кримінального кодексу України](#).

◇ [Статтею 336 Кримінального кодексу України](#) передбачена кримінальна відповідальність за ухилення від призову на військову службу під час мобілізації, на особливий період, на військову службу за призовом осіб із числа резервістів в особливий період.

Судова практика.

- [Постанова Верховного Суду від 28 січня 2020 року у справі № 759/5435/16-к](#) (за відсутності даних про вручення особі бойової повістки, а у разі відмови останньої у її отриманні - про фіксування цієї відмови у передбаченому законом порядку, - відсутні дані про доведеність винуватості особи у вчиненні інкримінованого їй кримінального правопорушення, передбаченого [статтею 336 Кримінального кодексу України](#)).

Військова капеланська діяльність.

Нормативна база

- Конституція України
- Закон України «Про Службу військового капеланства»
- Закон України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей»

Загальні положення.

Закон України «Про Службу військового капеланства» регулює відносини у сфері реалізації конституційного права на свободу світогляду та віросповідання військовослужбовців Збройних Сил України, Національної гвардії України, інших утворених відповідно до законів України військових формувань, Державної прикордонної служби України, а також визначає правові та організаційні засади і принципи діяльності Служби військового капеланства.

Військова капеланська діяльність - діяльність, яку здійснюють військові капелани з метою сприяння реалізації конституційного права військовослужбовців, працівників та членів їх сімей на свободу світогляду та віросповідання шляхом задоволення їх духовно-релігійних потреб (ч.1 ст.1 Закону України «Про Службу військового капеланства»).

Статтею 35 Конституції України визначено, що кожен має право на свободу світогляду і віросповідання.

Статтею 6 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» передбачено, що військовослужбовці вправі сповідувати будь-яку релігію або не сповідувати ніякої, відкрито висловлювати свої релігійні або атеїстичні переконання. Командири (начальники) військових з'єднань та частин надають можливість військовослужбовцям брати участь у богослужіннях та релігійних обрядах у вільний від виконання обов'язків військової служби час.

Можливість брати участь у богослужіннях та релігійних обрядах під час виконання обов'язків військової служби надається військовослужбовцям з дозволу командира (начальника) військового з'єднання чи частини.

Структура Служби військового капеланства.

Служба військового капеланства - окрема структура у складі Збройних Сил України, Національної гвардії України, інших утворених відповідно до законів України військових формувань та Державної прикордонної служби України, що складається з органів управління Служби військового капеланства, військових капеланів і утворена з метою організації заходів щодо задоволення духовно-релігійних потреб військовослужбовців, працівників та членів їх сімей у мирний і воєнний час.

Служба військового капеланства утворюється як окрема структура у складі Збройних Сил України, Національної гвардії України, інших утворених відповідно до законів України військових формувань, Державної прикордонної служби України, вид якої залежить від обсягу, характеру та складності заходів щодо задоволення духовно-релігійних потреб в їх органі військового управління, з'єднанні, військовій частині, військовому навчальному закладі, установі чи організації (далі - військова частина). У військовій частині на рівні окремого батальйону функції Служби військового капеланства можуть виконуватися одним військовим капеланом.

Відповідні служби військового капеланства підпорядковуються безпосередньо Головнокомандувачу Збройних Сил України, Командувачу Національної гвардії України, керівникам інших утворених відповідно до законів України військових формувань, Голові Державної прикордонної служби України.

Гранична чисельність Служби військового капеланства для Збройних Сил України, Національної гвардії України, інших утворених відповідно до законів України формувань та Державної прикордонної служби України **не може становити менше 0,15 відсотка** граничної чисельності відповідно Збройних Сил України, Національної гвардії України, інших утворених відповідно до законів України військових формувань, Державної прикордонної служби України.

Здійснення капеланської діяльності.

Військовий капелан - особа, яка в установленому цим Законом порядку отримала мандат на право здійснення військової капеланської діяльності, уклала контракт про проходження військової служби на посадах осіб офіцерського складу (виключно на посадах Служби військового капеланства) та здійснює військову капеланську діяльність у підрозділах Збройних

Сил України, Національної гвардії України, інших утворених відповідно до законів України військових формувань та Державної прикордонної служби України на підставах та в порядку, передбачених [Законом](#).

Військовим капеланом може бути громадянин України, який є священнослужителем зареєстрованої в Україні релігійної організації та отримав від керівного центру (управління) відповідної релігійної організації мандат на право здійснення військової капеланської діяльності.

Важливо! Обов'язковою вимогою для зайняття посади військового капелана є наявність вищої богословської освіти.

З метою належної організації задоволення духовно-релігійних потреб особового складу Збройних Сил України, Національної гвардії України, інших утворених відповідно до законів України військових формувань та Державної прикордонної служби України здійснюється визначення квот конфесійного представництва військових капеланів у Збройних Силах України, Національній гвардії України, інших утворених відповідно до законів України військових формуваннях та Державній прикордонній службі України.

Для зайняття 90 відсотків штатних посад військових капеланів у Збройних Силах України, Національній гвардії України, інших утворених відповідно до законів України військових формуваннях та Державній прикордонній службі України розподіл квот конфесійного представництва військових капеланів здійснюється з урахуванням конфесійної приналежності особового складу відповідно Збройних Сил України, Національної гвардії України, інших утворених відповідно до законів України військових формувань та Державної прикордонної служби України у порядку, встановленому відповідним центральним органом виконавчої влади, у підпорядкуванні якого вони перебувають.

Для зайняття 10 відсотків штатних посад військових капеланів у Збройних Силах України, Національній гвардії України, інших утворених відповідно до законів України військових формуваннях та Державній прикордонній службі України розподіл квот конфесійного представництва військових капеланів здійснюється начальником Служби військового капеланства відповідно Збройних Сил України, Національної гвардії України, інших утворених відповідно до законів України військових формувань та Державної прикордонної служби України.

Відповідно до одержаної квоти конфесійного представництва військових капеланів релігійні організації готують необхідну кількість священнослужителів та передають їм мандат на право здійснення військової капеланської діяльності. Після отримання від керівного центру (управління) відповідної релігійної організації мандата на право здійснення військової капеланської діяльності священнослужитель приймається на військову службу у порядку, передбаченому відповідним положенням про проходження служби військовими капеланами.

Інформація про особу, що стала відома військовому капелану під час здійснення військової капеланської діяльності, є конфіденційною.

Військовий капелан має право не відповідати на запитання щодо фактів і обставин, які стали йому відомі під час сповіді.

Міжконфесійні ради з питань військового капеланства.

Статтею 6 [Закону України «Про Службу військових капеланів»](#) визначено, що Міжконфесійні ради з питань військового капеланства є між конфесійними консультативно-дорадчими органами, що утворюються і діють при Міністерстві оборони України та Міністерстві внутрішніх справ України з метою забезпечення міжконфесійної злагоди та порозуміння у сфері організації заходів щодо задоволення духовно-релігійних потреб військовослужбовців, працівників і членів їх сімей. Міжконфесійні ради з питань військового капеланства можуть також утворюватися при центральних органах виконавчої влади, яким підпорядковані інші військові формування.

До Міжконфесійної ради з питань військового капеланства при Міністерстві оборони України входять уповноважені від тих релігійних організацій, священнослужителі яких обіймають посади військових капеланів у Збройних Силах України.

До Міжконфесійної ради з питань військового капеланства при Міністерстві внутрішніх справ України входять уповноважені від тих релігійних організацій, священнослужителі яких обіймають посади військових капеланів у Національній гвардії України та Державній прикордонній службі України.

У своїй діяльності Міжконфесійна рада з питань військового капеланства при Міністерстві оборони України та Міжконфесійна рада з питань військового капеланства при Міністерстві

внутрішніх справ України керуються відповідними положеннями, затвердженими відповідно Міністерством оборони України та Міністерством внутрішніх справ України.

Виконання покарання у виді арешту.

Нормативна база

- [Кримінально-виконавчий кодекс України](#)
- [Наказ Мін'юсту від 28.08.2018 № 2823/5 «Про затвердження Правил внутрішнього розпорядку установ виконання покарань»](#)
- [Наказ Міноборони від 03.11.2020 № 394 «Про затвердження Порядку тримання засуджених, узятих під варту, заарештованих та затриманих військовослужбовців»](#)
- [Наказ Мін'юсту від 15.02.2017 № 406/5 "Про затвердження Переліку найменувань органів, установ виконання покарань, слідчих ізоляторів і навчальних закладів, що належать до сфери управління Державної кримінально-виконавчої служби України"](#)

Загальні положення.

Покарання у виді арешту — є основним видом покарань, який пов'язаний з фізичною ізоляцією засудженого від суспільства і встановлюється на строк від одного до шести місяців. Не застосовується до осіб віком до 16 років, вагітних жінок та жінок, які мають дітей віком до 7 років.

Арештний дім - це установа виконання покарань, яка виконує покарання у вигляді арешту на строк від одного до шести місяців, у якій тримаються повнолітні особи, а також неповнолітні, яким на момент постановлення вироку виповнилося шістнадцять років і які засуджені за кримінальні проступки. Перелік арештних домів по областях затверджено [наказом Мін'юсту від 15.02.2017 № 406/5 "Про затвердження Переліку найменувань органів, установ виконання покарань, слідчих ізоляторів і навчальних закладів, що належать до сфери управління Державної кримінально-виконавчої служби України"](#).

Гауптвахта служби правопорядку (далі - гауптвахта) - спеціальне приміщення, обладнане в будівлі органу управління служби правопорядку (підрозділу служби правопорядку) для виконання покарання щодо військовослужбовців (військовозобов'язаних), засуджених до арешту, військовослужбовців (військовозобов'язаних), на яких накладено адміністративне стягнення у вигляді арешту з триманням на гауптвахті, тримання взятих під варту та затриманих

військовослужбовців (військовозобов'язаних), або приміщення (намет), яке може тимчасово обладнуватися на полігонах, у навчальних центрах та районах виконання Збройними Силами України завдань за призначенням.

Права особи, яку засуджено до покарання у вигляді арешту.

- витратити гроші із своїх особових рахунків без обмеження їх обсягу для придбання продуктів харчування, одягу, взуття, літератури, письмового приладдя та предметів першої потреби;
- на невідкладну правову допомогу, конфіденційні юридичні консультації (побачення) з захисником, адвокатом та іншими особами, визначеними абзацом першим частини другої статті 8 [Кримінально-виконавчого кодексу України](#), у робочі, вихідні, святкові, неробочі дні у будь-який час з 8 години до 20 години;
- отримувати грошові перекази;
- одержувати без обмежень посылки (передачі) та бандеролі;
- одержувати і відправляти листи та телеграми без обмеження їх кількості;
- одержувати один раз на місяць короткострокове побачення, а неповнолітні засуджені - короткострокові побачення без обмеження їх кількості.
- листуватися та направлення пропозицій, заяв і скарг здійснюються у порядку, встановленому [пунктом 1 розділу III, пунктом 1 розділу XIII Правил внутрішнього розпорядку установ виконання покарань, затверджених наказом Міністерства юстиції України 28.08.2018 № 2823/5](#).
- звертатися з пропозиціями, заявами і скаргами до державних органів, громадських об'єднань і службових осіб. Кореспонденція, яку засуджені адресують Уповноваженому Верховної Ради України з прав людини, Європейському суду з прав людини, суду, а також іншим відповідним органам міжнародних організацій, членом або учасником яких є Україна, уповноваженим особам таких міжнародних організацій, прокурору, захиснику у кримінальному провадженні, який здійснює свої повноваження відповідно до статті 45 [Кримінального процесуального кодексу України](#), перегляду не підлягає і надсилається за адресою протягом доби з часу її подання. Кореспонденція, яку засуджені одержують від зазначених органів та осіб, перегляду не підлягає.

Порядок і умови виконання покарання у виді арешту.

- особи, **засуджені до арешту**, відбувають покарання, як правило, за місцем засуджених в арештних домах, а військовослужбовці - на гауптвахтах;
- засуджений відбуває весь строк покарання в одному арештному домі;
- переведення засудженого до арешту з одного арештного дому до іншого допускається в разі його хвороби або для забезпечення його безпеки, а також з інших поважних причин, що перешкоджають дальшому перебуванню засудженого в даному арештному домі;

- засуджені до покарання у виді арешту тримаються в умовах ізоляції з **роздільним триманням** чоловіків, жінок, неповнолітніх, засуджених, які раніше притягалися до кримінальної відповідальності, засуджених, які раніше відбували покарання в місцях позбавлення волі, і засуджених, які раніше працювали в суді, органах прокуратури, юстиції та правоохоронних органах. Іноземні громадяни і особи без громадянства, як правило, тримаються окремо від інших засуджених;
- на засуджених до арешту, військовослужбовців (військовозобов'язаних) поширюються права, обов'язки, заборони і обмеження, встановлені кримінально-виконавчим законодавством для осіб, які відбувають покарання у виді позбавлення волі;
- засудженим до арешту надається прогулянка тривалістю одна година, а неповнолітнім - дві години;
- засуджені забезпечуються речовим майном відповідно до [Порядку забезпечення речовим майном засуджених, які відбувають покарання в установах виконання покарань та слідчих ізоляторах, затвердженого наказом Міністерства юстиції України від 20 лютого 2012 року № 280/5, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 21 лютого 2012 року за № 261/20574.](#)

Важливо!!! Підставою для тримання осіб, засуджених до арешту, є тільки вирок суду, який набрав законної сили.

Залучення осіб, засуджених до арешту, до праці.

Особи, засуджені до арешту, відповідно до [частини першої статті 52 Кримінально-виконавчого кодексу України](#) можуть **без оплати їхньої праці** залучатися до робіт з господарського обслуговування установи виконання покарань, а також поліпшення житлово-побутових умов засуджених або до допоміжних робіт із забезпечення установ продовольством.

Важливо!!! До цих робіт засуджені залучаються в порядку черговості і не більш як на дві години на день.

Матеріально-побутове забезпечення і медичне обслуговування засуджених до арешту

Матеріально-побутове забезпечення і медичне обслуговування засуджених до арешту здійснюються відповідно до норм, встановлених для осіб, які відбувають покарання у виді позбавлення волі, і регулюється [розділом XXII «Матеріально-побутове забезпечення та медичне](#)

обслуговування засуджених» Правил внутрішнього розпорядку установ виконання покарань, затверджених наказом Міністерства юстиції України 28.08.2018 № 2823/5.

Матеріально-побутове забезпечення і медичне обслуговування в арештних домах здійснюються органами виконання покарань у порядку, передбаченому законодавством.

Заходи заохочення та стягнення, що застосовуються до осіб, засуджених до арешту.

Заходи заохочення:

- подяка;
- дострокове зняття раніше накладеного стягнення;
- зарахування часу відбування арешту в загальний строк військової служби повністю або частково (**для військовослужбовців та військовозобов'язаних**).

Заходи стягнення:

- догана;
  - поміщення в карцер строком до десяти діб;
  - переведення в одиночну камеру на строк до десяти діб (**для військовослужбовців та військовозобов'язаних**).
1. *Порядок застосування заходів заохочення та стягнення щодо осіб, засуджених до арешту, регулюється [Кримінально-виконавчим кодексом України](#) і здійснюється начальником арештного дому чи його заступником. Стягнення у виді поміщення в карцер застосовується в порядку, визначеному [статтями 134, 135 Кримінально-виконавчого кодексу України](#).*
  2. *Правом застосування заходів заохочення у виді зарахування часу відбування арешту до загального строку військової служби користується начальник органу управління Військової служби правопорядку у Збройних Силах України. Правом застосування інших заходів заохочення і стягнення користуються начальник органу управління Військової служби правопорядку у Збройних Силах України і начальник гарнізону.*

Важливо!!! Застосування заходів стягнення у виді поміщення у ДІЗО(дисциплінарний ізолятор) до осіб, засуджених до обмеження волі, поміщення в карцер осіб, засуджених до арешту, а також старшими вихователями та вихователями у виховних колоніях здійснюється після розгляду **дисциплінарною комісією установи** питання про доцільність застосування стягнення та винесення відповідного письмового рішення.

Застосовані заходи заохочення та стягнення заступниками начальників виправних центрів та начальниками відділень соціально-психологічної служби виправних центрів, заступниками начальників арештних домів, старшими вихователями та вихователями виховних колоній відображаються у статистичному обліку та у щоденниках індивідуальної роботи із засудженими (для неповнолітніх - у щоденниках соціально-виховної роботи із засудженим неповнолітнім), а також беруться до уваги при визначенні ступеня виправлення засудженого та при складанні на нього характеристики.

Особливості відбування арешту засудженими військовослужбовцями.

- засуджений військовослужбовець - військовослужбовець (військовозобов'язаний), який за обвинувальним вироком суду, що набрав законної сили, засуджений до арешту з відбуванням покарання на гауптвахті строком від одного до шести місяців;
- військовослужбовці, засуджені до арешту, направляються на гауптвахту для відбування арешту в десятиденний строк після одержання розпорядження суду про виконання вироку;
- час відбування арешту до загального строку військової служби і вислуги років для присвоєння чергового військового звання не зараховується, крім випадків, передбачених чинним законодавством;
- під час відбування арешту засуджений військовослужбовець не може бути представлений до присвоєння чергового військового звання, призначений на вищу посаду, переведений на нове місце служби, звільнений з військової служби, за винятком випадків визнання його непридатним до військової служби за станом здоров'я;
- засудженим військовослужбовцям під час відбування арешту виплачується оклад за військове звання.

На гауптвахті роздільно тримаються:

1. засуджені військовослужбовці з числа офіцерського складу окремо від інших категорій військовослужбовців;
2. засуджені військовослужбовці, які мають звання прапорщиків, мічманів, сержантів і старшин, окремо від військовослужбовців рядового складу;

3. засуджені військовослужбовці, які проходять службу за призовом, окремо від засуджених військовослужбовців, які проходять службу за контрактом.

Вилучення, передача та репатріація тіл (останків) осіб, загиблих (померлих) у зв'язку із збройною агресією проти України.

Нормативна база

- [Женевська конвенція про поводження з військовополоненими](#)
- [Конституція України](#)
- [Кримінальний процесуальний кодекс України](#)
- [Закон України "Про оборону України"](#)
- [Закон України "Про правовий режим воєнного стану"](#)
- [Закон України "Про поховання та похоронну справу"](#)
- [Закон України "Про правовий статус осіб, зниклих безвісти за особливих обставин"](#)
- [Постанова Кабінету Міністрів України від 05 квітня 2022 року № 413 "Про затвердження Порядку утримання військовополонених"](#)
- [Постанова Кабінету Міністрів України від 17 червня 2022 року № 698 "Деякі питання забезпечення вилучення, передачі та репатріації тіл \(останків\) осіб, загиблих \(померлих\) у зв'язку із збройною агресією проти України"](#)

Увага!!! З 24 лютого 2022 року, відповідно до [Закону України "Про правовий режим воєнного стану"](#), в Україні введено **режим воєнного стану!**

Вилучення тіл (останків) осіб, загиблих (померлих) у зв'язку із збройною агресією проти України.

Загальні поняття.

Загиблі (померлі) особи - особи, які загинули (померли) у зв'язку із збройною агресією проти України, до яких належать комбатанти та некомбатанти держави-агресора, комбатанти та некомбатанти України, мирні (цивільні) особи (громадяни України, іноземці та особи без громадянства, які не належать до комбатантів і некомбатантів держави-агресора та України).

Вилучення тіл (останків) померлих (загиблих) осіб - це комплекс виконуваних кваліфікованим персоналом заходів та робіт, спрямованих на вилучення тіл (останків) померлих (загиблих) з їх місцезнаходження на місцевості або з необлікованих поховань з метою ідентифікації останків та їх подальшого перепоховання відповідно до ритуальних (релігійних) обрядів.

Комбатанти - особи, які входять до складу збройних сил держави (організованих збройних формувань, що перебувають під командуванням осіб, відповідальних перед цією державою за дії своїх підлеглих) і які мають право брати участь у воєнних діях.

Некомбатанти - особи, які входять до складу збройних сил держави (організованих збройних формувань, що перебувають під командуванням осіб, відповідальних перед цією державою за дії своїх підлеглих) і які не воюють, зокрема медичний і духовний персонал, інтенданти, військові кореспонденти, юристи.

Спеціальна група - група осіб, які виконують гуманітарну місію, спрямовану на вилучення тіл (останків) осіб, померлих (загиблих) у зв'язку із збройною агресією проти України.

Забезпечення вилучення тіл (останків) організують місцеві адміністрації за участю органів місцевого самоврядування шляхом створення спеціальних груп, до яких входять компетентні суб'єкти (уповноважені особи місцевих адміністрацій, ОМС, Міноборони, Збройних Сил, Національної гвардії, Національної поліції, ДСНС, МОЗ, СБУ (за згодою), органів прокуратури (за згодою), а також за згодою - експертних (медичних) служб, громадських і релігійних об'єднань, благодійних організацій, міжнародних гуманітарних організацій) та інші особи.

Порядок забезпечення вилучення тіл (останків) загиблих (померлих) осіб.

Для оперативного отримання інформації від компетентних суб'єктів, інших осіб про місцезнаходження тіл (останків), місцеві адміністрації створюють кол-центри.

Відповідна інформація передається до Національної поліції, де узагальнюється.

Далі відбуваються дії за самим місцезнаходженням тіл (останків):

1. працівники ДСНС перевіряють місцезнаходження тіл (останків) на наявність вибухонебезпечних предметів, сучасних боєприпасів та підривних засобів і знешкоджують їх у разі виявлення;
2. працівники Національної поліції перевіряють тіла (останки) на наявність вибухонебезпечних предметів, сучасних боєприпасів та підривних засобів і знешкоджують їх у разі виявлення;

3. не пізніше наступного дня після перевірки та знешкодження вибухонебезпечних предметів (у разі їх виявлення), виїжджають спеціальні групи для вилучення тіл (останків) зі здійсненням фотофіксації та, за можливості, відеофіксації такого вилучення;
4. вилучення спеціальною групою тіл (останків) з дотриманням відповідних правил;
5. внесення інформації про тіла (останки) до Єдиного реєстру осіб, зниклих безвісти за особливих обставин;
6. вивезення тіл (останків) до установ судово-медичних експертиз для відібрання зразків біологічного матеріалу, які направляються до державних спеціалізованих установ, до компетенції яких належить проведення молекулярно-генетичних експертиз (досліджень), з метою проведення таких експертиз (досліджень). За можливості тіла (останки), які за результатами первинної ідентифікації можуть належати до комбатантів та некомбатантів держави-агресора, вивозяться та зберігаються окремо від інших тіл (останків);
7. державні спеціалізовані установи проводять за рахунок коштів державного бюджету, молекулярно-генетичні експертизи (дослідження) зразків біологічного матеріалу тіл (останків) з метою встановлення генетичних ознак людини та встановлені відомості надсилають МВС для внесення до центрального обліку генетичних ознак людини;
8. далі, тіла (останки) зберігаються в пунктах збору та зберігання тіл (останків) не більше 12 місяців, крім випадків, коли таке зберігання неможливе. Дані установи забезпечуються причепами-авто рефрижераторами та/або рефрижераторами на залізничній базі, охороною, а доступ до них сторонніх осіб - обмежено.
9. під час воєнного стану в разі неможливості забезпечення доставлення тіл (останків) до пунктів збору та зберігання тіл (останків), а також після спливу 12-місячного строку, місцеві адміністрації здійснюють поховання таких тіл (останків) з фіксацією місця поховання та зазначенням унікальних кодів тіл (останків). Тіла (останки) можуть бути піддані кремації лише з нагальних потреб гігієни з метою захисту населення від інфекційних хвороб у разі, коли це неможливо забезпечити в інший спосіб. У разі ж настання обставин непереборної сили (*розташування в районі проведення воєнних (бойових) дій, перебування в тимчасовій окупації, оточенні (блокуванні) тощо*) за рішенням начальника (керівника, голови) місцевої адміністрації допускається поховання у братській могилі, при цьому, за можливості, тіла (останки), які за результатами первинної ідентифікації можуть належати до комбатантів та некомбатантів держави-агресора, ховаються в окрему братську могилу. Після завершення дії непереборних обставин місцева адміністрація забезпечує вилучення з братських могил тіл (останків);
10. ідентифіковані тіла (останки) видаються чоловікові (дружині), батькам (усиновителям), дітям, сестрі, брату, діду або бабі, онукам (правнукам), іншим особам, які зобов'язалася поховати померлого, або передаються відповідно до Порядку передачі та репатріації тіл (останків) осіб, загиблих (померлих) у зв'язку із збройною агресією проти України.

Правила вилучення спеціальною групою тіл (останків):

- тіла (останки) вилучаються з дотриманням заходів безпеки, правил особистої гігієни та з використанням спеціального захисного одягу, рукавичок та взуття;

- тілам (останкам) присвоюється унікальний код у порядку, визначеному МОЗ;

- здійснюється первинна ідентифікація тіл (останків) за наявними речами та документами, одностроєм тощо з метою встановлення можливої їх належності до комбатантів та некомбатантів держави-агресора;

- акти за результатами вилучення тіл (останків), виявлених речей і документів осіб, загиблих (померлих) у зв'язку із збройною агресією проти України складаються у двох примірниках, один з яких зберігається у відповідній місцевій адміністрації, другий передається до органів Національної поліції.

У разі одночасного виявлення декількох тіл (останків) акт складається щодо кожного тіла (останків) окремо; до акта додаються матеріали фотофіксації та відеофіксації (у разі її здійснення);

- тіла (останки) поміщаються в окремі спеціальні мішки (пакети, контейнери), на яких зазначаються дата, найменування спеціальної групи, унікальний код тіла (останків) та номер спеціального мішка (пакета, контейнера);

- здійснюються огляди місцевості навколо виявлених тіл (останків) з метою виявлення речей, документів та інших предметів, за допомогою яких можливо ідентифікувати загиблих (померлих) осіб, та з'ясування обставин їх смерті.

Виявлені речі і документи згідно з описом запаковуються в герметичний пакет (мішок, контейнер), якому присвоюється номер, ідентичний номеру спеціального мішка (пакета, контейнера), в який поміщене тіло (останки) загиблої (померлої) особи.

Опис речей, документів та інших предметів складається у двох примірниках, один з яких зберігається у відповідній місцевій адміністрації, другий передається до органів Національної поліції.

Правила передачі тіл (останків) спеціальною групою:

- про вивезення (транспортування) тіла (останків) з виявлених місць поховань і передачу їх представникам державних спеціалізованих установ керівник спеціальної групи в день вивезення (транспортування) повідомляє відповідним органам Національної поліції та прокуратури, зокрема із зазначенням місця вилучення тіл (останків) і найменування та місцезнаходження державних спеціалізованих установ, до яких спеціалізованою групою вивезені (транспортовані) тіла (останки);
- разом з тілом (останками) загиблої (померлої) особи представникам державних спеціалізованих установ передаються герметичні пакети (мішки, контейнери) із знайденими речами, документами та іншими предметами, а також по одному примірнику акта та опису;
- складається акт про передачу тіл (останків) у трьох примірниках, які підписують керівник спеціальної групи та представник державної спеціалізованої установи, один з яких зберігається у відповідній місцевій адміністрації, другий - керівник спеціальної групи передає до державної спеціалізованої установи, а третій - до Національної поліції.

Передача та репатріація тіл (останків) осіб, загиблих (померлих) у зв'язку із збройною агресією проти України.

Загальні поняття.

Передача тіл (останків) - передача під владу іншої держави тіл (останків) загиблих (померлих) воєнних України та загиблих (померлих) мирних (цивільних) осіб.

Репатріація тіл (останків) - повернення під владу України тіл (останків) загиблих (померлих) воєнних України та загиблих (померлих) мирних (цивільних) осіб.

Ідентифікація тіл (останків) померлих (загиблих) осіб - комплекс експертних (лабораторних) дослідницьких заходів, спрямованих на достовірне встановлення особистості невідомого тіла.

Передача	Репатріація
не допускається щодо невідомих тіл (останків)	здійснюється щодо ідентифікованих та невідомих тіл (останків)

Порядок передачі та репатріації тіл (останків) загиблих (померлих) осіб

Учасниками в організації процесу передачі та репатріації тіл (останків) загиблих (померлих) осіб виступають: МЗС, Уповноважений з питань осіб, зниклих безвісти за особливих обставин,

МВС, Офіс Генерального прокурора, Об'єднаний центр з координації пошуку та звільнення військовополонених, незаконно позбавлених волі осіб внаслідок агресії проти України, який функціонує при СБУ (далі - Об'єднаний центр), Віце-прем'єр-міністр України - Міністр з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій, ЗСУ, місцеві адміністрації, група з передачі та репатріації тіл (останків) загиблих (померлих) осіб.

Порядок передачі та репатріації тіл (останків) загиблих (померлих) осіб передбачає:

1. Держава, яка запитує про передачу тіл (останків), самостійно або за участю третіх держав, міжнародних організацій, громадських та релігійних об'єднань, благодійних організацій передає Уповноваженому з питань осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, інформацію щодо генетичних ознак загиблих (померлих) осіб або генетичних ознак їх родичів за походженням для ідентифікації. Цю інформацію можуть також надати родичі за походженням загиблих (померлих) осіб.
2. Отриману інформацію Уповноважений з питань осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, передає МВС та Національному інформаційному бюро. МВС, в свою чергу, вносить її до Єдиного реєстру осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, і забезпечує поміщення та перевірку встановлених генетичних ознак людини за центральним обліком генетичних ознак людини.
3. **Державні органи вносять Уповноваженому з питань осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, пропозиції** щодо передачі та репатріації тіл (останків).
4. **Уповноважений узагальнює пропозиції** для формування списку тіл (останків) загиблих (померлих) осіб для здійснення їх передачі та репатріації, цього ж дня **погоджує їх з Об'єднаним центром та надсилає до Офісу Генерального прокурора** з метою з'ясування можливості їх передачі.
5. За наявності **підтвердження від Офісу Генерального прокурора** можливості передачі тіл (останків) загиблих (померлих) осіб, **формуються відповідні списки**. Крім того, тіло (останки) загиблої (померлої) особи, яка належала до громадянства України, може бути включено до списку для здійснення його передачі за наявності відповідного клопотання родича (*складається в довільній формі, має містити інформацію, необхідну для встановлення його суб'єкта та предмета, подається державі (її окупаційним силам, окупаційним адміністраціям), до якої належали загиблі (померлі) особи, або державі, якій мають бути передані тіла (останки), або безпосередньо Уповноваженому*).
6. **Досягнення домовленості** про передачу та репатріацію тіл (останків) між Україною та державою (її окупаційними силами, окупаційними адміністраціями), до якої належали або під владою якої перебувають загиблі (померлі) особи, або державою, якій мають бути передані тіла (останки).
7. **Ухвалення рішення про затвердження списку** для здійснення передачі та репатріації тіл (останків).
8. **Реалізація рішення**, яку здійснює група з передачі та репатріації тіл (останків) (*формування та координацію діяльності групи забезпечує Об'єднаний центр*).

9. За результатами реалізації рішення керівник групи протягом одного дня подає Уповноваженому перелік переданих та репатрійованих тіл (останків) осіб, загиблих (померлих).
10. Здійснюється повідомлення близьких осіб людини, чиє тіло (останки) було репатрійовано (насамперед) та протягом дня у будь-який спосіб - інформування Уповноваженим.

Правила реалізації рішення з передачі та репатріації тал (останків) загиблих (померлих) осіб

- якщо тіла (останки) одержуються від підприємств, установ та організацій, які їх зберігають, складається акт передачі у двох примірниках, які підписують представник групи та представник відповідного підприємства, установи чи організації.

Один примірник залишається у відповідного суб'єкта господарювання, другий примірник група після реалізації рішення передає Уповноваженому з питань осіб, зниклих безвісти за особливих обставин.

- якщо передбачено передачу тіл (останків), які вже поховані, їх ексгумацію забезпечує місцева адміністрація, на території якої вони поховані, у строк, визначений в рішенні про затвердження списку для здійснення передачі та репатріації тіл (останків).

- перевезення тіл (останків) з місць їх зберігання до місця їх передачі, а також перевезення репатрійованих тіл (останків) до державних спеціалізованих установ забезпечують Збройні Сили за сприяння місцевих адміністрацій (які, за можливості, залучають для цього відповідні транспортні засоби).

- якщо передбачено одночасну передачу та репатріацію тіл (останків), такі дії мають відбуватися одночасно, але не обов'язково в одному місці. Уповноважений може визначити інший механізм реалізації рішення.

- при одночасній передачі та репатріації тіл (останків) додаткову верифікацію їх передачі та репатріації може забезпечувати третя держава або міжнародна організація відповідно до досягнутої домовленості.

- під час передачі та репатріації тіл (останків) можуть передаватися і бути отримані також документи та інші предмети, які належали загиблим (померлим) особам (*їх перевозять разом*

із тілами (останками) в окремих герметичних пакетах таким чином, щоб унеможливити їх перемішування).

- перевезення репатрійованих загиблих (померлих) оборонців України, загиблих (померлих) мирних (цивільних) осіб здійснюється до державних спеціалізованих установ, які мають у своєму розпорядженні відповідні приміщення для зберігання тіл (останків). У разі необхідності ідентифікації перевезення здійснюється до установ судово-медичних експертиз для відібрання зразків біологічного матеріалу тіл (останків), які направляються до державних спеціалізованих установ, до компетенції яких належить проведення молекулярно-генетичних експертиз (досліджень), з метою проведення таких експертиз (досліджень).

- під час поміщення репатрійованих загиблих (померлих) оборонців України, загиблих (померлих) мирних (цивільних) осіб до державних спеціалізованих установ складається акт передачі у двох примірниках, які підписують представник групи і представник державної спеціалізованої установи.

Збройні Сили при передачі та репатріації тіл (останків) сприяють діяльності групи

ШЛЯХОМ:

- проведення інструктажу членів групи щодо заходів безпеки під час передачі та репатріації тіл (останків);
- надання на час здійснення заходів із передачі та репатріації тіл (останків) необхідних матеріально-технічних засобів;
- забезпечення автомобільним транспортом, зокрема спеціальним (за необхідності);
- супроводження та забезпечення прикриття і захисту групи під час передачі та репатріації тіл (останків);
- забезпечення режиму припинення вогню з боку Збройних Сил (за умови забезпечення режиму припинення вогню з боку держави-агресора) під час пересування та передачі тіл (останків) групою у районі воєнних (бойових) дій;
- перевірки репатрійованих тіл (останків), транспортних засобів, якими вони перевозилися, інших місць їх знаходження на наявність вибухонебезпечних предметів.

Виплата військовослужбовцям грошової компенсації вартості за неотримане речове майно.

Нормативна база

- Закон України "Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей" (стаття 9¹)
- Постанова Кабінету Міністрів України від 16 березня 2016 року № 178 "Про затвердження Порядку виплати військовослужбовцям Збройних Сил, Національної гвардії, Служби безпеки, Служби зовнішньої розвідки, Державної прикордонної служби, Державної спеціальної служби транспорту, Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації і Управління державної охорони грошової компенсації вартості за неотримане речове майно"
- Наказ Міністерства інфраструктури України від 10 травня 2017 року № 171 "Про затвердження норм забезпечення речовим майном військовослужбовців Державної спеціальної служби транспорту в мирний час та особливий період"
- Наказ Міністерства оборони України від 29 квітня 2016 року № 232 "Про речове забезпечення військовослужбовців Збройних Сил України"

Хто має право на грошову компенсацію.

Виплата грошової компенсації за неотримане речове майно здійснюється особам офіцерського, старшинського, сержантського і рядового складу Збройних Сил, Національної гвардії, Служби безпеки, Служби зовнішньої розвідки, Державної прикордонної служби, Державної спеціальної служби транспорту, Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації і Управління державної охорони (далі - військовослужбовці).

Дія цього Порядку не поширюється на військовослужбовців строкової військової служби, курсантів вищих військових навчальних закладів, а також вищих навчальних закладів, які мають у своєму складі військові інститути, факультети, кафедри, відділення військової підготовки.

Порядок виплати грошової компенсації.

Грошова компенсація виплачується військовослужбовцям з моменту виникнення права на отримання предметів речового майна відповідно до норм забезпечення у разі:

- звільнення з військової служби;
- загибелі (смерті) військовослужбовця;
- переведення військовослужбовця до інших утворених відповідно до законів України військових формувань, Держспецзв'язку, правоохоронних органів спеціального

призначення і державних органів спеціального призначення з правоохоронними функціями для подальшого проходження військової служби з виключенням із списків особового складу військової частини.

Норми забезпечення предметів речового майна передбачено:

- ◆ [наказом Міністерства інфраструктури України від 10 травня 2017 року № 171 "Про затвердження норм забезпечення речовим майном військовослужбовців Державної спеціальної служби транспорту в мирний час та особливий період";](#)
- ◆ [наказом Міністерства оборони України від 29 квітня 2016 року № 232 "Про речове забезпечення військовослужбовців Збройних Сил України".](#)

Військовослужбовці, які звільняються в запас або відставку, за їх бажанням отримують речове майно, яке не було отримане під час проходження служби, або грошову компенсацію за нього, виходячи із закупівельної вартості такого майна.

Порядок виплати грошової компенсації здійснюється відповідно до вимог постанови Кабінету Міністрів України від 16 березня 2016 року № [178](#) “Про затвердження Порядку виплати військовослужбовцям Збройних Сил, Національної гвардії, Служби безпеки, Служби зовнішньої розвідки, Державної прикордонної служби, Державної спеціальної служби транспорту, Державної служби спеціального зв’язку та захисту інформації і Управління державної охорони грошової компенсації вартості за неотримане речове майно”.

Грошова компенсація замість речового майна, що підлягає видачі, виплачується на підставі довідки про вартість речового майна, що належить до видачі, форма якої наведена у додатку до [Порядку виплати військовослужбовцям Збройних Сил, Національної гвардії, Служби безпеки, Служби зовнішньої розвідки, Державної прикордонної служби, Державної спеціальної служби транспорту, Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації і Управління державної охорони грошової компенсації вартості за неотримане речове майно, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 16 березня 2016 року № 178](#), яка видається речовою службою військової частини, виходячи із заготівельної вартості цих предметів.

Підстави виплати грошової компенсації.

Грошова компенсація виплачується військовослужбовцям за місцем військової служби за їх заявою (рапортом) на підставі наказу командира (начальника) військової частини, територіального органу, територіального підрозділу, закладу, установи, організації (далі -

військова частина), а командирам (начальникам) військової частини - наказу старшого командира (начальника), у якому зазначається розмір грошової компенсації на підставі довідки про вартість речового майна, що належить до видачі, оригінал якої додається до відомості щодо виплати грошової компенсації.

Довідка про вартість речового майна, що належить до видачі, видається речовою службою військової частини виходячи із закупівельної вартості такого майна, розрахованої Міноборони, МВС, Головним управлінням Національної гвардії, СБУ, Службою зовнішньої розвідки, Адміністрацією Держприкордонслужби, Адміністрацією Держспецтрансслужби, Адміністрацією Держспецзв'язку, Головним управлінням розвідки Міноборони та Управлінням державної охорони станом на 1 січня поточного року, та оформляється згідно з [додатком](#).

У разі загибелі (смерті) військовослужбовця грошова компенсація виплачується рівними частками членам його сім'ї та утриманцям. Члени сім'ї та утриманці загиблого (померлого) військовослужбовця подають за місцем його військової служби заяву про отримання грошової компенсації.

Грошова компенсація членам сім'ї та утриманцям загиблого (померлого) військовослужбовця виплачується у разі, коли заява надійшла протягом трьох років з дня загибелі (смерті) або з дня набрання законної сили рішенням суду про оголошення його померлим.

Виплата компенсації за невикористані дні додаткової відпустки військовослужбовцям.

Нормативна база

- [Закон України "Про військовий обов'язок і військову службу"](#)
- [Закон України "Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту"](#)
- [Закон України "Про відпустки"](#)
- [Рішення Верховного Суду від 16 травня 2019 року у справі № 620/4218/18](#)

Законодавчі підстави.

У випадку звільнення військовослужбовця йому виплачується компенсація за всі невикористані дні щорічної, а також додаткової відпустки, передбаченої ст. 16-2 [Закону «Про відпустки»](#) та п.

12 ч. 1 ст. 12 [Закону «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту»](#). При цьому право на отримання таких виплат не обмежується будь-яким строком.

Відповідно до статті 16-2 [Закону України «Про відпустки»](#) (далі – Закон) учасникам бойових дій, постраждалим учасникам Революції Гідності, особам з інвалідністю внаслідок війни, статус яких визначений [Законом України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту»](#), особам, реабілітованим відповідно до [Закону України «Про реабілітацію жертв репресій комуністичного тоталітарного режиму 1917-1991 років»](#), із числа тих, яких було піддано репресіям у формі (формах) позбавлення волі (ув'язнення) або обмеження волі чи примусового безпідставного поміщення здорової людини до психіатричного закладу за рішенням позасудового або іншого репресивного органу, надається додаткова відпустка зі збереженням заробітної плати тривалістю 14 календарних днів на рік.

Абзацом третім пункту 14 статті 10-1 [Закону № 2011-ХІІ](#) передбачено, що у рік звільнення зазначених в абзацах першому та другому цього пункту військовослужбовців зі служби у разі невикористання ними щорічної основної або додаткової відпустки їм виплачується грошова компенсація за всі невикористані дні щорічної основної відпустки, а також дні додаткової відпустки, у тому числі військовослужбовцям-жінкам, які мають дітей.

Крім того, відповідно до пункту 3 розділу XXXI [Порядку виплати грошового забезпечення військовослужбовцям Збройних Сил України та деяким іншим особам, затвердженого наказом Міністра оборони України від 07 червня 2018 року № 260, зареєстрованим в Міністерстві юстиції України 26 червня 2018 року за № 745/32197](#) (далі - [Наказ № 260](#)) у рік звільнення військовослужбовцям (крім військовослужбовців строкової військової служби), звільненим з військової служби за віком, станом здоров'я, у зв'язку з безпосереднім підпорядкуванням близькій особі, у зв'язку зі скороченням штатів або проведенням організаційних заходів, які не використали щорічну основну відпустку або використали частково, за їх бажанням надається відпустка із наступним виключенням зі списків особового складу військової частини та виплачується грошове забезпечення у розмірі відповідно до кількості наданих днів відпустки або виплачується грошова компенсація за всі невикористані дні щорічної основної відпустки, а також дні додаткової відпустки, в тому числі за минулі роки.

Отже, у випадку звільнення військовослужбовців з військової служби їм виплачується компенсація за всі невикористані ними дні щорічної відпустки, в тому числі за невикористані

дні додаткової відпустки, передбаченої статтею 16-2 [Закону № 504/96-ВР](#) та пунктом 12 частини першої статті 12 [Закону № 3551-ХІІ](#).

Куди звернутися.

Позасудовий порядок:

Під час звільнення від проходження військової служби подати заяву про виплату компенсації за невикористані дні додаткової відпустки до командира військової частини, де проходив службу військовослужбовець.

Судовий порядок:

У випадку отримання відмови у виплаті компенсації за невикористані дні додаткової відпустки звертатися із адміністративним позовом до окружного адміністративного суду.

Відповідно до ч. 2 ст. 122 [КАС України](#) для звернення до адміністративного суду за захистом прав, свобод та інтересів особи встановлюється шестимісячний строк, який, якщо не встановлено інше, обчислюється з дня, коли особа дізналася або повинна була дізнатися про порушення своїх прав, свобод чи інтересів.

Судова практика.

Відповідно до частини 10 статті 290 [КАС України](#) у рішенні суду, ухваленому за результатами розгляду зразкової справи, Верховний Суд додатково зазначає: 1) ознаки типових справ; 2) обставини зразкової справи, які обумовлюють типове застосування норм матеріального права та порядок застосування таких норм; 3) обставини, які можуть впливати на інше застосування норм матеріального права, ніж у зразковій справі.

Зразковим у даній ситуації є [рішення Верховного Суду від 16.05.2019 року по справі №620/4218/18](#).

Грошове забезпечення військовослужбовців.

Нормативна база

- Закон України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей»
- Порядок виплати грошового забезпечення військовослужбовцям Збройних Сил України та деяким іншим особам, затверджений наказом Міністерства оборони України від 07 червня 2018 року № 260
- Постанова Кабінету Міністрів України від 30 серпня 2017 року № 704 "Про грошове забезпечення військовослужбовців, осіб рядового і начальницького складу та деяких інших осіб"
- Постанова Кабінету Міністрів України від 28 лютого 2022 року № 168 "Питання деяких виплат військовослужбовцям, особам рядового і начальницького складу, поліцейським та їх сім'ям під час дії воєнного стану"
- Наказ Міністерства оборони України від 01 березня 2018 року № 90 "Про встановлення тарифних розрядів за посадами осіб офіцерського складу Збройних Сил України"

Увага!!! З 24 лютого 2022 року відповідно до Закону України "Про правовий режим воєнного стану" в Україні введено **режим воєнного стану!**

28 лютого 2022 року Урядом прийнято постанову Кабінету Міністрів України від 28 лютого 2022 року № 168 "Питання деяких виплат військовослужбовцям, особам рядового і начальницького складу, поліцейським та їх сім'ям під час дії воєнного стану", яка передбачає виплату додаткової грошової винагороди військовослужбовцям на період дії воєнного стану.

Загальна інформація.

Відповідно до частини першої статті 9 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» держава гарантує військовослужбовцям достатнє матеріальне, грошове та інші види забезпечення в обсязі, що відповідає умовам військової служби, стимулює закріплення кваліфікованих військових кадрів.

Центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері праці та соціальної політики, інші центральні органи виконавчої влади відповідно до їх компетенції розробляють та вносять у встановленому порядку пропозиції щодо грошового забезпечення військовослужбовців.

Грошове забезпечення виплачується у розмірах, що встановлюються Кабінетом Міністрів України, та повинно забезпечувати достатні матеріальні умови для комплектування Збройних Сил України, інших утворених відповідно до законів України військових формувань та правоохоронних органів кваліфікованим особовим складом, враховувати характер, умови служби, стимулювати досягнення високих результатів у службовій діяльності.

За військовослужбовцями, які тимчасово проходять військову службу за межами України, зберігається виплата грошового забезпечення в національній валюті та виплачується винагорода в іноземній валюті за нормами і в порядку, що визначаються Кабінетом Міністрів України.

За військовослужбовцями, захопленими в полон або заручниками, а також інтернованими в нейтральних державах або безвісно відсутніми, зберігаються виплати в розмірі посадового окладу за останнім місцем служби, окладу за військовим званням, надбавки за вислугу років, інших щомісячних додаткових видів грошового забезпечення постійного характеру та інші види грошового забезпечення з урахуванням зміни вислуги років та норм грошового забезпечення. Сім'ям зазначених військовослужбовців щомісячно виплачується грошове забезпечення, в тому числі додаткові та інші види грошового забезпечення, у порядку та в розмірах, що встановлюються Кабінетом Міністрів України.

[Порядок виплати грошового забезпечення](#) визначається Міністром оборони України, керівниками центральних органів виконавчої влади, що мають у своєму підпорядкуванні утворені відповідно до законів України військові формування та правоохоронні органи, керівниками розвідувальних органів України ([частина четверта статті 9 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей»](#)).

Що входить до складу грошового забезпечення.

Відповідно до [п.2 розділу I Порядку виплати грошового забезпечення військовослужбовцям Збройних Сил України та деяким іншим особам, затвердженого наказом Міністерства оборони України від 07 червня 2018 року № 260](#) (далі - Порядок) грошове забезпечення включає:

1	щомісячні основні види грошового забезпечення	<ul style="list-style-type: none"> ● посадовий оклад; ● оклад за військовим званням; ● надбавка за вислугу років.
---	---	--

2	щомісячні додаткові види грошового забезпечення	<ul style="list-style-type: none"> ● підвищення посадового окладу; ● надбавки; ● доплати; ● винагорода військовослужбовцям, які обіймають посади, пов'язані з безпосереднім виконанням завдань із забезпечення кібербезпеки та кіберзахисту; ● премія.
3	одноразові додаткові види грошового забезпечення:	<ul style="list-style-type: none"> ● винагороди (крім винагороди військовослужбовцям, які обіймають посади, пов'язані з безпосереднім виконанням завдань із забезпечення кібербезпеки та кіберзахисту); ● допомоги.

Види надбавок: за вислугу років; за особливості проходження служби; за службу в Силах спеціальних операцій Збройних Сил України; за кваліфікацію; за кваліфікаційну категорію військовослужбовцям медичного і фармацевтичного складу; за виконання функцій державного експерта з питань таємниць і фахівців, які залучаються до підготовки рішень і висновків державних експертів з питань таємниць; надбавки військовослужбовцям, які працюють в умовах режимних обмежень; за безперервний стаж на шифрувальній роботі; за почесні звання; за спортивні звання; надбавки військовослужбовцям-донорам.

Види доплат: за науковий ступінь та за вчене звання.

Види винагород: морська винагорода; за стрибки з парашутом; за розшук, піднімання, розмінування та знешкодження вибухових предметів, травлення і знешкодження (знищення) мін; за водолазні роботи; за бойове чергування.

Види виплат грошової допомоги: одноразова грошова допомога військовослужбовцям після укладення ними першого контракту; грошова допомога для оздоровлення ; матеріальна допомога для вирішення соціально-побутових питань; одноразова грошова допомога у разі звільнення з військової служби.

Інші види виплат грошового забезпечення: за час тимчасового виконання обов'язків за посадою; у зв'язку з переведенням військової частини на інший штат (внесення змін до штату); у період перебування у розпорядженні або звільнення від посад; грошове забезпечення

військовослужбовцям, усуненим або відстороненим від виконання службових обов'язків, відстороненим від виконання повноважень на посаді або відстороненим від посад, а також тим, яких взято під варту чи які перебувають під домашнім арештом, а також за час відбування покарання на гауптвахті та в дисциплінарних частинах; в разі захоплення в полон чи заручниками, смерті (загибелі) військовослужбовців або якщо вони визнані безвісно відсутніми чи оголошені померлими; у разі звільнення з військової служби.

Увага! Розмір грошового забезпечення залежить від посади, військового звання, тривалості, інтенсивності та умов військової служби, кваліфікації, наукового ступеня і вченого звання військовослужбовця (частина третя ст. 9 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей»).

Грошове забезпечення підлягає індексації відповідно до закону.

Постановою Кабінету Міністрів України від 30 серпня 2017 року № 704 "Про грошове забезпечення військовослужбовців, осіб рядового і начальницького складу та деяких інших осіб" затверджено тарифну сітку розрядів і коефіцієнтів посадових окладів військовослужбовців з числа осіб рядового, сержантського і старшинського складу, офіцерського складу (крім військовослужбовців строкової військової служби), осіб рядового і начальницького складу.

Грошове забезпечення військовослужбовців із числа осіб офіцерського складу, в тому числі слухачів (ад'юнктів, докторантів), рядового, сержантського та старшинського складу.

Згідно з п. 4 розділу I Порядку грошове забезпечення військовослужбовців із числа осіб офіцерського складу, в тому числі слухачів (ад'юнктів, докторантів), рядового, сержантського та старшинського складу (крім військовослужбовців строкової служби), включає:

- посадовий оклад;
- оклад за військовим званням;
- надбавку за вислугу років;
- підвищення посадового окладу під час проходження військової служби на території населених пунктів, яким надано статус гірських, та на острові Зміїний;
- надбавки за особливості проходження служби, за службу в Силах спеціальних операцій Збройних Сил, кваліфікацію, кваліфікаційну категорію, виконання функцій державного експерта з питань таємниць, роботу в умовах режимних обмежень, безперервний стаж на шифрувальній роботі, почесні та спортивні звання;
- доплати за науковий ступінь та за вчене звання;

- премію;
- морську винагороду, винагороди за стрибки з парашутом, за розшук, піднімання, розмінування та знешкодження вибухових предметів, травлення і знешкодження мін, за водолазні роботи та за бойове чергування;
- одноразові грошові допомоги після укладення першого контракту, для оздоровлення, для вирішення соціально-побутових питань, у разі звільнення з військової служби;
- інші виплати, які здійснюються відповідно до чинного законодавства України.

Грошове забезпечення військовослужбовців строкової військової служби.

Згідно [п. 5 Розділу I Порядку](#) грошове забезпечення військовослужбовців строкової військової служби включає:

- посадовий оклад;
- підвищення посадового окладу під час проходження військової служби на території населених пунктів, яким надано статус гірських, та на острові Зміїний;
- надбавки за кваліфікацію, роботу в умовах режимних обмежень, безперервний стаж на шифрувальній роботі;
- морську винагороду, винагороди за стрибки з парашутом, за розшук, піднімання, розмінування та знешкодження вибухових предметів, тралення і знешкодження мін, за водолазні роботи та за бойове чергування;
- допомогу військовослужбовцям строкової військової служби, звільненим з військової служби;
- інші виплати, які здійснюються відповідно до чинного законодавства України.

Грошове забезпечення слухачам, ад'юнктам і докторантам, курсантам, а також ліцеїстам військових ліцеїв.

Згідно [п. 6 розділу I, розділу 25 Порядку](#) грошове забезпечення курсантів (крім військовослужбовців з числа осіб рядового, сержантського та старшинського складу військової служби за контрактом) включає:

- посадовий оклад;
- курсантську посадову надбавку;
- підвищення посадового окладу за результатами чергової екзаменаційної сесії;
- допомогу військовослужбовцям строкової військової служби, звільненим з військової служби;
- інші виплати, які здійснюються відповідно до чинного законодавства України.

Особам офіцерського, рядового, сержантського і старшинського складу, які проходять військову службу за контрактом, що займають посади слухачів, ад'юнктів і докторантів, курсантів вищих

військових навчальних закладів і військових навчальних підрозділів закладів вищої освіти та науково-дослідних установ, за період навчання виплачується грошове забезпечення, яке вони отримували за займаними посадами перед зарахуванням на навчання.

Грошове забезпечення у такому разі обчислюється виходячи з:

- окладу за військовим званням,
- посадового окладу,
- надбавки за вислугу років,
- щомісячних додаткових видів грошового забезпечення, що мають постійний характер, з урахуванням зміни вислуги років і норм грошового забезпечення, які отримували військовослужбовці за останніми займаними посадами.

При цьому розміри посадових окладів таких військовослужбовців не можуть перевищувати розмір посадового окладу начальника військового навчального закладу (науково-дослідної установи).

Грошове забезпечення зазначеним військовослужбовцям виплачується з дня зарахування до списків особового складу військового навчального закладу (науково-дослідної установи), але не раніше дня зарахування на навчання.

Грошове забезпечення ліцеїстів із числа дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування.

Грошове забезпечення ліцеїстів із числа дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, за наявності підстав згідно з чинним законодавством України включає посадовий оклад.

Курсантам і ліцеїстам із числа дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, посадові оклади виплачуються за відповідним тарифним коефіцієнтом із дня зарахування на навчання на підставі документів (копій документів), які підтверджують відсутність батьків або ухилення їх від утримання дітей.

Курсантам, які залишилися без батьків у період навчання у військовому навчальному закладі, посадові оклади встановлюються після надходження (подання) до навчального закладу відповідних документів з *01 числа місяця*, наступного за місяцем, у якому вони залишилися без батьків.

Підстави не виплати грошового забезпечення.

Грошове забезпечення не виплачується:

- за час надання військовослужбовцям відпусток відповідно до чинного законодавства України, за якими не передбачено збереження заробітної плати;
- якщо виплачуються академічні стипендії;
- за час відсутності на службі без поважних причин одну добу і більше;
- за час перебування на лікуванні в лікарняних закладах понад встановлені чинним законодавством строки;
- за час тимчасового виконання обов'язків понад два місяці за новими посадами у зв'язку з переведенням військової частини на інший штат (внесення змін до штату);
- за час тримання військовослужбовців під вартою чи перебування під цілодобовим домашнім арештом;
- за час відбування покарання на гауптвахті військовослужбовцями строкової військової служби.

Військовослужбовцям, які самовільно залишили військові частини або місця служби, виплата грошового забезпечення припиняється з дня самовільного залишення військової частини або місця служби та поновлюється з дня повернення.

Зверніть увагу! За службу понад установлений службовий час, у дні відпочинку, святкові, вихідні та неробочі дні грошове забезпечення військовослужбовцям додатково не виплачується.

Грошове забезпечення військовослужбовців в умовах воєнного стану.

Нормативна база

- [Закон України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей»](#)
- [Закон України "Про правовий режим воєнного стану"](#)
- [Закон України від 24 лютого 2022 року № 2102-IX "Про затвердження Указу Президента України "Про введення воєнного стану в Україні"](#)
- [Указ Президента України від 24 лютого 2022 року № 64 "Про введення воєнного стану в Україні"](#)
- [Постанова Кабінету Міністрів України від 28 лютого 2022 року № 168 "Питання деяких виплат військовослужбовцям, особам рядового і начальницького складу, поліцейським та їх сім'ям під час дії воєнного стану"](#)

Загальна інформація.

З 24 лютого 2022 року відповідно до [Закону України "Про правовий режим воєнного стану"](#) в Україні введено режим воєнного стану!

28 лютого 2022 року Урядом прийнято [постанову Кабінету Міністрів України від 28 лютого 2022 року № 168 "Питання деяких виплат військовослужбовцям, особам рядового і начальницького складу, поліцейським та їх сім'ям під час дії воєнного стану"](#), яка передбачає виплату додаткової грошової винагороди військовослужбовцям на період дії воєнного стану.

Хто має право на отримання винагороди та її розмір.

Розмір додаткової винагороди військовослужбовців визначено [пунктом 1 постанови Кабінету Міністрів України від 28 лютого 2022 року № 168 "Питання деяких виплат військовослужбовцям, особам рядового і начальницького складу, поліцейським та їх сім'ям під час дії воєнного стану"](#) (далі - постанова)

Категорії військовослужбовців, які мають право на винагороду	Розмір винагороди
Військовослужбовці Збройних Сил, Служби безпеки, Служби зовнішньої розвідки, Головного управління розвідки Міністерства оборони, Національної гвардії, Державної прикордонної служби, Управління державної охорони, Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації, Державної спеціальної служби транспорту, військовим прокурорам Офісу Генерального прокурора, особам рядового і начальницького складу Державної служби з надзвичайних ситуацій, співробітникам Служби судової охорони, особам начальницького складу управління спеціальних операцій Національного антикорупційного бюро та поліцейським, а також особам рядового і начальницького складу Державної кримінально-виконавчої служби, які несуть службу в органах і установах зазначеної Служби в межах територіальних громад, які розташовані в районі проведення воєнних (бойових) дій або перебувають в тимчасовій окупації, оточенні (блокуванні)	виплачується додаткова винагорода в розмірі до 30 000 гривень пропорційно в розрахунку на місяць (крім осіб рядового і начальницького складу Державної кримінально-виконавчої служби, яким така винагорода виплачується пропорційно часу проходження служби в розрахунку на місяць)

<p>Військовослужбовці, які беруть безпосередню участь у бойових діях або забезпечують здійснення заходів з національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії, перебуваючи безпосередньо в районах у період здійснення зазначених заходів (у тому числі військовослужбовцям строкової служби)</p>	<p>розмір додаткової винагороди збільшується до 100 000 гривень в розрахунку на місяць пропорційно часу участі у таких діях та заходах</p>
---	--

До наказів про виплату додаткової винагороди, збільшеної до 100 000 гривень, включаються особи, зазначені у пункті 1 постанови, у тому числі ті, які:

- у зв'язку з пораненням (контузією, травмою, каліцтвом), пов'язаним із захистом Батьківщини, а для поліцейських та осіб рядового і начальницького складу служби цивільного захисту - із участю у бойових діях або забезпеченні здійснення заходів з національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії, перебуваючи безпосередньо в районах у період здійснення зазначених заходів, перебувають на стаціонарному лікуванні в закладах охорони здоров'я (у тому числі закордонних), включаючи час переміщення з одного лікарняного закладу охорони здоров'я до іншого, або перебувають у відпустці для лікування після тяжкого поранення за висновком (постановою) військово-лікарської (лікарсько-експертної, медичної) комісії;
- захоплені в полон (крім тих, які добровільно здалися в полон) або є заручниками, а також інтерновані в нейтральні держави або безвісно відсутні (у разі, коли зазначені події сталися як до введення воєнного стану, так і після його введення);
- загинули (померли внаслідок отриманих після введення воєнного стану поранень, травм), - виплата здійснюється за весь місяць, у якому особа загинула (померла).

Підстава виплати додаткової винагороди.

Виплата додаткової винагороди здійснюється на підставі наказів командирів (начальників).

Для отримання грошового забезпечення необхідно:

- прибути до військової частини та приступити до виконання обов'язків;
- надати фінансовій службі військової частини реквізити банківської карти будь-якого українського банку, у разі відсутності - документи для відкриття банківського рахунку;
- пересвідчитись, що видано наказ про зарахування до військової частини та вступ на посаду.

Одноразова грошова допомога сім'ям загиблих військовослужбовців.

Хто має право на допомогу.

Сім'ям загиблих осіб (зазначених у пункті 1 [постанови](#)) виплачується **одноразова грошова допомога в розмірі 15 000 000 гривень**, яка розподіляється рівними частками на всіх отримувачів, передбачених у статті 16-1 [Закону України “Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей”](#) (члени сім'ї, батьки та утриманці загиблого (померлого) військовослужбовця).

⇒ Члени сім'ї та батьки загиблого (померлого) військовослужбовця, військовозобов'язаного або резервіста визначаються відповідно до [Сімейного кодексу України](#) (особи, які спільно проживають, пов'язані спільним побутом, мають взаємні права та обов'язки. Подружжя вважається сім'єю і тоді, коли дружина та чоловік, у зв'язку з навчанням, роботою, лікуванням, необхідністю догляду за батьками, дітьми та з інших поважних причин не проживають спільно. Дитина належить до сім'ї своїх батьків і тоді, коли спільно з ними не проживає).

⇒ утриманці - відповідно до [Закону України "Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб"](#) (особи, які були на повному утриманні загиблого або одержували від нього допомогу, яка була для них постійним і основним джерелом засобів до існування).

Виплата одноразової грошової допомоги здійснюється також сім'ям осіб, зазначених у пункті 1 [постанови](#), які померли внаслідок поранення (контузії, травми, каліцтва), отриманого у період дії воєнного стану під час захисту Батьківщини, участі у бойових діях або забезпеченні здійснення заходів з національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії, перебуваючи безпосередньо в районах у період здійснення зазначених заходів, не пізніше ніж через один рік після поранення (контузії, травми, каліцтва).

Реалізація права на допомогу.

Особи, які мають право на отримання одноразової грошової допомоги, можуть реалізувати це право з дня його виникнення (дати загибелі особи в період дії воєнного стану, що зазначена у свідоцтві про смерть).

У разі відмови однієї або кількох осіб, які мають право на отримання одноразової грошової допомоги, від її отримання або якщо зазначені особи протягом трьох років з дня виникнення у них такого права його не реалізували, їх частки розподіляються між іншими особами, які мають право на одноразову грошову допомогу. Особам, які мають право на одноразову грошову допомогу, виплата їх частки здійснюється незалежно від реалізації такого права іншими особами.

Якщо після призначення та виплати одноразової грошової допомоги у повному розмірі за її отриманням звертаються інші особи, які мають на неї право, питання щодо перерозподілу суми такої допомоги вирішується за взаємною згодою осіб або в судовому порядку.

Якщо сім'я загиблої особи одночасно має право на отримання одноразової грошової допомоги, передбаченої цією постановою, та одноразової грошової допомоги або компенсаційної виплати, встановлених іншими актами законодавства, здійснюється одна з таких виплат за її вибором.

Грошове забезпечення сімей військовослужбовців, захоплених у полон або заручниками та безвісно відсутніх.

Нормативна база

- [Конституція України](#)
- [Закон України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей»](#)
- [Кодекс адміністративного судочинства України](#)
- [Постанова Кабінету Міністрів України від 30 листопада 2016 року № 884 «Про затвердження Порядку виплати грошового забезпечення сім'ям військовослужбовців, захоплених у полон або заручниками, а також інтернованих у нейтральних державах або безвісно відсутніх»](#)

Загальна інформація.

Відповідно до абзацу першого частини шостої статті 9 Закону України “Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей” за військовослужбовцями, захопленими в полон або заручниками, а також інтернованими в нейтральних державах або безвісно відсутніми, зберігаються виплати в розмірі посадового окладу за останнім місцем

служби, окладу за військовим званням, надбавки за вислугу років, інших щомісячних додаткових видів грошового забезпечення постійного характеру та інші види грошового забезпечення з урахуванням зміни вислуги років та норм грошового забезпечення.

Сім'ям зазначених військовослужбовців щомісячно виплачується грошове забезпечення, в тому числі додаткові та інші види грошового забезпечення, у порядку та в розмірах, що встановлюються Кабінетом Міністрів України.

За змістом [пункту 2 Порядку виплати грошового забезпечення сім'ям військовослужбовців, захоплених у полон або заручниками, а також інтернованих у нейтральних державах або безвісно відсутніх, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 30 листопада 2016 року № 884](#) (далі – Порядок) під терміном “безвісно відсутній військовослужбовець” слід розуміти зниклого безвісти під час захисту Вітчизни військовослужбовця, щодо якого понад 15 днів відсутні відомості про місце його перебування, крім відомостей про самовільне залишення військової частини або місця служби.

Важливо! Виплата грошового забезпечення членам сімей військовослужбовців, які добровільно здалися в полон, самовільно залишили військові частини (установи, організації), місця служби або дезертирували, не здійснюється.

Порядок звернення за призначенням та призначення виплати грошового забезпечення.

Члени сімей військовослужбовців, яким виплачується грошове забезпечення.

Відповідно до абзацу третього частини шостої статті 9 [Закону України “Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей”](#) та [пункту 7 Порядку](#) грошове забезпечення виплачується таким членам сімей військовослужбовців:

1. дружині або чоловіку;
2. в разі відсутності у військовослужбовця дружини/чоловіка:
  - повнолітнім дітям, які проживають разом з нею (ним);
  - законним представникам (опікунам, піклувальникам) чи усиновлювачам неповнолітніх дітей (осіб з інвалідністю з дитинства - незалежно від їх віку);
  - особам, які перебувають на утриманні військовослужбовців, або батькам військовослужбовців рівними частками, якщо військовослужбовці не перебувають у шлюбі і не мають дітей.

Другим абзацем [пункту 7 Порядку](#) передбачено, що у разі письмової відмови однієї з осіб від виплати грошового забезпечення її частка рівномірно розподіляється між іншими особами, які мають право на його одержання.

Порядок подання та розгляду заяви.

Відповідно до [пункту 4 Порядку](#) виплата грошового забезпечення членам сімей військовослужбовців здійснюється за їх **заявою** на ім'я командира (начальника, керівника) військової частини (установи, організації).

До заяви додаються:

1. копії сторінок паспорта повнолітніх членів сім'ї з даними про прізвище, ім'я та по батькові і реєстрацію місця проживання (перебування);
2. довідка про реєстрацію місця проживання (перебування) членів сім'ї (у разі відсутності такої інформації в паспорті);
3. копія свідоцтва про шлюб (у разі наявності);
4. копії свідоцтв про народження дітей (у разі наявності);
5. копія документа, що засвідчує реєстрацію в Державному реєстрі фізичних осіб - платників податків (для осіб, які через свої релігійні переконання відмовляються від прийняття реєстраційного номера облікової картки платника податків та повідомили про це контролюючому органу і мають відмітку в паспорті, - копія сторінки паспорта з такою відміткою).

Строки подання та розгляду заяви.

Виплата грошового забезпечення членам сімей військовослужбовців здійснюється у разі, коли заява про його виплату надійшла до військової частини (установи, організації):

- до дня звільнення військовослужбовців, захоплених у полон або заручниками, інтернованих у нейтральних державах;
- протягом трьох років з дня набрання законної сили рішенням суду про визнання військовослужбовців безвісно відсутніми або оголошення померлими, але не пізніше ніж до дня набрання законної сили рішенням суду про скасування рішення про визнання їх безвісно відсутніми або оголошення померлими.

Строком розгляду заяви є 15 днів. Про результати розгляду заяви повідомляється заявнику в письмовій формі.

Підстави для відмови у призначенні виплати.

Відповідно до [пункту 5 Порядку](#) командир (начальник, керівник) військової частини (установи, організації) приймає рішення про відмову у виплаті у разі:

1. подання заяви неналежними особами;
2. подання не в повному обсязі необхідних документів;
3. подання заяви з порушенням встановлених строків на її подання;
4. з'ясування в установленому законодавством порядку обставин щодо добровільної здачі військовослужбовця в полон, самовільного залишення військової частини (установи, організації), місця служби або дезертирування.

Прийняття рішення про відмову у виплаті грошового забезпечення у зв'язку з поданням не в повному обсязі документів не позбавляє заявників права звернутися до командира (начальника, керівника) військової частини (установи, організації) повторно після усунення причин, що стали підставою для відмови у виплаті.

Оскарження рішення про відмову.

Рішення про відмову у виплаті грошового забезпечення може бути оскаржено у судовому порядку.

Вирішення спорів щодо порушень з боку суб'єктів владних повноважень є завданням адміністративного судочинства (відповідно до [частини першої статті 2 Кодексу адміністративного судочинства України](#)), отже, у випадку неправомірної відмови у виплаті грошового забезпечення необхідно звертатись із позовною заявою до Окружних адміністративних судів.

Період виплати грошового забезпечення.

Виплата грошового забезпечення здійснюється з дня захоплення військовослужбовців у полон або заручниками, а також інтернування в нейтральних державах або зникнення безвісти до повного з'ясування обставин захоплення військовослужбовців у полон або заручниками, інтернування військовослужбовців або їх звільнення, або визнання їх у встановленому законом порядку безвісно відсутніми чи померлими. У всіх випадках виплата грошового забезпечення здійснюється не більше ніж до дня виключення військовослужбовця із списків особового складу військової частини (установи, організації).

Індексація грошового забезпечення.

Грошове забезпечення підлягає [індексації](#) відповідно до закону.

У разі індексації грошового забезпечення, в тому числі додаткового та інших видів грошового забезпечення, військовослужбовців Збройних Сил України, інших утворених відповідно до законів України військових формувань та правоохоронних органів грошове забезпечення членам сімей військовослужбовців, захоплених у полон або заручниками, а також інтернованих у нейтральних державах або безвісно відсутніх, виплачується з урахуванням такої індексації - з дня прийняття рішення про проведення такої індексації.

Компенсація за піднайом (найом) житла для військовослужбовців.

Нормативна база

- [Закон України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей»](#)
- [Постанова Кабінету Міністрів України від 26 червня 2013 року № 450 «Про розмір і порядок виплати грошової компенсації військовослужбовцям Збройних Сил, Національної гвардії, Служби безпеки, розвідувальних органів, Державної прикордонної служби, Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації, Державної спеціальної служби транспорту, Управління державної охорони та військовослужбовцям, відрядженим до Міністерства освіти і науки, Державного космічного агентства, за піднайом \(найом\) ними житлових приміщень»](#)
- [Наказ Міністерства оборони України від 12 березня 2021 року № 59 «Про бюджетну політику Міністерства оборони України на 2021 рік»](#)
- [Наказ Міністерства оборони України від 31 липня 2018 року № 380 "Про затвердження Інструкції з організації забезпечення військовослужбовців Збройних Сил України та членів їх сімей жилими приміщеннями"](#)

Хто має право на виплату компенсації?

Порядок виплати грошової компенсації військовослужбовцям за піднайом житла та його оренду регламентований постановою Кабінету Міністрів України від 26 червня 2013 року № 450 та наказом Міністерства оборони України від 31.07.2018 № 380 «Про затвердження Інструкції з організації забезпечення військовослужбовців Збройних Сил України та членів їх сімей жилими приміщеннями».

Право на виплату компенсації мають:

військовослужбовці Збройних Сил, Національної гвардії, СБУ, Служби зовнішньої розвідки, Державної прикордонної служби, Держспецзв'язку, Держспецтрансслужби, Управління державної охорони у тому числі:

- особи офіцерського складу (у тому числі за призовом);
- рядового, сержантського і старшинського складу, які проходять військову службу за контрактом;
- курсанти вищих військових навчальних закладів та військових навчальних підрозділів вищих навчальних закладів, які мають сім'ї;
- відряджені до Міністерства освіти і науки, Державного космічного агентства.

Які документи потрібно подати для отримання грошової компенсації?

Для отримання грошової компенсації військовослужбовці разом з рапортом подають такі документи:

- копії документів, що посвідчують особу та підтверджують громадянство України військовослужбовця та членів його сім'ї;
- копії документів, що засвідчують реєстрацію в Державному реєстрі фізичних осіб - платників податків (крім осіб, які через свої релігійні переконання відмовляються від прийняття реєстраційного номера облікової картки платника податків та повідомили про це відповідному контролюючому органу і мають відмітку в паспорті) військовослужбовця та членів його сім'ї;
- інформацію (витяг, інформаційну довідку) з Державного реєстру речових прав на нерухоме майно та бюро технічної інвентаризації про нерухоме майно, яке належить військовослужбовцю та членам його сім'ї;
- копії довідок про реєстрацію місця проживання (перебування), видані органом реєстрації, на військовослужбовця та кожного члена його сім'ї, який проживає разом з ним (військовослужбовці військових частин, які дислокувалися в населених пунктах, на території яких органи державної влади тимчасово не здійснюють свої повноваження, і які переміщені з місць попередньої дислокації, подають довідку про склад сім'ї, видану командиром (начальником) цієї військової частини (підрозділу);
- копії свідоцтв про державну реєстрацію актів цивільного стану (про шлюб, розірвання шлюбу, про народження тощо), інших документів, що підтверджують родинні стосунки;
- належним чином завірену копію довідки про забезпечення житлом з попереднього місця проходження військової служби, видану квартирно-експлуатаційним органом (службою) Міноборони, Національної гвардії, відповідним підрозділом СБУ, розвідувальними органами, Держприкордонслужби, Держспецзв'язку, Держспецтрансслужби, МОН, ДКА, Управління державної охорони (крім осіб, які

прибули з тимчасово окупованої території України та населених пунктів, на території яких органи державної влади тимчасово не здійснюють свої повноваження).

- Поряд із грошовою компенсацією за піднайом житла пересічний військовослужбовець може отримувати і кошти за оренду житла (на його вибір). Проект договору оренди житла розробляється військовою частиною, погоджується квартирно-експлуатаційними органами та після його укладення реєструється у військовій частині. Він зберігається у фінансовій службі частини та є підставою для оплати оренди житла. Оплата оренди житла здійснюється за місцем проходження військової служби або за місцем виплати грошового забезпечення в безготівковій формі.

Коли починається виплата грошової компенсації?

Грошова компенсація виплачується починаючи з дня реєстрації поданого в установленому порядку рапорту військовослужбовця:

- особам офіцерського (у тому числі особам, які проходять військову службу за призовом осіб офіцерського складу), рядового, сержантського і старшинського складу, які проходять військову службу за контрактом, - за місцем проходження військової служби згідно з наказом командира (начальника) військової частини;
- курсантам - за місцем проходження військової служби (навчання) згідно з наказом керівника вищого військового навчального закладу або військового навчального підрозділу вищого навчального закладу.

У якому розмірі виплачується грошова компенсація?

Грошова компенсація виплачується щомісяця (у поточному місяці за попередній).

Розмір компенсації встановлений [наказом Міноборони від 12 березня 2021 року № 59 «Про бюджетну політику Міністерства оборони України на 2021 рік»](#). Так, з 1 січня 2021 року розмір виплати грошової компенсації військовослужбовцям ЗСУ за піднайом (найом) ними житлових приміщень встановлюється:

- у місті Київ – 3800 грн на місяць;
- в обласних центрах – 2850 грн на місяць;
- в інших населених пунктах – 1900 грн на місяць.

При цьому військовослужбовцям за наявності в них трьох і більше членів сім'ї розмір компенсації збільшуються в 1,5 рази:

- у місті Київ – 5700 грн на місяць;
- в обласних центрах – 4275 грн на місяць;
- в інших населених пунктах – 2850 грн на місяць.

Коли припиняється виплата грошової компенсації?

Виплата грошової компенсації припиняється з дня, наступного за днем:

- отримання (придбання) військовослужбовцем жилого приміщення;
- виключення із списків особового складу військової частини, Держспецзв'язку (за винятком військовослужбовців, направлених у складі підрозділів для участі в міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки);
- вибуття військовослужбовця в закордонне відрядження разом із сім'єю;
- встановлення факту подання військовослужбовцем недостовірної інформації, яка стала підставою для виплати грошової компенсації.

Умови, за яких компенсація не виплачується.

Грошова компенсація не виплачується у разі:

- наявності у військовослужбовця або членів його сім'ї житлового приміщення, яке відповідає встановленим санітарним і технічним вимогам забезпечення службовим житлом, житловим приміщенням для постійного проживання;
- забезпечення грошовою компенсацією за належне йому для отримання житлове приміщення;
- проживання військовослужбовця у спеціально пристосований казармі чи гуртожитку;
- проживання військовослужбовця в населених пунктах за місцем проходження військової служби та/або в безпосередній близькості від місця проходження військової служби, що дає змогу щодня своєчасно прибувати до місця її проходження;
- нездачі службового жилого приміщення (у тому числі в гуртожитку) за попереднім місцем проходження військової служби, крім осіб, які прибули з тимчасово окупованої території України та населених пунктів, на території яких органи державної влади тимчасово не здійснюють або здійснюють не в повному обсязі свої повноваження;
- штучного погіршення військовослужбовцем житлових умов шляхом обміну займаного житлового приміщення, його псування або руйнування, відчуження придатного і достатнього за розміром для проживання житлового будинку (частини будинку), а також внаслідок вилучення житлового приміщення, використовуваного для провадження господарської діяльності промислового характеру, в населених пунктах, зазначених в абзаці другому цього пункту, - протягом п'яти років з моменту вчинення таких дій.

Кримінальна відповідальність військовослужбовців.

Нормативна база:

- Кримінальний кодекс України.
- Кримінальний процесуальний кодекс України.
- Закон України «Про військовий обов'язок і військову службу»
- Закон України «Про оборону України».
- Закону України «Про державну таємницю».
- Закон України «Про символіку Червоного Хреста, Червоного Півмісяця, Червоного Кристала в Україні».
- Звід відомостей, що становлять державну таємницю, затверджений наказом Служби безпеки України від 23.12.2020 № 383 зареєстрований в Міністерстві юстиції України 14.01.2021 за № 52/35674 (в редакції станом на 28.01.2022).
- Женевська конвенція про поводження з військовополоненими 1949 р.
- Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12.08.1949, що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів (Протокол I), від 08.06.1977 (набув чинності для України 25.07.90).

Юридичне визначення поняття «Військові злочини» та його складових.

Визначення понять:

Військовими кримінальними правопорушеннями визнаються передбачені цим розділом кримінальні правопорушення проти встановленого законодавством порядку несення або проходження військової служби, вчинені військовослужбовцями, а також військовозобов'язаними та резервістами під час проходження зборів.

За відповідними статтями цього розділу несуть відповідальність військовослужбовці Збройних Сил України, Служби безпеки України, Державної прикордонної служби України, Національної гвардії України та інших військових формувань, утворених відповідно до законів України, Державної спеціальної служби транспорту, Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України, а також інші особи, визначені законом. *(частини 1 і 2 статті 401 Кримінального кодексу України)*

Кримінальним кодексом України, як військові злочини визначені наступні протиправні дії:

- 1) Стаття 402. Непокора.

- 2) Стаття 403. Невиконання наказу.
- 3) Стаття 404. Опір начальникові або примушування його до порушення службових обов'язків.
- 4) Стаття 405. Погроза або насильство щодо начальника.
- 5) Стаття 406. Порушення статутних правил взаємовідносин між військовослужбовцями за відсутності відносин підлеглості.
- 6) Стаття 407. Самовільне залишення військової частини або місця служби.
- 7) Стаття 408. Дезертирство.
- 8) Стаття 409. Ухилення від військової служби шляхом самокалічення або іншим способом.
- 9) Стаття 410. Викрадення, привласнення, вимагання військовослужбовцем зброї, бойових припасів, вибухових або інших бойових речовин, засобів пересування, військової та спеціальної техніки чи іншого військового майна, а також заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем.
- 10) Стаття 411. Умисне знищення або пошкодження військового майна.
- 11) Стаття 412. Необережне знищення або пошкодження військового майна.
- 12) Стаття 413. Втрата військового майна.
- 13) Стаття 414. Порушення правил поводження зі зброєю, а також із речовинами і предметами, що становлять підвищену небезпеку для оточення.
- 14) Стаття 415. Порушення правил водіння або експлуатації машин.
- 15) Стаття 416. Порушення правил польотів або підготовки до них.
- 16) Стаття 417. Порушення правил кораблеводіння.
- 17) Стаття 418. Порушення статутних правил вартової служби чи патрулювання
- 18) Стаття 419. Порушення правил несення прикордонної служби.
- 19) Стаття 420. Порушення правил несення бойового чергування.
- 20) Стаття 421. Порушення статутних правил внутрішньої служби.
- 21) Стаття 422. Розголошення відомостей військового характеру, що становлять державну таємницю, або втрата документів чи матеріалів, що містять такі відомості.
- 22) Стаття 425. Недбале ставлення до військової служби.

- 23) Стаття 426. Бездіяльність військової влади.
- 24) Стаття 426-1. Перевищення військовою службовою особою влади чи службових повноважень.
- 25) Стаття 427. Здача або залишення ворогові засобів ведення війни.
- 26) Стаття 428. Залишення гинучого військового корабля.
- 27) Стаття 429. Самовільне залишення поля бою або відмова діяти зброєю.
- 28) Стаття 430. Добровільна здача в полон.
- 29) Стаття 431. Злочинні дії військовослужбовця, який перебуває в полоні.
- 30) Стаття 432. Мародерство.
- 31) Стаття 433. Насильство над населенням у районі воєнних дій.
- 32) Стаття 434. Погане поводження з військовополоненими.
- 33) Стаття 435. Незаконне використання символіки Червоного Хреста, Червоного Півмісяця, Червоного Кристала та зловживання нею.

Військовослужбовці - особи, які проходять військову службу. До категорії військовослужбовців прирівнюються іноземці та особи без громадянства, які відповідно до закону проходять військову службу у Збройних Силах України.

Військовозобов'язані - особи, які перебувають у запасі для комплектування Збройних Сил України та інших військових формувань на особливий період, а також для виконання робіт із забезпечення оборони держави.

Резервісти - особи, які проходять службу у військовому резерві Збройних Сил України, інших військових формувань і призначені для їх комплектування у мирний час та в особливий період.
(частина 9 статті 1 Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу»)

Військова служба є державною службою особливого характеру, яка полягає у професійній діяльності придатних до неї за станом здоров'я і віком громадян України, іноземців та осіб без громадянства, пов'язаній із обороною України, її незалежності та територіальної цілісності.
(частина 1 статті 2 Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу»)

Відповідні частини значної кількості військових злочинів передбачає їх вчинення в умовах воєнного стану або в бойовій обстановці (*статті 402-405, 407- 411, 413, 418-421, 425-426, 426-1, 428 Кримінального кодексу України*).

Воєнний стан - це особливий правовий режим, що вводиться в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності та передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози та забезпечення національної безпеки, а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень. (*стаття 1 Закону України «Про оборону України»*)

Під бойовою обстановкою слід розуміти обстановку наступального, оборонного чи іншого загальновійськового, танкового, протиповітряного, повітряного, морського тощо бою, тобто безпосереднього застосування військової зброї і техніки стосовно військового супротивника або військовим супротивником.

Обстановка бою, в якому бере участь військове з'єднання, частина (корабель) або підрозділ, розпочинається і закінчується з наказу про вступ у бій (припинення бою) або з фактичного початку (завершення) бою. (*примітка до статті 402 Кримінального кодексу України*)

Відповідні частини окремих військові злочини передбачають їх вчинення військовими службовими особами (*статті 410, 426, 426-1 Кримінального кодексу України*), за попередньою змовою групою осіб (*статті 402, 404 – 405, 408, 410 Кримінального кодексу України*), а також спричинення істотної шкоди та настання тяжких наслідків (*статті 404, 406, 401-412, 414, 417, 422, 425-426 Кримінального кодексу України*).

Під військовими службовими особами розуміються військові начальники, а також інші військовослужбовці, які обіймають постійно чи тимчасово посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих або адміністративно-господарських обов'язків, або виконують такі обов'язки за спеціальним дорученням повноважного командування.

Істотною шкодою, якщо вона полягає в завданні матеріальних збитків, вважається така шкода, яка в двісті п'ятдесят і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян, а тяжкими наслідками за тієї самої умови вважається шкода, яка у п'ятсот і більше разів

перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян (*статті 425 і 426 Кримінального кодексу України*). (*примітка до статті 425 Кримінального кодексу України*)

Злочин визнається вчиненим за попередньою змовою групою осіб, якщо його спільно вчинили декілька осіб (дві або більше), які заздалегідь, тобто до початку злочину, домовилися про спільне його вчинення. (*частина 2 статті 28 Кримінального кодексу України*)

Державна таємниця (далі також - секретна інформація) - вид таємної інформації, що охоплює відомості у сфері оборони, економіки, науки і техніки, зовнішніх відносин, державної безпеки та охорони правопорядку, розголошення яких може завдати шкоди національній безпеці України та які визнані у порядку, встановленому цим Законом, державною таємницею і підлягають охороні державою. (*стаття 1 Закону України «Про державну таємницю»*)

Відомості, що згідно із рішеннями державних експертів з питань таємниць становлять державну таємницю у визначених законодавством сферах визначені Зводом відомостей, що становлять державну таємницю, затвердженим наказом Служби безпеки України від 23.12.2020 № 383, зареєстрованим в Міністерстві юстиції України 14.01.2021 за № 52/35674. (стаття 1 Зводу відомостей, що становлять державну таємницю).

Військовополонений - будь-який комбатант, як це визначено у *статті 43 Додаткового протоколу до Женевських конвенцій від 12.08.1949*, що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів (Протокол I), від 08.06.1977, який потрапляє під владу супротивної сторони. (*стаття 44 «Комбатанти і військовополонені» Додаткового протоколу до Женевських конвенцій від 12.08.1949, що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів (Протокол I), від 08.06.1977*).

Комбатанти - особи, які входять до складу збройних сил сторони, що перебуває в конфлікті (крім медичного і духовного персоналу), та мають право брати безпосередню участь у воєнних діях. (*частина 2 стаття 43 «Збройні сили» Додаткового протоколу до Женевських конвенцій від 12.08.1949, що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів (Протокол I), від 08.06.1977*)

Мародерство - викрадення на полі бою речей, що знаходяться при вбитих чи поранених. (*стаття 432 Кримінального кодексу України*).

Символіка Червоного Хреста, Червоного Півмісяця, Червоного Кристала (у тому числі Міжнародного руху Червоного Хреста та Червоного Півмісяця) - це емблеми Червоного

Хреста, Червоного Півмісяця, Червоного Кристала і розпізнавальні сигнали (спеціальні міжнародно визнані допоміжні сигнали (світлові, радіо-, електронні), що використовуються як захисні та розпізнавальні знаки для позначення осіб, рухомого та нерухомого майна відповідно до Женевських Конвенцій про захист жертв війни від 12 серпня 1949 року. *(стаття 1 Закону України « Про символіку Червоного Хреста, Червоного Півмісяця, Червоного Кристала в Україні»).*

Емблема Червоного Хреста використовується медичною службою збройних Сил України під час збройних конфліктів для позначення власного медичного персоналу, медичних формувань і санітарно-транспортних засобів на суші, на морі та в повітрі.

Контроль за використанням емблеми зазначеною службою здійснюється Міністерством оборони України.

Медичний персонал зобов'язаний носити на рукавні пов'язки з емблемою Червоного Хреста та мати при собі посвідчення з зображенням емблеми Червоного Хреста і з фотографією, які розроблені відповідно до вимог, що містяться у Женевських та Додатковому протоколі 1 до них.

Ці пов'язки та посвідчення видаються в установленому порядку Міністерством оборони України. *(стаття 4 Закону України «Про символіку Червоного Хреста, Червоного Півмісяця, Червоного Кристала в Україні»)*

Під час збройного конфлікту емблемою Червоного Хреста, що використовується із захисною метою за спеціальним дозволом Міністерства охорони здоров'я України та під його контролем, позначаються цивільний медичний персонал, цивільні лікарні та інші цивільні медичні формування, будівлі, обладнання, медичні матеріали, а також цивільні санітарно-транспортні засоби, заклади охорони здоров'я, призначені, зокрема, для перевезення та розміщення поранених, хворих і потерпілих від аварій судна та розміщення поранених, хворих і потерпілих від аварій судна та догляду за ними. *(частина 1 статті 5 Закону України «Про символіку Червоного Хреста, Червоного Півмісяця, Червоного Кристала в Україні»)*

Кримінально-правова характеристика військових злочинів.

Об'єкт військових злочинів:

Родовий об'єкт військових злочинів - встановлений законодавством України порядок несення або проходження військової служби.

Цей порядок визначений низкою законів України, Військовою присягою, військовими статутами, положеннями про проходження військової служби різними категоріями військовослужбовців, наказами відповідних начальників та іншими нормативно-правовими актами.

Відповідно до безпосереднього об'єкту можуть бути виділені такі групи військових злочинів:

- проти порядку підлеглості і військової честі (*статті 402-406 Кримінального кодексу України*);
- проти порядку проходження військової служби (*статті 407-409 Кримінального кодексу України*);
- проти порядку користування військовим майном і його зберігання (*статті 410-414 Кримінального кодексу України*);
- проти порядку експлуатації військової техніки (*статті 415-417 Кримінального кодексу України*);
- проти порядку несення бойового чергування та інших спеціальних служб (*статті 418-421 Кримінального кодексу України*);
- проти встановленого порядку збереження військової таємниці (*ст. 422 Кримінального кодексу України*);
- військові службові злочини (*статті 425-426 Кримінального кодексу України*);
- проти порядку несення служби на полі бою і в районі бойових дій (*статті 427-433 Кримінального кодексу України*);
- злочини, відповідальність за які передбачена міжнародними конвенціями (*статті 434-435 Кримінального кодексу України*).

Об'єктивна сторона військових злочинів:

Скоєння суспільно небезпечного діяння, що порушує встановлений порядок несення або проходження військової служби, вчинені як шляхом дії (*статті 404, 405, 432 тощо Кримінального кодексу України*), так і бездіяльності (*статті 403, 425, 426 та інші Кримінального кодексу України*), а також дії та бездіяльності (*статті 415, 417, 422 тощо Кримінального кодексу України*).

Кваліфікуючі ознаки: зрив виконання бойового завдання, загибелі людей, заподіяння тілесних ушкоджень, знищення або пошкодження цінного воєнного майна, послаблення боєздатності підрозділу тощо.

Особливо кваліфікуючі ознаки: вчинення діяння в умовах воєнного стану, в бойовій обстановці, під час бою, в районі бойових дій.

Суб'єкт військових злочинів:

- Військовослужбовці Збройних Сил України, Служби безпеки України, Державної прикордонної служби України, Національної гвардії України та інших військових формувань, утворених відповідно до законів України, Державної спеціальної служби транспорту, Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України, а також інші особи, визначені законом.
- Військовозобов'язані під час проходження ними навчальних (чи перевірних) або спеціальних зборів.

Суб'єктом військових злочинів особа може бути тільки у відповідних часових межах, які визначені [Законом України «Про військовий обов'язок і військову службу»](#) - після початку і до закінчення проходження військової служби.

Початком проходження військової служби вважається:

- день відправлення у військову частину з обласного збірного пункту - для громадян, призваних на строкову військову службу;
- день зарахування до списків особового складу військової частини (військового навчального закладу, установи тощо) - для громадян, прийнятих на військову службу за контрактом, у тому числі військовозобов'язаних, які проходять збори, та резервістів під час мобілізації;
- день призначення на посаду курсанта вищого військового навчального закладу, військового навчального підрозділу закладу вищої освіти - для громадян, які не проходили військову службу, та військовозобов'язаних;
- день відправлення у військову частину з відповідного районного (міського) територіального центру комплектування та соціальної підтримки або день прибуття до Центрального управління або регіонального органу Служби безпеки України, відповідного підрозділу Служби зовнішньої розвідки України - для громадян, призваних на військову службу під час мобілізації, на особливий період та на військову службу за призовом осіб офіцерського складу;
- день зарахування до списків особового складу військової частини - для громадян України, які проходять службу у військовому резерві за контрактом, зараховані під час такої служби до військового оперативного резерву та призиваються на військову службу за призовом осіб із числа резервістів в особливий період;

- день відправлення у військову частину з відповідного районного (міського) територіального центру комплектування та соціальної підтримки - для громадян України, які зараховані до військового оперативного резерву після їх звільнення з військової служби та призиваються на військову службу за призовом осіб із числа резервістів в особливий період.

Закінченням проходження військової служби вважається день виключення військовослужбовця зі списків особового складу військової частини (військового навчального закладу, установи тощо) у порядку, встановленому положеннями про проходження військової служби громадянами України.

Військовослужбовці вважаються такими, що виконують обов'язки військової служби:

- на території військової частини або в іншому місці роботи (занять) протягом робочого (навчального) часу, включаючи перерви, встановлені розпорядком (розкладом занять);
- на шляху прямування на службу або зі служби, під час службових поїздок, повернення до місця служби;
- поза військовою частиною, якщо перебування там відповідає обов'язкам військовослужбовця або його було направлено туди за наказом відповідного командира (начальника);
- під час виконання державних обов'язків, у тому числі у випадках, якщо ці обов'язки не були пов'язані з військовою службою;
- під час виконання обов'язку з урятування людського життя, охорони державної власності, підтримання військової дисципліни та охорони правопорядку. (*стаття 24 Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу»*)

Військовополонені ворожої армії несуть кримінальну відповідальність за законом про військові злочини за дії, вчинені проти порядку несення військової служби держави перебування в полоні, однак, це не стосується для військовослужбовців, які вчинили замах на втечу з полону.

У випадках вчинення втечі військовополонений, вдруге взятий у полон у ході наступних військових дій, не підлягає покаранню за раніше вчинену втечу. (*статті 84, 87, 89, 91, 92 і 93 Женевської конвенції про поводження з військовополоненими 1949 р.*)

Також, підлягають відповідальності за статтями про військові злочини (*з посиланням на статтю 27 «Види співучасників» Кримінального кодексу України*) будь-які особи, які є співучасниками (організаторами, підбурювачами, посібниками) цих злочинів.

Проте, не вважаються суб'єктами військових злочинів співробітники органів внутрішніх справ, робітники та службовці військових частин і установ, учні військових ліцеїв.

Суб'єктивна сторона військових злочинів:

Суб'єктивна сторона військових злочинів характеризується або умисною виною (*статті 402, 404, 406 тощо Кримінального кодексу України*), або виною з необережності (*статті 403, 412 та інші Кримінального кодексу України*), деякі військові злочини можуть вчинятися як умисно, так і виною з необережності (*статті 418, 419, 420 тощо Кримінального кодексу України*).

Кримінальна відповідальність за скоєння військових злочинів:

Відповідальність військовослужбовців та військовозобов'язаних під час проходження ними відповідних зборів за скоєння військових злочинів вони відповідають за конкретними статтям (*402-435*) Кримінального кодексу України.

За скоєні злочини проти держави і загальнокримінальні злочини відповідальність військовослужбовців та військовозобов'язаних настає на загальних засадах.

Особливості кримінального процесу щодо вчинення військових злочинів у зв'язку із наявністю відомостей військового характеру, що становлять державну таємницю.

При проведенні досудового розслідування і судового провадження щодо військових злочинів у непоодиноких випадках виникає необхідність дослідження документів, які містять державну таємницю або предметів, відомості про які становлять державну таємницю (військові карти, схеми, накази, інструкції, озброєння, військову техніку, військові засоби тощо).

Конкретний перелік та зміст відомостей, що становлять державну таємницю у сфері оборони, ступінь їх секретності, строк дії (у роках) рішення про віднесення інформації до державної таємниці тощо, визначені в розділі 1 «Сфера оборони» частини II «Відомості, що становлять державну таємницю» Зводу відомостей, що становлять державну таємницю, затверджений наказом Служби безпеки України від 23.12.2020 № 383 зареєстрований в Міністерстві юстиції України 14.01.2021 за № 52/35674.

Тексти зазначених наказу та Зводу відомостей, що становлять державну таємницю, є відкритими для вільного доступу.

Охорона державної таємниці під час кримінального провадження щодо військових злочинів:

Досудове розслідування та судове провадження у кримінальному провадженні, яке містить відомості, що становлять державну таємницю, має проводитись з дотриманням вимог режиму секретності.

Процесуальні рішення не повинні містити відомостей, що становлять державну таємницю.

До участі у кримінальному провадженні, яке містить відомості, що становлять державну таємницю, допускаються особи, які мають допуск до державної таємниці відповідної форми та яким надано доступ до конкретної секретної інформації (категорії секретної інформації) та її матеріальних носіїв.

Підозрюваний чи обвинувачений бере участь у кримінальному провадженні без оформлення допуску до державної таємниці після роз'яснення йому вимог [статті 28 «Обов'язки громадянина щодо збереження державної таємниці» Закону України «Про державну таємницю»](#) та попередження про кримінальну відповідальність за розголошення відомостей, що становлять державну таємницю.

Доступ до матеріалів, які містять відомості, що становлять державну таємницю, надається захисникам та законним представникам підозрюваного, обвинуваченого, потерпілому та їхнім представникам, перекладачу, експерту, спеціалісту, секретарю судового засідання, судовому розпоряднику, яким надано допуск до державної таємниці та які потребують його під час здійснення своїх прав і обов'язків, передбачених цим Кодексом, виходячи з обставин, встановлених під час кримінального провадження.

Рішення про надання доступу до конкретної таємної інформації та її матеріальних носіїв приймаються у формі наказу або письмового розпорядження керівником органу досудового розслідування, прокурором, судом.

Потерпілому та його представникам, перекладачу, експерту, спеціалісту, секретарю судового засідання, судовому розпоряднику забороняється робити виписки та копії з матеріалів, які містять державну таємницю.

Захисникам та законним представникам підозрюваного чи обвинуваченого забороняється робити копії з матеріалів, які містять державну таємницю.

Підозрюваний, обвинувачений, його захисник та законний представник з метою підготовки та здійснення захисту можуть робити виписки з матеріалів, що містять державну таємницю. Такі виписки опечатаються особою, якою були зроблені, у вигляді, що унеможливує ознайомлення з їх змістом.

Виписки зберігаються з дотриманням вимог режиму секретності в органі досудового розслідування або суді та надаються особі, яка їх склала, на її вимогу: під час досудового розслідування - у приміщенні органу досудового розслідування, під час судового провадження - у приміщенні суду. Ознайомлення із змістом виписок будь-кого, крім особи, яка їх зробила, не допускається.

Матеріальні носії секретної інформації, які не долучені до матеріалів досудового розслідування, передаються в установленому законом порядку на зберігання до режимно-секретного підрозділу органу досудового розслідування.

Здійснення кримінального провадження, яке містить державну таємницю, не є підставою для обмеження прав його учасників, крім випадків, передбачених законом та обумовлених необхідністю забезпечення охорони державної таємниці. *(стаття 517 Кримінального процесуального кодексу України)*

Особливості проведення експертизи у кримінальному провадженні, яке містить державну таємницю.

Проведення експертизи щодо законності віднесення інформації у сфері оборони, економіки, науки і техніки, зовнішніх відносин, державної безпеки та охорони правопорядку до державної таємниці, зміни ступеня секретності цієї інформації та її розсекречування, підготовка висновку щодо завданої національній безпеці України шкоди у разі розголошення секретної інформації чи втрати матеріальних носіїв такої інформації здійснюється посадовою особою, на яку покладено виконання функцій державного експерта з питань таємниць відповідно до закону у сфері державної таємниці.

У такому разі на зазначену особу поширюються обов'язки і права, які Кримінальним процесуальним кодексом України передбачено для експертів.

Якщо під час проведення експертизи використовуються методики, технології чи інформація, що містять охоронювану державою таємницю, в описовій частині висновку експертизи ці відомості не зазначаються. (*стаття 518 Кримінального процесуального кодексу України*).

Направлення військовослужбовців, постраждалих у зв'язку з військовою агресією РФ проти України, на лікування за кордон.

Нормативна база

- Постанова Кабінету Міністрів України від 05 квітня 2022 року № 411 «Про забезпечення організації направлення осіб із складових сил оборони та сил безпеки, постраждалих у зв'язку з військовою агресією Російської Федерації проти України, на лікування за кордон»
- Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 03 квітня 2020 року № 773 "Про затвердження Таблиці співставлення медичних послуг з кодами національного класифікатора НК 025:2021 "Класифікатор хвороб та споріднених проблем охорони здоров'я" та/або національного класифікатора НК 026:2021 "Класифікатор медичних інтервенцій"

Хто має право/підлягає направленню на лікування за кордон.

Направленню для лікування за кордон з метою отримання медичної та/або реабілітаційної допомоги **підлягають** особи із складових сил оборони та сил безпеки, постраждали у зв'язку з військовою агресією Російської Федерації проти України (далі - захисники України), за умови наявності висновку про необхідність направлення на лікування за кордон та письмового підтвердження готовності закладу охорони здоров'я іноземної держави на безоплатній основі прийняти на лікування.

Яка установа ініціює/здійснює направлення військовослужбовців Направлення захисників України на лікування за кордон ініціюється закладами охорони здоров'я, в яких вони перебувають на лікуванні та/або реабілітації, про що складається клопотання щодо необхідності направлення захисника України для лікування за кордон (далі - клопотання) у довільній формі.

Як бути якщо захисник проходить лікування у цивільному медзакладі.

У разі коли захисники України перебувають на лікуванні та/або реабілітації у закладах охорони здоров'я, які не належать до сфери управління державних органів, що входять до складу сектору безпеки і оборони, клопотання надсилаються такими закладами охорони здоров'я до відповідних закладів охорони здоров'я, які належать до сфери управління державних органів, що входять до складу сектору безпеки і оборони (далі - військово-медичні заклади), з такими документами:

1. згода захисника України або його законного представника на лікування за кордоном (за умови наявності висновку про необхідність направлення на лікування за кордон та письмового підтвердження готовності закладу охорони здоров'я іноземної держави на безоплатній основі прийняти на лікування) з обов'язковим наданням однозначної згоди на обробку персональних даних, що стосуються медичної інформації;
2. згода на обробку та передачу персональних даних закладам охорони здоров'я іноземних держав відповідно до законодавства у довільній формі;
3. виписка з медичної карти амбулаторного (стаціонарного) хворого за формою, затвердженою МОЗ.

Хто уповноважений на розгляд документів/прийняття рішення щодо необхідності/або про відсутність необхідності.

<https://mva.gov.ua/ua/news/algorithm-napravleniya-zahisnikiv-na-likuvannya-za-kordon>

Наказом керівника військово-медичного закладу утворюється консилиум, до складу якого повинні входити не менше п'яти лікарів, щонайменше два з яких є працівниками закладів

охорони здоров'я, які надають третинну (високоспеціалізовану) медичну допомогу та не належать до сфери управління державних органів, що входять до складу сектору безпеки і оборони. Залучення таких працівників здійснюється за погодженням з керівником закладу охорони здоров'я, в якому вони працюють, в якому вони працюють.

Строки розгляду документів та прийняття рішення.

Консиліум **протягом трьох календарних днів** від дати надходження здійснює розгляд клопотання, за результатами якого приймає рішення.

У разі прийняття рішення про необхідність направлення захисника України на лікування за кордон консиліум готує та підписує висновок за формою згідно з [додатком 1 Порядку](#).

У разі прийняття рішення про відсутність необхідності направлення захисника України на лікування за кордон консиліум готує та підписує висновок за формою згідно з [додатком 2 Порядку](#) та інформує про таке рішення заклад охорони здоров'я, який надіслав відповідне клопотання.

Процедурні моменти після прийняття рішення про необхідність направлення на лікування за кордон.

Надалі військово-медичний заклад формує та надсилає до Командування Медичних сил Збройних Сил (далі - Командування Медичних сил):

- дозвіл керівника складової сил безпеки і оборони, до якого належить захисник України, на виїзд за кордон (крім закладів охорони здоров'я, що належать до сфери управління Міноборони);
- перелік захисників України, щодо яких наявні висновки про необхідність їх направлення на лікування за кордон, із зазначенням діагнозу/діагнозів та ускладнень відповідно до НК 025:2021 “Класифікатор хвороб та споріднених проблем охорони здоров'я”;
- висновки про необхідність направлення захисників України на лікування за кордон.

Командування Медичних сил після отримання документів та їх узагальнення надсилає на розгляд МОЗ в електронній формі лист-направлення з копіями документів, зазначених у [пункті 4 Порядку](#), та копіями дозволів на виїзд за кордон для захисників України, що підпорядковуються Міноборони.

У разі надходження до МОЗ не всіх документів, зазначених у пунктах 2 і 4 [Порядку](#), **МОЗ звертається** до Командування Медичних сил з повідомленням про відсутність повного переліку

документів та зазначенням назви відсутнього документа, необхідного змісту такого документа і пропонує усунути недоліки протягом чотирьох календарних днів після надходження повідомлення.

Зверніть увагу! *Командування Медичних сил зобов'язане протягом чотирьох календарних днів від дати надходження листа подати до МОЗ повний перелік документів.*

Важливо! У разі ненадходження у відповідний строк повного переліку документів без надання обґрунтованої пропозиції щодо продовження строку подання повного переліку документів **лист-направлення залишається без розгляду.**

Після надходження до МОЗ листа-направлення з повним переліком документів, зазначених у пункті 4 [Порядку](#), МОЗ **протягом двох робочих днів** з дати реєстрації листа-направлення **надсилає до МЗС запит** з проханням підтвердити можливість надання на безоплатній основі медичних послуг іноземними закладами охорони здоров'я, які вже подали пропозиції щодо прийняття на лікування захисників України (далі -запит).

Разом із запитом МОЗ надсилає до МЗС перелік захисників України, щодо яких наявні висновки про необхідність їх направлення на лікування за кордон, із зазначенням діагнозу/діагнозів та ускладнень відповідно до [НК 025:2021 “Класифікатор хвороб та споріднених проблем охорони здоров'я”](#).

МЗС через закордонні дипломатичні установи України **протягом 10 календарних днів** надсилає МОЗ лист, що підтверджує готовність закладів охорони здоров'я іноземних держав на безоплатній основі прийняти на лікування конкретних захисників України з надісланого переліку.

Хто має право супроводжувати військовослужбовців за кордоном.

Супровід захисників України під час лікування у закладі охорони здоров'я відповідної держави перебування здійснює МЗС через закордонні дипломатичні установи України.

Національний спротив та участь у територіальній обороні.

Нормативна база

- Закон України "Про основи національного спротиву"
- Закон України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту»
- Указ Президента України від 24 лютого 2022 року № 69 "Про загальну мобілізацію"
- Типове положення про штаб зони (району) територіальної оборони, затверджене Кабінетом Міністрів України від 29 грудня 2021 року № 1442
- Порядок організації та здійснення загальновійськової підготовки громадян України до національного спротиву, затверджений Кабінетом Міністрів України від 29 грудня 2021 року № 1443
- Порядок організації, забезпечення та проведення підготовки добровольчих формувань територіальних громад до виконання завдань територіальної оборони, затверджений Кабінетом Міністрів України від 29 грудня 2021 року № 1447
- Порядок застосування зброєю членами добровольчих формувань територіальних громад особистої мисливської зброї, стрілецької зброї, інших видів озброєння та боєприпасів до них під час виконання завдань територіальної оборони, затверджений Кабінетом Міністрів України від 29 грудня 2021 року № 1448
- Положення про добровольчі формування територіальних громад, затверджене Кабінетом Міністрів України від 29 грудня 2021 року № 1449
- Наказ Міністерства оборони України від 07.03.2022 № 84 "Про затвердження форми контракту добровольця територіальної оборони та посвідчення добровольця територіальної оборони"

Загальні положення.

Національний спротив - комплекс заходів, які організуються та здійснюються з метою сприяння обороні України шляхом максимально широкого залучення громадян України до дій, спрямованих на забезпечення воєнної безпеки, суверенітету і територіальної цілісності держави, стримування і відсіч агресії та завдання противнику неприйнятних втрат, з огляду на які він буде змушений припинити збройну агресію проти України (пункт 8 частини першої статті 1 [Закону України "Про основи національного спротиву"](#) (далі - Закон).

Територіальна оборона - система загальнодержавних, воєнних і спеціальних заходів, що здійснюються у мирний час та в особливий період з метою протидії воєнним загрозам, а також для надання допомоги у захисті населення, територій, навколишнього природного середовища та майна від надзвичайних ситуацій.

Доброволець Сил територіальної оборони Збройних Сил України - громадянин України або іноземець чи особа без громадянства, який перебуває в Україні на законних підставах впродовж останніх п'яти років та на добровільній основі зарахований до проходження служби у складі добровольчого формування Сил територіальної оборони Збройних Сил України.

3 травня Верховна Рада України прийняла зміни до Закону України "Про основи національного спротиву", згідно яких дозволяється застосування Територіальна оборона ЗС України в районах ведення бойових дій.

Рух опору - система воєнних, інформаційних і спеціальних заходів, організація, планування, підготовка і підтримка яких здійснюється з метою відновлення державного суверенітету і територіальної цілісності під час відсічі збройної агресії проти України.

Метою національного спротиву є підвищення обороноздатності держави, надання обороні України всеохоплюючого характеру, сприяння забезпеченню готовності громадян України до національного спротиву (частина друга статті 3 [Закону](#)).

Територіальна оборона складається з декількох складових:

- ▷ військової: включає органи військового управління, військові частини Сил територіальної оборони Збройних Сил України, інші сили і засоби сил безпеки та сил оборони, які залучаються до виконання завдань територіальної оборони;
- ▷ цивільної: включає державні органи, органи місцевого самоврядування, які залучаються до територіальної оборони;
- ▷ військово-цивільної: включає штаби зон (районів) територіальної оборони та добровольчі формування територіальних громад, які залучаються до територіальної оборони (стаття 4 [Закону](#)).

Загальне керівництво національним спротивом здійснює Президент України як Верховний Головнокомандувач Збройних Сил України через Міністра оборони України (частина перша статті 7 [Закону](#)).

Комплектування Сил територіальної оборони Збройних Сил України та добровольчих формувань територіальних громад.

Комплектування органів військового управління, військових частин Сил територіальної оборони Збройних Сил України здійснюється:

- 1) у мирний час - військовослужбовцями за контрактом та за призовом особами офіцерського складу;
- 2) в особливий період - військовослужбовцями за контрактом, за призовом особами офіцерського складу та територіальним резервом.

Комплектування добровольчих формувань територіальних громад здійснюється на добровільній основі відповідно до порядку, затвердженого Кабінетом Міністрів України.

Хто може бути добровольцем територіальної оборони.

Членом добровольчого формування може бути громадянин України віком від 18 років, який проживає на території громади, де діє добровольче формування, пройшов медичний, професійний та психологічний відбір (перевірку) і уклав контракт добровольця територіальної оборони.

До складу добровольчого формування не зараховується особа, яка була раніше засуджена до позбавлення волі за скоєння тяжкого або особливо тяжкого злочину, крім реабілітованої, або має дві і більше судимостей за скоєння умисних злочинів.

Особа не може бути членом добровольчого формування у період проходження військової служби або служби у військовому резерві Збройних Сил чи інших утворених відповідно до закону військових формуваннях, служби в правоохоронних органах (пункт 17 [Положенням про добровольчі формування територіальних громад, затвердженим Кабінетом Міністрів України від 29 грудня 2021 року № 1449](#) (далі - Положення № 1449)).

На громадян України, зарахованих до складу добровольчих формувань територіальних громад, під час участі у підготовці та виконанні завдань територіальної оборони поширюється дія статутів Збройних Сил України (частина третя статті 9 [Закону](#)).

Добровольці Сил територіальної оборони Збройних Сил України визнаються учасниками бойових дій та особами з інвалідністю внаслідок війни (відповідно до [Закону України "Про внесення змін до деяких законів України щодо уточнення норм, що регулюють питання](#)

визначення категорій осіб, які визнаються ветеранами війни та членами сімей загиблих Захисників і Захисниць України, та надання їм соціальних гарантій" від 15 березня 2022 року № 2121-IX, яким внесено зміни до пункту 19 частини першої статті 6 та пункту 11 частини другої статті 7 Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту»).

Перелік необхідних документів.

Особа, яка виявила бажання стати членом добровольчого формування, подає **заяву** на ім'я командира добровольчого формування. У заяві зазначається прізвище та ім'я особи, місце реєстрації та фактичного проживання, інформація про освіту, інформація про місце роботи або вид діяльності, інформація про військово-облікову спеціальність (за наявності), обґрунтування бажання стати членом добровольчого формування.

До заяви додаються:

1. копія документа, що посвідчує особу;
2. копія військово-облікового документа (обов'язково для чоловіків та за наявності в жінок);
3. медична довідка для отримання дозволу (ліцензії) на об'єкт дозвільної системи за [формою 127/о](#);
4. копія документа, що містить відомості про унікальний номер запису у Єдиному державному демографічному реєстрі (пункт 19 [Положення № 1449](#)).

Документи, які додаються до заяви особи, яка виявила бажання стати членом добровольчого формування, та можуть бути отримані шляхом інформаційної взаємодії, подаються відповідними центральними органами виконавчої влади і місцевими держадміністраціями у порядку, визначеному [Положенням про електронну взаємодію електронних інформаційних ресурсів, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 8 вересня 2016 року № 606 "Деякі питання електронної взаємодії електронних інформаційних ресурсів"](#).

Порядок зарахування до складу територіальної оборони.

Командир добровольчого формування ухвалює **рішення про зарахування** до членства у добровольчому формуванні протягом семи робочих днів або надає особі обґрунтовану відмову в зарахуванні до членства.

Контракт добровольця територіальної оборони укладається між командиром добровольчого формування та особою, яка подала заяву щодо членства в добровольчому формуванні строком

на три роки. Форма контракту добровольця територіальної оборони затверджена [наказом Міноборони від 07 березня 2022 року № 84](#).

Контракт добровольця територіальної оборони укладається в чотирьох примірниках. Примірники контракту добровольця територіальної оборони надаються члену добровольчого формування, командирі військової частини Сил територіальної оборони Збройних Сил, командирі добровольчого формування та керівнику територіального центру комплектування та соціальної підтримки (пункт 21 [Положення № 1449](#)).

Облік громадян України, які уклали контракт добровольця територіальної оборони, ведеться територіальним центром комплектування та соціальної підтримки за територіальним принципом. Командир добровольчого формування веде іменний список добровольчого формування.

Громадяни України, які не проходили військової служби у Збройних Силах, служби в інших військових формуваннях чи служби в правоохоронних органах, зараховуються до членства в добровольчому формуванні після складення ними такої **присяги** добровольця територіальної оборони (пункт 25 [Положення № 1449](#)).

Керівник району територіальної оборони на підставі отриманої від керівника штабу району територіальної оборони заяви про видачу посвідчень добровольцям територіальної оборони та доданих до неї примірників укладених контрактів добровольців територіальної оборони протягом 30 діб організовує опрацювання та видачу посвідчень за встановленою [формою](#).

Посвідчення є документом, що посвідчує особу добровольця територіальної оборони та визначає належність його власника до виконання військово-цивільного обов'язку в межах території територіальної громади (пункт 27 [Положення № 1449](#)).

Припинення контракту добровольця територіальної оборони.

Підставами припинення контракту добровольця територіальної оборони можуть бути:

1. закінчення строку контракту;
2. порушення умов контракту добровольця територіальної оборони або присяги добровольця територіальної оборони;
3. заява добровольця територіальної оборони про припинення контракту;
4. призов (прийняття) на військову службу;

5. укладення контракту про проходження служби у військовому резерві Збройних Сил або інших утворених відповідно до закону військових формуваннях, служби в правоохоронних органах;
6. укладення контракту про проходження служби в державному органі спеціального призначення з правоохоронними функціями, який забезпечує державну безпеку України;
7. незадовільний стан здоров'я добровольця територіальної оборони;
8. наявність громадянства іншої держави.

У випадку порушення умов контракту добровольця територіальної оборони або присяги добровольця територіальної оборони командир добровольчого формування припиняє контракт добровольця територіальної оборони. Підставою для припинення контракту також є вмотивоване звернення голови територіальної громади або командира відповідної військової частини Сил територіальної оборони Збройних Сил. Контракт добровольця територіальної оборони вважається припиненим з моменту ухвалення відповідного рішення командиром добровольчого формування, про що в одноденний строк повідомляється добровольцю.

У випадку подання письмової заяви членом добровольчого формування з вимогою розірвання контракту добровольця територіальної оборони його повноваження припиняються з моменту прийняття рішення командира добровольчого формування на підставі поданої заяви. Про надходження такої заяви командир добровольчого формування невідкладно інформує командира військової частини Сил територіальної оборони Збройних Сил та керівника територіального центру комплектування та соціальної підтримки.

Припинення контракту добровольця територіальної оборони має наслідком припинення членства в добровольчому формуванні.

Права та гарантії добровольців територіальної оборони.

◆ Члени добровольчих формувань територіальних громад мають право застосовувати під час виконання завдань територіальної оборони особисту мисливську зброю, стрілецьку зброю, інші види озброєння та боєприпаси до них у [Порядку застосування членами добровольчих формувань територіальних громад особистої мисливської зброї, стрілецької зброї, інших видів озброєння та боєприпасів до них під час виконання завдань територіальної оборони, затверженому Кабінетом Міністрів України від 29 грудня 2021 року № 1448](#).

Відповідно до [постанови Кабінету Міністрів України від 05 квітня 2022 року № 403 "Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 29 грудня 2021 р. № 1448"](#), якою

врегульовано питання застосування членами добровольчих формувань територіальних громад стрілецької зброї, артилерійського озброєння, ракетних системи та ін.: **стрілецька зброя** — вогнепальна, пневматична ствольна зброя для стрільби кулями або іншими видами патронів;

інші види озброєння — артилерійське озброєння, ракетні системи (комплекси), керовані (некеровані) ракети та їх складові частини, комплекси (установки) для їх запуску та складові частини до них, засоби керування зброєю (вогнем), системи дистанційного керування ракетами, обладнання для транспортування і обслуговування ракет, гранатомети, вогнемети, міни, гранати.

◆ На членів добровольчих формувань територіальних громад під час їх участі у заходах підготовки добровольчих формувань територіальних громад, а також виконання ними завдань територіальної оборони поширюються гарантії соціального і правового захисту, передбачені [Законом України "Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей"](#).

◆ На осіб, які входять до складу добровольчих формувань територіальних громад (яким надано статус учасника бойових дій) та приймають безпосередню участь у здійсненні заходів, необхідних для забезпечення оборони України, надано право на призначення дострокової пенсії за віком після досягнення чоловіками 55 років, жінками - 50 років та за наявності страхового стажу не менше 25 років у чоловіків і не менше 20 років у жінок (зміни до статті 115 [Закону України "Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування"](#) набрали чинності 21 березня 2022 року відповідно до [Закону України від 15 березня 2022 року № 2121-IX](#)).

◆ Відповідно до частини першої статті 119 [Кодексу законів про працю України](#) на час виконання державних або громадських обов'язків, якщо за чинним законодавством України ці обов'язки можуть здійснюватися у робочий час, працівникам гарантується збереження місця роботи і посади.

Враховуючи специфіку служби в територіальній обороні, яка може передбачати не постійне, а періодичне залучення працівника до виконання своїх обов'язків, вважаємо, що роботодавцю не потрібно в обов'язковому порядку видавати наказ про увільнення працівника від виконання роботи за трудовим договором.

В кожному конкретному випадку слід виходити із рівня залучення працівника до участі в територіальній обороні, кількості робочого часу, який витрачає працівник на цю діяльність та ефективність і можливість виконання його обов'язків за трудовим договором. При цьому на час

виконання працівниками обов'язків з територіальної оборони у робочий час їм гарантується збереження місця роботи і посади.

Документами, що підтверджують участь в територіальній обороні є контракт добровольця територіальної оборони.

◆ У разі смерті (загибелі), встановлення інвалідності або часткової втрати працездатності без встановлення інвалідності, що настали у зв'язку з виконанням завдань руху опору, особи, які на добровільній та конфіденційній основі залучені до виконання завдань руху опору, або члени їх сімей мають право на призначення та виплату одноразової грошової допомоги, медичне забезпечення в розмірах і порядку, визначених для співробітників кадрового складу Сил спеціальних операцій Збройних Сил України.

Оформлення трудових відносин членів добровольчого формування територіальної громади.

Слід зазначити, що згідно з частиною другою статті 24 [Закону України „Про основи національного спротиву”](#) на членів добровольчих формувань територіальних громад під час їх участі у заходах підготовки добровольчих формувань територіальних громад, а також виконання ними завдань територіальної оборони поширюються гарантії соціального і правового захисту, передбачені Законом України „Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей”.

Відповідно до статті 1 [Закону України „Про оборону України”](#) особливий період – період, що настає з моменту оголошення рішення про мобілізацію (крім цільової) або доведення його до виконавців стосовно прихованої мобілізації чи з моменту введення воєнного стану в Україні або в окремих її місцевостях та охоплює час мобілізації, воєнний час і частково відбудовний період після закінчення воєнних дій.

Крім цього, статтею 1 [Закону України „Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію”](#) визначено, що особливий період – період функціонування національної економіки, органів державної влади, інших державних органів, органів місцевого самоврядування, Збройних Сил України, інших військових формувань, сил цивільного захисту, підприємств, установ і організацій, а також виконання громадянами України свого конституційного обов'язку щодо захисту Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України, який настає з моменту оголошення рішення

про мобілізацію (крім цільової) або доведення його до виконавців стосовно прихованої мобілізації чи з моменту введення воєнного стану в Україні або в окремих її місцевостях та охоплює час мобілізації, воєнний час і частково відбудовний період після закінчення воєнних дій.

Відповідно до частини першої статті 119 [Кодексу Законів про працю України](#), на час виконання державних або громадських обов'язків, якщо за чинним законодавством України ці обов'язки можуть здійснюватися у робочий час, працівникам гарантується збереження місця роботи і посади.

Так, Мінекономіки роз'яснює, що добровільну участь у ТРО слід розглядати як виконання державних або громадських обов'язків. Працівник – доброволець ТРО вважається таким, що виконує державні та/або громадські обов'язки.

Документами, що підтверджують участь в територіальній обороні є контракт добровольця територіальної оборони. Сама ж форма цього контракту затверджена [Наказом Міністерства оборони України від 07.03.2022 року № 84 «Про затвердження форми контракту добровольця територіальної оборони та посвідчення добровольця територіальної оборони»](#). У цьому наказі зазначається, що на такого працівника поширюються гарантії, що встановлені в ст. 119 [Кодексу законів про працю України](#).

Разом з тим, зважаючи на специфіку служби в територіальній обороні, яка може передбачати не постійне, а періодичне залучення працівника до виконання таких обов'язків, роботодавцю в кожному конкретному випадку слід виходити із рівня залучення працівника до участі в територіальній обороні, кількості робочого часу, який витрачає працівник на цю діяльність, та ефективність і можливість виконання його обов'язків за трудовим договором, тобто не потрібно в обов'язковому порядку видавати наказ про увільнення працівника від виконання роботи за трудовим договором.

Оплата праці члена добровольчого формування територіальної громади, який виконує свої обов'язки неповний робочий день.

Якщо працівник знаходиться в ТРО неповний робочий день, то потрібно розрахувати середньогодинну зарплату.

Подібну позицію викладено в [листі Міністерства економіки України від 13 липня 2021 року № 4711-06/36275](#): «середня зарплата, як правило, нараховується виходячи із середньоденної заробітної плати. Середньогодинний заробіток обчислюється у випадках, коли згідно із законодавством необхідно здійснити працівнику оплату за середнім заробітком лише декількох годин».

Підтвердженням факту законності відсутності працівника на роботі у зв'язку з виконанням завдань територіальної оборони може бути документ, виданий командиром добровольчого формування про час виконання таких обов'язків (довідка, графік чергування, табель обліку часу виконання обов'язків і т.п.).

Підстави сплати державного мита.

Нормативна база

- [Податковий кодекс України](#)
- [Декрет Кабінету Міністрів України від 21 січня 1993 року № 7-93 «Про державне мито»](#)
- [Наказ Міністерства фінансів України від 07 липня 2012 року № 811 "Про затвердження Інструкції про порядок обчислення та справляння державного мита"](#)

Поняття державного мита.

Державне мито - грошова сума, що стягується у нотаріальних конторах, органах МЗС, МВС, відділах державної реєстрації актів цивільного стану, міських, сільських, селищних радах та інших уповноважених на те органах за вчиненням ними дій з об'єктами нерухомого майна і видачу документів, що мають юридичне значення.

Державне мито слід відрізнити від мита — непрямого податку, який накладається на товари, що переміщуються через митний кордон, тобто ввіз/вивіз чи транзит і який включається до ціни товарів та сплачується за рахунок кінцевого споживача.

Загальні вимоги до сплати державного мита.

Платниками державного мита на території України є фізичні та юридичні особи за вчинення в їхніх інтересах дій та видачу документів, що мають юридичне значення, уповноваженими на те

органами (ст.1 Декрету Кабінету Міністрів України від 21 січня 1993 року № 7-93 «Про державне мито» (далі – Декрет КМУ).

Відповідно до статті 6 Декрету КМУ державне мито сплачується за місцем розгляду та оформлення документів і зараховується до бюджетів місцевого самоврядування на рахунки, відкриті в органах Державної казначейської служби України (далі - органи Казначейства) Д іноземній валюті державне мито сплачується через уповноважені банки, інші фінансові установи України, національного оператора поштового зв'язку.

Державне мито за дії, пов'язані з видачею охоронних документів (патентів і свідоцтв) на об'єкти інтелектуальної власності, і за дії, пов'язані з підтриманням чинності патентів на сорти рослин; за дії, передбачені підпунктами «б» - «е», «и», «к», «л» та «н» пункту 6 статті 3 Декрету КМУ, в частині, що стосується загальногромадянських закордонних паспортів, сплачене в іноземній валюті, зараховується на поточні рахунки в іноземній валюті, які відкриті на ім'я місцевих фінансових органів в уповноважених банках.

Ставка державного мита.

Пунктом 2 розділу I Інструкції про порядок обчислення та справляння державного мита, затвердженої наказом Міністерства фінансів України від 07.07.2012 №811] (далі – Інструкція) передбачено, що державне мито справляється за ставками у розмірах (частинах) неоподатковуваних(ого) мінімумів(у) доходів громадян та в процентному відношенні до відповідної суми документа (вартості відчужуваного майна тощо).

Фізичні особи та іноземні юридичні особи, що відповідно постійно проживають або знаходяться за межами України, сплачують вказане в підпункті «у» пункту 6 статті 3 Декрету мито у доларах США або в іншій валюті в розмірах, якщо це передбачено угодами з Україною.

Державне мито сплачується до вчинення дій, за які воно справляється, а у відповідних випадках - при видачі документів. Розрахункові/касові документи про сплату державного мита додаються до примірників посвідчених правочинів, до заяв про державну реєстрацію актів цивільного стану та інших відповідних матеріалів про видачу документів, а також до документів реєстрації укладених на біржах угод.

Неоподатковуваний мінімум доходів громадян - грошова сума розміром у 17 гривень, встановлена пунктом 5 підрозділу 1 розділу XX Податкового кодексу України, яка

застосовується при посиланнях на неоподаткований мінімум доходів громадян в законах або інших нормативно-правових актах, за винятком норм адміністративного та кримінального законодавства у частині кваліфікації злочинів або правопорушень, для яких сума неоподаткованого мінімуму встановлюється на рівні податкової соціальної пільги.

Державне мито за вчинення нотаріальних дій.

В п.3 ст.3 Декрету КМУ визначені ставки державного мита за нотаріальні дії, вчинювані державними нотаріальними конторами і виконавчими комітетами сільських, селищних, міських Рад народних депутатів. При тому ж передбачено, що вчинювані державними нотаріальними конторами і виконавчими комітетами сільських, селищних, міських рад, встановлені відповідно до пунктів 3 статті 3 Декрету КМУ поширюються на нотаріальні дії, вчинювані приватними нотаріусами.

За вчинення нотаріальних дій державними нотаріальними конторами, а також виконавчими комітетами сільських, селищних та міських рад **державне мито сплачується до вчинення нотаріальних дій**, а **за видачу дублікатів** нотаріально посвідчених документів, що є в справах нотаріальних контор, - **при їх видачі**.

За нотаріальні та інші дії, вчинені за межами нотаріальної контори, виконавчого комітету сільської, селищної, міської Рад народних депутатів за місцем надання послуги **державне мито сплачується у розмірі встановлених ставок за відповідні дії** (крім цього сплачуються фактичні витрати, пов'язані з виїздом для вчинення дій).

Розрахунковий/касовий документ про сплату державного мита зберігається в справах державної нотаріальної контори. У реєстрі для реєстрації нотаріальних дій вказується сума внесеного державного мита, реквізити розрахункового/касового документа. Виконавчими комітетами сільської, селищної, міської ради на документах, що видаються платнику, і на відповідних документах та в книгах сільської, селищної та міської рад (реєстр для реєстрації нотаріальних дій тощо) робиться відмітка про суму стягнутого державного мита.

Державне мито за угодами, за якими одна сторона звільняється від сплати державного мита, сплачується другою стороною, яка не звільнена від сплати державного мита, або пропорційно за домовленістю сторін.

За наявності неповнолітніх спадкоємців на момент відкриття спадщини (у тому числі й тих, які не є дітьми спадкодавця) **державне мито справляється тільки з повнолітніх спадкоємців** незалежно від того, що на час отримання свідоцтва про право на спадщину неповнолітні досягли повноліття.

За вчинення нотаріальних дій, за які державне мито справляється пропорційно, державне мито обчислюється з суми, що зазначена сторонами.

За посвідчення інших договорів, що підлягають оцінці, не зазначених в Декреті, державне мито справляється за ставкою, визначеною [«д» пункту 3 статті 3 Декрету КМУ](#).

За довіреності і заповіти, посвідчені особами відповідно до [частини третьої статті 245 та статті 1252 Цивільного кодексу України](#), що прирівнюються до нотаріально посвідчених, а також довіреності, які відповідно до частини четвертої статті 245 Цивільного кодексу України посвідчуються посадовою особою організації, в якій довіритель працює, навчається, перебуває на стаціонарному лікуванні, або за місцем його проживання, - державне мито не сплачується.

Державне мито за вчинення актів цивільного стану.

За державну реєстрацію актів цивільного стану, а також за повторну видачу свідоцтв про державну реєстрацію актів цивільного стану і свідоцтв, що видаються у зв'язку із зміною і поновленням актових записів цивільного стану, державне мито сплачується до подання відповідної заяви в розмірах, встановлених [пунктом 5 статті 3 Декрету КМУ](#).

За державну реєстрацію актів цивільного стану, а також за повторну видачу свідоцтв про державну реєстрацію актів цивільного стану, державне мито сплачується до подання відповідної заяви. За видачу свідоцтв про державну реєстрацію актів цивільного стану у зв'язку із зміною і поновленням актових записів цивільного стану державне мито сплачується до подання відповідної заяви про внесення змін або поновлення актового запису цивільного стану.

У разі сплати державного мита у відповідних графах або у графі «Для відміток» актових записів цивільного стану зазначається сума сплаченого державного мита.

Сплата державного мита за вчинення інших дій.

Органи Державної міграційної служби України справляють державне мито за видачу документів на право виїзду за кордон і про запрошення в Україну осіб з інших країн, за продовження строку їх дії та за внесення змін до цих документів; за видачу або продовження

строку дії посвідки на проживання в Україні іноземцям та особам без громадянства, а також із заяв про прийняття до громадянства України або про вихід з громадянства України; за видачу нового зразка паспорта громадянина України (крім обміну нині чинного паспорта на паспорт нового зразка); за оформлення нового зразка паспорта громадянина України для поїздки за кордон; за видачу громадянам України закордонного паспорта на право виїзду за кордон або продовження строку його дії за ставками, встановленими [підпунктами «а - г», «е - ж», «и - л», «н» пункту 6 статті 3 Декрету КМУ](#).

Департамент консульської служби Міністерства закордонних справ України і представництва Міністерства закордонних справ України на території України, за межами України - дипломатичні представництва та консульські установи України за кордоном за вчинення консульських дій справляють консульський збір відповідно до [підпунктів «б», «д», «о» пункту 6 статті 3 Декрету КМУ](#) (оформлення іноземним громадянам та особам без громадянства віз для в'їзду в Україну, виїзду з України та транзитного проїзду через територію України; за консульські дії, які проводяться за кордоном і на території України).

Державне мито за видачу щорічної контрольної картки обліку добутої дичини і порушень правил полювання справляється у розмірі, встановленому [«т» пункту 6 статті 3 Декрету КМУ](#).

Відповідно до [п.6 Розділу II Інструкції](#) за видачу щорічної контрольної картки обліку добутої дичини і порушень правил полювання державне мито сплачується митними марками при видачі відповідного документа. У разі відсутності митних марок державне мито сплачується через фінансові установи шляхом внесення коштів у готівковій формі або їх переказу у безготівковій формі. Державне мито справляється при видачі щорічної контрольної картки обліку добутої дичини і порушень правил полювання.

При проведенні **операцій з цінними паперами** емітенти, які виявили бажання здійснити емісію таких паперів, сплачують державне мито перед реєстрацією випуску цінних паперів виходячи з номінальної вартості запланованого обсягу емісії у розмірі, встановленому [підпунктом «п» пункту 6 статті 3 Декрету КМУ](#).

Державне мито сплачується до бюджету місцевого самоврядування за місцем оформлення документів (місцезнаходженням емітента), що подаються для реєстрації випуску цінних паперів, а у випадках, коли емітент є юридичною особою, яка знаходиться за межами України, - за місцем розгляду документів (місцезнаходженням органу, що здійснює реєстрацію).

Державне мито за видачу приватизаційних паперів сплачується громадянами України в розмірі, встановленому [підпунктом «п» пункту 6 статті 3 Декрету КМУ](#), від номінального значення таких паперів.

Державне мито за видачу приватизаційних паперів справляється відокремленими підрозділами публічного акціонерного товариства «Державний ощадний банк України» чи іншими фінансовими установами, які провадять видачу громадянам приватизаційних паперів, при їх видачі і зараховують отримані суми державного мита до бюджету місцевого самоврядування за їх місцезнаходженням.

Справляння державного мита за операції з об'єктами нерухомого майна, що здійснюються на товарних біржах (за винятком операцій з примусового відчуження такого майна у випадках, передбачених законами України), провадиться у в розмірі, встановленому [підпунктом «р» пункту 6 статті 3 Декрету КМУ](#).

Відповідно до [п.3 Глави 7 Розділу V Інструкції](#) державне мито при укладенні угод справляється біржею з продавця до реєстрації укладеної угоди на біржі. Сплачені продавцем суми державного мита перераховуються біржею до бюджету місцевого самоврядування, на території якого здійснюються біржові операції, до 15 числа місяця, що настає за звітним. Державне мито може сплачуватися при укладенні угод до бюджету місцевого самоврядування самостійно самим продавцем, що дає право біржі на реєстрацію укладеної угоди. Розрахунковий/касовий документ на сплату державного мита в цьому разі зберігається в документах біржі або в них робиться відповідний запис про номер і дату документа, за яким сплачено державне мито, суму та отримувача коштів.

Сплата державного мита за проведення прилюдних торгів (аукціону, тендеру) провадиться організаторами прилюдних торгів (аукціону, тендеру) у розмірі 1 відсотка фактичної вартості реалізованих об'єктів нерухомого майна, крім операцій з примусового відчуження такого майна у випадках, передбачених законами України, але не менше одного неоподаткованого мінімуму доходів громадян за кожний реалізований об'єкт і перераховується до бюджету місцевого самоврядування за місцем проведення прилюдних торгів (аукціону, тендеру) протягом 15 днів з дня його проведення ([підпункт «с» пункту 6 статті 3 Декрету КМУ](#)). Сплата державного мита за дії, пов'язані з видачею охоронних документів (патентів і свідоцтв) на об'єкти інтелектуальної власності, провадиться у розмірах, указаних у [підпункті «у» пункту 6 статті 3 Декрету КМУ](#).

Пільги зі сплати державного мита.

Від сплати державного мита відповідно до [ст.4 Декрету КМУ](#) громадяни звільняються у наступних випадках.

1. За реєстрацію народження фізичної особи та її походження, смерті, за видачу їм свідоцтв у разі внесення змін до актових записів про народження у разі визнання батьківства (материнства), усиновлення, а також у зв'язку з помилками, допущеними під час реєстрації актів цивільного стану органами державної реєстрації актів цивільного стану.

2. За посвідчення громадянам заповітів і договорів дарування майна на користь держави, а також на користь державних підприємств, установ і організацій.

3. За видачу громадянам свідоцтв про право на спадщину:

- на майно осіб, які загинули при захисті СРСР і України, у зв'язку з виконанням інших державних чи громадських обов'язків або з виконанням обов'язку громадянина щодо врятування життя людей, охорони громадського порядку та боротьби із злочинністю, охорони власності громадян або колективної чи державної власності, а також осіб, які загинули або померли внаслідок захворювання, пов'язаного з Чорнобильською катастрофою;
- на майно осіб, реабілітованих у встановленому порядку;
- на жилий будинок, пай у житлово-будівельному кооперативі, квартиру, що належала спадкодавцеві на праві приватної власності, якщо вони проживали в цьому будинку, квартирі протягом шести місяців з дня смерті спадкодавця. Не втрачають права на пільгу зі сплати державного мита спадкоємці, які проживали із спадкодавцем, але тимчасово виїхали з постійного місця проживання у зв'язку з навчанням (учні, студенти, аспіранти), тривалим відрядженням, проходженням військової служби тощо;
- на жилі будинки в сільській місцевості за умови, що ці громадяни постійно проживатимуть у цих будинках і працюватимуть у сільській місцевості. Відповідно до [абз.4 п.13 Глави 1 Розділу V Інструкції](#) при видачі громадянам свідоцтва про право на спадщину на житлові будинки в сільській місцевості для надання пільги зі сплати державного мита обов'язковою умовою є майбутнє проживання спадкоємців у цьому будинку. Спадкоємці при одержанні свідоцтва про право на спадщину сплачують державне мито у встановленому порядку. Надалі при пред'явленні відповідних документів про реєстрацію місця проживання у цьому житловому будинку, що знаходиться у сільській місцевості, та довідки з місця роботи про працевлаштування у сільській місцевості за заявою громадянина державне мито підлягає поверненню, якщо не минув рік з дня зарахування його до бюджету;
- на вклади в установах Ощадбанку та в інших кредитних установах, на страхові суми за договорами особистого й майнового страхування, облігації державних позик та інші цінні папери, суми заробітної плати, авторське право, суми авторського гонорару

і винагород за відкриття, винахід, винаходи, корисні моделі, промислові зразки, топографії інтегральних мікросхем, сорти рослин та раціоналізаторські пропозиції;

- на майно осіб фермерського господарства, якщо вони є членами цього господарства.

4. Неповнолітні і військовослужбовці - за видачу їм вперше паспорта громадянина України та неповнолітні - за видачу їм свідоцтва про право на спадщину, батьки новонароджених дітей - при отриманні на дитину паспорта громадянина України.

5. Громадяни, віднесені до категорій 1 і 2 постраждалих внаслідок Чорнобильської катастрофи;

- громадяни, віднесені до категорії 3 постраждалих внаслідок Чорнобильської катастрофи, - які постійно проживають до відселення чи самостійного переселення або постійно працюють на території зон відчуження, безумовного (обов'язкового) і гарантованого добровільного відселення, за умови, що вони за станом на 1 січня 1993 року прожили або відпрацювали у зоні безумовного (обов'язкового) відселення не менше двох років, а у зоні гарантованого добровільного відселення - не менше трьох років;
- громадяни, віднесені до категорії 4 потерпілих внаслідок Чорнобильської катастрофи, які постійно працюють і проживають або постійно проживають на території зони посиленого радіоекологічного контролю, за умови, що за станом на 1 січня 1993 року вони прожили або відпрацювали в цій зоні не менше чотирьох років;
- особи з інвалідністю внаслідок Другої світової війни та сім'ї воїнів (партизанів), які загинули чи пропали безвісти, і прирівняні до них у встановленому порядку особи;
- особи з інвалідністю I та II груп.

Дані пільги зі сплати державного мита надаються при його сплаті за вчинення дій і видачу документів, що стосуються безпосередньо цих громадян, незалежно від того, хто звернувся за вчиненням в їхніх інтересах дій та одержанням документів.

6. За видачу громадянам дипломатичних і службових паспортів України та посвідчень особи моряка.

7. За видачу громадянам України та особам, які їх супроводжують документа на право виїзду за кордон для лікування у зв'язку із захворюванням, пов'язаним з Чорнобильською катастрофою, а дітям, які потерпіли від Чорнобильської катастрофи, також на оздоровлення. Для громадян України та осіб, які їх супроводжують, пільга зі сплати державного мита за видачу їм документів на виїзд за кордон для лікування у зв'язку із захворюванням, пов'язаним із Чорнобильською катастрофою, надається на підставі відповідних документів закладів охорони здоров'я, що додаються до заяви на видачу документів на виїзд ([Абзац 3 Пункт 3 глави 3 Розділу V Інструкції](#)).

8. За видачу громадянам документів на право виїзду за кордон, якщо виїзд пов'язаний із смертю або відвідинами могил близьких родичів, а також за видачу документів про запрошення в Україну осіб у зв'язку із смертю або тяжкою хворобою близьких родичів.

[Пункт 3 глави 3 Розділу V Інструкції](#) передбачено, що при наданні пільг громадянам за видачу зазначених документів враховується, що до числа громадян, яким надається пільга відносяться особи, визначені Сімейним кодексом України.

Підставою для надання пільги зі сплати державного мита цим громадянам є відповідні документи Товариства Червоного Хреста України, закладу охорони здоров'я та документи, що підтверджують родинні зв'язки, копії яких повинні знаходитися в органах, що справляють державне мито.

Особи, звільнені від сплати державного мита за видачу їм документів на виїзд за кордон, звільняються і від сплати державного мита за внесення будь-яких змін до цих документів.

9. Іноземці, яким Україна надала право притулку, та особи, прирівняні до них, члени їхніх сімей та їхні діти - за видачу їм документів на виїзд за кордон.

10. За видачу документів для в'їзду в Україну та виїзду з України громадянам України та іноземним громадянам, якщо на умовах взаємності передбачено звільнення від сплати державного мита відповідними міжнародними угодами, укладеними між Україною та іншими державами, а також громадяни інших держав, які виконують функції почесних консулів України.

11. За видачу особам, які не досягли 16-річного віку, документа на виїзд за кордон.

12. За посвідчення договорів міни земельних ділянок власникам земельних часток (паїв), яким виділили в натурі (на місцевості) земельні ділянки.

13. За отримання паспорта громадянина України вперше.

Повернення сплаченого державного мита.

Сплачене державне мито відповідно до [ст.8 Декрету КМУ](#) підлягає поверненню частково або повністю у наступних випадках.

1. Внесення мита в більшому розмірі, ніж передбачено чинним законодавством.
2. Відмови державних нотаріальних контор або виконавчих комітетів міських, селищних і сільських Рад народних депутатів у вчиненні нотаріальних дій. Сума

державного мита, сплачена за посвідчення правочинів, визнаних судом недійсними, підлягає поверненню платнику, якщо не минув рік з дня зарахування цієї суми до бюджету (Абз. 3 Пункт 3 глави 1 Розділу V Інструкції).

3. В інших випадках, передбачених законодавством України.

Повернення державного мита провадиться за умови, якщо заяву подано до відповідної установи, що справляє мито, протягом року з дня зарахування його до бюджету.

Окрім того, пунктом 3 глави 5 Розділу V Інструкції передбачено випадки повернення сплаченого державного мита за державну реєстрацію акта цивільного стану. Внесена сума державного мита повертається повністю у разі відмови відділу державної реєстрації актів цивільного стану у державній реєстрації акта цивільного стану чи у видачі відповідного свідоцтва про державну реєстрацію актів цивільного стану.

Державне мито, яке було сплачено за державну реєстрацію акта цивільного стану, повертається у разі анулювання актового запису цивільного стану. Державне мито підлягає поверненню у випадку, коли після його сплати платник не звернувся з питання державної реєстрації акта цивільного стану чи повторної видачі відповідного свідоцтва про державну реєстрацію актів цивільного стану, а також видачі свідоцтва про державну реєстрацію акта цивільного стану у зв'язку зі зміною та поновленням актового запису цивільного стану. Державне мито не повертається, якщо після подання заяви сам заявник відмовився від державної реєстрації акта цивільного стану або від повторного отримання свідоцтва про державну реєстрацію актів цивільного стану.

Пунктом 5 глави 3 Розділу V Інструкції передбачено, що сплачені суми державного мита органами Державної міграційної служби підлягають поверненню при відмові у видачі документів, у тому числі при відмові в задоволенні заяви про вихід із громадянства України, у випадках, коли після сплати державного мита громадяни не зверталися за отриманням документів, а також якщо державне мито сплачено в більшому розмірі, ніж передбачено Декретом.

У випадках, коли громадяни відмовляються від поїздки за кордон після одержання дозволу на виїзд, сплачене державне мито не повертається.

Пенсійне забезпечення пенсіонерів (з числа військовослужбовців) у разі повторного прийняття на службу.

Нормативна база

- Кодекс адміністративного судочинства України
- Закон України "Про судовий збір"
- Закон України "Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб"
- Закон України "Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію"
- Указ Президента України від 17 березня 2014 року № 303 "Про часткову мобілізацію"
- Указ Президента України від 14 січня 2015 року № 15 "Про часткову мобілізацію"
- Постанова Кабінету Міністрів України від 17 червня 2015 року № 423 "Про затвердження Положення про Міністерство соціальної політики України".
- Постанова правління Пенсійного фонду України від 12 жовтня 2007 року № 18-6 "Про затвердження Порядку розгляду скарг на рішення органів Пенсійного фонду України щодо пенсійного забезпечення"
- Постанова Верховного Суду України від 03 квітня 2018 року по справі № 569/5311/17

Умови пенсійного забезпечення пенсіонерів.

Умови пенсійного забезпечення пенсіонерів з числа військовослужбовців передбачено в ст. 2 Закону України "Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб".

№	Суб'єкт	Підстава	Виплата пенсії
1.	Пенсіонери з числа військовослужбовців	повторне прийняття на військову службу до Збройних Сил України, інших утворених відповідно до законів України військових формувань, Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України та Державної спеціальної служби транспорту, службу до Національної поліції, Національного антикорупційного бюро України, Бюро економічної безпеки України, Служби судової охорони, органів та підрозділів цивільного захисту, податкової міліції та Державної кримінально-виконавчої служби України	припиняється

2		призов на військову службу за призовом під час мобілізації, на особливий період, військову службу за призовом осіб із числа резервістів в особливий період або прийняття на військову службу за контрактом, на військову службу чи службу цивільного захисту, в тому числі шляхом укладення нового контракту на проходження військової служби, служби цивільного захисту, до Збройних Сил України, інших утворених відповідно до законів України військових формувань, органів та підрозділів цивільного захисту під час дії особливого періоду на строк до його закінчення або до дня фактичного звільнення	не припиняється
3		прийняття на службу на посади поліцейських до підрозділів поліції особливого призначення	не припиняється

Розмір пенсії.

Пенсіонерам з числа військовослужбовців (виплату пенсій яким, на час їх служби, припинено), розрахунок розміру та виплата пенсії здійснюється при звільненні із служби з урахуванням загальної вислуги років на день останнього звільнення.

Пенсіонерам з числа військовослужбовців (виплату пенсій яким, на час їх служби, не припинено), виплата пенсій здійснюється з урахуванням додаткової вислуги років від часу призову їх на військову службу за призовом під час мобілізації, на особливий період, військову службу за призовом осіб із числа резервістів в особливий період або повторного прийняття їх на службу за контрактом, у тому числі шляхом укладення нового контракту на проходження військової служби, служби цивільного захисту, прийняття на службу на посади поліцейських до підрозділів поліції особливого призначення, до дня фактичного звільнення.

Тобто, виплата раніше призначеної пенсії не припиняється, а після звільнення зі служби – підлягає перерахунку.

Важливо!!! Якщо новий розмір пенсії буде нижчим за розмір, який пенсіонер отримував до призову або повторного прийняття на службу, виплата пенсії здійснюється у розмірі, який пенсіонер отримував до призову або прийняття на службу в особливий період.

Куди звертатися для перерахунку пенсії.

Для перегляду розмірів пенсій, уповноваженим структурним підрозділам міністерств, служб, інспекцій, де пенсіонер проходив службу, або особисто пенсіонеру, необхідно звернутися до головних управлінь Пенсійного фонду України в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі (*тобто, до того управління, де особа є одержувачем пенсії*) та надати підтвердуючі документи прийняття/звільнення зі служби, зокрема, грошовий атестат, довідка про додаткові види грошового забезпечення, розрахунок вислуги років тощо.

Порядок та строки оскарження дій ПФУ.

Рішення про припинення виплати пенсії, відмову у перерахунку пенсії тощо, може бути оскаржено до **вищих органів** або до **суду**.

Позасудовий порядок.

У разі, якщо громадянин вважає, що орган, що призначає пенсію, прийняв рішення, що суперечить законодавству про пенсійне забезпечення або виходить за межі його компетенції, встановленої законом, громадянин має право оскаржити таке рішення у **органі Пенсійного фонду України вищого рівня**.

Скарга на рішення органу, що призначає пенсії, подається громадянином особисто або законним представником відповідно до законодавства або представником, який діє на підставі виданої йому довіреності, посвідченої нотаріально (далі - заявник).

Подання скарги відповідно до Порядку не позбавляє заявника права звернутися до суду відповідно до чинного законодавства.

Куди звернутися.

Скарга на рішення управлінь Пенсійного фонду України у районах, містах, районах у містах, а також у містах та районах подається відповідно до головних управлінь Пенсійного фонду в

Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі (далі-регіональні органи Пенсійного фонду України), на рішення регіональних органів Пенсійного фонду України - до Пенсійного фонду України та супроводжується документами, що свідчать про прийняття неправильних рішень.

Скарга може бути подана до органу Пенсійного фонду України вищого рівня протягом одного року з моменту прийняття рішення, але не пізніше одного місяця з часу ознайомлення заявника з прийнятим рішенням.

Пропущений з поважної причини термін може бути поновлений органом Пенсійного фонду України, що розглядає скаргу.

Перелік та зразки необхідних документів

У скарзі має бути зазначено:

1. прізвище, ім'я, по батькові, місце проживання заявника;
2. найменування органу Пенсійного фонду України, яким прийнято рішення;
3. суть порушеної вимоги;
4. інформація про оскарження рішення органу Пенсійного фонду України в суді (у разі оскарження рішення).

Скарга повинна бути викладена в письмовій формі та підписана заявником із зазначенням дати.

Скарга надсилається до органу Пенсійного фонду України поштою або передається заявником особисто.

Строки розгляду питання

Орган Пенсійного фонду України зобов'язаний прийняти вмотивоване рішення та надіслати його у термін **не більше одного місяця від дня надходження скарги** на адресу заявника поштою або надати йому під розписку.

Якщо в місячний термін вирішити порушені у скарзі питання неможливо, орган Пенсійного фонду України може прийняти рішення про продовження строків розгляду скарги заявника, про що **письмово повідомити заявника до закінчення тридцятиденного строку.** При цьому загальний термін розгляду скарги *не може перевищувати сорока п'яти днів* .

На обґрунтовану письмову вимогу громадянина термін розгляду скарги може бути скорочено від встановленого терміну.

У разі, якщо останній день строків розгляду скарги припадає на вихідний або святковий день, останнім днем таких строків вважається перший наступний робочий день.

Орган Пенсійного фонду України при розгляді скарги заявника перевіряє законність і обґрунтованість рішення, що оскаржується, і приймає одне з таких рішень:

- залишає скаргу без задоволення;
- повністю або в певній частині задовольняє скаргу.

У разі повного або часткового задоволення скарги органу, що призначає пенсії, даються розпорядження про вчинення відповідних дій.

Підстави для відмови.

Скарга, оформлена без дотримання цих вимог, що не дає можливості розглянути скаргу по суті, повертається заявнику з відповідними обґрунтуваннями *не пізніше ніж через десять днів від дня отримання такої скарги* . У разі необхідності, заявник може подавати інші документи, необхідні для розгляду скарги, які після її розгляду повертаються заявнику.

Порядок оскарження.

Оскільки, Міністерство соціальної політики відповідно до покладених на нього завдань (*п. 21 ч. 4 Положення про Міністерство соціальної політики, що затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 17 червня 2015 р. № 423*), здійснює державне регулювання та нагляд за дотриманням закону щодо призначення (перерахунку) і виплати пенсій у солідарній системі та щодо взаємодії Пенсійного фонду України з фондами загальнообов'язкового державного соціального страхування, то подання скарги відповідно до "Порядку розгляду скарг на рішення органів Пенсійного фонду України щодо пенсійного забезпечення" не позбавляє заявника права звернутися із скаргою на рішення Пенсійного фонду України до Міністерства соціальної політики та, в подальшому, до суду.

Судовий порядок.

Підсудність.

Частиною 1 статті 19 Кодексу адміністративного судочинства України визначено, що юрисдикція адміністративних судів поширюється на справи у публічно-правових спорах, в тому числі й спорах фізичних чи юридичних осіб із суб'єктом владних повноважень щодо оскарження його рішень (*нормативно-правових актів чи індивідуальних актів*), дій чи бездіяльності, крім випадків, коли для розгляду таких спорів законом встановлено інший порядок судового провадження.

Оскільки управління Пенсійного фонду України є суб'єктами владних повноважень, тому, спори щодо оскарження прийнятих ними рішень, відносяться до юрисдикції **адміністративних судів**

Строки звернення до суду.

Частиною 2 статті 122 Кодексу адміністративного судочинства України встановлено шестимісячний строк для звернення до адміністративного суду за захистом прав, свобод та інтересів особи, який, якщо не встановлено інше, обчислюється з дня, коли особа дізналася або повинна була дізнатися про порушення своїх прав, свобод чи інтересів.

Статтею 123 цього ж Кодексу передбачено наслідки пропущення строків звернення до адміністративного суду. Так, у разі подання особою позову після закінчення строків, встановлених законом, без заяви про поновлення пропущеного строку звернення до адміністративного суду, або якщо підстави, вказані нею у заяві, визнані судом неповажними, позов залишається без руху. При цьому протягом десяти днів з дня вручення ухвали особа має право звернутися до суду з заявою про поновлення строку звернення до адміністративного суду або вказати інші підстави для поновлення строку.

Важливо!!! Оскільки кожна ситуація є особливою, позовна давність не обмежується строками зазначеними у ч. 2 статті 122 Кодексу адміністративного судочинства України.

Тому, у разі подання позовної заяви до адміністративного суду після закінчення шестимісячного строку, установленого ст. 122 Кодексу адміністративного судочинства України, необхідно подати клопотання про поновлення пропущеного строку із вказівкою на

причини такого пропуску та додати докази поважності цих причин. Також у конкретній ситуації необхідно вказати *посилання на постанови Верховного Суду України* .

Перелік та зразки необхідних документів.

До адміністративного суду особа подає *позовну заяву* , в якій викладає свої вимоги щодо предмета спору та їх обґрунтування.

Позовна заява подається в письмовій формі позивачем або особою, якій законом надано право звертатися до суду в інтересах інших осіб.

В позовній заяві зазначаються:

1. найменування суду першої інстанції, до якого подається заява;
2. повне найменування (для юридичних осіб) або ім'я (прізвище, ім'я та по батькові - для фізичних осіб) сторін та інших учасників справи, їх місцезнаходження (для юридичних осіб) або місце проживання чи перебування (для фізичних осіб); поштовий індекс; ідентифікаційний код юридичної особи в Єдиному державному реєстрі підприємств і організацій України (для юридичних осіб, зареєстрованих за законодавством України); реєстраційний номер облікової картки платника податків (для фізичних осіб) за його наявності або номер і серія паспорта для фізичних осіб - громадян України (якщо такі відомості відомі позивачу), відомі номери засобів зв'язку, офіційна електронна адреса або адреса електронної пошти;
3. зазначення ціни позову, обґрунтований розрахунок суми, що стягується, - якщо у позовній заяві містяться вимоги про відшкодування шкоди, заподіяної оскаржуваним рішенням, діями, бездіяльністю суб'єкта владних повноважень;
4. зміст позовних вимог і виклад обставин, якими позивач обґрунтовує свої вимоги, а в разі подання позову до декількох відповідачів - зміст позовних вимог щодо кожного з відповідачів;
5. виклад обставин, якими позивач обґрунтовує свої вимоги; зазначення доказів, що підтверджують вказані обставини;
6. відомості про вжиття заходів досудового врегулювання спору - у випадку, якщо законом встановлений обов'язковий досудовий порядок врегулювання спору;
7. відомості про вжиття заходів забезпечення доказів або позову до подання позовної заяви, якщо такі здійснювалися;
8. перелік документів та інших доказів, що додаються до заяви; зазначення доказів, які не можуть бути подані разом із позовною заявою (за наявності), зазначення щодо наявності у позивача або іншої особи оригіналів письмових або електронних доказів, копії яких додано до заяви;
9. у справах щодо оскарження рішень, дій та бездіяльності суб'єкта владних повноважень - обґрунтування порушення оскарженими рішеннями, діями чи бездіяльністю прав, свобод, інтересів позивача;

10. у справах щодо оскарження нормативно-правових актів - відомості про застосування оскаржуваного нормативно-правового акта до позивача або належність позивача до суб'єктів правовідносин, у яких застосовується або буде застосовано цей акт;
11. власне письмове підтвердження позивача про те, що ним не подано іншого позову (позовів) до цього самого відповідача (відповідачів) з тим самим предметом та з тих самих підстав;
12. якщо позовна заява подається представником, то у ній додатково зазначаються відомості особи представника;
13. у разі пред'явлення позову особою, якій законом надано право звертатися до суду в інтересах іншої особи, в заяві повинні бути зазначені підстави такого звернення;
14. якщо позовна заява подається особою, звільненою від сплати судового збору відповідно до закону, у ній зазначаються підстави звільнення позивача від сплати судового збору.

Судовий збір.

За подання до адміністративного суду фізичною особою позовної заяви (ст. 4 Закону України "Про судовий збір"):

Характер позову	Ставка судового збору	Сума судового збору
майновий	1% ціни позову, але не менше 0,4 розміру прожиткового мінімуму на одну працездатну особу та не більше 5 розмірів прожиткового мінімуму на одну працездатну особу	залежить від ціни позову (1 відсоток ціни позову, але не менше 992,40 грн. та не більше 12 405 грн.)
немайновий	0,4 розміру прожиткового мінімуму на одну працездатну особу	992 грн. 40 коп.

Суб'єкти, які мають пільги зі сплати судового збору, визначені в ст.5 Закону України "Про судовий збір":

Судовий збір заявник має право сплатити через [електронні сервіси Міністерства Юстиції України](#), в тому числі, звернувшись до місцевих центрів/бюро з надання безоплатної вторинної правової допомоги за місцем проживання.

Реквізити для сплати судового збору можна дізнатися на сайті [Судова влада України](#) або звернутися безпосередньо до відповідного суду.

Судова практика.

Органи Пенсійного фонду України можуть прийняти рішення про припинення виплати пенсії, аргументуючи це тим що особа уклала контракт про проходження військової служби в Збройних силах України.

Однак, якщо контракт укладено в період з 17 березня 2014 року і по сьогодні, то навіть відсутність у ньому положення про особливі умови (а саме – термін його дії до закінчення особливого періоду або оголошення рішення про демобілізацію), не є підставою для припинення виплати пенсії.

Так, відповідно до **ч. 3 ст. 2 Закону України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб»**, встановлено, що пенсіонерам з числа військовослужбовців та осіб, які отримують пенсію за цим Законом, у разі призову їх на військову службу під час часткової чи загальної мобілізації, на особливий період або прийняття на військову службу за контрактом у разі виникнення кризової ситуації, що загрожує національній безпеці, оголошення рішення про проведення мобілізації та (або) введення воєнного стану на строк до закінчення особливого періоду або до оголошення рішення про демобілізацію до Збройних Сил України, інших утворених відповідно до законів України військових формувань, органів та підрозділів цивільного захисту виплата пенсій на час такої служби не припиняється.

Відповідно до **ст. 1 Закону України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію»**, **особливий період** – це період функціонування національної економіки, органів державної влади, інших державних органів, органів місцевого самоврядування, Збройних Сил України, інших військових формувань, сил цивільного захисту, підприємств, установ і організацій, а також виконання громадянами України свого конституційного обов'язку щодо захисту Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України, який настає з моменту оголошення рішення про мобілізацію (крім цільової) або доведення його до виконавців стосовно прихованої мобілізації чи з моменту введення воєнного стану в Україні або в окремих її місцевостях та охоплює час мобілізації, воєнний час і частково відбудовний період після закінчення воєнних дій.

Указом Президента України «Про часткову мобілізацію» від 17 березня 2014 року № 303/2014 була оголошена часткова мобілізація, у зв'язку із загостренням суспільно-політичної ситуації в країні.

Тобто, з 17 березня 2014 року в Україні діє особливий період.

В подальшому, 14 січня 2015 року № 15/2015 було видано новий [Указ Президента України «Про часткову мобілізацію»](#). Вказаним Указом передбачено проведення мобілізації із збереженням ряду пільг для військовослужбовців, які проходять військову службу за призовом під час мобілізації, на особливий період.

Крім того, оскільки законодавством України не встановлено чіткого порядку припинення особливого періоду, то закінчення періоду мобілізації не є самостійною підставою для припинення особливого періоду.

Тому, укладені контракти на проходження військової служби в період з 17.03.2014 р. і по сьогодні, є такими, що укладаються у разі виникнення кризової ситуації, що загрожує національній безпеці і не існують поза межами особливого періоду, що, у свою чергу, є підставою для продовження виплати пенсії в період проходження військової служби.

Аналогічна правова позиція міститься і в [постанові ВС/КАС, справа № 569/5311/17 від 03.04.2018р.](#)

Порядок отримання грошової допомоги військовослужбовцям у разі звільнення.

Нормативна база

- Конституція України
- Закон України "Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей"
- Закон України "Про запобігання корупції"
- Закон України "Про державні гарантії соціального захисту військовослужбовців, які звільняються із служби у зв'язку з реформуванням Збройних Сил України, та членів їхніх сімей"
- Постанова Кабінету Міністрів України від 30 серпня 2017 року № 704 "Про грошове забезпечення військовослужбовців, осіб рядового і начальницького складу та деяких інших осіб"
- Постанова Кабінету Міністрів України від 17 липня 1992 року № 393 "Про порядок обчислення вислуги років, призначення та виплати пенсій і грошової допомоги особам, які мають право на пенсію відповідно до Закону України "Про пенсійне

забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб”, крім військовослужбовців строкової служби і членів їх сімей та прирівняних до них осіб”

- Постанова Кабінету Міністрів України від 17 вересня 2014 року № 460 "Про затвердження Порядку та умов виплати деяким категоріям військовослужбовців одноразової грошової допомоги у разі звільнення з військової служби
- Наказ Міністерства оборони України від 07 червня 2018 року № 260 "Про затвердження Порядку виплати грошового забезпечення військовослужбовцям Збройних Сил України та деяким іншим особам"

Загальна інформація.

Згідно зі статтею 1² Закону України "Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей" військовослужбовці користуються усіма правами і свободами людини та громадянина, гарантіями цих прав і свобод, закріпленими в Конституції України та законах України, з урахуванням особливостей, встановлених цим та іншими законами.

У зв'язку з особливим характером військової служби, яка пов'язана із захистом Вітчизни, військовослужбовцям надаються визначені законом пільги, гарантії та компенсації.

Грошове забезпечення у разі звільнення з військової служби виплачується:

- військовослужбовцям (крім військовослужбовців строкової військової служби) - у розмірі грошового забезпечення, передбаченого для займаної посади з дня одержання військовою частиною наказу чи письмового повідомлення про звільнення до дня виключення наказом зі списків особового складу включно, але не більше ніж до дня здавання справ та посади (в межах установлених Міністром оборони України строків) або до дня закінчення щорічної відпустки, яка надається після здавання справ та посади;
- військовослужбовцям строкової військової служби, курсантам військових навчальних закладів (крім курсантів із числа осіб рядового, сержантського і старшинського складу, які проходять військову службу за контрактом) - у розмірі грошового забезпечення за весь місяць, у якому вони звільнені, крім курсантської посадової надбавки;
- військовослужбовцям (крім військовослужбовців строкової військової служби), які на день звільнення з військової служби перебувають у розпорядженні або звільнені від посад, - із дня одержання військовою частиною наказу або письмового повідомлення про звільнення до дня виключення наказом зі списків особового складу включно, але не більше ніж за 5 днів (не враховуючи час здавання справ та посади в разі тимчасового виконання обов'язків за вакантною посадою);

- військовослужбовцям (крім військовослужбовців строкової військової служби), позбавленим військового звання за вироком суду, - до дня, зазначеного у вирокі суду про початок строку відбування покарання, включно;
- військовослужбовцям (крім військовослужбовців строкової військової служби), позбавленим військового звання у порядку дисциплінарного стягнення, - до дня підписання відповідного наказу про позбавлення військового звання, а якщо законодавством встановлено строки здавання посади, - до дня виключення зі списків особового складу включно, але не більше ніж до дня здавання справ та посади (в межах установлених Міністром оборони України строків). При цьому з дня підписання наказу про позбавлення військового звання здійснюється виплата тільки посадового окладу та надбавки за вислугу років, але не більше встановленого чинним законодавством строку здавання посади.

Військовослужбовцям (крім військовослужбовців строкової військової служби), які звільняються з військової служби у зв'язку із закінченням строку контракту, грошове забезпечення виплачується до дня виключення наказом зі списків особового складу включно, але не більше ніж до дня закінчення строку контракту.

(пункт 1 розділу XXXI Порядку виплати грошового забезпечення військовослужбовцям Збройних Сил України та деяким іншим особам, затвердженого наказом Міністерства оборони України від 07 червня 2018 року № 260 (далі - Порядок)).

Грошова компенсація за невикористані дні щорічної основної відпустки, а також дні додаткової відпустки.

У рік звільнення військовослужбовцям (крім військовослужбовців строкової військової служби), звільненим з військової служби за віком, станом здоров'я, у зв'язку з безпосереднім підпорядкуванням близькій особі, у зв'язку зі скороченням штатів або проведенням організаційних заходів, які не використали щорічну основну відпустку або використали частково, за їх бажанням надається відпустка із наступним виключенням зі списків особового складу військової частини та виплачується грошове забезпечення у розмірі відповідно до кількості наданих днів відпустки або виплачується грошова компенсація за всі невикористані дні щорічної основної відпустки, а також дні додаткової відпустки, в тому числі за минулі роки.

Іншим військовослужбовцям (крім військовослужбовців строкової військової служби), які звільняються з військової служби, за їх бажанням надається відпустка із наступним виключенням зі списків особового складу військової частини тривалістю, що визначається

пропорційно часу, прослуженому в році звільнення за кожен повний місяць служби, та за час такої відпустки виплачується грошове забезпечення або виплачується грошова компенсація за всі невикористані дні щорічної основної відпустки, а також дні додаткової відпустки, в тому числі за минулі роки.

Грошове забезпечення за період наданої відпустки або розмір грошової компенсації за всі невикористані дні щорічної основної відпустки, а також дні додаткової відпустки у рік звільнення обчислюється з такого розрахунку:

- тим, які мають вислугу **до 10 календарних років**, - 2,5 календарних дня;
- тим, які мають вислугу **від 10 до 15 календарних років**, - 2,9 календарних дня;
- тим, які мають вислугу **від 15 до 20 календарних років**, - 3,3 календарних дня;
- тим, які мають вислугу **20 і більше календарних років**, - 3,8 календарних дня.

Одержана в результаті обчислення тривалість відпустки округлюється в бік збільшення до повного дня.

Грошове забезпечення за період відпустки виплачується до дня закінчення відпустки включно на підставі наказу командира військової частини (пункт 3 розділу XXXI [Порядку](#)).

Військовослужбовцям (крім військовослужбовців строкової військової служби), які мають право на щорічні додаткові відпустки відповідно до чинного законодавства України, виплачується компенсація за всі календарні дні невикористаної додаткової відпустки, яка надається в повному обсязі або пропорційно часу, прослуженому в році звільнення (пункт 5 розділу XXXI [Порядку](#)).

Розрахунок грошового забезпечення за час надання щорічної основної відпустки з подальшим виключенням зі списків особового складу та грошової компенсації за всі невикористані дні щорічної основної відпустки, а також дні додаткової відпустки здійснюється виходячи з посадового окладу, окладу за військовим званням, надбавки за вислугу років та щомісячних додаткових видів грошового забезпечення з урахуванням зміни вислуги років та норм грошового забезпечення, які військовослужбовець отримував за останньою займаною штатною посадою (пункт 6 розділу XXXI [Порядку](#)).

У разі звільнення з військової служби військовослужбовців (крім військовослужбовців, які звільняються зі служби за віком, станом здоров'я, у зв'язку з безпосереднім підпорядкуванням близькій особі, у зв'язку зі скороченням штатів чи проведенням організаційних заходів, а також військовослужбовців строкової військової служби) до закінчення календарного року, за який вони вже використали щорічну основну та додаткову відпустки повної тривалості, на підставі

наказу відповідного командира провадиться відрахування з їхнього грошового забезпечення за дні щорічної основної та додаткової відпусток із урахуванням часу проходження служби в році звільнення.

Розрахунок суми, яка підлягає відрахуванню з грошового забезпечення, здійснюється пропорційно виходячи з розміру грошового забезпечення, яке отримав військовослужбовець під час щорічної основної та додаткової відпусток.

Грошова допомога на оздоровлення до розрахунку не включається.

У разі смерті військовослужбовця відрахування з його грошового забезпечення за використані дні щорічної основної та додаткової відпусток не провадяться (пункт 7 розділу XXXI [Порядку](#)).

Одноразова грошова допомога у разі звільнення з військової служби.

Військовослужбовцям (крім військовослужбовців строкової військової служби), які звільняються зі служби за станом здоров'я, виплачується одноразова грошова допомога в розмірі **50 відсотків** місячного грошового забезпечення за кожний повний календарний рік служби (пункт 1 розділу XXXII [Порядку](#)).

У разі звільнення з військової служби за віком, у зв'язку зі скороченням штатів або проведенням організаційних заходів, закінченням строку контракту, у зв'язку з безпосереднім підпорядкуванням близькій особі, систематичним невиконанням умов контракту командуванням, а також у зв'язку з настанням особливого періоду та небажанням продовжувати військову службу військовослужбовцем-жінкою, яка має дитину (дітей) віком до 18 років, одноразова грошова допомога у разі звільнення з військової служби виплачується в розмірі **50 відсотків** місячного грошового забезпечення за кожний повний календарний рік служби за наявності вислуги десять календарних років і більше (пункт 2 розділу XXXII [Порядку](#)).

Особам офіцерського складу, які проходять кадрову військову службу та звільняються зі служби за власним бажанням, іншим військовослужбовцям (крім військовослужбовців строкової військової служби), які звільняються зі служби через сімейні обставини або з інших поважних причин, визначених [Переліком сімейних обставин та інших поважних причин, що можуть бути підставою для звільнення громадян з військової служби та із служби осіб рядового і начальницького складу, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 12 червня](#)

2013 року № 413, та мають вислугу десять календарних років і більше, виплачується одноразова грошова допомога в розмірі **25 відсотків** місячного грошового забезпечення за кожний повний календарний рік служби (пункт 3 розділу XXXII Порядку).

Особам офіцерського складу, особам рядового, сержантського і старшинського складу, які були призвані на військову службу за призовом у зв'язку з мобілізацією, при звільненні зі служби після прийняття рішення про демобілізацію виплачується грошова допомога в порядку та розмірах, визначених [Порядком та умовами виплати деяким категоріям військовослужбовців одноразової грошової допомоги у разі звільнення з військової служби, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 17 вересня 2014 року № 460](#) (пункт 4 розділу XXXII Порядку).

Хто не має права на отримання одноразової грошової допомоги.

---

1. Військовослужбовці (крім військовослужбовців строкової військової служби), звільнені з військової служби за службовою невідповідністю, у зв'язку із систематичним невиконанням умов контракту військовослужбовцем, у зв'язку з обвинувальним вироком суду, що набрав законної сили, у зв'язку з набранням законної сили рішенням суду щодо притягнення до відповідальності за адміністративне корупційне правопорушення, пов'язане з порушенням обмежень, передбачених [Законом України "Про запобігання корупції"](#), а також тим, які станом на 16 березня 2014 року проходили службу на території Автономної Республіки Крим та міста Севастополя і в установленому порядку не продовжили її проходження за межами тимчасово окупованої території України;
2. Курсанти військових навчальних закладів, які до зарахування до військового навчального закладу не мали військових звань, та військовослужбовцям строкової військової служби, звільненим з військової служби у зв'язку із засудженням до позбавлення волі чи обмеження волі, у тому числі зі звільненням від відбування покарання;
3. Курсанти, відрахованим з військових навчальних закладів до досягнення призовного віку або які проходять підготовку на посади офіцерського складу, у разі дострокового припинення (розірвання) контракту через небажання продовжувати навчання, через недисциплінованість, у разі відмови від подальшого проходження військової служби на посадах офіцерського складу після закінчення навчання (розділ XXXII Порядку).

Судова практика.

- [Постанова Верховного Суду від 16 травня 2019 року у справі № 620/4218/18 \(зразкова справа\)](#) (В особливий період з моменту оголошення мобілізації припиняється надання

військовослужбовцям інших видів відпусток, в тому числі додаткової соціальної відпустки. Однак, Законом України "Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей" не встановлено припинення виплати компенсації за невикористані частини додаткової соціальної відпустки, право на яку військовослужбовець набув за період проходження військової служби. У разі невикористання додаткової соціальної відпустки протягом календарного року, в якому у особи виникає право на таку відпустку, додаткова соціальна відпустка переноситься на інший період, тобто особа не втрачає самого права на надану їй чинним законодавством України соціальну гарантію, яке може бути реалізовано в один із таких двох способів: 1) безпосереднє надання особі відпустки після закінчення особливого періоду, який може тривати невизначений термін; 2) грошова компенсація відпустки особі.).

Порядок проведення мобілізаційної підготовки та мобілізації.

Нормативна база.

- Конституція України
- Кодекс цивільного захисту України
- Закон України "Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію"
- Закон України "Про оборону України"
- Кримінальний кодекс України
- Закон України від 24 лютого 2022 року № 2102-IX "Про затвердження Указу Президента України "Про загальну мобілізацію"
- Закон України України від 15 березня 2022 року № 2125-IX "Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо порядку скасування запобіжного заходу для проходження військової служби за призовом під час мобілізації, на особливий період або його зміни з інших підстав"
- Указ Президента України від 24 лютого 2022 року № 65 "Про загальну мобілізацію"
- Указ Президента України від 17 травня 2022 року № 342 "Про продовження строку проведення загальної мобілізації"
- Типове положення про мобілізаційний підрозділ органу державної влади, іншого державного органу, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 27 квітня 2006 року № 587
- Указ Президента України від 29 грудня 2021 року № 687 "Про звільнення в запас військовослужбовців строкової військової служби, строки проведення чергових призовів та чергові призови громадян України на строкову військову службу у 2022 році"

Увага!!! 24 лютого 2022 року у зв'язку з військовою агресією Російської Федерації проти України та з метою забезпечення оборони держави [Законом України № 2105-IX](#) затверджено [Указ Президента України від 24 лютого 2022 року № 69 "Про загальну мобілізацію"](#), відповідно до якого:

1. Оголошується та проводиться загальна мобілізація.

2. Мобілізація проводиться на території Вінницької, Волинської, Дніпропетровської, Донецької, Житомирської, Закарпатської, Запорізької, Івано-Франківської, Київської, Кіровоградської, Луганської, Львівської, Миколаївської, Одеської, Полтавської, Рівненської, Сумської, Тернопільської, Харківської, Херсонської, Хмельницької, Черкаської, Чернівецької, Чернігівської областей, міста Києва.

3. Мобілізація проводиться протягом 90 діб із дня набрання чинності цим Указом (*набрання чинності - 24 лютого 2022 року*).

Указом Президента України від 17 травня 2022 року № 342 строк проведення загальної мобілізації продовжено з 25 травня 2022 року на 90 діб.

Загальна інформація.

Мобілізаційна підготовка та мобілізація є складовими частинами комплексу заходів, які здійснюються з метою забезпечення оборони держави (*частина перша статті 3 Закону України "Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію"* (далі - Закон)).

Мобілізаційна підготовка - комплекс організаційних, політичних, економічних, фінансових, соціальних, правових та інших заходів, які здійснюються в мирний час з метою підготовки національної економіки, органів державної влади, інших державних органів, органів місцевого самоврядування, Збройних Сил України, інших утворених відповідно до законів України військових формувань, а також правоохоронних органів спеціального призначення, Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України та Державної спеціальної служби транспорту (далі - Збройні Сили України, інші військові формування), сил цивільного захисту, підприємств, установ і організацій до своєчасного й організованого проведення мобілізації та задоволення потреб оборони держави і захисту її території від можливої агресії, забезпечення життєдіяльності населення в особливий період.

Мобілізація - комплекс заходів, здійснюваних з метою планомірного переведення національної економіки, діяльності органів державної влади, інших державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ і організацій на функціонування в умовах особливого періоду, а Збройних Сил України, інших військових формувань, Оперативно-рятувальної служби цивільного захисту - на організацію і штати воєнного часу.

Види мобілізації.

Мобілізація може бути загальною або частковою та проводиться відкрито чи приховано.

Загальна мобілізація проводиться одночасно на всій території України і стосується національної економіки, органів державної влади, інших державних органів, органів місцевого самоврядування, Збройних Сил України, інших військових формувань, Оперативно-рятувальної служби цивільного захисту, підприємств, установ і організацій ([частина друга статті 4 Закону](#)).

Часткова мобілізація може проводитися в окремих місцевостях держави, а також стосуватися певної частини національної економіки, Збройних Сил України, інших військових формувань, Оперативно-рятувальної служби цивільного захисту, підприємств, установ і організацій.

Цільова мобілізація може проводитися з метою ліквідації надзвичайних ситуацій техногенного або природного характеру державного рівня та їх наслідків, а також у відбудовний період для ліквідації наслідків воєнних дій у порядку, визначеному [Законом України "Про правовий режим надзвичайного стану"](#) та іншими нормативно-правовими актами. Організаційні, фінансові, правові та інші заходи, необхідні для забезпечення функціонування сил цивільного захисту в період цільової мобілізації, здійснюються на основі плану проведення цільової мобілізації та відповідно до [Закону](#) з урахуванням особливостей, визначених [Кодексом цивільного захисту України](#).

Вид, обсяги, порядок і строк проведення мобілізації визначаються Президентом України в рішенні про її проведення.

Порядок проведення мобілізації.

Відповідно до законодавства мобілізація проводиться відкрито або приховано.

Рішення про проведення **відкритої мобілізації** має бути негайно оголошене через засоби масової інформації ([частина шоста статті 4 Закону](#)).

Рішення про проведення **прихованої мобілізації** доводиться до органів державної влади, інших державних органів, Ради міністрів Автономної Республіки Крим, обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій по закритих каналах оповіщення в порядку, який визначається Президентом України ([частина сьома статті 4 Закону](#)).

З моменту оголошення мобілізації (крім цільової) чи введення воєнного стану в Україні або в окремих її місцевостях настає особливий період функціонування національної економіки, органів державної влади, інших державних органів, органів місцевого самоврядування, Збройних Сил України, інших військових формувань, сил цивільного захисту, підприємств, установ і організацій ([частина восьма статті 4 Закону](#)).

На час особливого періоду дія будь-яких прийнятих до настання цього періоду нормативно-правових актів, що передбачають скорочення чисельності, обмеження комплектування або фінансування Збройних Сил України, інших військових формувань чи правоохоронних органів спеціального призначення, зупиняється.

Загальне керівництво у сфері мобілізаційної підготовки і мобілізації держави здійснюється Президентом України; організаційне керівництво мобілізаційною підготовкою і мобілізацією в Україні - Кабінетом Міністрів України; координація діяльності органів виконавчої влади з питань мобілізаційної підготовки та мобілізації здійснюється Радою національної безпеки і оборони України ([частина дев'ята статті 4 Закону](#)).

Безпосереднє керівництво щодо реалізації заходів з мобілізаційної підготовки і мобілізації здійснюється в центральних органах виконавчої влади, інших державних органах їх керівниками, а в Збройних Силах України, інших військових формуваннях - центральними органами управління відповідних військових формувань.

Організація безпосередньої реалізації заходів з мобілізаційної підготовки та мобілізації на відповідній території чи сприяння їх виконанню здійснюється Радою міністрів Автономної Республіки Крим, місцевими органами виконавчої влади та виконавчими органами сільських, селищних, міських рад.

Функції щодо координації планування, методологічного, методичного, наукового забезпечення мобілізаційної підготовки та мобілізації в органах виконавчої влади, інших державних органах, національній економіці здійснюються центральним органом виконавчої влади, що забезпечує

формування державної політики у сфері економічного розвитку ([Міністерство економіки України](#)), якщо інше не передбачено законом.

Здійснення контролю за станом мобілізаційної підготовки та рівнем мобілізаційної готовності органів державної влади, інших державних органів, органів місцевого самоврядування, а також підприємств, установ і організацій, для яких встановлено мобілізаційні завдання (замовлення), забезпечується керівником відповідного органу державної влади, іншого державного органу, органу місцевого самоврядування, а також підприємств, установ і організацій ([частина тринадцята статті 4 Закону](#)).

Співробітництво з іншими державами у сфері мобілізаційної підготовки здійснюється відповідно до міжнародних договорів України.

Відстрочка від призову на військову службу під час мобілізації.

Згідно зі [статтею 23 Закону](#) не підлягають призову на військову службу під час мобілізації **військовозобов'язані:**

1. заброньовані на період мобілізації та на воєнний час за органами державної влади, іншими державними органами, органами місцевого самоврядування, а також за підприємствами, установами і організаціями в порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України;
2. визнані в установленому порядку особами з інвалідністю або відповідно до висновку військово-лікарської комісії тимчасово непридатними до військової служби за станом здоров'я на термін до шести місяців (з наступним проходженням військово-лікарської комісії);
3. жінки та чоловіки, на утриманні яких перебувають троє і більше дітей віком до 18 років;
4. жінки та чоловіки, які самотійно виховують дитину (дітей) віком до 18 років;
5. жінки та чоловіки, опікуни, піклувальники, прийомні батьки, батьки-вихователі, які виховують дитину з інвалідністю віком до 18 років;
6. жінки та чоловіки, опікуни, піклувальники, прийомні батьки, батьки-вихователі, які виховують дитину, хвору на тяжкі перинатальні ураження нервової системи, тяжкі вроджені вади розвитку, рідкісні орфанні захворювання, онкологічні, онкогематологічні захворювання, дитячий церебральний параліч, тяжкі психічні розлади, цукровий діабет I типу (інсулінозалежний), гострі або хронічні захворювання нирок IV ступеня, дитину, яка отримала тяжку травму, потребує трансплантації органа, потребує паліативної допомоги, що підтверджується документом, виданим лікарсько-консультативною комісією закладу охорони здоров'я в порядку та за формою, встановленими центральним органом виконавчої

влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері охорони здоров'я, але якій не встановлено інвалідність;

7. жінки та чоловіки, на утриманні яких перебуває повнолітня дитина, яка є особою з інвалідністю I чи II групи;
8. усиновителі, опікуни, піклувальники, прийомні батьки, батьки-вихователі, на утриманні яких перебувають діти-сироти або діти, позбавлені батьківського піклування, віком до 18 років;
9. зайняті постійним доглядом за хворою дружиною (чоловіком), дитиною, а також батьками своїми чи дружини (чоловіка), які за висновком медико-соціальної експертної комісії чи лікарсько-консультативної комісії закладу охорони здоров'я потребують постійного догляду;
10. які мають дружину (чоловіка) із числа осіб з інвалідністю та/або одного із своїх батьків чи батьків дружини (чоловіка) із числа осіб з інвалідністю I чи II групи;
11. опікуни особи з інвалідністю, визнаної судом недієздатною; особи, зайняті постійним доглядом за особою з інвалідністю I групи; особи, зайняті постійним доглядом за особою з інвалідністю II групи або за особою, яка за висновком медико-соціальної експертної комісії або лікарсько-консультативної комісії закладу охорони здоров'я потребує постійного догляду, у разі відсутності інших осіб, які можуть здійснювати такий догляд;
12. жінки та чоловіки, які мають неповнолітню дитину (дітей) і чоловіка (дружину), який (яка) проходить військову службу за одним із видів військової служби, визначених частиною шостою статті 2 [Закону України "Про військовий обов'язок і військову службу"](#);
13. народні депутати України, депутати Верховної Ради Автономної Республіки Крим;
14. працівники органів військового управління (органів управління), військових частин (підрозділів), підприємств, установ та організацій Міністерства оборони України, Збройних Сил України, Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України, Служби безпеки України, Служби зовнішньої розвідки України, Національної гвардії України, Державної прикордонної служби України, Національної поліції України, податкової міліції, Національного антикорупційного бюро України, Державного бюро розслідувань, Державної виконавчої служби України, Управління державної охорони України;
15. інші військовозобов'язані або окремі категорії громадян у передбачених законами випадках.

Особи з інвалідністю, а також особи, зазначені в пунктах 3-11, у зазначений період можуть бути призвані на військову службу за їхньою згодою і тільки за місцем проживання.

Призову на військову службу під час мобілізації, на особливий період не підлягають також:

- здобувачі професійної (професійно-технічної), фахової передвищої та вищої освіти, асистенти-стажисти, аспіранти та докторанти, які навчаються за денною або дуальною формами здобуття освіти;
- наукові і науково-педагогічні працівники закладів вищої та фахової передвищої освіти, наукових установ та організацій, які мають вчене звання та/або науковий ступінь, і педагогічні працівники закладів професійної (професійно-технічної) освіти, закладів загальної середньої освіти, за умови що вони працюють відповідно у закладах вищої чи фахової передвищої освіти, наукових установах та організаціях, закладах професійної (професійно-технічної) чи загальної середньої освіти за основним місцем роботи не менш як на 0,75 ставки;
- жінки та чоловіки, чиї близькі родичі (чоловік, дружина, син, донька, батько, мати, дід, баба або рідний (повнорідний, неповнорідний) брат чи сестра) загинули або пропали безвісти під час проведення антитерористичної операції з числа:
  1. військовослужбовців або працівників утворених відповідно до законів України військових формувань, що захищали незалежність, суверенітет та територіальну цілісність України, які загинули або пропали безвісти під час безпосередньої участі в антитерористичній операції, забезпеченні її проведення, перебуваючи безпосередньо в районах антитерористичної операції у період її проведення;
  2. працівників підприємств, установ, організацій, які залучалися до забезпечення проведення антитерористичної операції та загинули або пропали безвісти під час забезпечення проведення антитерористичної операції безпосередньо в районах та у період її проведення;
  3. осіб, які загинули або пропали безвісти під час безпосередньої участі в антитерористичній операції, забезпеченні її проведення, перебуваючи безпосередньо в районах антитерористичної операції у період її проведення у складі добровольчих формувань, що були утворені або самоорганізувалися для захисту незалежності, суверенітету та територіальної цілісності України, за умови що в подальшому такі добровольчі формування були включені до складу утворених відповідно до законів України військових формувань та правоохоронних органів;
  4. осіб, які загинули або пропали безвісти під час безпосередньої участі в антитерористичній операції, забезпеченні її проведення, перебуваючи безпосередньо в районах її проведення у складі добровольчих формувань, що були утворені або самоорганізувалися для захисту незалежності, суверенітету та територіальної цілісності України, але в подальшому такі добровольчі формування не були включені до складу утворених відповідно до законів України військових формувань та правоохоронних органів, і виконували завдання антитерористичної операції у взаємодії з утвореними відповідно до законів України військовими формуваннями та правоохоронними органами.

Особи, зазначені в пунктах 1-4, у зазначений період можуть бути призвані на військову службу за їхньою згодою.

Не підлягають призову на військову службу під час часткової мобілізації протягом шести місяців з дня звільнення з військової служби військовозобов'язані з числа громадян, які проходили військову службу за призовом під час мобілізації та були звільнені зі служби у запас (крім військовослужбовців, зарахованих на службу у військовому оперативному резерві першої черги). Такі особи у зазначений період можуть бути призвані на військову службу за їх згодою.

Обов'язки громадян.

Громадяни зобов'язані:

- з'являтися за викликом до територіального центру комплектування та соціальної підтримки (військовозобов'язані, резервісти Служби безпеки України - за викликом Центрального управління або регіонального органу Служби безпеки України, військовозобов'язані, резервісти Служби зовнішньої розвідки України - за викликом Служби зовнішньої розвідки України) для взяття на військовий облік військовозобов'язаних чи резервістів, визначення їх призначення на особливий період;
- надавати в установленому порядку під час мобілізації будівлі, споруди, транспортні засоби та інше майно, власниками яких вони є, Збройним Силам України, іншим військовим формуванням, Оперативно-рятувальній службі цивільного захисту з наступним відшкодуванням державою їх вартості в порядку, встановленому законом (частина перша статті 22 [Законом](#)).

Громадяни, які перебувають у запасі і не призвані на військову службу під час мобілізації можуть бути відповідно до закону залучені до виконання робіт, які мають оборонний характер.

Відповідно до [частини третьої статті 22 Закону під час мобілізації громадяни зобов'язані з'явитися до військових частин](#) або на збірні пункти територіального центру комплектування та соціальної підтримки у строки, зазначені в отриманих ними документах (мобілізаційних розпорядженнях, повістках керівників територіальних центрів комплектування та соціальної підтримки), або у строки, визначені командирами військових частин (військовозобов'язані, резервісти Служби безпеки України - за викликом керівників органів, в яких вони перебувають на військовому обліку, військовозобов'язані, резервісти Служби зовнішньої розвідки України - за викликом керівників відповідних підрозділів Служби зовнішньої розвідки України, військовозобов'язані Оперативно-рятувальної служби цивільного захисту - за викликом керівників відповідних органів управління центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері цивільного захисту).

Призов громадян на військову службу під час мобілізації або залучення їх до виконання обов'язків за посадами, передбаченими штатами воєнного часу, здійснюють територіальні центри комплектування та соціальної підтримки за сприяння місцевих органів виконавчої влади або командири військових частин (військовозобов'язаних, резервістів Служби безпеки України - Центральне управління або регіональні органи Служби безпеки України, військовозобов'язаних, резервістів Служби зовнішньої розвідки України - відповідний підрозділ Служби зовнішньої розвідки України, військовозобов'язаних Оперативно-рятувальної служби цивільного захисту - відповідні органи управління центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері цивільного захисту).

Відповідальність за ухилення від призову за мобілізацією.

Статтею [336 Кримінального кодексу України](#) передбачено кримінальну відповідальність за ухилення від призову за мобілізацією.

Ухилення від призову на військову службу під час мобілізації, на особливий період, на військову службу за призовом осіб із числа резервістів в особливий період - карається позбавленням волі на строк від трьох до п'яти років.

Суб'єктивна сторона кримінального правопорушення характеризується прямим умислом.

Об'єктивна сторона злочину проявляється в ухиленні від призову на військову службу шляхом дії або так званої змішаної бездіяльності (ухилення від виконання певного обов'язку вчиняється шляхом вчинення певних дій). Ухилення від призову за мобілізацією у формі бездіяльності полягає у неявці до місця, визначеного у повістці або наказі військового комісара, зокрема до територіального центру комплектування та соціальної підтримки для відправлення до військової частини.

Кримінальне правопорушення є закінченим з моменту неявки військовозобов'язаного до такого місця.

Отже, кримінальна відповідальність за вказаною статтею [Кримінального кодексу України](#) настає за діяння, яке безпосередньо пов'язане з ухиленням від призову за мобілізацією, та не покладає на особу обов'язок вчиняти будь-які дії після вчинення такого діяння.

Відповідальність за ухилення від мобілізації.

Згідно [ст. 337 Кримінального кодексу України](#) ухилення призовника, військовозобов'язаного, резервіста від військового обліку після попередження, зробленого відповідним керівником територіального центру комплектування та соціальної підтримки, карається штрафом від трьохсот до п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до одного року.

Скасування запобіжного заходу для призову на військову службу під час мобілізації.

У разі введення в Україні або окремих її місцевостях (адміністративній території) воєнного стану, здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації та/або інших держав проти України підозрюваний, обвинувачений, який під час досудового розслідування або судового розгляду тримається під вартою, за виключенням тих, що підозрюються у вчиненні злочинів проти основ національної безпеки України, має право звернутися до прокурора з **клопотанням про скасування цього запобіжного заходу для призову на військову службу під час мобілізації**. За результатами розгляду цього клопотання прокурор має право звернутись до слідчого судді або суду, який розглядає кримінальне провадження, з **клопотанням про скасування цієї особі запобіжного заходу** у вигляді тримання під вартою для призову цієї особи на військову службу під час мобілізації.

Клопотання про скасування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою для призову на військову службу під час мобілізації повинно містити:

1. виклад обставин, які свідчать про те, що особа підпадає під призов на військову службу під час мобілізації та висновок про її придатність до несення військової служби в умовах воєнного стану;
2. виклад обставин, які вказують на те, що відсутні відповідні ризики, передбачені частиною першою статті 177 [Кримінального процесуального кодексу України](#), а також ризики ухилення особи, стосовно якої пропонується скасувати запобіжний захід у вигляді тримання під вартою, від призову на військову службу під час мобілізації.

Підозрюваний, обвинувачений, стосовно якого скасовано запобіжний захід у вигляді тримання під вартою, має невідкладно, **не пізніше 24 годин**, з'явитися до відповідного територіального центру комплектування та соціальної підтримки за місцем реєстрації.

У разі нез'явлення такої особи у зазначений строк до відповідного територіального центру комплектування та соціальної підтримки за місцем реєстрації прокурор подає **клопотання про обрання стосовно неї запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою** (стаття 616 Кримінального процесуального кодексу України).

Судова практика.

- [Постанова Верховного Суду від 19.04.2018 у справі № 678/80/15-к](#)
- [Постанова Верховного Суду від 28.01.2020 у справі № 759/5435/16-к](#)

Порядок проведення службового розслідування у Збройних Силах України.

Нормативна база

- [Закон України "Про Дисциплінарний статут Збройних Сил України"](#)
- [Наказ Міністерства оборони України від 21 листопада 2017 року № 608 "Про затвердження Порядку проведення службового розслідування у Збройних Силах України"](#)

Предмет службового розслідування.

Службова перевірка - комплекс заходів, які здійснюються відповідно до [Порядку проведення службового розслідування у Збройних Силах України](#), затвердженого наказом Міністерства оборони України від 21 листопада 2017 року № 608, з метою перевірки інформації про вчинення дисциплінарного правопорушення, з'ясування наявності підстав для призначення службового розслідування, обставин порушення виконавської дисципліни.

Службове розслідування - комплекс заходів, які проводяться з метою уточнення причин і умов, що сприяли вчиненню правопорушення, а також встановлення ступеня вини особи (осіб), чії дії або бездіяльність стали причиною вчинення правопорушення.

Службове розслідування проводиться для встановлення:

- неправомірних дій військовослужбовця, яким вчинено правопорушення;
- причинного зв'язку між правопорушенням, з приводу якого було призначено службове розслідування, та виконанням військовослужбовцем обов'язків військової служби;
- вини військовослужбовця;
- порушень нормативно-правових актів, інших актів законодавства;
- причин та умов, що сприяли вчиненню правопорушення;
- у разі виявлення факту заподіяння матеріальної шкоди - причин виникнення шкоди, її розміру та винних осіб.

Підстави призначення службового розслідування.

Службове розслідування призначається у разі:

- невиконання або неналежного виконання військовослужбовцем службових обов'язків, перевищення своїх повноважень, що призвело до людських жертв або загрозувало життю і здоров'ю особового складу, цивільного населення чи заподіяло матеріальну або моральну шкоду;
- невиконання або неналежного виконання вимог наказів та інших керівних документів, що могло негативно вплинути чи вплинуло на стан боєздатності, бойової готовності підрозділу чи військової частини або на стан виконання покладених на Збройні Сили завдань;
- неправомірного застосування військовослужбовцем фізичного впливу, зброї, спеціальних засобів або інших засобів ураження до інших військовослужбовців чи цивільних осіб, особливо, якщо це призвело до їх поранення, травмування або смерті;
- дій військовослужбовця, які призвели до спроби самогубства іншого військовослужбовця;
- втрати або викрадення зброї чи боєприпасів;
- порушення порядку та правил несення чергування (бойового чергування), вартової (вахтової) або внутрішньої служби, що могло спричинити або спричинило негативні наслідки;
- недозволеного розголошення змісту або втрати службових документів;
- внесення до Єдиного реєстру досудових розслідувань відомостей про скоєне військовослужбовцем кримінальне правопорушення;
- повідомлення військовослужбовцю про підозру у вчиненні ним кримінального правопорушення;
- вчинення корупційного злочину або правопорушення, пов'язаного з корупцією;
- скоєння військовослужбовцем під час виконання обов'язків військової служби дорожньо-транспортної пригоди, внаслідок якої загинули або отримали тілесні ушкодження інші особи;
- надходження повідомлення (у тому числі анонімного) щодо порушення вимог [Закону України “Про запобігання корупції”](#), а наведена в ньому інформація стосується конкретної особи, містить фактичні дані, які можуть бути перевірені.

За рішенням відповідного командира (начальника) службове розслідування може призначатися за письмовим рапортом (доповідною або пояснювальною запискою) військовослужбовця з метою зняття безпідставних, на його думку, звинувачень або підозри.

Службове розслідування не призначається:

1. у разі надходження анонімних повідомлень, заяв, скарг
2. якщо причини та умови, що сприяли вчиненню правопорушення, ступінь вини, розмір заподіяної матеріальної шкоди та інші обставини, які мають значення для прийняття рішення командиром (начальником) про накладення на підлеглого дисциплінарного стягнення, не потребують додаткового встановлення (уточнення) або їх встановлено під час проведення інспектування, інвентаризації, аудиту, за рішенням суду.

Порядок проведення службового розслідування.

Рішення про призначення службового розслідування приймається командиром (начальником), який має право видавати письмові накази та накладати на підлеглого дисциплінарне стягнення.

Службове розслідування призначається **письмовим наказом командира** (начальника), у якому зазначаються *підстава, обґрунтування або мета призначення службового розслідування, особа, стосовно якої воно проводиться, строк проведення службового розслідування*, а також визначаються *посадова (службова) особа, якій доручено його проведення*, або голова та члени комісії з проведення службового розслідування (далі - особи, які проводять службове розслідування).

Службове розслідування у випадках, передбачених [Дисциплінарним статутом Збройних Сил України](#), може проводитись з усуненням військовослужбовця, дисциплінарне правопорушення якого підлягає розслідуванню, від виконання службових обов'язків, про що видається наказ із зазначенням причин усунення.

Розслідування проводиться за участю безпосереднього начальника військовослужбовця, який вчинив дисциплінарне правопорушення.

Строк проведення службового розслідування.

Службове розслідування має бути завершено протягом **одного місяця з дня його призначення командиром** (начальником). В окремих випадках цей строк може бути продовжено командиром

(начальником), який призначив службове розслідування, або старшим командиром (начальником), але не більше ніж на один місяць.

Загальний строк службового розслідування не може перевищувати двох місяців.

До строку службового розслідування *не зараховується час перебування військовослужбовця, стосовно якого проводиться розслідування, у відпустці, на лікуванні або час відсутності з інших документально підтверджених поважних причин.* Перенесення строків проведення службового розслідування здійснюється за відповідним наказом посадової особи, яка призначила службове розслідування.

Права військовослужбовця, стосовно якого проводиться службове розслідування.

Військовослужбовець, стосовно якого проводиться службове розслідування, має право:

- знати підстави проведення службового розслідування;
- бути ознайомленим про свої права та обов'язки під час проведення службового розслідування;
- відмовитися давати будь-які пояснення щодо себе, членів своєї сім'ї чи близьких родичів, коло яких визначається законом;
- давати усні та письмові пояснення, подавати документи, які стосуються службового розслідування, вимагати опитування (додаткового опитування) осіб, * які були присутні під час вчинення правопорушення або яким відомі обставини, що стосуються правопорушення;
- порушувати клопотання про витребування та долучення нових документів, видань, інших матеріальних носіїв інформації;
- висловлювати письмові зауваження та пропозиції щодо проведення службового розслідування, дій або бездіяльності посадових (службових) осіб, які його проводять;
- ознайомлюватися з актом службового розслідування (у частині, що його стосується) після розгляду командиром (начальником);
- оскаржувати рішення, прийняте за результатами службового розслідування, у строки та у порядку, визначені законодавством України.

Оформлення результатів службового розслідування.

За результатами службового розслідування складається **акт службового розслідування**, який підписується особами, які його проводили.

Після підписання акт службового розслідування подається на розгляд командир (начальнику), який призначив розслідування. До акта службового розслідування додаються всі матеріали службового розслідування.

Прийняття рішення за результатами службового розслідування.

За результатами розгляду акта та матеріалів службового розслідування, якщо вину військовослужбовця повністю доведено, командир (начальник) приймає рішення про притягнення військовослужбовця до дисциплінарної відповідальності, визначає вид дисциплінарного стягнення та призначає особу, якій доручає підготувати проект відповідного наказу.

Вид дисциплінарного стягнення зазначається особисто службовою особою, яка призначила службове розслідування, в аркуші резолюції або на висновку за результатами службового розслідування.

Дисциплінарне стягнення накладається у строки, визначені [Дисциплінарним статутом Збройних Сил України](#).

Наказ (витяг з наказу) про притягнення до відповідальності доводиться до військовослужбовця у частині, що його стосується, під підпис із зазначенням дати доведення.

У разі відмови військовослужбовця поставити свій підпис про ознайомлення з наказом (витягом з наказу) про притягнення його до відповідальності складається акт про відмову. Зміст акта про відмову засвідчується підписами не менше двох свідків цього факту.

Оскарження рішення про притягнення до дисциплінарної відповідальності.

Якщо військовослужбовець вважає, що не вчинив правопорушення, *він має право протягом місяця з дня накладення дисциплінарного стягнення подати скаргу старшому командир (начальнику) або звернутися до суду у визначений законом строк.*

Права і свободи громадян в умовах воєнного стану.

Нормативна база

- Конституція України
- Закон України "Про правовий режим воєнного стану"
- Закон України від 24 лютого 2022 року № 2102-IX "Про затвердження Указу Президента України "Про введення воєнного стану в Україні"
- Указ Президента України від 24 лютого 2022 року № 64 "Про введення воєнного стану в Україні"
- Указ Президента України від 14 березня 2022 року № 133/2022 "Про продовження строку дії воєнного стану в Україні"
- Закон України "Про передачу, примусове відчуження або вилучення майна в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану"
- Постанова Кабінету Міністрів України від 13 липня 2011 року № 753 "Про затвердження Порядку залучення працездатних осіб до суспільно корисних робіт в умовах воєнного стану"
- Постанова Кабінету Міністрів України від 31 жовтня 2012 року № 998 "Деякі питання здійснення повної компенсації за майно, примусово відчужене в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану"
- Постанова Кабінету Міністрів України від 08 липня 2020 року № 573 "Питання запровадження та здійснення деяких заходів правового режиму воєнного стану"

Воєнний стан в Україні.

---

24 лютого 2022 року у зв'язку з військовою агресією російської федерації проти України Указом Президента України № 64/2022 введено воєнний стан із 05 години 30 хвилин 24 лютого 2022 року строком на 30 діб.

Указом Президента України від 14 березня 2022 року № 133/2022 строк дії воєнного стану в Україні продовжено з 05 години 30 хвилин 26 березня 2022 року строком на 30 діб.

Указом Президента України від 18 квітня 2022 року № 259/2022 строк дії воєнного стану в Україні продовжено з 05 години 30 хвилин 25 квітня 2022 року строком на 30 діб.

Указом Президента України від 18 травня 2022 року № 341/2022 строк дії воєнного стану в Україні продовжено з 05 години 30 хвилин 25 травня 2022 року строком на 90 діб.

Указом Президента України від 12 серпня 2022 року № 573/2022 строк дії воєнного стану в Україні продовжено з 05 години 30 хвилин 23 серпня 2022 року строком на 90 діб.

Права і свободи людини і громадянина, які протягом дії воєнного стану можуть обмежуватися.

У зв'язку із введенням в Україні воєнного стану **тимчасово**, на період дії правового режиму воєнного стану, **можуть обмежуватися** конституційні права і свободи людини і громадянина, передбачені статтями 30 - 34, 38, 39, 41 - 44, 53 [Конституції України](#), а також вводиться тимчасові обмеження прав і законних інтересів юридичних осіб в межах та обсязі, що необхідні для забезпечення можливості запровадження та здійснення заходів правового режиму воєнного стану, які передбачені [частиною першою статті 8 Закону України "Про правовий режим воєнного стану"](#) (пункт 3 [Указу Президента України від 24 лютого 2022 року № 64 "Про введення воєнного стану в Україні"](#)):

Стаття 30. Кожному гарантується недоторканність житла.

Стаття 31. Кожному гарантується таємниця листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції.

Стаття 32. Ніхто не може зазнавати втручання в його особисте і сімейне життя, крім випадків, передбачених Конституцією України.

Стаття 33. Кожному, хто на законних підставах перебуває на території України, гарантується свобода пересування, вільний вибір місця проживання, право вільно залишати територію України, за винятком обмежень, які встановлюються законом.

Стаття 34. Кожному гарантується право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань.

Стаття 38. Громадяни мають право брати участь в управлінні державними справами, у всеукраїнському та місцевих референдумах, вільно обирати і бути обраними до органів державної влади та органів місцевого самоврядування.

Стаття 39. Громадяни мають право збиратися мирно, без зброї і проводити збори, мітинги, походи і демонстрації, про проведення яких завчасно сповіщаються органи виконавчої влади чи органи місцевого самоврядування.

Стаття 41. Кожен має право володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю, результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності.

Стаття 42. Кожен має право на підприємницьку діяльність, яка не заборонена законом.

Стаття 43. Кожен має право на працю, що включає можливість заробляти собі на життя працею, яку він вільно обирає або на яку вільно погоджується.

Стаття 44. Ті, хто працює, мають право на страйк для захисту своїх економічних і соціальних інтересів.

Стаття 53. Кожен має право на освіту.

Свобода пересування.

Військове командування може встановлювати заборони або обмеження на вибір місця перебування чи місця проживання осіб на території, на якій діє воєнний стан, особливого режиму в'їзду і виїзду, обмеження свободи пересування громадян, іноземців та осіб без громадянства, а також руху транспортних засобів, перевірку документів в осіб, а в разі потреби проведення огляду речей, транспортних засобів, багажу та вантажів, службових приміщень і житла громадян, за винятком обмежень, встановлених Конституцією України.

Під час воєнного стану може бути запроваджена комендантська година – тобто заборона перебування на вулицях в певний час доби без спеціальних дозволів.

Комендантська година вводиться за окремим дорученням військового командування на встановлений ним період, але не довше строку дії правового режиму воєнного стану.

Під час воєнного стану громадянам, які перебувають на військовому або спеціальному обліку у Міністерстві оборони України, Служби безпеки України чи Службі зовнішньої розвідки, може заборонятися змінювати місце проживання (місце перебування) без дозволу військового комісара або керівника відповідного органу Служби безпеки України чи Служби зовнішньої розвідки, обмежуватися проходження альтернативної (невійськової) служби.

Важливо!

- За інформацією Державної прикордонної служби України з 29 листопада 2018 року заборонено в'їзд на територію тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим іноземцям. Ті іноземці, які до 29 листопада 2018 року в'їхали на зазначену територію на законних підставах, мають право безперешкодно повернутися на материкову територію України.
- За рішенням Командувача Об'єднаних сил в контрольних пунктах в'їзду-виїзду встановлено особливий режим перетину лінії розмежування, зокрема обмежено виїзд іноземців та осіб без громадянства на тимчасово окуповану територію у Донецькій та Луганській областях.

Обмеження не застосовуються до представників офіційних спостережних місій ООН, ОБСЄ та Червоного Хреста. Щодо решти іноземних громадян рішення на пропуск до тимчасово окупованої території України буде прийматись при наявності відповідних документів про постійне проживання на окупованій території або потребу перетину лінії зіткнення з гуманітарною метою.

Вільно володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю.

Під час воєнного стану може примусово відчужуватися майно, що перебуває у приватній або комунальній власності, майна державних підприємств, державних господарських об'єднань для потреб держави в умовах правового режиму воєнного стану в установленому законом порядку (Закон України "Про передачу, примусове відчуження або вилучення майна в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану").

Примусове відчуження майна - позбавлення власника права власності на індивідуально визначене майно, що перебуває у приватній або комунальній власності та яке переходить у власність держави для використання в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану за умови попереднього або наступного повного відшкодування його вартості.

Рішення про примусове відчуження майна приймається військового командування, погодженим відповідно з Радою міністрів Автономної Республіки Крим, обласною, районною, Київською чи Севастопольською міською державною адміністрацією або виконавчим органом відповідної місцевої ради. У місцевостях, де ведуться бойові дії, примусове відчуження здійснюється за рішенням військового командування без погодження з такими органами.

Про примусове відчуження або вилучення майна складається [акт встановленої форми](#).

Компенсація за відчужене майно:

I. Попереднє повне відшкодування вартості примусово відчуженого майна здійснюється на підставі документа, що містить висновок про вартість майна на дату його оцінки, яка проведена у зв'язку з прийняттям рішення про його примусове відчуження.

II. Наступна повна компенсація: колишній власник або уповноважена ним особа після скасування правового режиму воєнного стану звертається до військового комісаріату за місцем відчуження майна із заявою, до якої додаються акт і документ, що містить висновок про вартість майна.

III. Повернення відчуженого майна: підставою для повернення майна є рішення суду, яке набрало законної сили якщо після скасування правового режиму воєнного стану майно, яке було примусово відчужене, збереглося, а колишній власник або уповноважена ним особа наполягає на поверненні майна. Одночасно особа зобов'язується повернути грошову суму, яка була нею одержана у зв'язку з відчуженням майна, з вирахуванням розумної плати за використання цього майна.

Колишній власник майна, яке було примусово відчужене, може вимагати взамін надання йому іншого майна, якщо це можливо ([стаття 12 Закон України "Про передачу, примусове відчуження або вилучення майна в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану"](#)).

Суспільні роботи.

На території, на якій введено воєнний стан, військове командування разом з іншими органами влади або й самостійно має право [запроваджувати трудову повинність та залучати громадян до суспільно-корисних робіт](#) ([постанова Кабінету Міністрів України від 13 липня 2011 року № 753 "Про затвердження Порядку залучення працездатних осіб до суспільно корисних робіт в умовах воєнного стану"](#)).

Трудова повинність полягає у виконанні робіт оборонного характеру, а також у ліквідації надзвичайних ситуацій техногенного, природного та воєнного характеру, а також їх наслідків. При цьому тривалість виконання таких робіт та їхня оплата встановлюються відповідно до трудового законодавства. Крім того, військовому командуванню надається право

використовувати потужності, ресурси та майно підприємств та організацій усіх форм, а також окремих громадян.

Забороняється залучати до суспільно корисних робіт малолітніх дітей та дітей віком від 14-15 років, жінок, які мають дітей віком до 3 років, а також вагітних жінок у разі, коли виконання таких робіт може негативно вплинути на стан їх здоров'я.

З кожною особою, залученою до суспільно-корисних робіт укладається строковий трудовий договір.

Призначення пенсії за вислугу років військовослужбовцям.

Нормативна база

- Кодекс адміністративного судочинства України
- Закон України "Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту"
- Закон України "Про основні засади соціального захисту ветеранів праці та інших громадян похилого віку в Україні"
- Закон України "Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб"
- Закон України "Про державні гарантії соціального захисту військовослужбовців, які звільняються із служби у зв'язку з реформуванням Збройних Сил України, та членів їхніх сімей"
- Закон України "Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування"
- Закон України "Про заходи щодо законодавчого забезпечення реформування пенсійної системи"
- Закон України "Про Національну поліцію"
- Закон України "Про державну службу"
- Постанова Кабінету Міністрів України "Про порядок обчислення вислуги років, призначення та виплати пенсій і грошової допомоги особам, які мають право на пенсію відповідно до Закону України "Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб", крім військовослужбовців строкової служби і членів їх сімей та прирівняних до них осіб" від 17.07.1992 №393
- Порядок подання та оформлення документів для призначення(перерахунку) пенсій відповідно до Закону України "Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб", затверджений Постановою Правління Пенсійного фонду України від 30 січня 2007 року № 3-1

- Порядок розгляду скарг на рішення органів Пенсійного фонду України щодо пенсійного забезпечення, затверджений Постановою Правління Пенсійного фонду України від 12 жовтня 2007 року № 18-6
- Постанова Правління Пенсійного фонду України від 25 листопада 2005 року № 22-1 "Про затвердження Порядку подання та оформлення документів для призначення (перерахунку) пенсій відповідно до Закону України "Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування"
- Постанова Правління Пенсійного фонду України від 24 грудня 2009 року № 18-6 "Про удосконалення порядку розгляду скарг громадян на рішення органів Пенсійного фонду України щодо пенсійного забезпечення"

Особи, які мають право на пенсію за вислугу років.

---

1. особи офіцерського складу, прапорщики і мічмани, військовослужбовці надстрокової служби та військової служби за контрактом;
2. особи начальницького і рядового складу органів внутрішніх справ України, поліцейські, співробітники Служби судової охорони, особи начальницького складу податкової міліції, особи начальницького і рядового складу Державної кримінально-виконавчої служби України, особи начальницького і рядового складу органів і підрозділів цивільного захисту;
3. особи із числа військовослужбовців Збройних Сил, інших військових формувань, органів державної безпеки і внутрішніх справ колишнього Союзу РСР, Національної гвардії України, Прикордонних військ України, військ цивільної оборони України;
4. особи начальницького і рядового складу державної пожежної охорони, особи начальницького і рядового складу Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України;
5. громадяни інших держав із числа військовослужбовців збройних сил та інших військових формувань, утворених відповідно до законодавства цих держав, які постійно проживають в Україні, і відповідно до міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, їх пенсійне забезпечення здійснюється згідно із законодавством держави, на території якої вони проживають;
6. особи, зазначені у статтях 3 і 4 Закону України "Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб" (далі - Закон);
7. особи із числа військовослужбовців строкової служби та члени сімей осіб офіцерського складу, прапорщиків і мічманів, військовослужбовців надстрокової служби і військової служби за контрактом та деяких інших осіб, які мають право на пенсію за [Законом](#), у передбачених [Законом](#) випадках;
8. державні службовці та працівники навчальних, медичних закладів та науково-дослідних установ Міністерства внутрішніх справ України або поліції з числа колишніх працівників міліції, які станом на день опублікування Закону України "Про Національну поліцію" проходили службу в органах внутрішніх справ та мали календарну вислугу не менше п'яти років і продовжили роботу в

Міністерстві внутрішніх справ України або поліції (їх територіальних органах, закладах та установах) на посадах, що заміщуються державними службовцями відповідно до Закону України "Про державну службу", а в навчальних, медичних закладах та науково-дослідних установах - на будь-яких посадах (стаття 1² Закону).

Види служби та періоди часу, які зараховуються до вислуги років для призначення пенсії:

- Особам **офіцерського складу, прапорщикам і мічманам, військовослужбовцям надстрокової служби** і військової служби за контрактом, іншим особам, зазначеним у пунктах пунктах "б"-“д”, “ж” і “з” статті 1² Закону до вислуги років для призначення пенсії зараховуються:
  1. військова служба;
  2. служба в органах внутрішніх справ, державній пожежній охороні, органах і підрозділах цивільного захисту, Державній кримінально-виконавчій службі, податковій міліції на посадах начальницького і рядового складу, в Службі судової охорони на посадах молодшого, середнього і вищого складу, в Національному антикорупційному бюро, Бюро економічної безпеки на посадах начальницького складу з дня призначення на відповідну посаду;
  3. служба в органах внутрішніх справ, поліції, Службі судової охорони, пожежній охороні, Державній службі спеціального зв'язку та захисту інформації України, органах і підрозділах цивільного захисту, податковій міліції, Державній кримінально-виконавчій службі України на посадах начальницького і рядового складу з дня призначення на відповідну посаду;
  4. час роботи в органах державної влади, органах місцевого самоврядування або сформованих ними органах, на підприємствах, в установах, організаціях і у вищих навчальних закладах із залишенням на військовій службі, службі в органах внутрішніх справ, Національній поліції, Службі судової охорони, пожежній охороні, Державній службі спеціального зв'язку та захисту інформації України, органах і підрозділах цивільного захисту, податковій міліції чи Державній кримінально-виконавчій службі України;
  5. час виконання депутатських повноважень із залишенням на військовій службі, службі в органах внутрішніх справ, Національній поліції, Службі судової охорони, Національному антикорупційному бюро, Бюро економічної безпеки, державній пожежній охороні, Державній службі спеціального зв'язку та захисту інформації, органах і підрозділах цивільного захисту, податковій міліції чи Державній кримінально-виконавчій службі;
  6. час виконання депутатських повноважень із залишенням на військовій службі, службі в органах внутрішніх справ, Національній поліції, Службі судової охорони, пожежній охороні, Державній службі спеціального зв'язку та захисту інформації України, органах і підрозділах цивільного захисту, податковій міліції чи Державній кримінально-виконавчій службі України;

7. час перебування під вартою та час відбуття покарання в місцях позбавлення волі особами, які мають право на пенсію за [Законом](#), безпідставно притягнутими до кримінальної відповідальності, репресованими особами, яких у подальшому було реабілітовано;
8. час перебування у фашистських концтаборах, гетто та інших місцях примусового тримання осіб, у тому числі дітей, які були насильно вивезені з тимчасово окупованої території колишнього Союзу РСР у період Великої Вітчизняної війни та які після звільнення з цих місць були призвані або прийняті на військову службу, службу до органів внутрішніх справ, якщо за час перебування в зазначених місцях примусового тримання ними не було вчинено злочину проти миру і людства;
9. час перебування в полоні або заручником, якщо полонення чи захоплення заручником не було добровільним і особа, яка має право на пенсію за цим [Законом](#), перебуваючи в полоні або заручником, не вчинила злочину проти миру і людства;
10. час перебування в полоні або заручником, якщо полонення чи захоплення заручником не було добровільним і особа, яка має право на пенсію згідно із [Законом України “Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб”](#), перебуваючи в полоні або заручником, не вчинила злочину проти миру і людства.
11. час роботи в судових органах та органах прокуратури осіб, які працювали на посадах суддів, прокурорів, слідчих і перебувають на військовій службі або службі в органах внутрішніх справ, Службі безпеки, Національній поліції, податковій міліції чи Державній кримінально-виконавчій службі на посадах офіцерського та начальницького складу, в Службі судової охорони на посадах середнього і вищого складу, в Національному антикорупційному бюро, Бюро економічної безпеки на посадах начальницького складу;
12. час роботи в судових органах та органах прокуратури осіб, які працювали на посадах суддів, прокурорів, слідчих і перебувають на військовій службі або службі в органах і військових формуваннях Служби безпеки України, службі в органах внутрішніх справ, Національній поліції, податковій міліції чи Державній кримінально-виконавчій службі України на посадах офіцерського та начальницького складу, в Службі судової охорони на посадах середнього і вищого складу;
13. військова служба у збройних силах, органах внутрішніх справ, Національній поліції, органах державної безпеки держав - учасниць Співдружності Незалежних Держав та інших військових формуваннях, створених законодавчими органами цих держав, Об'єднаних Збройних Силах Співдружності Незалежних Держав. Вислуга років (у тому числі на пільгових умовах) у цьому випадку обчислюється в порядку, встановленому законодавством держав - учасниць Співдружності Незалежних Держав, на території яких військовослужбовці, особи, які мають право на пенсію за цим [Законом](#), проходили військову службу, службу в органах внутрішніх справ, Національній поліції, органах державної безпеки, якщо інше не

встановлено відповідними міжнародними договорами України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України;

14. час роботи в державних органах у разі переходу на військову службу в органи і військові формування Служби безпеки, Управління державної охорони, органи внутрішніх справ, Національну поліцію, Національне антикорупційне бюро, Державну службу спеціального зв'язку та захисту інформації, органи і підрозділи цивільного захисту, державну пожежну охорону, податкову міліцію, Бюро економічної безпеки або Державну кримінально-виконавчу службу на посади офіцерського та начальницького складу згідно з переліками посад, затвердженими відповідно Службою безпеки, Управлінням державної охорони, Міністерством внутрішніх справ, Національною поліцією, Національним антикорупційним бюро, Державною службою спеціального зв'язку та захисту інформації, центральними органами виконавчої влади, що забезпечують формування державної політики у сферах цивільного захисту, пожежної і техногенної безпеки, державної фінансової політики, виконання кримінальних покарань, а також у разі переходу на службу до Служби судової охорони на посади середнього і вищого складу згідно з переліком посад, затвердженим Головою Служби судової охорони;
15. час перебування на посадах службовців у виправно-трудовах установах, в органах і установах виконання покарань, слідчих ізоляторах, лікувально-трудовах профілакторіях, інспекціях виправних робіт, підрозділах кримінально-виконавчої інспекції та невоєнізованої професійно-пожежної охорони, Національному антикорупційному бюро, які переведені в категорію посад, що заміщуються рядовим і начальницьким складом органів внутрішніх справ, Державної кримінально-виконавчої служби, начальницьким складом Національного антикорупційного бюро за переліком посад і на умовах (в порядку), затверджених відповідно центральними органами виконавчої влади, що забезпечують формування державної політики у сферах виконання кримінальних покарань, цивільного захисту, пожежної і техногенної безпеки, та Національним антикорупційним бюро;
16. час роботи в державних органах у разі переходу на військову службу в органи і військові формування Служби безпеки України, Управління державної охорони України, органи внутрішніх справ, Національну поліцію, державну пожежну охорону, Державну службу спеціального зв'язку та захисту інформації України, органи і підрозділи цивільного захисту, податкову міліцію або Державну кримінально-виконавчу службу України на посади офіцерського та начальницького складу згідно з переліками посад, затверджуваними відповідно Службою безпеки України, Управлінням державної охорони України, Міністерством внутрішніх справ України, Національною поліцією, Державною службою спеціального зв'язку та захисту інформації України, центральними органами виконавчої влади, що забезпечують формування державної політики у сферах виконання кримінальних покарань, цивільного захисту, пожежної і техногенної безпеки, державної фінансової політики, а також у разі переходу на службу до Служби судової охорони на посади середнього і вищого складу згідно з переліком посад, що затверджується Головою Служби судової охорони;

17. час перебування на посадах службовців Державної кримінально-виконавчої служби України, у підрозділах професійної (невоєнізованої) пожежної охорони, які в подальшому були переведені в категорію посад, що заміщуються рядовим і начальницьким складом за переліком посад і на умовах, які визначаються центральними органами виконавчої влади, що забезпечують формування державної політики у сферах виконання кримінальних покарань, цивільного захисту, пожежної і техногенної безпеки;
  18. час проходження військової служби за межами України в порядку військового співробітництва або у складі національного контингенту чи персоналу відповідно до міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України;
  19. служба у військовому резерві під час безпосередньої участі в антитерористичній операції, під час безпосередньої участі у здійсненні заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях, перебуваючи безпосередньо в районах та у період здійснення зазначених заходів.
- До вислуги років поліцейським, співробітникам Служби судової охорони, особам офіцерського складу, особам середнього, старшого та вищого начальницького складу органів внутрішніх справ, державної пожежної охорони, Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації, органів і підрозділів цивільного захисту, податкової міліції чи Державної кримінально-виконавчої служби, особам із спеціальним званням Бюро економічної безпеки, особам, зазначеним у пункті "ж" статті 1-2 [Закону України "Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб"](#), під час призначення пенсії згідно з пунктом "а" частини першої статті 12 зазначеного [Закону](#) додатково зараховується час навчання в межах до п'яти років (незалежно від форми навчання) у цивільних закладах вищої освіти, а також в інших закладах освіти, після закінчення яких присвоюється офіцерське (спеціальне) звання, до вступу на військову службу, службу до органів внутрішніх справ, Національної поліції, Служби судової охорони, державної пожежної охорони, органів і підрозділів цивільного захисту, податкової міліції чи Державної кримінально-виконавчої служби, Бюро економічної безпеки або до призначення на відповідну посаду із розрахунку - один рік навчання за шість місяців служби.
  - До вислуги років осіб, зазначених у пункті "ж" статті 1² [Закону](#), додатково зараховується час безперервної роботи (з дня призначення після звільнення зі служби в органах внутрішніх справ (міліції) на посадах у Міністерстві внутрішніх справ України або Національній поліції (їх територіальних органах, закладах та установах), що заміщуються державними службовцями, а в навчальних, медичних закладах та науково-дослідних установах - на будь-яких посадах.
  - При призначенні пенсій особам, які мають право на пенсію за [Законом](#), враховуються тільки повні роки вислуги років або страхового стажу без округлення фактичного розміру вислуги років чи страхового стажу в бік збільшення.

Вислуга років для призначення пенсії у разі поновлення виплати пенсії після перерви в її одержанні, яка була раніше обчислена особі, яка має право на пенсію за [Законом](#), відповідно до законодавства, яке діяло на день попереднього звільнення цієї особи зі служби, перегляду не підлягає (стаття 17 [Закону](#)).

Умови призначення:

---

1. Після звільнення зі служби, незалежно від віку, **при наявності календарної вислуги 25 років і більше.**
2. При досягненні на день звільнення зі служби 45-ти річного віку, **за наявності 25 років і більше страхового стажу з яких не менше 12 років 6 місяців становить служба в силових структурах.**

Пенсія за вислугу років призначається:

а) особам офіцерського складу, прапорщикам і мічманам, військовослужбовцям надстрокової служби та військової служби за контрактом, іншим особам, зазначеним у пунктах "б"- "д", "ж" статті 1² [Закону](#) (крім осіб, зазначених у частині третій статті 5 [Закону](#)), незалежно від віку, якщо вони звільнені зі служби:

- по 30 вересня 2011 року і на день звільнення мають вислугу 20 років і більше;
- з 1 жовтня 2011 року по 30 вересня 2012 року і на день звільнення мають вислугу 20 календарних років та 6 місяців і більше;
- з 1 жовтня 2012 року по 30 вересня 2013 року і на день звільнення мають вислугу 21 календарний рік і більше;
- з 1 жовтня 2013 року по 30 вересня 2014 року і на день звільнення мають вислугу 21 календарний рік та 6 місяців і більше;
- з 1 жовтня 2014 року по 30 вересня 2015 року і на день звільнення мають вислугу 22 календарних роки і більше;
- з 1 жовтня 2015 року по 30 вересня 2016 року і на день звільнення мають вислугу 22 календарних роки та 6 місяців і більше;
- з 1 жовтня 2016 року по 30 вересня 2017 року і на день звільнення мають вислугу 23 календарних роки і більше;
- з 1 жовтня 2017 року по 30 вересня 2018 року і на день звільнення мають вислугу 23 календарних роки та 6 місяців і більше;
- з 1 жовтня 2018 року по 30 вересня 2019 року і на день звільнення мають вислугу 24 календарних роки і більше;
- з 1 жовтня 2019 року по 30 вересня 2020 року і на день звільнення мають вислугу 24 календарних роки та 6 місяців і більше;
- з 1 жовтня 2020 року або після цієї дати і на день звільнення мають вислугу 25 календарних років і більше.

До календарної вислуги років зараховується також період, зазначений у частині другій статті 17 цього [Закону](#);

б) особам офіцерського складу, прапорщикам і мічманам, військовослужбовцям надстрокової служби та військової служби за контрактом, іншим особам, зазначеним у пунктах "б"- "д" статті 1² [Закону](#), в разі досягнення ними на день звільнення зі служби 45-річного віку, крім осіб, зазначених у частині третій статті 5 [Закону](#), за наявності у них страхового стажу 25 років і більше, з яких не менше ніж 12 календарних років і 6 місяців становить військова служба або служба в:

1. органах внутрішніх справ;
2. Національній поліції;
3. Службі судової охорони;
4. державній пожежній охороні;
5. Державній службі спеціального зв'язку та захисту інформації України;
6. органах і підрозділах цивільного захисту;
7. податковій міліції;
8. Державній кримінально-виконавчій службі України;

Особам, які є особами з інвалідністю внаслідок війни, пенсія на визначених умовах призначається незалежно від віку.

в) особам офіцерського складу, прапорщикам і мічманам, військовослужбовцям надстрокової служби та військової служби за контрактом при досягненні 45-річного віку і за наявності в них вислуги 20 календарних років і більше, які звільняються з військової служби відповідно до [Закону України "Про державні гарантії соціального захисту військовослужбовців, які звільняються зі служби у зв'язку з реформуванням Збройних Сил України, та членів їхніх сімей"](#);

г) особам офіцерського складу, прапорщикам і мічманам, військовослужбовцям надстрокової служби та військової служби за контрактом, іншим особам, зазначеним у пунктах "б"- "д" статті 1-2 цього [Закону](#), які займали посади льотного складу та плаваючого складу підводних човнів Збройних Сил не менше 20 років, незалежно від віку в разі, якщо вони мають на день звільнення зі служби вислугу 20 років і більше, за винятком осіб, зазначених у частині третій статті 5 цього [Закону](#).

Зберігається право на пенсію за вислугу років для осіб, які були звільнені зі служби до набрання чинності [Законом України від 8 липня 2011 року № 3668-VI "Про заходи щодо законодавчого](#)

забезпечення реформування пенсійної системи" та мають вислугу 20 років, у разі призову їх на службу у зв'язку з мобілізацією та подальшою демобілізацією або прийняття на військову службу за контрактом у разі виникнення кризової ситуації, що загрожує національній безпеці, оголошення рішення про проведення мобілізації та (або) введення воєнного стану на строк до закінчення особливого періоду або до оголошення рішення про демобілізацію.

Обчислення пенсії.

- особам, які мають вислугу 20 років і більше (пункт „а” статті 12 [Закону України "Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб"](#)): **за вислугу 20 років – 50 процентів**, а звільненим у відставку за віком або за станом здоров'я, особам, звільненим зі служби в поліції на підставі пунктів 2, 3 частини першої статті 77 [Закону України „Про Національну поліцію”](#), звільненим зі служби у Службі судової охорони за віком чи через хворобу – **55 процентів** відповідних сум грошового забезпечення (стаття 43); **за кожний рік вислуги понад 20 років – 3 проценти** відповідних сум грошового забезпечення;
- особам, які мають страховий стаж 25 років і більше, з яких не менше 12 календарних років і 6 місяців становить військова служба, служба в органах внутрішніх справ, поліції, Службі судової охорони, державній пожежній охороні, Державній службі спеціального зв'язку та захисту інформації України, органах і підрозділах цивільного захисту, податковій міліції чи Державній кримінально-виконавчій службі України (пункт „б” статті 12): **за страховий стаж 25 років – 50 процентів** і за кожний повний рік стажу **понад 25 років – 1 процент** відповідних сум грошового забезпечення (стаття 43);
- особам, які звільняються зі служби у зв'язку з реформуванням Збройних Сил України (пункт „в” статті 12): за вислугу **20 років – 50 процентів** відповідних сум грошового забезпечення із збільшенням цього розміру на 3 проценти **за кожний повний рік вислуги понад 20 років, але не більше ніж 65 процентів** відповідних сум грошового забезпечення (стаття 43).

Максимальний розмір пенсії (з урахуванням надбавок, підвищень, додаткової пенсії, цільової грошової допомоги, пенсії за особливі заслуги перед Україною, індексації та інших доплат до пенсії, встановлених законодавством, крім доплати до надбавок окремим категоріям осіб, які мають особливі заслуги перед Батьківщиною) **не може перевищувати десяти прожиткових мінімумів**, установлених для осіб, які втратили працездатність.

Мінімальний розмір пенсії за вислугу років, встановлюється у розмірі прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність, визначеного законом.

Строки перерахунку призначених пенсій:

При настанні обставин, які тягнуть за собою зміну розміру пенсій, призначених військовослужбовцям строкової служби та їх сім'ям, перерахунок цих пенсій провадиться відповідно до строків, встановлених частиною четвертою статті 45 [Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування»](#).

Перерахунок пенсій, призначених особам офіцерського складу, прапорщикам і мічманам, військовослужбовцям надстрокової служби та військової служби за контрактом, особам, які мають право на пенсію за вислугу років та членам їх сімей, провадиться з першого числа місяця, що йде за місяцем, в якому настали обставини, що тягнуть за собою зміну розміру пенсії. Якщо при цьому пенсіонер набув права на підвищення пенсії, різницю в пенсії за минулий час може бути виплачено йому не більш як за 12 місяців.

Перерахунок раніше призначених пенсій:

Перерахунок раніше призначених пенсій військовослужбовцям, особам, які мають право на пенсію за вислугу років та членам їх сімей провадиться за документами, що є у пенсійній справі, а також додатковими документами, поданими пенсіонерами на час перерахунку.

Пенсія за вислугу років підлягає перерахунку у зв'язку зі зміною розміру хоча б одного з видів грошового забезпечення відповідних категорій військовослужбовців, осіб, які мають право на пенсію за вислугу років, або у зв'язку із введенням для зазначених категорій осіб нових щомісячних додаткових видів грошового забезпечення (надбавок, доплат, підвищень) та премій у розмірах, встановлених законодавством. Перерахунок пенсій здійснюється на момент виникнення права на перерахунок пенсій і провадиться у порядку ([45-2008-п](#)), встановленому Кабінетом Міністрів України, у строки, передбачені частиною другою статті 51 [Закону](#). Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших категорій осіб". У разі якщо внаслідок перерахунку пенсій, розміри пенсій звільненим зі служби військовослужбовцям, особам, які мають право на пенсію за вислугу років, є нижчими, зберігаються розміри раніше призначених пенсій.

Звільненим із служби військовослужбовцям, особам, які мають право на пенсію за вислугу років, яким присвоєно чергові військові (спеціальні) звання під час перебування їх у запасі або у

відставці, раніше призначені їм пенсії з урахуванням нових присвоєних військових (спеціальних) звань не перераховуються.

Куди звернутися:

Заяви про призначення пенсії за вислугу років, звільненим зі служби, які мають право на пенсію подаються цими особами до [головних управлінь Пенсійного фонду України](#) в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі через уповноважені структурні підрозділи

1. Міністерства оборони України,
2. Міністерства внутрішніх справ України,
3. Міністерства надзвичайних ситуацій України,
4. Міністерства інфраструктури України, Служби безпеки України,
5. Служби зовнішньої розвідки України, Управління державної охорони України, Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України, Державної прикордонної служби України,
6. Державної податкової служби України,
7. Державної пенітенціарної служби України,
8. Державної інспекції техногенної безпеки України.

Міністерства та інші органи, їх територіальні підрозділи в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі визначають уповноважені структурні підрозділи, на які за їх рішенням покладаються функції щодо підготовки та подання до органів, що призначають пенсії, необхідних для призначення пенсії документів (пункт 1 [Порядку подання та оформлення документів для призначення\(перерахунку\) пенсій відповідно до Закону України "Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб"](#), затверджений Постановою Правління Пенсійного фонду України від 30 січня 2007 року № 3-1 (далі - Порядок).

Необхідні документи.

Для призначення пенсії за вислугу років подаються такі документи:

- заява про призначення пенсії (додаток 1 до пункту 7 [Порядку](#))
- грошовий атестат, або довідка про розмір грошового забезпечення, і довідка про додаткові види грошового забезпечення, які заявник отримував протягом останніх 24 місяців підряд перед місяцем звільнення з військової служби; військово-медичні документи про стан здоров'я звільненої особи (за винятком осіб, які не проходили військово-лікарську комісію);

- документи про страховий стаж (при призначенні пенсії згідно з пунктом "б" статті 12 [Закону](#));
- довідка МСЕК про визнання особою з інвалідністю;
- копія документа про присвоєння реєстраційного номера облікової картки платника податків або серія та номер паспорта (для фізичних осіб, які через свої релігійні переконання відмовляються від прийняття реєстраційного номера облікової картки платника податків та повідомили про це відповідний орган державної податкової служби і мають відмітку у паспорті);
- довідка ПАТ "Ощадбанк" або інший документ, що підтверджує відкриття рахунку, назву та номер відділення ПАТ "Ощадбанк";
- копія паспорта;
- документи про місце проживання (реєстрації) особи;
- документи, що підтверджують стаж роботи;
- документи, що підтверджують право на встановлення надбавок, підвищень та інших доплат (за наявності);
- документ уповноваженого органу Російської Федерації про те, що особі не призначалась пенсія за місцем реєстрації на території Автономної Республіки Крим та м. Севастополя, та особиста декларація про відсутність громадянства держави - окупанта (для призначення пенсії громадянам України, які зареєстровані на території Автономної Республіки Крим та м. Севастополя і не отримують пенсії від уповноважених органів Російської Федерації).

Строки розгляду питання.

Підготовка і подання документів для призначення пенсії.

Уповноважений структурний підрозділ у **10-денний термін** з дня одержання заяви про призначення пенсії оформляє всі необхідні документи і своє подання про призначення пенсії, ознайомлює з ним особу, якій оформлюється пенсія, і направляє до органу, що призначає пенсії за місцем проживання особи.

Уповноважений структурний підрозділ надає допомогу особі в одержанні відсутніх на момент подання заяви документів для призначення пенсії. У разі, якщо підготовлені не всі необхідні для призначення пенсії документи, подаються наявні документи, а документи, яких не вистачає, подаються додатково в строки, визначені пунктом 6 [Порядку](#).

Копії документів, необхідних для призначення пенсії, що подаються уповноваженими структурними підрозділами до органів, що призначають пенсії, мають бути завірені цими уповноваженими структурними підрозділами в установленому порядку. Копії документів,

необхідних для призначення пенсії, що подаються безпосередньо заявниками до органів, що призначають пенсії, завіряються органами, що призначають пенсії.

Органи, які призначають пенсію, та строки розгляду документів про її призначення.

Пенсію призначають [органи Пенсійного фонду України](#).

Документи про призначення пенсії розглядає [орган Пенсійного фонду України](#) і **не пізніше ніж у 10-денний строк** з дня їх надходження приймає рішення про призначення або про відмову в призначенні пенсії.

Документом, який підтверджує призначення пенсії, є пенсійне посвідчення, що видається органом Пенсійного фонду України.

Строки призначення пенсій.

- військовослужбовцям строкової служби - з наступного дня після виписки з госпіталю, але не раніше ніж з наступного дня після звільнення з військової служби, якщо встановлення інвалідності медико-соціальною експертною комісією і звернення за пенсією відбулися не пізніше ніж через три місяці з наступного дня після виписки з госпіталю або з наступного дня після звільнення з військової служби, а сім'ям військовослужбовців строкової служби та пенсіонерів із числа цих військовослужбовців - з дня смерті годувальника або виникнення права на пенсію, але не більш як за 12 місяців перед зверненням за пенсією.
- особам офіцерського складу, прапорщикам і мічманам, військовослужбовцям надстрокової служби і військової служби за контрактом та деяким іншим особам, які мають право на пенсію за [Законом](#) відповідно до пунктів "а", "в" статті 12 [Закону](#), - з наступного дня після звільнення їх зі служби, але не раніше того дня, по який їм сплачено грошове забезпечення;
- особам, які мають право на пенсію за цим [Законом](#) відповідно до пункту "б" статті 12 [Закону](#), - з наступного дня після звільнення зі служби;
- особам офіцерського складу, прапорщикам і мічманам, військовослужбовцям надстрокової служби і військової служби за контрактом та деяким іншим особам, поновленим у військовому (спеціальному) званні, - з дня поновлення;
- особам офіцерського складу, прапорщикам і мічманам, військовослужбовцям надстрокової служби і військової служби за контрактом та деяким іншим особам, які мають право на пенсію за [Законом](#), які звільнені зі служби у зв'язку із засудженням за умисний злочин без позбавлення військового (спеціального) звання з правом на пенсію за вислугу років, - з дня звернення за пенсією;
- особам офіцерського складу, прапорщикам і мічманам, військовослужбовцям надстрокової служби і військової служби за контрактом та деяким іншим особам, які набули право на пенсію за [Законом](#) у зв'язку із внесенням зміни в раніше виданий наказ або інший розпорядчий акт про оголошення їх вислуги років для призначення

пенсії та звільнення зі служби, - з дня підписання наказу або іншого розпорядчого акта відповідною посадовою особою про внесення цієї зміни.

Пенсія за минулий час при несвоєчасному зверненні призначається з дня виникнення права на пенсію, але **не більш як за 12 місяців** перед зверненням за пенсією (стаття 50 [Закону](#)).

Підстави для відмови у призначенні пенсії.

У разі якщо до заяви про призначення пенсії додані не всі необхідні документи, орган, що призначає пенсію, письмово повідомляє заявника про те, які документи необхідно подати додатково, про що в заяві про призначення пенсії робиться відповідний запис.

Повідомлення про відмову в призначенні пенсії із зазначенням причин відмови та порядку оскарження орган, що призначає пенсії, видає або надсилає заявникові не пізніше 5 днів після винесення відповідного рішення.

Підставами для відмови в призначенні пенсії за вислугу років можуть бути:

- недосягнення встановленого законодавством віку;
- відсутність встановленого законодавством стажу роботи на посадах, що дають право на призначення пенсії за вислугу років;
- відсутність документів, що підтверджують стаж роботи на відповідних посадах.

Порядок та строки оскарження.

Рішення про відмову в призначенні пенсії або її перерахунку, зарахуванні до вислуги років для призначення пенсії окремих періодів служби в календарному обчисленні або на пільгових умовах, порушення строків і заниження розмірів пенсії може бути оскаржено до вищих органів або до суду.

Позасудовий порядок.

У разі, якщо громадянин вважає, що орган, що призначає пенсію, прийняв рішення, що суперечить законодавству про пенсійне забезпечення або виходить за межі його компетенції, встановленої законом, громадянин має право оскаржити таке рішення у [органі Пенсійного фонду України вищого рівня](#). Скарга на рішення органу, що призначає пенсії, подається громадянином особисто або законним представником відповідно до законодавства або представником, який діє на підставі виданої йому довіреності, посвідченої нотаріально (далі - заявник).

Подання скарги не позбавляє заявника права звернутися до суду відповідно до чинного законодавства.

Куди звернутися.

Скарга на рішення управлінь Пенсійного фонду України у районах, містах, районах у містах, а також у містах та районах подається відповідно до головних управлінь Пенсійного фонду в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі (далі-регіональні органи Пенсійного фонду України), на рішення регіональних органів Пенсійного фонду України - до Пенсійного фонду України та супроводжується документами, що свідчать про прийняття неправильних рішень.

Скарга може бути подана до органу Пенсійного фонду України вищого рівня **протягом одного року з моменту прийняття рішення, але не пізніше одного місяця** з часу ознайомлення заявника з прийнятим рішенням.

Пропущений з поважної причини термін може бути поновлений органом Пенсійного фонду України, що розглядає скаргу (пункт 4 [Порядку розгляду скарг на рішення органів Пенсійного фонду України щодо пенсійного забезпечення, затверджений Постановою Правління Пенсійного фонду України від 12 жовтня 2007 року № 18-6](#)).

Перелік та зразки необхідних документів.

У скарзі має бути зазначено:

1. *прізвище, ім'я, по батькові, місце проживання заявника;*
2. *найменування органу Пенсійного фонду України, яким прийнято рішення;*
3. *суть порушеної вимоги;*
4. *інформація про оскарження рішення органу Пенсійного фонду України в суді (у разі оскарження рішення).*

Скарга повинна бути викладена в письмовій формі та підписана заявником із зазначенням дати.

Скарга надсилається до [органу Пенсійного фонду України](#) поштою або передається заявником особисто.

Строки розгляду питання.

Орган Пенсійного фонду України зобов'язаний прийняти вмотивоване рішення та надіслати його у термін **не більше одного місяця** від дня надходження скарги на адресу заявника поштою або надати йому під розписку.

Якщо в місячний термін вирішити порушені у скарзі питання неможливо, орган Пенсійного фонду України може прийняти рішення про продовження строків розгляду скарги заявника, про що письмово повідомити заявника до закінчення тридцятиденного строку. При цьому загальний термін розгляду скарги не може перевищувати **сорока п'яти днів**.

На обгрунтовану письмову вимогу громадянина термін розгляду скарги може бути скорочено від встановленого терміну. У разі, якщо останній день строків розгляду скарги припадає на вихідний або святковий день, останнім днем таких строків вважається перший наступний робочий день.

Орган Пенсійного фонду України при розгляді скарги заявника перевіряє законність і обгрунтованість рішення, що оскаржується, і приймає одне з таких рішень:

1. залишає скаргу без задоволення;
2. повністю або в певній частині задовольняє скаргу. У разі повного або часткового задоволення скарги органу, що призначає пенсії, даються розпорядження про вчинення відповідних дій.

Підстави для відмови.

Скарга, оформлена без дотримання вимог, що не дає можливості розглянути скаргу по суті, повертається заявнику з відповідними обгрунтуваннями не пізніше ніж **через десять днів** від дня отримання такої скарги. У разі необхідності заявник може подавати інші документи, необхідні для розгляду скарги, які після її розгляду повертаються заявнику.

Порядок оскарження.

Подання скарги відповідно до [Порядку розгляду скарг на рішення органів Пенсійного фонду України щодо пенсійного забезпечення, затверджений Постановою Правління Пенсійного фонду України від 12 жовтня 2007 року № 18-6](#) не позбавляє заявника права звернутися до суду відповідно до чинного законодавства.

Судовий порядок.

Для звернення до адміністративного суду за захистом прав, свобод та інтересів особи встановлюється **шестимісячний строк**, який, якщо не встановлено інше, обчислюється з дня, коли особа дізналася або повинна була дізнатися про порушення своїх прав, свобод чи інтересів.

Так, під поняттям "дізнався" необхідно розуміти конкретний час, момент, факт настання обізнаності особи щодо порушення її прав, свобод та інтересів.

Поняття "повинен був дізнатися" необхідно розуміти як неможливість незнання, високу вірогідність, можливість дізнатися про порушення своїх прав. Зокрема, особа має можливість дізнатися про порушення своїх прав, якщо їй відомо про обставини прийняття рішення чи вчинення дій і у неї відсутні перешкоди для того, щоб дізнатися про те, яке рішення прийняте або які дії вчинені.

За подання до адміністративного суду позову фізичною особою справляється судовий збір у розмірі 0,4 прожиткового мінімуму для працездатних осіб (підпункт 1 пункту 3 статті 4 [Закону України "Про судовий збір"](#)).

Призов на військову службу офіцерів запасу у мирний час.

Нормативна база

- [Закон України "Про військовий обов'язок і військову службу"](#)
- [Закону України "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення порядку проходження військової служби"](#)
- [Закон України "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо оптимізації трудових відносин"](#)
- [Наказ Міністерства оборони України від 14 серпня 2008 року №402 "Про затвердження Положення про військово-лікарську експертизу в Збройних Силах України"](#)
- [Наказ Міністерства оборони України від 10 квітня 2009 року № 170 "Про затвердження Інструкції про організацію виконання Положення про проходження громадянами України військової служби у Збройних Силах України"](#)

Увага!!! З 24 лютого 2022 року, відповідно до [Закону України "Про правовий режим воєнного стану"](#), в Україні введено **режим воєнного стану!**

Загальне поняття військової служби і виконання військового обов'язку.

Військова служба - це державна служба особливого характеру, яка полягає у професійній діяльності придатних до неї за станом здоров'я і віком громадян України (за винятком випадків, визначених законом), іноземців та осіб без громадянства, пов'язаній із обороною України, її незалежності та територіальної цілісності.

Час проходження військової служби зараховується громадянам України до їх страхового стажу, стажу роботи, стажу роботи за спеціальністю, а також до стажу державної служби.

Проходження військової служби здійснюється громадянами України - у добровільному порядку (за контрактом) або за призовом.

Виконання військового обов'язку в запасі - дотримання військовозобов'язаними порядку і правил військового обліку, проходженні зборів для збереження та вдосконалення знань, навичок і умінь, необхідних для виконання обов'язків військової служби в особливий період.

Для доукомплектування Збройних Сил України та інших військових формувань військовослужбовцями на особливий період, а в разі прийняття у випадках та порядку, визначених законом, відповідного рішення Президента України - і в мирний час, проводиться планомірна військова підготовка і забезпечується перебування в запасі та військовому резерві необхідної кількості військовонавчених громадян.

Військова підготовка громадян України за програмою підготовки офіцерів запасу.

Військова підготовка громадян України за програмою підготовки офіцерів запасу проводиться у вищих військових навчальних закладах та у військових навчальних підрозділах вищих навчальних закладів.

Військову підготовку за програмою підготовки офіцерів запасу на добровільних засадах проходять громадяни України, які мають або здобувають освітній ступінь вищої освіти не

нижче бакалавра, придатні до військової служби за станом здоров'я та морально-діловими якостями.

Порядок проведення військової підготовки громадян України за програмою підготовки офіцерів запасу визначається Кабінетом Міністрів України за поданням Міністерства оборони України, погодженим з центральним органом виконавчої влади в галузі освіти і науки.

Військова підготовка за програмою підготовки офіцерів запасу включається до навчальних планів вищого навчального закладу як окрема навчальна дисципліна. Програми військової підготовки розробляються згідно з вимогами кваліфікаційних характеристик офіцерів запасу за відповідною військово-обліковою спеціальністю. Порядок розроблення та затвердження кваліфікаційних характеристик офіцерів запасу та програм військової підготовки офіцерів запасу визначається Міністерством оборони України.

Громадянам України, які мають освітній ступінь вищої освіти не нижче бакалавра, пройшли повний курс військової підготовки за програмою підготовки офіцерів запасу, склали встановлені іспити та атестовані до офіцерського складу, присвоюється відповідне первинне військове звання офіцера запасу.

У разі потреби вони за наказом Міністра оборони України підлягають призову для проходження військової служби осіб офіцерського складу. Громадяни України, які не атестовані для присвоєння військового звання офіцерського складу після закінчення вищого навчального закладу і не пройшли строкової військової служби, підлягають призову на строкову військову службу з урахуванням, за можливості, фаху, який вони здобули у вищому навчальному закладі, або за спорідненими військово-обліковими спеціальностями.

Перелік військово-облікових спеціальностей, за якими ведеться військова підготовка громадян України за програмою підготовки офіцерів запасу, та обсяги підготовки за такими спеціальностями визначаються за поданням Генерального штабу Збройних Сил України Міністерством оборони України за погодженням з центральним органом виконавчої влади в галузі освіти і науки.

Перелік вищих навчальних закладів, на базі яких здійснюється військова підготовка громадян України за програмою підготовки офіцерів запасу, визначається Кабінетом Міністрів України за поданням Міністерства оборони України, погодженим з відповідними центральними органами виконавчої влади. Військові навчальні підрозділи є структурними підрозділами таких вищих

навчальних закладів. Рішення про створення, реорганізацію та ліквідацію військових навчальних підрозділів приймається Кабінетом Міністрів України за поданням Міністерства оборони України, погодженим із центральними органами виконавчої влади, яким підпорядковані вищі навчальні заклади.

Порядок заміщення вакантних посад командування і науково-педагогічних працівників військового навчального підрозділу вищого навчального закладу для підготовки офіцерів запасу визначається Міністерством оборони України за погодженням з центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері освіти і науки.

Під час навчальних зборів (стажування), передбачених програмами підготовки офіцерів запасу, на громадян України, які проходять таку підготовку, поширюються права та обов'язки, встановлені актами законодавства для військовозобов'язаних, призваних на збори.

Контроль за організацією військової підготовки громадян України за програмою підготовки офіцерів запасу здійснює Міністерство оборони України.

Порядок призову на військову службу осіб офіцерського складу.

Порядок призову і проходження військової служби за призовом осіб офіцерського складу встановлений наказом Міністерства оборони України від 10.04.2009 року № 170 «Про затвердження Інструкції про організацію виконання Положення про проходження громадянами України військової служби у Збройних Силах України».

Військову службу за призовом осіб офіцерського складу запроваджено з метою допідготовки та перепідготовки офіцерів запасу за визначеними військовими спеціальностями, набуття ними практичного досвіду. Адже офіцери за призовом в обов'язковому порядку *пройдуть тримісячну підготовку* в навчальних центрах Збройних Сил України та після цього призначатимуться на первинні офіцерські посади до військових частин, які не беруть участь в Антитерористичній операції на території Донецької та Луганської областей.

Відповідно до стаття 27 «Про військовий обов'язок і військову службу», у запас Збройних Сил України та інших військових формувань зараховуються громадяни України, які придатні за станом здоров'я до проходження військової служби в мирний або воєнний час і не досягли

граничного віку перебування в запасі. Вони перебувають на військовому обліку в районних (міських) військових комісаріатах та відповідних органах інших військових формувань.

За якість відбору громадян на військову службу за призовом осіб офіцерського складу, своєчасність подання необхідних документів та виконання завдань щодо обсягів призову на військову службу осіб офіцерського складу відповідають військові комісари.

Районні (міські) військові комісаріати організовують:

- відбір кандидатів;
- медичний огляд кандидатів;
- вивчення особистих якостей кандидатів.

Відбір кандидатів серед офіцерів запасу проводиться військовими комісаріатами згідно з визначеними для них завданнями. Офіцери запасу відбираються за прямими військово-обліковими спеціальностями або за військово-обліковими спеціальностями, за якими допускається призначення офіцера без додаткової підготовки та з додатковою підготовкою, за умови направлення на підготовку після призову згідно з Переліком військово-облікових спеціальностей осіб офіцерського складу, а також за повною вищою освітою за спеціальністю, спорідненою з відповідною військово-обліковою спеціальністю згідно з Переліком військово-облікових спеціальностей, за якими може бути присвоєно первинне військове звання молодшого лейтенанта запасу, затвердженими наказом Міністерства оборони України від 20 червня 2012 року № 412/ДСК, зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 16 липня 2012 року за № 1190/21502.

На підставі списків кандидатів на військову службу за призовом осіб офіцерського складу, послужних карток, копій паспортів і реєстраційних номерів облікової картки платника податків, що подаються з обласних військових комісаріатів до Генерального штабу Збройних Сил України, готується проект наказу Міністра оборони України по особовому складу про призов громадян України на військову службу за призовом осіб офіцерського складу.

Після видання наказу по особовому складу про призов громадян на військову службу за призовом осіб офіцерського складу до обласного військового комісаріату надсилається витяг із відповідного наказу по особовому складу. Обласний військовий комісаріат доводить цей наказ до районного військового комісаріату, який забезпечує направлення офіцерів запасу до місця проходження військової служби за призовом осіб офіцерського складу.

Запас військовозобов'язаних поділяється на першу і другу категорії:

До запасу першої категорії належать військовозобов'язані, які проходили військову службу та здобули під час її проходження військово-облікову спеціальність.

До запасу другої категорії належать військовозобов'язані, які не здобули військово-облікової спеціальності під час проходження військової служби або не проходили військової служби.

Військовозобов'язані, зараховані до запасу другої категорії, у разі здобуття під час перебування в запасі або служби у військовому резерві військово-облікової спеціальності переводяться до запасу першої категорії.

Хто і як може бути призваний на військову службу осіб офіцерського складу.

За рішенням Міністра оборони України на військову службу за призовом осіб офіцерського складу можуть бути призвані особи:

- віком до 43 років,
- які пройшли повний курс військової підготовки за програмою підготовки офіцерів запасу (закінчили військові кафедри),
- мають вищу освіту (не нижче бакалавра),
- яким присвоєне первинне офіцерське звання.

Призов відбувається на рівних засадах як для чоловіків, так і для жінок.

Після видання наказу Міністра оборони України щодо призову на військову службу осіб офіцерського складу запасу громадяни України, яким надійшла повістка військового комісаріату, зобов'язані прибути в пункт і в термін, зазначені в повістці. Офіцери запасу після прибуття до нового місця проживання зобов'язані *в п'ятиденний строк* стати на військовий облік у районному (міському) військовому комісаріаті. Керівники підприємств, установ, організацій усіх форм власності на вимогу військових комісаріатів забезпечують своєчасне прибуття громадян до військових комісаріатів.

Після вручення повістки військового комісаріату зміна місця військового обліку кандидатам до військової служби за призовом не допускається, за винятком підтверджених відповідними документами випадків, які передбачають:

- переведення на роботу в іншу місцевість;
- переїзд на нове місце проживання;
- прийняття до навчального закладу і вибуття в іншу місцевість для продовження навчання;

- направлення за розподілом на роботу в іншу місцевість після закінчення навчального закладу.

Важливо! У разі неявки офіцера запасу **без поважних причин** за викликом військового комісаріату він несе відповідальність у порядку, встановленому законом.

Поважними причинами неприбуття офіцера запасу до районного (міського) військового комісаріату в установлений строк, які підтвержені відповідними документами, є:

- перешкода стихійного характеру, хвороба офіцера запасу або інші обставини, які позбавили його можливості особисто прибути у зазначені пункт і строк;
- смерть його близького родича або близького родича його дружини.

Строк, на який можуть бути призвані офіцери запасу.

Відповідно до [наказу Міністерства оборони України від 10 квітня 2009 року № 170 "Про затвердження Інструкції про організацію виконання Положення про проходження громадянами України військової служби у Збройних Силах України"](#) строк військової служби за призовом для осіб офіцерського складу складає **18 місяців**.

Початком військової служби за призовом вважається день направлення військовослужбовців до військової частини із районного (міськрайонного) військового комісаріату. Закінченням строку служби є день виключення військовослужбовців зі списків особового складу військової частини.

Призов на військову службу офіцерів запасу здійснюється після обов'язкового проходження медичного огляду ([Положення про військово-лікарську експертизу в Збройних Силах України від 14.08.2008 року № 402](#)). За результатами медичного огляду призову на військову службу підлягають особи, які придатні до військової служби за станом здоров'я.

Які існують підстави для відстрочки від призову на військову службу офіцерів запасу.

Відстрочка від призову на військову службу офіцерів надається особам виключно за рішенням атестаційної комісії обласного військового комісаріату на підставах, визначених [статтею 17 Закону України "Про військовий обов'язок і військову службу"](#), а саме:

- за сімейними обставинами
- за станом здоров'я
- для здобуття освіти
- для продовження професійної діяльності.

Відстрочка від призову на військову службу офіцерам запасу за сімейними обставинами за їх бажанням надається призовникам, які мають:

- вагітну дружину;
- дружину з інвалідністю;
- двох і більше дітей;
- дитину з інвалідністю;
- дитину віком до 3-х років або дитину старшу 3-х років, яка виховується без матері у зв'язку з її смертю або за рішенням суду;
- непрацездатних батьків (чи одного з них), непрацездатних рідних або непрацездатних осіб, під опікою, піклуванням чи на утриманні яких перебував призовник, або осіб, над якими призовник здійснює опіку чи піклування, якщо вони не мають інших працездатних осіб, зобов'язаних їх утримувати;
- самотнього батька або самотню матір, у яких на утриманні перебувають двоє чи більше неповнолітніх дітей, до досягнення старшим із них повноліття за умови офіційного працевлаштування призовника;

Крім того, відстрочка від призову за сімейними обставинами, у разі бажання, може надаватися офіцерам запасу, які є особами з числа дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.

Важливо! Атестаційна комісія обласного військового комісаріату може прийняти рішення про надання офіцерам запасу відстрочки від призову за сімейними обставинами, незважаючи на небажання офіцерів запасу нею скористатися, виходячи при цьому з того, що призов може суттєво погіршити матеріальне становище осіб, яких відповідно до законодавства вони повинні утримувати.

Відстрочка від призову офіцерів запасу за станом здоров'я.

Відстрочка від призову офіцерів запасу за станом здоров'я надається на підставі рішення (тимчасово непридатний до військової служби), прийнятого за результатами медичного огляду. На підставі зазначеної причини **відстрочка надається на строк до 1 року**. Після спливу цього терміну офіцер запасу повторно проходить медичний огляд.

Відстрочка від призову офіцерів запасу для здобуття освіти.

Відстрочка від призову офіцерів запасу на військову службу для здобуття освіти **надається один раз за весь період навчання** особам, які навчаються у:

- ВНЗ з денною формою навчання (також під час здобуття наступного вищого освітньо-кваліфікаційного рівня);

- середніх або вищих духовних навчальних закладах з денною формою навчання;
- інтернатурі, аспірантурі або докторантурі з відривом або без відриву від виробництва.

Крім того, право на відстрочку від призову на військову службу для здобуття освіти також мають офіцери запасу, які в рамках міжнародних договорів України навчаються у навчальних закладах інших держав.

Відстрочка від призову для здобуття освіти надається один раз за період навчання, тобто:

- офіцери запасу, які відраховані з навчальних закладів за власним бажанням, невиконання навчального плану, порушення умов контракту, недисциплінованість втрачають право на відстрочку від призову незалежно від їх повторного зарахування/поновлення.
- офіцери запасу, які перервали навчання у зв'язку з отриманням академічної відпустки за станом здоров'я або сімейними обставинами право на надану відстрочку від призову не втрачають.

Відстрочка від призову офіцерів запасу для продовження професійної діяльності.

Відстрочка від призову надається офіцерам запасу, які є:

- педагогічними працівниками з повною вищою освітою, - на весь період їх роботи за спеціальністю;
- медичними працівникам, за умови повного навантаження на займаній посаді, - на весь період їх роботи за фахом у сільській місцевості;
- священнослужителями, які закінчили вищі або середні духовні навчальні заклади і займають посаду в релігійних організаціях, - на час виконання обов'язків священнослужителя;
- сільськими, селищними, міськими головам - на строк виконання ними цих повноважень;
- особами, які мають науковий ступінь кандидата (доктора) наук та працюють на посадах за спеціальністю - на весь період їх роботи за цією спеціальністю;
- резервістами - на весь період служби у військовому резерві;
- поліцейськими - на весь період їх служби.

Крім того, офіцерам запасу, яким оголошено підозру у вчиненні злочину або відносно яких справа розглядається судом, надається відстрочка від призову до прийняття відповідного рішення. **Важливо!** Офіцери запасу, яким надана відстрочка, зобов'язані щорічно до 1 жовтня подавати до військового комісаріату документ, які підтверджують право на відстрочку.

Підстави для звільнення від призову на військову службу офіцерів запасу.

Від призову на військову службу в мирний час звільняються офіцери запасу, які:

- визнані за станом здоров'я непридатними до військової служби в мирний час;
- до дня початку військової служби досягли 43-річного віку;
- виконали обов'язки служби у військовому резерві протягом двох контрактів;
- мали батька або мати, рідного брата або сестру, які загинули, померли або стали особами з інвалідністю під час проходження військової служби або зборів військовозобов'язаних;
- до набуття громадянства України пройшли військову службу в інших державах;
- були засуджені за вчинення злочину до позбавлення волі, обмеження волі, у тому числі із звільненням від відбування покарання.

Права офіцерів за призовом.

Під час проходження військової служби за призовом офіцери запасу **виконують обов'язки і користуються правами, пільгами та видами забезпечення, передбаченими для осіб офіцерського складу, які проходять військову службу за контрактом** (*наказ Міністерства оборони України від 10 квітня 2009 року № 170 "Про затвердження Інструкції про організацію виконання Положення про проходження громадянами України військової служби у Збройних Силах України"*).

За працівниками, призваними на строкову військову службу, військову службу за призовом осіб офіцерського складу, військову службу за призовом під час мобілізації, на особливий період, військову службу за призовом осіб із числа резервістів в особливий період або прийнятими на військову службу за контрактом, у тому числі шляхом укладення нового контракту на проходження військової служби, під час дії особливого періоду на строк до його закінчення або до дня фактичного звільнення **зберігаються місце роботи і посада** на підприємстві, в установі, організації, фермерському господарстві, сільськогосподарському виробничому кооперативі незалежно від підпорядкування та форми власності і у фізичних осіб - підприємців, у яких вони працювали на час призову. Таким працівникам здійснюється виплата грошового забезпечення за рахунок коштів Державного бюджету України відповідно до **Закону України "Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей"** (ч. 3 ст. 119 *Кодексу законів про працю України*).

Призвані із запасу особи офіцерського складу, які позитивно оцінюються, після шести місяців проходження військової служби за призовом осіб офіцерського складу **за їх бажанням можуть продовжити військову службу за контрактом.**

Особи офіцерського складу, які проходять військову службу за призовом, звільняються з військової служби за підставами, передбаченими частиною третьою статті 26 **Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу»**. Відповідно до **Указу Президента України від 17**

березня 2014 року № 303/2014 «Про часткову мобілізацію», затвердженого встановленим порядком, оголошено часткову мобілізацію, у зв'язку з чим в Україні настав **особливий період**.

Вищий адміністративний суд України у постанові від 16 лютого 2015 року (справа № 800/582/14), проаналізував норми Закону України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію», та відповідно прийшов до висновку, що з 17 березня 2014 року діє **особливий період**.

Верховний Суд України, на звернення начальника Генерального штабу – Головнокомандувача Збройних Сил України, підтримав позицію щодо дії наразі особливого періоду, відповідь від 13 липня 2018 року № 60-1543/0/2-18.

Проходження військової служби іноземцями та особами без громадянства.

Нормативна база

- Закон України "Про військовий обов'язок і військову службу"
- Указ Президента України "Про Положення про проходження військової служби у Збройних Силах України іноземцями та особами без громадянства" (зі змінами, внесеними згідно з Указом Президента № 372/2020 від 03.09.2020)

Загальні положення.

Відповідно до частини 1 статті 2 Закону України "Про військовий обов'язок і військову службу", військова служба є державною службою особливого характеру, яка полягає у професійній діяльності *придатних до неї за станом здоров'я і віком* громадян України (за винятком випадків, визначених законом), *іноземців та осіб без громадянства, пов'язаних із обороною України, її незалежності та територіальної цілісності*.

Проходження військової служби іноземцями та особами без громадянства здійснюється у добровільному порядку (за контрактом) на посадах, що підлягають заміщенню військовослужбовцями рядового, сержантського і старшинського складу Збройних Сил України.

Іноземці та особи без громадянства, які проходять військову службу, є військовослужбовцями.

Згідно з частиною 4 статті 2 Закону України "Про військовий обов'язок і військову службу" порядок проходження військової служби, права та обов'язки військовослужбовців визначаються цим та іншими законами, відповідними положеннями про проходження військової служби, що затверджуються Президентом України, та іншими нормативно-правовими актами.

Порядок проходження іноземцями та особами без громадянства (далі - іноземці) військової служби у Збройних Силах України визначається [Положенням про проходження військової служби у Збройних Силах України іноземцями та особами без громадянства](#)

З іноземцями, які добровільно вступають на військову службу, укладається [контракт про проходження іноземцями чи особами без громадянства відповідного виду військової служби у Збройних Силах України](#)

Контракт про проходження військової служби - це письмова угода, що укладається між іноземцем і державою, від імені якої виступає Міністерство оборони України, для встановлення правових відносин між сторонами під час проходження військової служби

Щодо іноземців, які виявили бажання проходити військову службу на посадах рядового, сержантського і старшинського складу у Збройних Силах України, проводиться перевірка відомостей стосовно:

- законності їх перебування на території України,
- наявності документів, що засвідчують особу,
- відомостей про відсутність судимості,
- достовірності інших відомостей, наданих іноземцями.

Для прийнятих на військову службу іноземців **встановлюється випробувальний строк два місяці**, про що зазначається в контракті про проходження військової служби.

Військова служба закінчується в разі:

- звільнення військовослужбовця з військової служби,
- загибелі (смерті),
- визнання судом безвісно відсутнім або оголошення померлим.

Основними умовами прийняття на військову службу за контрактом іноземця є:

1. визнання і виконання іноземцем Конституції України та законів України;
2. перебування іноземця на законних підставах на території України;
3. відсутність в іноземця судимості;
4. наявність в іноземця дійсного паспортного документа іноземця або документа, що посвідчує особу без громадянства.

Порядок добору та прийняття іноземців на військову службу за контрактом.

Відбір іноземців на військову службу проводиться військовими комісаріатами та військовими частинами. Під час відбору іноземців на посади враховується їх попередній досвід проходження військової служби, спеціальність та освіта. У разі відсутності такого досвіду, після прийняття іноземців на військову службу вони направляються до навчальних частин (центрів) та військових частин для підготовки на спеціальних курсах для набуття відповідної військово-облікової спеціальності.

Заходи з відбору іноземців на військову службу за контрактом:

- попереднє вивчення особистих якостей іноземців до прийняття на військову службу;
- направлення іноземців до командирів військових частин для отримання письмової згоди (за необхідності);
- медичне обстеження іноземців;
- професійно-психологічний відбір іноземців;
- перевірка відомостей, поданих іноземцями у порядку, визначеному цим Положенням;
- оформлення особових справ іноземців;
- направлення іноземців до військових частин для подальшого прийняття на військову службу.

Для проходження військової служби за контрактом, іноземці подають до військових комісаріатів за місцем проживання відповідну заяву, а також за встановленою формою - письмову згоду на обробку персональних даних, у разі потреби - письмову згоду на проведення перевірки поданих ними відомостей.

Медичне обстеження іноземців проводять військово-лікарські комісії відповідного військового комісаріату.

На іноземця, який успішно пройшов відбір на військову службу, **оформляється особова справа**, до якої додаються:

1. довідка військово-лікарської комісії про придатність до проходження військової служби;
2. картка професійного відбору іноземця за формою, визначеною Міністерством оборони України;
3. довідка про результати перевірки поданих іноземцем відомостей;
4. копія дійсного паспортного документа іноземця або документа, що посвідчує особу без громадянства;
5. інформація про склад сім'ї або близьких осіб іноземця.

Після проведення заходів відбору іноземці, разом з їх особовими справами та приписами військових комісаріатів, направляються до військових частин відповідно до наданих письмових згод. У військових частинах (навчальних центрах) стосовно іноземців проводяться такі заходи:

- перевірка рівня фізичної підготовки іноземців;
- оформлення контракту про проходження іноземцями відповідного виду військової служби у Збройних Силах України

Контракт про проходження військової служби.

Строки, на які укладаються контракти.

Перший контракт про проходження військової служби укладається:

з військовослужбовцями, прийнятими на посади рядового складу, - **строком на 3 роки;**

з військовослужбовцями у разі їх призначення на посади сержантського і старшинського складу - **строком від 3 до 5 років залежно від згоди сторін;**

з військовослужбовцями, які приймаються на військову службу за контрактом, у разі виникнення кризової ситуації, що загрожує національній безпеці, оголошення рішення про проведення мобілізації та (або) введення правового режиму воєнного стану, - **до закінчення особливого періоду або до оголошення рішення про демобілізацію.**

Строк останнього контракту про проходження військової служби визначається часом, який залишився до досягнення військовослужбовцем граничного віку перебування на військовій службі, або строком, на який його залишено на військовій службі понад граничний вік.

Іноземець не може бути прийнятий на військову службу за контрактом у разі:

- наявності в іноземця судимості;
- ненадання іноземцем під час прийняття на військову службу згоди на проведення перевірки відомостей або документів, які засвідчують особу, або встановлення факту подання іноземцем недостовірної інформації або підроблених документів - за результатами перевірки поданих іноземцем відомостей;

Порядок укладення контрактів.

Контракт укладається у двох примірниках, підписується сторонами контракту. Підпис посадової особи скріплюється відповідною гербовою печаткою. Один примірник контракту зберігається в особовій справі військовослужбовця, другий - у військовослужбовця. Контракт про

проходження військової служби є підставою для видання відповідного наказу по особовому складу про зарахування іноземця до списків особового складу Збройних Сил України та призначення його на відповідну посаду чи продовження військової служби.

Новий контракт про проходження військової служби укладається не пізніше ніж за один місяць до закінчення строку дії чинного контракту.

Продовження строку контракту.

Дія контракту про проходження військової служби з військовослужбовцями під час звільнення з військової служби у зв'язку із закінченням строку контракту продовжується:

- до закінчення щорічної основної відпустки, час якої повністю або частково перевищує строк контракту;
- на час перебування на стаціонарному лікуванні в медичному закладі чи у відпустці для лікування у зв'язку з хворобою, а також на час увільнення від виконання службових обов'язків у зв'язку із захворюванням.

Дія контракту з військовослужбовцями під час звільнення продовжується наказом командира військової частини по стройовій частині.

Припинення (розірвання) контракту.

Контракт припиняється (розривається):

- у день закінчення строку контракту;
- у день набрання чинності новим контрактом - у разі зміни військовослужбовцем одного виду військової служби на інший;
- у день, зазначений у наказі командира (начальника) військової частини по стройовій частині про виключення військовослужбовця зі списків особового складу військової частини (у разі дострокового розірвання контракту, звільнення з військової служби);
- у день, що настає після дня смерті (загибелі) військовослужбовця або дня визнання його судом безвісно відсутнім чи оголошення померлим;
- у день, що настає після дня завершення випробувального строку у разі непроходження військовослужбовцем 2-місячного випробувального строку.

У разі припинення (розірвання) контракту в примірнику, що зберігається в особовій справі, робиться запис із зазначенням підстав та дати припинення контракту, який завіряється підписом командира (начальника) військової частини та скріплюється відповідною гербовою печаткою

Відпустки.

Військовослужбовцям надаються щорічні основні відпустки із збереженням грошового, матеріального забезпечення та наданням грошової допомоги на оздоровлення у розмірі місячного грошового забезпечення. **Тривалість щорічної основної відпустки для військовослужбовців, які мають вислугу в календарному обчисленні:**

- до 10 років, становить 30 календарних днів;
- від 10 до 15 років - 35 календарних днів;
- від 15 до 20 років - 40 календарних днів;
- понад 20 календарних років - 45 календарних днів.

Час для проїзду до місця проведення зазначеної відпустки і назад не надається. Святкові та неробочі дні під час визначення тривалості щорічних основних відпусток не враховуються.

Щорічна основна відпустка надається протягом календарного року. За бажанням військовослужбовців, щорічна основна відпустка може надаватися їм частинами, не більше двох, за умови, що основна безперервна її частина становитиме не менше 15 календарних днів. Військовослужбовцям, які перебувають у довготривалому відрядженні за межами України, дозволяється за їх бажанням об'єднувати щорічні основні відпустки за два роки. У цьому разі загальна тривалість об'єднаної відпустки не може перевищувати 90 календарних днів.

Відпустка за сімейними обставинами без збереження грошового забезпечення надається військовослужбовцю у таких випадках:

1. укладення ним шлюбу - тривалістю до 10 календарних днів;
2. тяжкого стану здоров'я або смерті рідних по крові або по шлюбу, [підпункт 2 пункту 108 розділу 8 Положення](#)

У зв'язку з хворобою військовослужбовця йому надається **відпустка для лікування** із збереженням грошового та матеріального забезпечення на підставі висновку військово-лікарської комісії. Тривалість такої відпустки визначається характером захворювання. Загальний час безперервного перебування військовослужбовця в закладах охорони здоров'я та у відпустці для лікування у зв'язку з хворобою **не повинен перевищувати 4 місяців підряд** (крім випадків, коли законодавством передбачено більш тривалі строки перебування на лікуванні).

Порядок звільнення.

Військовослужбовці, які бажають звільнитися з військової служби, подають по команді рапорти та документи, які підтверджують підстави звільнення. У рапортах зазначаються підстави

звільнення з військової служби. Розрахунок вислуги років військовослужбовців, які звільняються з військової служби за всіма підставами, передбаченими статтею 26 Закону України "Про військовий обов'язок і військову службу", здійснюється військовою частиною. Особова справа після звільнення військовослужбовця надається до галузевого державного архіву Міністерства оборони України для зберігання та обліку.

У разі звільнення військовослужбовця з військової служби у зв'язку із закінченням строку контракту видання наказу про звільнення та здавання посади військовослужбовцем повинні бути здійснені не пізніше дня закінчення строку контракту, якщо інше не передбачено законодавством.

Військовослужбовцям, які мають особливі заслуги перед Україною, незалежно від вислуги років у разі звільнення за рішенням посадових осіб, які здійснюють звільнення, може бути надано право носіння військової форми одягу.

Накази про звільнення військовослужбовців з військової служби оголошуються командирами (начальниками) військових частин.

Відповідно до п.138 розділу X Положення, особа, звільнена з військової служби, на день виключення зі списків особового складу військової частини має бути повністю забезпечена грошовим, продовольчим і речовим забезпеченням. Військовослужбовець до проведення з ним усіх необхідних розрахунків не виключається без його згоди зі списків особового складу військової частини.

Після видання наказу про звільнення військовослужбовця з військової служби підстава звільнення зміні не підлягає, якщо під час звільнення не допущені порушення законодавства і не виникли нові обставини, пов'язані зі звільненням.

Під час дії особливого періоду військовослужбовці звільняються з військової служби з підстав, визначених частиною восьмою статті 26 Закону України "Про військовий обов'язок і військову службу".

Проходження військової служби громадянами України.

Нормативна база

- Конституція України
- Закон України «Про військовий обов'язок і військову службу»
- Дисциплінарний статут Збройних Сил України, затверджений Законом України "Про Дисциплінарний статут Збройних Сил України"
- Статут внутрішньої служби Збройних Сил України, затверджений Законом України "Про Статут внутрішньої служби Збройних Сил України"
- Указ Президента України від 10 грудня 2008 року № 1153 "Про Положення про проходження громадянами України військової служби у Збройних Силах України"
- Указ Президента України від 30 грудня 2016 року № 582 "Про Положення про військовий квиток осіб рядового, сержантського і старшинського складу та Положення про військовий квиток офіцера запасу"
- Положення про військово-лікарську експертизу в Збройних Силах України, затверджене наказом Міністерства оборони України від 14 серпня 2008 року № 402
- Наказ Міністерства оборони України від 10 квітня 2017 року № 206 "Про військовий квиток осіб рядового, сержантського і старшинського складу"
- Указ Президента України від 29 грудня 2021 року № 687 "Про звільнення в запас військовослужбовців строкової військової служби, строки проведення чергових призовів та чергові призови громадян України на строкову військову службу у 2022 році"

Загальні положення.

Захист суверенітету і територіальної цілісності України, забезпечення її економічної та інформаційної безпеки є найважливішими функціями держави, справою всього Українського народу (стаття 17 [Конституції України](#)). Захист Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України, шанування її державних символів є обов'язком громадян України. Громадяни відбувають військову службу відповідно до закону (стаття 65 [Конституції України](#)).

Військова служба є державною службою особливого характеру, яка полягає у професійній діяльності придатних до неї за станом здоров'я і віком громадян України (за винятком випадків, визначених законом), іноземців та осіб без громадянства, пов'язаній із обороною України, її незалежності та територіальної цілісності (стаття 2 [Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу»](#)) (далі - Закон).

Час проходження військової служби зараховується громадянам України до їх страхового стажу, стажу роботи, стажу роботи за спеціальністю, а також до стажу державної служби.

Порядок проходження військової служби.

Проходження військової служби здійснюється:

- ◆ громадянами України - у добровільному порядку (за контрактом) або за призовом;
- ◆ іноземцями та особами без громадянства - у добровільному порядку (за контрактом) на посадах, що підлягають заміщенню військовослужбовцями рядового, сержантського і старшинського складу Збройних Сил України.

Громадяни України, іноземці та особи без громадянства, які проходять військову службу, є військовослужбовцями.

Військова служба в Україні організовується з дотриманням конституційної вимоги про відокремлення церкви і релігійних організацій від держави (стаття 2 [Закону](#)).

У добровільному порядку громадяни проходять:

1. військову службу (навчання) за контрактом курсантів у вищих військових навчальних закладах, а також закладах вищої освіти, які мають у своєму складі військові інститути, факультети військової підготовки, кафедри військової підготовки, відділення військової підготовки (далі - військові навчальні підрозділи закладів вищої освіти);
2. військову службу за контрактом осіб рядового складу;
3. військову службу за контрактом осіб сержантського і старшинського складу;
4. військову службу за контрактом осіб офіцерського складу.

З громадянами, які добровільно вступають на військову службу, [укладається контракт](#) згідно з додатками 1 і 2 [Положення про проходження громадянами України військової служби у Збройних Силах України, затвердженого Указом Президента від 10 грудня 2008 року № 1153](#) (далі - Положення).

За призовом громадяни проходять:

1. строкову військову службу;
2. військову службу за призовом під час мобілізації, на особливий період;
3. військову службу за призовом осіб офіцерського складу (пункт 2 [Положення](#)).

Громадяни, які добровільно вступають на військову службу (далі - військова служба за контрактом) або призиваються, проходять обов'язковий медичний огляд у [порядку, що](#)

затверджується Міністерством оборони України за погодженням із центральним органом виконавчої влади в галузі охорони здоров'я.

Громадяни, які вступили на військову службу за контрактом або за призовом, складають **Військову присягу на вірність Українському народу** в порядку, визначеному [Статутом внутрішньої служби Збройних Сил України](#) (пункт 4 [Положення](#)).

Статус військовослужбовця підтверджується **документом, що посвідчує особу, форма та порядок видачі якого встановлюються Міністерством оборони України**.

Загальний строк військової служби військовослужбовця включає весь час перебування його на військовій службі з урахуванням випадків, передбачених пунктами 143, 195 і 209 [Положення](#).

Встановлення, зміна або припинення правових відносин військовослужбовців, які проходять військову службу за контрактом та за призовом осіб офіцерського складу (зокрема, присвоєння та позбавлення військового звання, пониження та поновлення у військовому званні, призначення на посади та звільнення з посад, переміщення по службі, звільнення з військової служби, залишення на військовій службі понад граничний вік перебування на військовій службі, направлення за кордон, укладення та припинення (розірвання) контракту, продовження його строку, припинення контракту та військової служби тощо) оформляється **письмовими наказами** по особовому складу на підставі відповідних документів, перелік та форма яких встановлюються Міністерством оборони України (пункт 12 [Положення](#)).

Підготовка громадян до проходження військової служби.

Статтею 25 [Закону](#) передбачено, що **підготовка громадян** України для проходження військової служби на посадах осіб офіцерського складу проводиться у вищих військових навчальних закладах та військових навчальних підрозділах закладів вищої освіти. У них здійснюється навчання курсантів, слухачів, студентів, ад'юнктів і докторантів.

Підготовка громадян України, прийнятих на військову службу за контрактом, може здійснюватися у вищих військових навчальних закладах, навчальних частинах (центрах), військових частинах шляхом навчання на спеціальних курсах підготовки. Порядок та умови направлення, проходження військової служби громадянами України під час такої підготовки визначаються [положеннями про проходження військової служби громадянами України](#).

Відповідно до частини третьої статті 25 [Закону](#) зарахування громадян України до вищих військових навчальних закладів та військових навчальних підрозділів закладів вищої освіти проводиться на добровільних засадах відповідно до особистих заяв після успішного складення вступних іспитів та відповідних випробувань.

Встановлення правових відносин між курсантами, яким не виповнилося 18 років, і державою здійснюється відповідно до вимог [Цивільного кодексу України](#).

Початок, припинення і закінчення проходження військової служби.

Початок і закінчення проходження військової служби, строки військової служби, а також граничний вік перебування на ній визначено [Законом](#).

Початком проходження військової служби вважається:

- ◆ день відправлення у військову частину з обласного збірного пункту, для громадян, призваних на строкову військову службу;
- ◆ день зарахування до списків особового складу військової частини (військового навчального закладу, установи тощо) - для громадян, прийнятих на військову службу за контрактом, у тому числі військовозобов'язаних, які проходять збори, та резервістів під час мобілізації;
- ◆ день призначення на посаду курсанта вищого військового навчального закладу, військового навчального підрозділу закладу вищої освіти - для громадян, які не проходили військову службу, та військовозобов'язаних;
- ◆ день відправлення у військову частину з відповідного районного (міського) територіального центру комплектування та соціальної підтримки або день прибуття до Центрального управління або регіонального органу Служби безпеки України, відповідного підрозділу Служби зовнішньої розвідки України - для громадян, призваних на військову службу під час мобілізації, на особливий період та на військову службу за призовом осіб офіцерського складу;
- ◆ день зарахування до списків особового складу військової частини - для громадян України, які проходять службу у військовому резерві за контрактом, зараховані під час такої служби до військового оперативного резерву та призиваються на військову службу за призовом осіб із числа резервістів в особливий період;
- ◆ день відправлення у військову частину з відповідного районного (міського) територіального центру комплектування та соціальної підтримки - для громадян України, які зараховані до

військового оперативного резерву після їх звільнення з військової служби та призиваються на військову службу за призовом осіб із числа резервістів в особливий період (частина перша статті 24 [Закону](#)).

Військова служба призупиняється для військовослужбовців, які самовільно залишили військові частини або місця служби, дезертирували із Збройних Сил України та інших військових формувань або добровільно здалися в полон, якщо інше не визначено законодавством.

Початком призупинення військової служби є день внесення відповідних відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань на підставі заяви, повідомлення командира (начальника) військової частини про вчинене кримінальне правопорушення, поданих відповідно до частини четвертої статті 85 [Дисциплінарного статуту Збройних Сил України](#).

Закінченням проходження військової служби вважається день виключення військовослужбовця зі списків особового складу військової частини (військового навчального закладу, установи тощо) у порядку, встановленому положеннями про проходження військової служби громадянами України.

Військова служба закінчується в разі звільнення військовослужбовця з військової служби в запас або у відставку, загибелі (смерті), визнання судом безвісно відсутнім або оголошення померлим.

Відповідно до статті 26 [Закону](#) **звільнення військовослужбовців з військової служби здійснюється:**

- ◆ у запас, якщо військовослужбовці не досягли граничного віку перебування в запасі і за станом здоров'я придатні до військової служби;
- ◆ у відставку, якщо військовослужбовці досягли граничного віку перебування в запасі та у військовому резерві або визнані військово-лікарськими комісіями непридатними за станом здоров'я до військової служби з виключенням з військового обліку.

Військовослужбовці строкової військової служби звільняються із служби на підставах:

- ◆ у зв'язку із закінченням встановлених строків військової служби, у строки, визначені Указом Президента України;

- ◆ за станом здоров'я, на підставі висновку (постанови) військово-лікарської комісії про непридатність до військової служби;
- ◆ за сімейними обставинами, у разі виникнення у них права на відстрочку чи звільнення внаслідок зміни сімейних обставин. Військовослужбовці, які мають право на звільнення зі служби за цією підставою, можуть його не використовувати;
- ◆ у зв'язку з набранням законної сили обвинувальним вироком суду, яким призначено покарання у виді позбавлення волі.

Військовослужбовці, які проходять військову службу за призовом осіб офіцерського складу, звільняються із служби на підставах:

- ◆ у зв'язку із закінченням встановлених строків військової служби;
- ◆ за станом здоров'я - на підставі висновку (постанови) військово-лікарської комісії про непридатність або обмежену придатність до військової служби;
- ◆ через сімейні обставини або з інших поважних причин, перелік яких визначається Кабінетом Міністрів України;
- ◆ у зв'язку з набранням законної сили обвинувальним вироком суду, яким призначено покарання у виді позбавлення волі, обмеження волі або позбавлення військового звання;
- ◆ у зв'язку з позбавленням військового звання у дисциплінарному порядку;
- ◆ у зв'язку з настанням особливого періоду та небажанням продовжувати військову службу військовослужбовцем-жінкою, яка має дитину (дітей) віком до 18 років;
- ◆ у зв'язку з припиненням громадянства України.

Особи, звільнені з військової служби, зобов'язані у **п'ятиденний строк** прибути до відповідних районних (міських) територіальних центрів комплектування та соціальної підтримки (військовозобов'язані Служби безпеки України - до Центрального управління або регіональних органів Служби безпеки України, військовозобов'язані Служби зовнішньої розвідки України - до відповідного підрозділу Служби зовнішньої розвідки України) для взяття на військовий облік.

Граничний вік перебування на військовій службі.

Стаття 22 [Закону](#) визначає **граничний вік перебування на військовій службі:**

- ◆ для військовослужбовців рядового, молодшого сержантського і старшинського складу, які проходять військову службу за контрактом, - до 45 років;
- ◆ для військовослужбовців старшого сержантського і старшинського складу, які проходять військову службу за контрактом, - до 50 років;
- ◆ для військовослужбовців вищого сержантського і старшинського складу, які проходять військову службу за контрактом, - до 55 років;
- ◆ для військовослужбовців молодшого офіцерського складу, - до 45 років;
- ◆ для військовослужбовців старшого офіцерського складу: майорів (капітанів 3 рангу), підполковників (капітанів 2 рангу) - до 50 років; полковників (капітанів 1 рангу) - до 55 років;
- ◆ для військовослужбовців вищого офіцерського складу - до 60 років;
- ◆ для військовослужбовців, які проходять військову службу під час особливого періоду, з числа осіб:
  - рядового, сержантського і старшинського складу, молодшого та старшого офіцерського складу - до 60 років;
  - вищого офіцерського складу - до 65 років.

Військовослужбовці Збройних Сил України та інших військових формувань, які мають високу професійну підготовку, досвід практичної роботи на займаній ними посаді, визнані військово-лікарською комісією придатними за станом здоров'я для проходження військової служби, на їх прохання можуть бути залишені на військовій службі понад граничний вік перебування на військовій службі, установлений частиною першою цієї статті, на строк до 5 років у порядку, встановленому положеннями про проходження військової служби громадянами України.

Строки строкової військової служби в календарному обчисленні встановлюються статтею 23 Закону:

- ◆ для солдатів і матросів, сержантів і старшин, які проходять строкову військову службу в Збройних Силах України та інших військових формуваннях - до 18 місяців;
- ◆ для осіб, які на час призову на строкову військову службу мають ступінь вищої освіти магістра - до 12 місяців;

Для громадян України, які приймаються на військову службу за контрактом та призначаються на посади, встановлюються такі строки військової служби в календарному обчисленні:

- ◆ для осіб рядового складу - 3 роки;
- ◆ для осіб сержантського і старшинського складу - від 3 до 5 років;
- ◆ для курсантів вищих військових навчальних закладів та військових навчальних підрозділів закладів вищої освіти - час навчання у вищому військовому навчальному закладі або військовому навчальному підрозділі закладу вищої освіти.

До строку військової служби не зараховується час відбування військовослужбовцями покарання у виді тримання в дисциплінарному батальйоні.

Розірвання безстрокового (до закінчення особливого періоду) контракту зі Збройними Силами України.

Нормативна база

- [Закон України "Про військовий обов'язок і військову службу"](#)
- [Закон України "Про оборону України"](#)
- [Закон України "Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію"](#)
- [Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення порядку проходження військової служби» від 06 грудня 2016 року № 1769-VIII](#)
- [Указ Президента України від 17 березня 2014 року № 303/2014 "Про часткову мобілізацію"](#)
- [Указ Президента України від 26 вересня 2016 року № 411/2016 «Про звільнення в запас військовослужбовців військової служби за призовом під час мобілізації, на особливий період, призваних під час третьої черги часткової мобілізації відповідно до Указу Президента України від 14 січня 2015 року № 15»](#)
- [Указ Президента України від 14 січня 2015 року № 15»](#)
- [Постанова Вищого адміністративного суду України від 16 лютого 2015 року \(справа № 800/582/14\)](#)
- [Лист Верховного Суду від 13 липня 2018 року № 60-1543/0/2-18](#)

24 лютого 2022 року у зв'язку з військовою агресією Російської Федерації проти України Указом Президента України № 64/2022 введено воєнний стан із 05 години 30 хвилин 24 лютого 2022 року строком на 30 діб.

Указом Президента України від 14 березня 2022 року № 133/2022 строк дії воєнного стану в Україні продовжено з 05 години 30 хвилин 26 березня 2022 року строком на 30 діб.

Указом Президента України від 18 квітня 2022 року № 259/2022 строк дії воєнного стану в Україні продовжено з 05 години 30 хвилин 25 квітня 2022 року строком на 30 діб.

Поняття "особливий період".

Відповідно до ст. 1 [Закону України "Про оборону України"](#) особливий період - період, що настає з моменту оголошення рішення про мобілізацію (крім цільової) або доведення його до виконавців стосовно прихованої мобілізації чи з моменту введення воєнного стану в Україні або в окремих її місцевостях та охоплює час мобілізації, воєнний час і частково відбудовний період після закінчення воєнних дій.

Відповідно до ст.1 [Закону України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію»](#) особливий період - період функціонування національної економіки, органів державної влади, інших державних органів, органів місцевого самоврядування, Збройних Сил України, інших військових формувань, сил цивільного захисту, підприємств, установ і організацій, а також виконання громадянами України свого конституційного обов'язку щодо захисту Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України, який настає з моменту оголошення рішення про мобілізацію (крім цільової) або доведення його до виконавців стосовно прихованої мобілізації чи з моменту введення воєнного стану в Україні або в окремих її місцевостях та охоплює час мобілізації, воєнний час і частково відбудовний період після закінчення воєнних дій.

Особливий період розпочався з 17 березня 2014 р., коли було оприлюднено [Указ Президента України від 17.03.2014 р. № 303/2014 «Про часткову мобілізацію»](#).

Відповідно до [Указу Президента України від 17 березня 2014 року № 303/2014 «Про часткову мобілізацію»](#), затвердженого встановленим порядком, оголошено часткову мобілізацію, у зв'язку з чим в Україні настав особливий період.

[Законом України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію»](#) (далі Закон) не визначено чіткого порядку припинення особливого періоду.

Водночас, зазначеним Законом передбачено такий захід, як демобілізація – комплекс заходів, рішення про порядок і терміни проведення яких приймає Президент України, спрямованих на планомірне переведення національної економіки, органів державної влади, інших державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ і організацій на роботу і функціонування в умовах мирного часу, а Збройних Сил України, інших військових формувань, – на організацію і штати мирного часу.

Згідно зі статтею 11 зазначеного Закону, рішення про демобілізацію із внесенням його на затвердження Верховною Радою України приймає Президент України.

[Указом Президента України від 26 вересня 2016 року № 411/2016 «Про звільнення в запас військовослужбовців військової служби за призовом під час мобілізації, на особливий період, призваних під час третьої черги часткової мобілізації відповідно до Указу Президента України від 14 січня 2015 року № 15»](#) прийнято рішення про звільнення в запас військовослужбовців військової служби за призовом під час мобілізації, на особливий період, крім тих, які висловили бажання продовжувати військову службу. При цьому рішення щодо проведення демобілізації Президентом України не приймалося.

[Вищий адміністративний суд України у постанові від 16 лютого 2015 року \(справа № 800/582/14\)](#), виходячи із системного аналізу норм [Закону України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію»](#), зазначив, що закінчення періоду мобілізації не є підставою для припинення особливого періоду.

Враховуючи вищевикладене, з огляду на зміст заходів мобілізації та демобілізації, визначених [Законом України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію»](#), закінчення заходів мобілізації не припинило особливий період.

З метою юридичного визначення тривалості особливого періоду до Верховного Суду України звернувся начальник Генерального штабу – Головнокомандувач Збройних Сил України та отримав [офіційну відповідь від 13 липня 2018 року № 60-1543/0/2-18](#), у цьому листі Верховний Суд констатував: особливий період діє у державі починаючи від 17 березня 2014 року, після оприлюднення [Указу Президента України «Про часткову мобілізацію» від 17 березня 2014 року № 303/2014](#). Президент України відповідного рішення про переведення державних інституцій

на функціонування в умовах мирного часу *не приймав*. Завершення заходів мобілізації не припиняє особливого періоду.

Таким чином, Верховний Суд України підтримав позицію Генерального штабу Збройних Сил України, висловлену ним у листі від 20 жовтня 2016 року № 316/1/906, яким надано роз'яснення щодо тривалості дії особливого періоду.

Порядок та підстави розірвання безстрокового (до закінчення особливого періоду) контракту зі Збройними Силами України.

06 грудня 2016 року Законом України № 1769-VIII «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення порядку проходження військової служби» було надане право на звільнення з військової служби військовослужбовцям, яким дію контракту було продовжено понад встановлені строки та тим, що уклали безстрокові контракти до закінчення особливого періоду або до оголошення рішення про демобілізацію.

Також було внесено зміни до **Закону України "Про військовий обов'язок і військову службу"** відповідно до яких-контракт припиняється (розривається), а військовослужбовці, які проходять військову службу за контрактом, звільняються з військової служби під час дії особливого періоду (крім періодів з моменту оголошення мобілізації - протягом строку її проведення, який визначається рішенням Президента України, та з моменту введення воєнного стану - до оголошення демобілізації) на **підставах визначених в підпунктах "й" та "к" пункту 2 частини п'ятої статті 26 Закону України "Про військовий обов'язок і військову службу"**:

Й) - які уклали контракт на строк до закінчення особливого періоду або до оголошення рішення про демобілізацію та вислужили не менше 24 місяців військової служби за контрактом, якщо вони не висловили бажання продовжувати військову службу під час особливого періоду.

Звільнення з військової служби військовослужбовців, які набули право на звільнення зі служби за цією підставою (за бажанням військовослужбовців), здійснюється у строки, визначені центральними органами виконавчої влади, які відповідно до закону здійснюють керівництво військовими формуваннями, але не пізніше трьох місяців з дня набуття такого права, а тих, хто на час набуття права на звільнення зі служби виконують завдання в інтересах оборони України під час дії особливого періоду, беруть безпосередню участь у веденні воєнних (бойових) дій, у

тому числі на території проведення антитерористичної операції, а також у районах здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії держави, що формально чи фактично є учасником воєнних дій проти України, - протягом трьох місяців з дня завершення виконання таких завдань;

К)- які проходять військову службу за контрактом, дію якого продовжено понад встановлені строки на період до закінчення особливого періоду або до оголошення демобілізації, та які вислужили не менше 18 місяців з дати продовження дії контракту, якщо вони не висловили бажання продовжувати військову службу під час особливого періоду.

Відповідно до директиви Головного штабу Збройних Сил України від 03 липня 2018 року № Д-1 "Про визначення строків звільнення з військової служби військовослужбовців, які набули право на звільнення зі служби, та особливості їх звільнення" звільнення з військової служби військовослужбовців, які набули таке **право на звільнення до 23 червня 2018 року** (крім військовослужбовців, які виконують завдання в інтересах оборони України під час дії особливого періоду, беруть безпосередню участь у веденні воєнних (бойових) дій, у тому числі у районах здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії держави, що формально чи фактично є учасником воєнних дій проти України) та висловили бажання звільнитися з військової служби, здійснити протягом трьох місяців у таких обсягах (узагальнені показники за органи військового управління з урахуванням підпорядкованих військових частин):

- до 01 серпня 2018 року – до 25 %;
- до 01 вересня 2018 року – до 25 %;
- до 23 вересня 2018 року – до 50 %.

Звільнення з військової служби військовослужбовців, які набудуть таке право на звільнення з 23 червня 2018 року та висловили бажання звільнитися з військової служби, здійснювати в установленому порядку у відповідності з вимогами нормативно-правових актів з питань проходження військової служби у Збройних Силах України протягом трьох місяців з дня набуття такого права.

Звільнення з військової служби військовослужбовців, які набули право на звільнення, висловили бажання звільнитися з військової служби та які виконують завдання в інтересах оборони України під час дії особливого періоду у районах здійснення заходів із забезпечення

національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії держави, що формально чи фактично є учасником воєнних дій проти України, **здійснювати протягом трьох місяців з дня завершення виконання таких завдань.**

Військовослужбовці визначених вище категорій, які набули право на звільнення, але не висловили бажання звільнитися з військової служби, продовжують військову службу.

Військовослужбовцям, які мають намір звільнитися з лав Збройних Сил України необхідно подати командуванню **рапорт** у двох примірниках (на другому примірнику проставляється відмітка про отримання та повертається військовослужбовцю).

У разі відмови військовослужбовцю у задоволенні рапорту надається мотивована письмова відповідь.

Внесено зміни до [Закону України « Про військовий обов'язок та військову службу»](#) щодо військовослужбовців із числа іноземців та осіб без громадянства, які приймаються на військову службу за контрактом та призначаються на посади, встановлюються такі строки військової служби в календарному обчисленні:

для осіб рядового складу - 3 роки;

для осіб сержантського і старшинського складу - від 3 до 5 років.

Під час дії особливого періоду військовослужбовцям із числа іноземців та осіб без громадянства, які проходять військову службу за контрактом, гарантується можливість припинення (розірвання) контракту за власним бажанням".

Військовослужбовці мають право оскаржити відмову у звільненні в судовому порядку.

Розірвання військових контрактів.

Нормативна база.

- [Закон України "Про військовий обов'язок і військову службу"](#)
- [Закон України "Про Дисциплінарний статут Збройних Сил України"](#)
- [Закон України "Про оборону України"](#)
- [Указ Президента України від 10 грудня 2008 року № 1153 "Про положення про проходження громадянами України військової служби у збройних силах України"](#)
- [Постанова Кабінету Міністрів України від 12 червня 2013 року № 413 "Про затвердження переліку сімейних обставин та інших поважних причин, що можуть](#)

бути підставою для звільнення громадян з військової служби та із служби осіб рядового і начальницького складу"

- Положення про військово-лікарську експертизу в Збройних Силах України, затверджене наказом Міністерством оборони України від 14 серпня 2008 року № 402

Загальна інформація.

Частиною п'ятою статті 26 [Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу»](#) (далі - Закон) передбачено підстави припинення (розірвання) контрактів та звільнення військовослужбовців, які проходять військову службу за контрактом, з військової служби у мирний час, під час дії особливого періоду та під час мобілізації.

Розірвання військових контрактів в мирний час.

У мирний час контракт припиняється (розривається), а військовослужбовці, які проходять військову службу за контрактом, звільняються з військової служби на підставах:

- а) у зв'язку із закінченням строку контракту;
- б) за станом здоров'я - на підставі висновку (постанови) військово-лікарської комісії (ВЛК) про непридатність до військової служби або обмежену придатність до військової служби, за винятком випадків, визначених положеннями про проходження громадянами України військової служби.

ВЛК - це військово-медичні установи, що створені для проведення військово-лікарської експертизи, яка визначає придатність за станом здоров'я до військової служби призовників, військовослужбовців та військовозобов'язаних, встановлює причинний зв'язок захворювань, травм (поранень, контузій, каліцтв) та визначає необхідність і умови застосування медико-соціальної реабілітації та допомоги військовослужбовцям (пункт 1.2, 2.2 розділу I [Положення про військово-лікарську експертизу в Збройних Силах України, затвердженого наказом Міністерства оборони України 14 серпня 2008 № 402](#)).

- в) за віком - у разі досягнення граничного віку перебування на військовій службі.

Відповідно до частини першої статті 22 [Закону граничний вік перебування на військовій службі встановлюється:](#)

1. для військовослужбовців рядового, молодшого сержантського і старшинського складу, які проходять військову службу за контрактом, - до 45 років;

2. для військовослужбовців старшого сержантського і старшинського складу, які проходять військову службу за контрактом, - до 50 років;
3. для військовослужбовців вищого сержантського і старшинського складу, які проходять військову службу за контрактом, - до 55 років;
4. для військовослужбовців молодшого офіцерського складу - до 45 років;
5. для військовослужбовців старшого офіцерського складу: майорів (капітанів 3 рангу), підполковників (капітанів 2 рангу) - до 50 років; полковників (капітанів 1 рангу) - до 55 років;
6. для військовослужбовців вищого офіцерського складу - до 60 років;
7. для військовослужбовців, які проходять військову службу під час особливого періоду, з числа осіб: рядового, сержантського і старшинського складу, молодшого та старшого офіцерського складу - до 60 років; вищого офіцерського складу - до 65 років;

г) у зв'язку із скороченням штатів або проведенням організаційних заходів - у разі неможливості їх використання на службі;

г) через сімейні обставини або з інших поважних причин, перелік яких визначається постановою Кабінету Міністрів України від 12 червня 2013 року № 413 «Про затвердження переліку сімейних обставин та інших поважних причин, що можуть бути підставою для звільнення громадян з військової служби та із служби осіб рядового і начальницького складу»;

д) через службову невідповідність.

Звільнення з військової служби у зв'язку зі службовою невідповідністю здійснюється на підставі пункту "ж" статті 48 [Закону України "Про Дисциплінарний статут Збройних Сил України"](#) у разі застосування до військовослужбовця відповідного дисциплінарного стягнення;

е) у зв'язку з набранням законної сили обвинувальним вироком суду, яким призначено покарання у виді позбавлення волі, обмеження волі, позбавлення військового звання чи позбавлення права займати певні посади;

є) у зв'язку з позбавленням військового звання у дисциплінарному порядку;

ж) у зв'язку із систематичним невиконанням умов контракту командуванням (за бажанням військовослужбовця);

з) у зв'язку із систематичним невиконанням умов контракту військовослужбовцем;

и) у зв'язку з набранням законної сили судовим рішенням, яким військовослужбовця притягнуто до адміністративної відповідальності за вчинення адміністративного правопорушення та накладено стягнення у виді позбавлення права обіймати певні посади або

займатися певною діяльністю, що пов'язані з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування;

і) у зв'язку з неможливістю призначення на іншу посаду у разі прямого підпорядкування близькій особі;

ї) у зв'язку із встановленням за результатами спеціальної перевірки відомостей, які не відповідають встановленим законодавством вимогам для зайняття посади;

й) у зв'язку із застосуванням заборони, передбаченої частинами третьою або четвертою статті 1 [Закону України "Про очищення влади"](#).

Очищення влади (люстрація) - це встановлена [Законом України "Про очищення влади"](#) або рішенням суду заборона окремим фізичним особам обіймати певні посади (перебувати на службі) (крім виборних посад) в органах державної влади та органах місцевого самоврядування. Відповідно до частини п'ятої статті 1 [Закону України "Про очищення влади"](#) така заборона, передбачена частиною третьою або четвертою цієї статті, може застосовуватися до особи лише один раз.

к) у зв'язку із закінченням особливого періоду або оголошенням демобілізації та небажанням продовжувати військову службу за новим контрактом військовослужбовцями, які проходили військову службу за контрактом, укладеним на умовах, передбачених абзацом другим частини третьої статті 23 [Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу»](#);

л) у зв'язку з припиненням громадянства України;

м) як такі, що не пройшли встановлений випробувальний строк, визначений частиною першою статті 21⁻² [Закону](#);

н) у зв'язку з набранням законної сили судовим рішенням про визнання активів військовослужбовця чи активів, набутих за його дорученням іншими особами або в інших передбачених статтею 290 [Цивільного процесуального кодексу України](#) випадках, необґрунтованими та їх стягнення в дохід держави.

о) у зв'язку з відкликанням мандата на право здійснення військової капеланської діяльності.

Розірвання військових контрактів в особливий період.

Згідно з пунктом 2 статті 1 [Закону України «Про оборону України»](#) визнано, що **особливий період** – це період, що настає з моменту оголошення рішення про мобілізацію (крім цільової) або доведення його до виконавців стосовно прихованої мобілізації чи з моменту введення воєнного стану в Україні або в окремих її місцевостях та охоплює час мобілізації, воєнний час і частково відбудовний період після закінчення воєнних дій.

Під час дії особливого періоду (крім періодів з моменту оголошення мобілізації - протягом строку її проведення, який визначається рішенням Президента України, та з моменту введення воєнного стану - до оголошення демобілізації) відповідно до частини п'ятої статті 26 [Закону](#), з вищеперелічених підстав, виключено наступні підстави:

- у зв'язку із встановленням за результатами спеціальної перевірки відомостей, які не відповідають встановленим законодавством вимогам для зайняття посади;
- у зв'язку із закінченням особливого періоду або оголошенням демобілізації та небажанням продовжувати військову службу за новим контрактом військовослужбовцями, які проходили військову службу за контрактом, укладеним на умовах, передбачених абзацом другим частини третьої статті 23 [Закону](#);

та доповнено такими підставами:

- які уклали контракт на строк до закінчення особливого періоду або до оголошення рішення про демобілізацію та вислужили не менше 24 місяців військової служби за контрактом, якщо вони не висловили бажання продовжувати військову службу під час особливого періоду.
- через такі сімейні обставини або інші поважні причини (якщо військовослужбовці не висловили бажання продовжувати військову службу):

1. військовослужбовці-жінки, які мають дитину (дітей) віком до 18 років;
2. виховання матір'ю (батьком) - військовослужбовцем, яка (який) не перебуває у шлюбі, дитини або кількох дітей віком до 18 років, які з нею (з ним) проживають, без батька (матері);
3. утримання військовослужбовцем повнолітньої дитини, яка є особою з інвалідністю I чи II групи;
4. необхідність постійного догляду за хворою дружиною (чоловіком), дитиною, а також батьками своїми чи дружини (чоловіка), які за висновком медико-соціальної експертної комісії чи лікарсько-консультативної комісії закладу охорони здоров'я потребують постійного догляду;

5. наявність дружини (чоловіка) із числа осіб з інвалідністю та/або одного із своїх батьків чи батьків дружини (чоловіка) із числа осіб з інвалідністю I чи II групи;
6. необхідність здійснення опіки над особою з інвалідністю, визнаною судом недієздатною; необхідність здійснення постійного догляду за особою з інвалідністю I групи; необхідність здійснення постійного догляду за особою з інвалідністю II групи або за особою, яка за висновком медико-соціальної експертної комісії або лікарсько-консультативної комісії закладу охорони здоров'я потребує постійного догляду, у разі відсутності інших осіб, які можуть здійснювати такий догляд;
7. наявність у військовослужбовця трьох і більше дітей віком до 18 років;
8. виховання військовослужбовцем дитини з інвалідністю віком до 18 років;
9. виховання військовослужбовцем дитини, хворої на тяжкі перинатальні ураження нервової системи, тяжкі вроджені вади розвитку, рідкісні орфанні захворювання, онкологічні, онкогематологічні захворювання, дитячий церебральний параліч, тяжкі психічні розлади, цукровий діабет I типу (інсулінозалежний), гострі або хронічні захворювання нирок IV ступеня, дитини, яка отримала тяжку травму, потребує трансплантації органа, потребує паліативної допомоги, що підтверджується документом, виданим лікарсько-консультативною комісією закладу охорони здоров'я в порядку та за формою, встановленими центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері охорони здоров'я, але якій не встановлено інвалідність;
10. військовослужбовці-жінки - у зв'язку з вагітністю;

- у зв'язку з відкликанням мандата на право здійснення військової капеланської діяльності.

Звільнення з військової служби військовослужбовців, які набули право на звільнення зі служби за цією підставою (за бажанням військовослужбовців), здійснюється у строки, визначені центральними органами виконавчої влади, які відповідно до закону здійснюють керівництво військовими формуваннями, але не пізніше трьох місяців з дня набуття такого права, а тих, хто на час набуття права на звільнення зі служби виконують завдання в інтересах оборони України під час дії особливого періоду, беруть безпосередню участь у веденні воєнних (бойових) дій, у тому числі на території проведення антитерористичної операції, а також у районах здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії держави, що формально чи фактично є учасником воєнних дій проти України, - протягом трьох місяців з дня завершення виконання таких завдань;

- які проходять військову службу за контрактом, дію якого продовжено понад встановлені строки на період до закінчення особливого періоду або до оголошення демобілізації, та які вислужили не менше 18 місяців з дати продовження дії контракту, якщо вони не висловили бажання продовжувати військову службу під час особливого періоду.

В особливий період (крім проведення мобілізації та введення воєнного стану) для військовослужбовців, які проходять військову службу за контрактом та строк контракту яких закінчився, військова служба може бути продовжена за новими контрактами на строки, визначені статтею 23 [Закону](#).

Розірвання військових контрактів під час мобілізації.

Відповідно до пункту 3 частини п'ятої статті 26 [Закону](#) з моменту оголошення мобілізації - протягом строку її проведення, який визначається рішенням Президента України, та з моменту введення воєнного стану - до оголошення демобілізації контракт припиняється (розривається), а військовослужбовці, які проходять військову службу за контрактом, звільняються з військової служби на підставах:

- а) за віком - у разі досягнення граничного віку перебування на військовій службі;
- б) за станом здоров'я - на підставі висновку (постанови) військово-лікарської комісії про непридатність до військової служби з виключенням з військового обліку;
- в) у зв'язку з набранням законної сили обвинувальним вироком суду, яким призначено покарання у виді позбавлення волі, обмеження волі або позбавлення військового звання.
- г) через такі сімейні обставини або інші поважні причини (якщо військовослужбовці не висловили бажання продовжувати військову службу):

1. у зв'язку з вихованням дитини з інвалідністю віком до 18 років;
2. у зв'язку з вихованням дитини, хворої на тяжкі перинатальні ураження нервової системи, тяжкі вроджені вади розвитку, рідкісні орфанні захворювання, онкологічні, онкогематологічні захворювання, дитячий церебральний параліч, тяжкі психічні розлади, цукровий діабет I типу (інсулінозалежний), гострі або хронічні захворювання нирок IV ступеня, дитини, яка отримала тяжку травму, потребує трансплантації органа, потребує паліативної допомоги, що підтверджується документом, виданим лікарсько-консультативною комісією закладу охорони здоров'я в порядку та за формою, встановленими центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері охорони здоров'я, але якій не встановлено інвалідність;
3. у зв'язку з необхідністю здійснення постійного догляду за хворою дружиною (чоловіком), дитиною, а також батьками своїми чи дружини (чоловіка), що підтверджується відповідним медичним висновком медико-соціальної експертної комісії або лікарсько-консультативної комісії закладу охорони здоров'я;
4. у зв'язку з необхідністю здійснення опіки над особою з інвалідністю, визнаною судом недієздатною;

5. у зв'язку з необхідністю здійснення постійного догляду за особою з інвалідністю I групи;
6. у зв'язку з необхідністю здійснення постійного догляду за особою з інвалідністю II групи або за особою, яка за висновком медико-соціальної експертної комісії або лікарсько-консультативної комісії закладу охорони здоров'я потребує постійного догляду, у разі відсутності інших осіб, які можуть здійснювати такий догляд;
7. військовослужбовці-жінки - у зв'язку з вагітністю;
8. військовослужбовці-жінки, які перебувають у відпустці для догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку, а також якщо дитина потребує домашнього догляду тривалістю, визначеною в медичному висновку, але не більш як до досягнення нею шестирічного віку;
9. один із подружжя, обоє з яких проходять військову службу і мають дитину (дітей) віком до 18 років;
10. військовослужбовці, які самостійно виховують дитину (дітей) віком до 18 років.

Відповідно до частини сьомої статті 26 [Закону](#) звільнення військовослужбовців з військової служби здійснюється в порядку, передбаченому [Положенням про проходження військової служби громадянами України військової служби у Збройних Силах України](#), затвердженим [Указом Президента України від 10 грудня 2008 року № 1153](#).

У разі потреби військовослужбовці строкової військової служби та військової служби за призовом осіб офіцерського складу, які вислужили встановлені строки, можуть бути відповідно до [Указу Президента України](#) затримані на службі на строк до **шести місяців** (частина восьма статті 26 [Закону](#)).

Санаторно-курортне лікування учасників бойових дій.

Нормативна база

- [Закон України "Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту"](#)
- [Закон України "Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб"](#)
- [Закон України "Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування"](#)
- [Постанова Кабінету Міністрів України від 31 березня 2015 року № 200 "Про затвердження Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті на забезпечення постраждалих учасників Революції Гідності, учасників антитерористичної операції та осіб, які здійснювали заходи із забезпечення](#)

національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях санаторно-курортним лікуванням"

- Постанова Кабінету Міністрів України від 17 червня 2004 року № 785 "Про затвердження Порядку виплати грошової компенсації вартості санаторно-курортного лікування деяким категоріям громадян"
- Постанова Кабінету Міністрів України від 17 липня 2009 року № 734 "Про затвердження Порядку направлення дітей до дитячих закладів оздоровлення та відпочинку за рахунок коштів державного бюджету"

Поняття санаторно-курортного лікування.

Санаторно-курортне лікування - це медична допомога, що здійснюється з профілактичною, лікувальною або реабілітаційною метою із застосуванням природних лікувальних факторів в умовах перебування на курорті або лікувально-оздоровчій місцевості та в санаторно-курортних закладах. Санаторно-курортна справа в Україні є традиційно невід'ємною частиною національної системи охорони здоров'я, що дозволяє ефективно здійснювати профілактику захворювань.

Суб'єкти забезпечення безоплатними путівками.

---

1. Учасники бойових дій - не частіше ніж один раз на рік строком на 18-21 день;
2. постраждалі учасники Революції Гідності – не частіше ніж один раз на рік строком на 18-21 день;
3. учасники війни - не частіше ніж один раз на два роки, строком на 18-21 день;
4. особи з інвалідністю внаслідок війни – позачергово щороку строком на 18-21 день;
5. особи з інвалідністю внаслідок війни із захворюваннями нервової системи (з наслідками травм і захворюваннями хребта та спинного мозку) з них: I та II групи - до санаторіїв (відділень) спінального профілю з лікуванням строком на 35 днів; III групи - до санаторіїв неврологічного профілю з лікуванням строком на 18-21 день, члени сімей загиблих.

Грошова компенсація.

Компенсація вартості самостійного санаторно-курортного лікування учасникам бойових дій, учасникам війни, особам, на яких поширюється чинність Закону України "Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту" виплачується за їх бажанням у розмірі вартості самостійного санаторно-курортного лікування на час проведення оздоровлення, але не більше ніж середня вартість санаторно-курортної путівки.

Середня вартість путівки для виплати грошової компенсації та компенсації вартості самостійного санаторно-курортного лікування обчислюється з розрахунку 35 відсотків (з округленням до однієї гривні) розміру одного прожиткового мінімуму, щороку встановленого законом на 1 січня відповідного року для осіб, які втратили працездатність.

Станом на 2021 рік – 620 грн

Грошова компенсація виплачується у таких розмірах (округлених до однієї гривні):

- особам з інвалідністю I і II групи - 100 відсотків середньої вартості путівки;
- особам з інвалідністю III групи - 75 відсотків середньої вартості путівки.

Після отримання компенсації вартості самостійного санаторно-курортного лікування особами, період наступного їх перебування на обліку для забезпечення санаторно-курортним лікуванням або для отримання наступної компенсації вартості самостійного санаторно-курортного лікування обчислюється з дня подання ними заяви та необхідних документів. Підставою для виплати компенсації вартості самостійного санаторно-курортного лікування є такі документи:

- заява про виплату компенсації;
- про сплату повної вартості санаторно-курортної путівки,
- про підтвердження проходження санаторно-курортного лікування або зворотний талон санаторно-курортної путівки строком санаторно-курортного лікування не менш як 18 днів;

Грошова компенсація виплачується особам через два роки після звернення із заявою про виділення путівки або виплату грошової компенсації, якщо вони протягом цього періоду не одержували безоплатної санаторно-курортної путівки.

У разі смерті особи, яка мала право на грошову компенсацію або компенсацію вартості самостійного санаторно-курортного лікування, не одержана нею сума не виплачується.

Необхідні кроки для одержання санаторно-курортного лікування.

В першу чергу, потрібно стати на облік в структурному підрозділі з питань соціального захисту населення районних, районних в м. Києві державних адміністрацій, виконавчих органах міських рад для санаторно-курортного лікування.

Після цього потрібно подати документи (особисто або через уповноважену особу) до органу соціального захисту населення за зареєстрованим місцем проживання або за місцем обліку в структурних підрозділах з питань соціального захисту:

1. паспорт (копію та оригінал);
2. заяву на видачу путівки;
3. медичну довідку лікувальної установи за формою № 070/о;
4. копію посвідчення учасника бойових дій або інваліда війни та документ, що підтверджує безпосереднє залучення особи до виконання завдань антитерористичної операції в районах її проведення (оригінал подається для перевірки);
5. копію військового квитка (за наявності).

Після цього працівники органів соціального захисту населення повинні надати ґрунтовну консультацію щодо забезпечення санаторно-курортним лікуванням, ознайомити із відповідним переліком санаторно-курортних закладів, які здійснюють лікування і врешті-решт надати санаторно-курортну путівку.

Особа, яка перебуває на обліку для забезпечення санаторно-курортним лікуванням в органах соціального захисту населення, але в поточному році одержала безоплатну путівку, знімається з обліку.

Повторне взяття на облік проводиться на підставі копії (дубліката) медичної довідки лікувальної установи за формою 070/о, що додається до попередньої заяви, якщо строк дії зазначеної довідки не закінчився.

За особою, яка перебуває на обліку, але не отримала безоплатну путівку в поточному році, зберігається право на забезпечення путівкою на наступний рік за умови поновлення медичної довідки лікувальної установи за формою № 070/о, якщо строк дії попередньої довідки закінчився.

Особи, які були письмово повідомлені про умову поновлення такої довідки, але протягом шести місяців з дня закінчення її строку дії не виконали цієї умови, знімаються з обліку.

У разі відмови особи від путівки складається акт відмови від путівки за формою, затвердженою Мінветеранів, а зазначеною путівкою забезпечується інша особа у порядку черговості.

Оздоровлення дітей.

На безоплатне та пільгове забезпечення за рахунок коштів державного бюджету путівкою до дитячого закладу оздоровлення один раз на рік за умови, що така путівка не надавалась їй у поточному році за рахунок коштів місцевих бюджетів мають право діти учасників бойових дій та діти, один з батьків яких загинув (пропав безвісти) у районі проведення АТО чи помер внаслідок захворювання, поранення, контузії, каліцтва, одержаних під час участі в АТО. За кошти державного бюджету (з оплатою батьками 20-відсоткової вартості путівки) діти направляються до дитячих закладів оздоровлення Українського дитячого центру «Молода гвардія» та Міжнародного дитячого центру «Артек». Діти військовослужбовців направляються на оздоровлення до Дитячого оздоровчого табору імені Юрія Гагаріна. Для цього потрібно звернутись до управління соціального захисту населення за місцем постійного проживання дитини; і подати копію свідоцтва про народження дитини та копію посвідчення учасника бойових дій батька/матері. Перед відправленням дитина повинна пройти медичний огляд та отримати довідку за формою 079/о. Проїзд груп дітей та супроводжувачів здійснюється за кошти батьків.

Соціальні гарантії військовослужбовців та членів їх сімей в особливий період.

Нормативна база.

- [Конституція України](#)
- [Податковий кодекс України](#)
- [Закон України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей»](#)
- [Закон України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб»](#)
- [Закон України "Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту"](#)

Загальні положення.

Особливий період - період, що настає з моменту оголошення рішення про мобілізацію (крім цільової) або доведення його до виконавців стосовно прихованої мобілізації чи з моменту введення воєнного стану в Україні або в окремих її місцевостях та охоплює час мобілізації,

воєнний час і частково відбудовний період після закінчення воєнних дій (абзац тринадцятий частини першої статті 1 [Закону України "Про оборону України"](#)).

Соціальні гарантії військовослужбовців.

Законом України «[Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей](#)» (далі - Закону) передбачено соціальні гарантії військовослужбовців та членів їх сімей в особливий період.

Стаття 4 [Закону](#) передбачає, що забезпечення виконання [Закону](#), інших нормативно-правових актів щодо соціального і правового захисту військовослужбовців та членів їх сімей покладається на органи державної влади та органи місцевого самоврядування.

Військовослужбовці, які були призвані на військову службу під час мобілізації, на особливий період, мають переважне право на укладення контракту на проходження військової служби після завершення особливого періоду (пункт 6 статті 8 [Закону](#)).

В особливий період з моменту оголошення мобілізації до часу введення воєнного стану або до моменту прийняття рішення про демобілізацію надання військовослужбовцям щорічних основних відпусток здійснюється за умови одночасної відсутності не більше 30 відсотків загальної чисельності військовослужбовців певної категорії відповідного підрозділу (пункт 17 статті 10¹ [Закону](#)).

В особливий період під час дії воєнного стану військовослужбовцям можуть надаватися відпустки за сімейними обставинами та з інших поважних причин із збереженням грошового забезпечення тривалістю не більш як 10 календарних днів (пункт 18 статті 10¹ [Закону](#)).

Військовослужбовцям, призваним на військову службу за призовом під час мобілізації, на особливий період, на весь час їх призову, а військовослужбовцям під час дії особливого періоду, які брали або беруть участь у здійсненні заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях, забезпеченні їх здійснення, які перебували або перебувають безпосередньо в районах та у період здійснення зазначених заходів, - штрафні санкції, пеня за невиконання зобов'язань перед підприємствами, установами і організаціями усіх форм власності, у тому числі банками, та фізичними особами, а також проценти за користування кредитом не нараховуються (пункт 15 статті 14 [Закону](#)).

Крім того, за працівниками, призваними на строкову військову службу, військову службу за призовом осіб офіцерського складу, військову службу за призовом під час мобілізації, на особливий період, військову службу за призовом осіб із числа резервістів в особливий період або прийнятими на військову службу за контрактом, у тому числі шляхом укладення нового контракту на проходження військової служби, під час дії особливого періоду на строк до його закінчення або до дня фактичного звільнення зберігаються місце роботи і посада на підприємстві, в установі, організації, фермерському господарстві, сільськогосподарському виробничому кооперативі незалежно від підпорядкування та форми власності і у фізичних осіб - підприємців, у яких вони працювали на час призову (частина третя статті 119 [Кодексу законів про працю України](#)).

Грошове забезпечення військовослужбовців та членів їх сімей.

Членам сімей військовослужбовців, які проходять військову службу в особливий період, гарантується виплата грошового забезпечення цих військовослужбовців у разі неможливості ними його отримання під час участі у бойових діях та операціях. У такому разі виплата грошового забезпечення здійснюється членам сімей військовослужбовців (пункт 6¹ статті 18 [Закону](#)).

Кабінетом Міністрів України, місцевими радами, підприємствами, установами, організаціями можуть встановлюватися й інші пільги та гарантії соціального захисту сімей військовослужбовців.

Крім того, пунктом 25 підрозділу 10 розділу XX [Податкового кодексу України](#) передбачено, що самозайняті особи (фізичні особи-підприємці, особи, які провадять незалежну професійну діяльність), які мали або не мали найманих працівників, на весь період їх військової служби звільняються від обов'язку нарахування, сплати та подання податкової звітності з податку на доходи фізичних осіб, а також звільняються від обов'язку нарахування, сплати та подання податкової звітності з єдиного податку.

Пенсійне забезпечення військовослужбовців.

Відповідно до [Закону України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб»](#) гарантує виплату пенсій пенсіонерам, у разі призову їх на військову службу під час мобілізації, на особливий період на час такої служби.

Статтями 10,15 [Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту»](#) передбачено, що на сім'ї осіб рядового і начальницького складу органів внутрішніх справ України, які загинули або померли внаслідок поранення, контузії чи каліцтва, одержаних під час участі в антитерористичній операції, захищаючи незалежність, суверенітет та територіальну цілісність України поширюються пільги, які передбачені [Законом України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту»](#).

Ухилення від військового обліку або навчальних (спеціальних) зборів.

Нормативна база.

- [Кримінальний кодекс України](#)
- [Кодекс України про адміністративні правопорушення](#)
- [Закон України "Про військовий обов'язок та військову службу"](#)
- [Порядок організації та ведення військового обліку призовників і військовозобов'язаних, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 07 грудня 2016 року № 921](#)

Загальні положення.

Відповідно до статті 337 Кримінального кодексу України (далі - КК України) передбачена кримінальна відповідальність за ухилення від військового обліку або навчальних (спеціальних) зборів.

[Стаття 1 Закону України «Про військовий обов'язок та військову службу»](#) передбачає, що громадяни України, які приписані до призовних ділянок або перебувають у запасі Збройних Сил України, Служби безпеки України, Служби зовнішньої розвідки України чи проходять службу у військовому резерві, зобов'язані виконувати правила військового обліку, встановлені законодавством.

Порядок проходження навчальних (перевірних) та спеціальних зборів встановлений [Законом України "Про військовий обов'язок та військову службу"](#).

Склад проступку.

Об'єкт проступку.

Об'єктом проступку є встановлений з метою забезпечення нормальної діяльності органів державної виконавчої влади порядок ведення військового обліку й організації відповідних зборів.

Об'єктивна сторона проступку

З об'єктивної сторони проступок може мати дві форми:

- ▶ ухилення від військового обліку після попередження, зробленого відповідним керівником територіального центру комплектування та соціальної підтримки, керівниками відповідних органів Служби безпеки України, відповідних підрозділів Служби зовнішньої розвідки України, ([частина перша статті 337 КК України](#));
- ▶ ухилення від навчальних (спеціальних) зборів ([частина друга статті 337 КК України](#)).

Способами ухилення військовозобов'язаного від військового обліку або від зборів можуть бути самокалічення, симуляція хвороби, підроблення документів, які, скажімо, можуть свідчити про наявність поважних причин на постановки на військовий облік або нез'явлення на збори, інший обман, пряма відмова від постановки на військовий облік або від з'явлення на збори, а так само фактичне неприбуття у відповідний строк до військового комісаріату без поважних причин.

Військовий облік громадян України поділяється на облік призовників, військовозобов'язаних та резервістів.

Військовий облік усіх призовників, військовозобов'язаних та резервістів ведеться за місцем їх проживання і відповідно до обсягу та деталізації поділяється на:

- **персонально-якісний облік** - облік відомостей (персональних та службових даних) стосовно призовників, військовозобов'язаних та резервістів, які узагальнюються в облікових документах та вносяться до Єдиного державного реєстру призовників, військовозобов'язаних та резервістів. Ведення персонально-якісного обліку призовників, військовозобов'язаних та резервістів покладається на відповідні районні (міські) територіальні центри комплектування та соціальної підтримки; військовозобов'язаних та резервістів Служби безпеки України - Центральне управління або регіональні органи Служби безпеки України; військовозобов'язаних та резервістів Служби зовнішньої розвідки України - відповідні підрозділи Служби зовнішньої розвідки України;

- **персонально-первинний облік** - облік відомостей щодо таких осіб за місцем їх проживання. У селах та селищах, а також у містах, де відсутні відповідні районні (міські) територіальні центри комплектування та соціальної підтримки, здійснення такого обліку покладається на органи місцевого самоврядування;
- **персональний облік** - облік відомостей щодо таких осіб за місцем їх роботи або навчання та покладається на керівників центральних та місцевих органів виконавчої влади, інших державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій і закладів освіти незалежно від підпорядкування і форми власності.

Військовий облік військовозобов'язаних та резервістів за призначенням поділяється на:

- **загальний військовий облік** - перебувають резервісти, а також військовозобов'язані, які не заброньовані за центральними та місцевими органами виконавчої влади, іншими державними органами, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами, організаціями і закладами освіти незалежно від підпорядкування і форми власності на період мобілізації та на воєнний час;
- **спеціальний військовий облік** - перебувають військовозобов'язані, заброньовані за центральними та місцевими органами виконавчої влади, іншими державними органами, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами та організаціями на період мобілізації та на воєнний час.

Особливості ведення військового обліку громадян України, які тимчасово перебувають за кордоном, визначаються Кабінетом Міністрів України. Військовий облік громадян України, які постійно проживають за кордоном, **не ведеться**.

Призовники, військовозобов'язані та резервісти після прибуття до нового місця проживання зобов'язані в **семиденний строк** стати на військовий облік та **не раніше ніж за три дні** до вибуття з місця проживання знятися із зазначеного обліку (частина третя статті 37 [Закону України "Про військовий обов'язок та військову службу"](#)).

Інше порушення військовозобов'язаним, призовниками, резервістами правил військового обліку, крім безпосереднього ухилення від військового обліку (скажімо, нез'явлення військовозобов'язаного до воєнного комісаріату без поважних причин за викликом, якщо такий виклик не стосується обов'язку стати на військовий облік або пройти навчальні (перевірні) чи спеціальні збори, або ухилення від подання в орган військового обліку відомостей про зміну місця проживання, освіти, місця роботи, посади, навіть і з метою унеможливити таким шляхом наступний виклик на навчальні (чи перевірні) або спеціальні збори), у тому числі повторне, тягне адміністративну відповідальність за статтею [210 Кодексу України про адміністративні правопорушення](#) (далі -КУпАП).

За порушення законодавства про оборону, мобілізаційну підготовку та мобілізацію винна особа може бути притягнена до адміністративної відповідальності відповідно до статті 210¹ КУпАП.

Суб'єкт проступку.

Суб'єктами проступку є:

- **військовозобов'язані** - особи, які перебувають у запасі для комплектування Збройних сил України та інших військових формувань на особливий період, а також для виконання робіт із забезпечення оборони держави. Згідно з законодавством України вони періодично призиваються на навчальні (спеціальні) збори. Військовозобов'язані під час проходження ними навчальних або інших зборів прирівнюються до військовослужбовців;
- **резервісти** - особи, які проходять службу у військовому резерві Збройних сил України, інших військових формувань і призначені для їх комплектування у мирний час та в особливий період;
- **призовники** - особи, приписані до призовних дільниць.

Не можуть бути суб'єктами даного проступку військовозобов'язані, зняті або виключені з військового обліку. Крім того, суб'єктами проступку у формі ухилення від навчальних (спеціальних) зборів не можуть бути військовозобов'язані, які згідно з законом звільняються від проходження таких зборів (працівники Збройних Сил України та інших військових формувань, військовозобов'язані жінки та багато інших категорій військовозобов'язаних).

Суб'єктивна сторона проступку.

Суб'єктивна сторона проступку характеризується прямим умислом.

Санкція (покарання).

Ухилення призовника, військовозобов'язаного, резервіста від військового обліку після попередження, зробленого відповідним керівником територіального центру комплектування та соціальної підтримки, керівниками відповідних органів Служби безпеки України, відповідних підрозділів Служби зовнішньої розвідки України, -

карається штрафом від трьохсот до п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до одного року.

Ухилення військовозобов'язаного, резервіста від навчальних (спеціальних) зборів -

карається штрафом від п'ятисот до семисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років.

Корисні посилання

- [Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України](#)

Ухилення від призову на строкову військову службу.

Нормативна база

- [Конституція України](#)
- [Кримінальний кодекс України](#)
- [Кодекс України про адміністративні правопорушення](#)
- [Закон України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію»](#)
- [Закон України «Про військовий обов'язок і військову службу»](#)
- [Закон України «Про альтернативну \(невійськову\) службу»](#)
- [Постанова Кабінету Міністрів України від 12 березня 2002 року № 352 "Про затвердження Положення про підготовку і проведення призову громадян України на строкову військову службу та прийняття призовників на військову службу за контрактом"](#)
- [Постанова Кабінету Міністрів України від 07 грудня 2016 року № 921 "Про затвердження Порядку організації та ведення військового обліку призовників і військовозобов'язаних"](#)

Загальна інформація.

Військова служба є державною службою особливого характеру, яка полягає у професійній діяльності придатних до неї за станом здоров'я і віком громадян України, іноземців та осіб без громадянства, пов'язаній із обороною України, її незалежності та територіальної цілісності.

Час проходження військової служби зараховується громадянам України до їх страхового стажу, стажу роботи, стажу роботи за спеціальністю, а також до стажу державної служби.

Строкову військову службу громадяни України проходять відповідно до законів України у Збройних Силах України та інших військових формуваннях з метою здобуття військово-облікової спеціальності, набуття практичних навичок і умінь для збройного захисту Вітчизни.

Військовий обов'язок включає:

- підготовку громадян до військової служби;
- приписку до призовних дільниць;
- прийняття в добровільному порядку (за контрактом) та призов на військову службу;
- проходження військової служби;
- виконання військового обов'язку в запасі;
- проходження служби у військовому резерві;
- дотримання правил військового обліку.

Громадяни України мають право на заміну виконання військового обов'язку альтернативною (невійськовою) службою згідно з [Конституцією України](#) та [Законом України «Про альтернативну \(невійськову\) службу»](#).

Відповідно до [Законів України “Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію”](#), [“Про військовий обов'язок і військову службу”](#) громадяни, які **ухиляються від призову на строкову військову службу**, призову за мобілізацією, військового обліку або спеціальних (перевірочних) зборів, несуть адміністративну та кримінальну відповідальність згідно із законодавством.

Адміністративна відповідальність.

Нез'явлення військовозобов'язаного або призовника до військового комісаріату без поважних причин не для відправлення у військову частину у зв'язку з призовом на строкову військову службу, а за іншим викликом, тягне адміністративну відповідальність за [ст. 210 Кодексу України про адміністративні правопорушення](#).

За цією ж статтею військовозобов'язаний або призовник несуть відповідальність за ухилення від подання до військового комісаріату відомостей про зміну місця проживання, освіти, місця роботи, посади, навіть якщо це вчинено ними з метою ухилення в майбутньому від призову на військову службу.

Згідно [статті 210 Кодексу України про адміністративні правопорушення](#) порушення призовниками, військовозобов'язаними, резервістами правил військового обліку - тягне за собою **накладення штрафу від тридцяти до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян**.

Повторне протягом року вчинення порушення, передбаченого частиною першою цієї статті, за яке особу вже було піддано адміністративному стягненню, а також вчинення такого порушення

в особливий період - тягнуть за собою **накладення штрафу від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.**

Згідно [статті 210-1 Кодексу України про адміністративні правопорушення](#) порушення законодавства про оборону, мобілізаційну підготовку та мобілізацію - тягне за собою **накладення штрафу на громадян від ста до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян і на посадових осіб - від двохсот до трьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.**

Повторне протягом року вчинення порушення, передбаченого частиною першою цієї статті, за яке особу вже було піддано адміністративному стягненню, а також вчинення такого порушення в особливий період - тягнуть за собою **накладення штрафу на громадян від двохсот до трьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян і на посадових осіб - від трьохсот до п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.**

Згідно [статті 211 Кодексу України про адміністративні правопорушення](#) зіпсуття або недбале зберігання призовниками, військовозобов'язаними і резервістами військово-облікових документів (посвідчень про приписку до призовних діляниць, військових квитків, тимчасових посвідчень військовозобов'язаних), яке спричинило їх втрату, - тягнуть за собою **накладення штрафу від тридцяти до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.**

Повторне протягом року вчинення порушення з числа передбачених частиною першою цієї статті, за яке особу вже було піддано адміністративному стягненню, а також вчинення такого порушення в особливий період - тягнуть за собою **накладення штрафу від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.**

Кримінальна відповідальність.

Ухилення від призову на строкову військову службу - злочин, що передбачений статтею 335 [Кримінального кодексу України](#) та карається **обмеженням волі** на строк до трьох років. Слід зазначити, що в більшості випадків судами призначається умовне покарання.

Склад злочину.

Об'єкт злочину.

Родовим об'єктом ухилення від призову на строкову військову службу є суспільні відносини, що забезпечують безпеку та обороноздатність України.

Згідно зі [статті 17 Конституції України](#) захист суверенітету й територіальної цілісності України, забезпечення економічної та інформаційної безпеки є найважливішими функціями держави, справою всього Українського народу. Безпосереднім об'єктом ухилення від призову на строкову військову службу, військову службу за призовом осіб офіцерського складу є встановлений відповідно до чинного законодавства порядок комплектування Збройних Сил України, що забезпечує її обороноздатність.

Об'єктивна сторона злочину.

Об'єктивна сторона злочину проявляється в ухиленні від призову на строкову військову службу шляхом дії або так званої змішаної бездіяльності (ухилення від виконання певного обов'язку вчиняється шляхом вчинення активних дій).

Призов на строкову військову службу - це передбачений чинним законодавством України спосіб комплектування Збройних сил та деяких інших військових формувань України (неконтрактний спосіб комплектування). Ухилення може полягати:

- в підробці документів про хворобу,
- від'їзді із місця постійного проживання,
- умисному спричиненні собі тілесного ушкодження або іншої хвороби,
- симуляції хвороби,
- підкупі працівників військкомату ,
- в прямій відмові від несення обов'язків військової служби.

Злочин є закінченим з моменту отримання повного або тимчасового звільнення від військової служби. При цьому самі самокалічення, симуляція хвороби, підробка документів, інший обман можуть за наявності відповідних підстав кваліфікуватися як замах на ухилення від призову на строкову військову службу.

Готування до вчинення злочину, передбаченого [ст. 335 КК України](#), не тягне кримінальної відповідальності згідно з [ч. 2 ст. 14 КК України](#).

При ухиленні шляхом бездіяльності, коли призовник без поважних причин не прибуває у строки, встановлені військовим комісаріатом та вказані у повістці, до призовної дільниці для відправлення у військову частину, злочин є закінченим з моменту нез'явлення призовника до призовної дільниці.

Поважними причинами неприбуття призовників до призовних дільниць у строк, установлений військовим комісаріатом, які підтверджені відповідними документами, визнаються:

- перешкода стихійного характеру,
- хвороба призовника або інші обставини, які позбавили його можливості особисто прибути у зазначені пункт і строк;
- смерть його близького родича (батьків, дружини, дитини, рідних брата, сестри, діда, баби) або близького родича його дружини.

Незгода призовника з рішенням комісії у справах альтернативної служби про відмову в проходженні ним такої служби та оскарження такого рішення в судовому порядку *не звільняють* особу від обов'язку з'явитися для проходження строкової військової служби.

Початком проходження військової служби для призовників є день відправлення у військову частину з районного (міського) військового комісаріату. Тому особа, яка прибула у районний (міський) військкомат і була відправлена у військову частину, але вже після цього ухилилась від відправлення у війська, є військовослужбовцем і її дії треба кваліфікувати за статтями [407](#), [408](#) або [409 КК України](#).

Суб'єкт злочину.

Суб'єктом злочину є громадянин України, який підлягає черговому призову на строкову військову службу і якому не надано відстрочку.

Статтею 18 [Закону України "Про військовий обов'язок і військову службу"](#) визначено категорії громадян України, які звільняються від призову на строкову військову службу в мирний час.

Не підлягають призову на строкову військову службу, тобто не є суб'єктами розглядуваного злочину особи:

- які не досягли 18 років;
- на день відправки на строкову військову службу вже досягли 27 років;
- які визнані особами з інвалідністю або за станом здоров'я непридатними до військової служби в мирний час;
- які виконали обов'язки служби у військовому резерві протягом строків першого та другого контрактів;

- батько (мати), рідний (повнорідний, неповнорідний) брат чи сестра яких, під час проходження військової служби або зборів військовозобов'язаних, загинули чи померли, або стали особами з інвалідністю;
- які до набуття громадянства України пройшли військову службу в інших державах;
- яким після закінчення вищих навчальних закладів присвоєно військові (спеціальні) звання;
- які були засуджені за вчинення кримінального правопорушення до позбавлення волі, обмеження волі, у тому числі із звільненням від відбування покарання;
- які припинили громадянство України,
- особи жіночої статі.
- та ін.

Важливо! Підлягають виключенню з військового обліку особи засуджені до позбавлення волі за вчинення тяжких чи особливо тяжких злочинів. Тому вони не можуть бути суб'єктами ухилення від призову на строкову військову службу. Те саме стосується осіб, до яких застосовано примусові заходи медичного характеру.

Особи, виконання якими військового обов'язку суперечить їхнім релігійним переконанням та які належать до діючих відповідно до законодавства України релігійних організацій, віровчення яких не допускає користування зброєю, проходять *невійськову (альтернативну) службу* на підставі рішення комісій у справах альтернативної служби. Такі особи можуть стати суб'єктами ухилення від призову на строкову військову службу лише у випадку, коли вказане рішення було скасоване на підставах, передбачених законодавством.

Особи, які мають духовний сан, але не мають посади в одній із зареєстрованих релігійних конфесій, також призиваються на строкову військову службу і, відповідно, є суб'єктами розглядуваного злочину. Не є обставиною, що звільняє громадянина України від військового обов'язку, й те, що він проживає за кордоном.

Не можуть бути притягнуті до кримінальної відповідальності за ухилення від призову на строкову військову службу особи, яким за рішенням призовної комісії була надана відповідна відстрочка, - протягом дії відстрочки.

Відстрочка від призову на строкову військову службу надається призовникам за рішенням районної (міської) призовної комісії відповідно за сімейними обставинами, станом здоров'я, для здобуття освіти та продовження професійної діяльності.

Особа, яка підмовила призовника до самокалічення, симуляції хвороби, підроблення документів, іншого обману, до прямої відмови від несення обов'язків військової служби чи до

нез'явлення до призовної дільниці, організувала цей злочин, сприяла його вчиненню порадами, вказівками, наданням засобів або усуненням перешкод, переховувала призовника, притягується до відповідальності за статтями 27 і 335 КК України, а за відповідних обставин і за статтями 121, 122, 125, 130, 133 Кримінального кодексу України (якщо, скажімо, самокалічення було вчинене з допомогою такої особи), 358 чи 366 Кримінального кодексу України (якщо нею було підроблено відповідні документи).

Суб'єктивна сторона злочину.

Суб'єктивна сторона злочину, передбаченого ст. 335 КК України характеризується прямим умислом. Якщо призовник не з'явився на призовний пункт у зв'язку з тим, що, скажімо, своєчасно не отримав повістку, кримінальна відповідальність виключається.